E. Tiomkinas, V. Ermanas

Senovės Indijos mitai

प्राचीन भारत की दंतकथाएँ

E. Tiomkinas, V. Ermanas

Senovės Indijos mitai

प्राचीन भारत की दंतकथाएँ

VILNIUS „MINTIS" 1989

Темкин Э. А., Эрман В. Г.
МИФЫ ДРЕВНЕЙ ИНДИИ.
— М.: Наука, 1986

Iš trečiojo leidimo vertė DANUTĖ ČEPELIENĖ
Spec. redaktorė ALBINA PRIBUŠAUSKAITĖ

Tiomkinas E. V., Ermanas V. G.

Ti93 Senovės Indijos mitai. — V.: Mintis, 1989.— 296 p.

ISBN 5-417-00217-8

Autoriai, remdamiesi didžiaisiais indų epais, liaudies sakmėmis, populiariai atpasakoja svarbiausius nepaprastai turtingos vedistinės mitologijos siužetus. Dievų ir deivių, demonų ir titanų, mitinių valdovų ir pavaldinių tarpusavio kovos, herojiški žygiai, filosofiniai samprotavimai — toks mitologinių pasakojimų turinys.

BBK 84.5Ind-4
MBBK U(Indų)

S $\frac{0503030000—135}{M 851(08)—89}$ 251—89

ISBN 5-417-00217-8

ĮVADAS

Senovės Indijos mitologija yra neatskiriama ir svarbiausia šios savitos ir turtingos dvasinės kultūros dalis, iki šiol nepraradusi savo reikšmės ir nepaliaujanti mūsų dominti. Neįmanoma suprasti senosios indų literatūros ir meno paminklų nesusipažinus su jos mitologija, lygiai kaip sunku būtų žavėtis Fidijo skulptūromis arba Horacijaus poezija nesusipažinus su antikos mitais, ir tai liečia ne vien tik senovės paminklus. Nuo Renesanso epochos antikos mitologijos vaizdiniai įaugo į Europos kultūrą, ir dabar sunku įsivaizduoti išsilavinusį žmogų, nežinantį bent labiausiai paplitusių mitų. Taip pat ir senovės indų mitologijos vaizdiniai ne tik atsispindėjo sanskrito literatūroje, bet daugelį amžių teikė ir iki šiol teikia liaudžiai dvasios peną, jie paplito kitose Rytų šalyse, veikiamose Indijos kultūros, atsispindėjo jų mene ir literatūroje.

Populiariausi antikos mitai žinomi Europos, tarp jų ir rusų skaitytojams iš daugybės vertimų ir aprašymų bei jų motyvų atspindžių tų tautų klasikinėse literatūrose, o nė kiek ne mažiau už antikinę siužetų ir vaizdinių turtinga indų mitologija iki šiol yra mažai tyrinėta, ir apie ją dauguma mūsų skaitytojų nusimano labai miglotai.

Skaitytojui pateikiama knyga iš esmės yra pirmasis bandymas rusų kalba suprantama forma pateikti populiariausius ir meniškiausius senovės Indijos literatūroje užfiksuotus mitus. Autoriai nekėlė sau jokių mokslinių užduočių. Parinkdami ir pateikdami mitus, jie traktavo juos kaip literatūros reiškinius ir pirmiausia siekė literatūrinio įtaigumo. Ši knyga skiriama visiems, besidomintiems senąja indų kultūra ir literatūra, taigi ji turėtų bent kiek užpildyti skaitytojo žinių spragas — supažindinti su indų mitais, o šiuo požiūriu jos tikslai tie patys, kaip ir kadaise populiarios N. Kuno knygos apie senovės graikų mitologiją.

Indijos mitologiją sudaro neaprėpiama daugybė siužetų ir

paveikslų, atspindėtų didžiuliuose senovės literatūros cikluose bei paminkluose, apimančiuose šimtmečius ir tūkstantmečius kultūros tradicijų. Savaime suprantama, kad per visą jos istorijos periodą mes nerasime darnios pažiūrų ir sąvokų apie pasaulį sistemos. Senovės indų mitologijos vaizdiniai keitėsi ir evoliucionavo kartu su epochomis: išnykdavo senos ir atsirasdavo naujos kosmogoninės ir religinės koncepcijos, seniausių dievybių vaizdiniai ir kultai nublankdavo ir išnykdavo, o juos pakeisdavo nauji; vietiniai dievaičiai ir kultai būdavo įtraukiami į pagrindinį panteoną — arba išstumdavo anksčiau ten įsitvirtinusius, arba susiliedavo su jais ir praturtindavo juos naujais bruožais bei atributais; keitėsi senųjų mitų vaizdų turinys, juose imta akcentuoti kitus dalykus — dėl pasikeitusių naujos istorinės epochos ideologinių srovių senieji mitai būdavo naujai interpretuojami. Tačiau neretai išnykę iš literatūros senieji vaizdai ir sąvokos po šimtmečių užmaršties vėl atsirasdavo kartais neatpažįstamai pasikeitę, kartais tik įgavę naują formą, lengvai atpažįstami. Ir gana dažnai sąlygiškai vėlesniuose literatūros paminkluose aptinkame archaiškiausius mitologijos ir kulto elementus, įtrauktus į viešpataujančią ideologijos sistemą iš kultūros arealo periferijos. Visa tai sukuria be galo margą, daugeliu atvejų net chaotišką ir iki šiol toli gražu detaliai mokslo neatskleistą vaizdą.

Seniausias iš mus pasiekusių indų literatūros paminklų — „Rigveda" („Himnų knyga") — atspindi mitologiją ir kultus arijų, atsikrausčiusių į Indiją II tūkstantmečio pr. m. e. viduryje ir pabaigoje. Tai vienas iš ankstyviausių indoeuropiečių tautų mitologijos tekstų, ir jame randame atspindžius seniausių vaizdinių, siekiančių net indoeuropiečių vienovės laikus. Ypač daug bendrų bruožų (išlikusių iš epochų, kai arijų ir iranėnų gentys gyveno vienoje teritorijoje) „Rigvedos" ir senosios iraniečių „Avestos" mitologinėse sistemose.

Senovės arijų panteone, matyt, panašiai kaip ir antikinėje mitologijoje labai anksti išsiskyrė aukščiausiojo kitų dievybių valdovo Dievo tėvo vaizdinys, mitologiškai atspindėjęs patriarcho — žmonių bendruomenės genties vado — bruožus. Tai graikų Dzeusas, o arijų — Djausas, dangaus ir dangaus pasaulio valdovas. Šių dievų vardai — vienos kilmės. *Dyaus pitar* („Djausas tėvas") ir *Zeus pater* („Dzeusas tėvas") turi tą pačią indoeuropietišką šaknį kaip ir lotynų *Diespiter, Ju-piter*. Djausas šlovinamas keliuose seniausiuose „Rigvedos" himnuose kartu su žemės deive Pritive. Djausas ir Pritivė, Dangus ir Žemė, šiuose himnuose traktuojami kaip visuotiniai gimdytojai, tėvai

viso, kas gyva,— tai seniausius žmonijos mitologinius vaizdinius atspindinti idėja.

Bet jau „Rigvedoje" mes užtinkame Djauso kultą blėstantį, o netrukus jis ir visiškai išnyksta iš vedų panteono. Vėlesnės kartos himnuose iškyla kaip aukščiausioji dievybė, rūstus teisėjas ir baudėjas už žmonių nuodėmes Varūna, kai kurių tyrinėtojų nuomone, panašus į senovės žydų Senojo Testamento Dievą tėvą, bet ir jis dar „Rigvedos" mitologijos vaizdiniuose yra tik antrame plane, užleisdamas panteono valdovo vietą Indrai.

Griaustinio dievas Indra, drakono Vritros, grasinusio praryti visatą, nugalėtojas, kai kuriais bruožais panašus į antikinį Dzeusą ir kitus indoeuropiečių mitologijos dievus, susijusius su tais pačiais gamtos reiškiniais,— slavų Peruną, lietuvių Perkūną, skandinavų Torą. Kiti labiausiai „Rigvedos" kulto garbinami dievai — ugnies dievas Agnis ir Soma, tokio pat pavadinimo šventojo ritualinio gėrimo dievaitis. Be jų, į „Rigvedos" panteoną dar įeina dievybės, dažniausiai įkūnijančios įvairius gamtos reiškinius: saulės dievas Surja, riedantis per dangų švytinčiame vežime (jo vardas, nors atrodo nepanašus, bet yra tos pačios kilmės kaip ir graikų Helijo); kita saulės dievybė — Savitaras; aušros deivė Ušasė (šis vardas tos pačios kilmės kaip graikų Eos, romėnų Aurora, slavų Utro); dvyniai Ašvinai, asocijuojąsi su ryto brėkšma ir vakaro sutemomis (jų mitologinių bruožų paralelių turi graikų Dioskūrai); Tvaštaras, greičiausiai su ugnies kultu susijęs dieviškasis meistras, panašus į antikinį Hefaistą, arba Vulkaną; vėjo dievas Vajus; audrų dievai Marutos, kaip manoma, savo kilme susiję su mirusiųjų kultu, ir kiti.

„Rigvedoje" dievų priešai yra į gyvates panašios oro sferose gyvenančios pabaisos asurai; vėliau jų pavidalai, įkūnydami žmogui priešiškas stichijas, įgyja vis daugiau antropomorfinių bruožų. Seniausiuose „Rigvedos" tekstuose žodis „asura" reiškia bet kokią antgamtiškų jėgų turinčią būtybę — tiek dievą, tiek demoną (čia, matyt, yra seniausiosios mitologijos atspindžiai, kai dar nebuvo atskirų dievo ir demono sąvokų), vėliau juo įvardijama tik bloga būtybė, taip atskiriama nuo „deva" nuolatinio dievo pavadinimo (įdomu, kad gimininingoje iranėnų mitologijoje įvyko atvirkštinis sąvokų atsiskyrimas —„ahura" reiškia dievą, o „div"— piktąją dvasią).

„Rigvedoje" atsispindi labai ankstyva mitų kūrimo stadija, kuriai būdingas stichijų sudievinimas ir kurioje išliko senųjų animistinių tikėjimų pėdsakų. Vėlesnioji mitologinių ir religinių vaizdinių evoliucijos stadija atsispindi vadinamojoje vėles-

niųjų vedų literatūroje — „Jadžurvedoje" („Aukojimo posakių knygoje"), „Atarvavedoje" („Užkeikimų knygoje") ir ritualinio mitologinio turinio paminkluose brahmanų cikle (maždaug VIII—VI a. pr. m. e.).

Šiuo periodu į pirmą vietą iškyla nauja dievybė — Pradžapatis, prieš kurį nublanksta daugybė kitų, tai Dievas — visatos kūrėjas bei visų kitų dievų tėvas, jis yra paveldėjęs kai kuriuos senojo Djauso bruožus. Smarkiai padidėja reikšmė ir kitų dviejų dievybių, kurių vaizdiniai jau buvo „Rigvedoje", bet ten jiems, pakliuvusiems, ko gero, iš kokių nors vietinių, galbūt ne arijų, kultų, priklausė nežymus vaidmuo. Vienas iš jų Višnus, kuris brahmanuose siejamas su saulės mitologija, bet dar labiau su mistine aukojimo apeigos interpretacija, kitas — Rudra, kuris vėliau yra labiau žinomas Šyvos vardu,— pastarosios dievybės kultas plėsdamasis įgijo vis daugiau Indijoje prieš arijus gyvenusių žmonių tikėjimams būdingų bruožų — pavyzdžiui, archainiai vaisingumo kulto elementai su falo simbolika ir t. t. Tyrinėtojai jo prototipą sieja su raguotos dievybės atvaizdais atspauduose, rastuose kasinėjant seniausiųjų Indo slėnio miestų vietas (III—II tūkst. pr. m. e.).

Šie dievai nustumia į antrą vietą Indrą. Pirmąsias pozicijas praranda ir kiti svarbūs „Rigvedos" epochos dievai, o mitologinis jų turinys iš esmės pakinta. Varūna tampa atmosferos ir žemės vandenų dievu (galutinai jau epe), Soma — mėnulio dievu. Sumažėja ir kitų senojo panteono vaizdinių reikšmė: Surjos, Savitaro, Ušasės, Tvaštaro ir kitų, kai kurie visai užmirštami.

Bet pats būdingiausias ir reikšmingiausias šios epochos religinių ir mitologinių pažiūrų evoliucijos bruožas buvo esminis santykio tarp dievo ir jam skiriamos apeigos, tarp dievo ir žynio pokytis. Apeiga įgyja savaiminę reikšmę ir magišką jėgą, kuria slaptus ritualus išmanantis žynys gali valdyti gamtos stichijas ir pačius dievus. Jeigu apeigos teisingai atliekamos, dievai negali pasipriešinti jų magijai,— jau brahmanuose atvirai pabrėžiamas žynio pranašumas prieš dievybę. „Žyniai — žemės dievai",— sakoma „Šatapatos brahmane", pačiame reikšmingiausiame šio ciklo šaltinyje, ir toliau ši mintis taip rutuliojama, kad darosi aišku, jog žemės dievai — brahmanai — yra viršesni už dangiškuosius.

Nuo brahmanų epochos pradžios šis motyvas kartojasi indų literatūros mituose ir legendose kaip vienas iš svarbiausių ir būdingiausių, ir jis atspindi senosios indų civilizacijos istorinio vystymosi ypatumus,— ryškėjančias begalines žynių luomo pretenzijas absoliučiai vadovauti visuomeniniam ir kultūriniam

šalies gyvenimui. Vaidmuo, indų mituose skiriamas šventiesiems, išminčiams ir šventuoliams, nuolat lemiantiems konfliktus su dievais, neturi atitikmenų senojoje graikų arba romėnų mitologijoje.

Kita nuo brahmanų laikų dominuojanti būdingiausia indų mitologijos tema — kosminė galia, įgyjama pasiaukojimu bei askeze. Atsiradusi iš primityviausių ankstyvosios epochos magiškų vaizdinių, ši tema senovės indų literatūroje įgyja tokią reikšmę, kokios jai neteikia jokia kita senojo pasaulio literatūra. Indų epo literatūros mituose į pasiaukojimą dažnai metasi demonai, norėdami laimėti kovą su dievais; tai jėga, visada priešiška dievams, o svarbiausias ginklas ją įveikti — asketams sugundyti žemėn siunčiamų dangiškųjų mergelių grožis.

Šie motyvai išsirutulioja senovės indų epe, vėlesnėje mitologinės sistemos evoliucijos stadijoje. Šioje stadijoje vėlyvųjų vedų panteono demiurgą ir valdovą Pradžapatį pakeičia nauja dievybė — Brahma. Dar labiau padidėja Višnaus ir Šyvos reikšmė; Indra, nors formaliai ir turi „dievų karaliaus" titulą, pasidaro visiškai nuo jų priklausomas. Jo vaizdinys sumenkėja ir daugelyje sakmių traktuojamas jau ironiškai; jis nuolat žeminamas ir pralaimi šventiesiems išminčiams, šventuoliams ir net demonams, ir tik vyresniųjų dievų užtarimas dar padeda jam išsilaikyti dangaus hierarchijoje. Šiuo periodu dar labiau sumenkėja kitų vedų dievybių reikšmė. Tačiau vienas vaizdinys, taip pat siekiantis vedų literatūros laikus, bet iš esmės pakitusio turinio, lieka toks pat reikšmingas. Tai — mirties dievas Jama. Vedose tai — pirmasis žmogus, miręs žemėje ir atvėręs kitiems kelią į pomirtinę karalystę,— jis ir tampa jos valdovu (šio vaizdinio atitikmuo iranėnų mitologijoje — laimingosios epochos — aukso amžiaus — žmonių karalius Jima). Epo mitologijoje Jama yra niūrus mirties dievas, požeminiame pasaulyje esančio pragaro, nusidėjėlių baudimo vietos (vėliau daugelio pragarų —„naraka") valdovas.

Šiuo periodu atsiranda *lokapalų* vaizdinys,— tai keturi (vėliau — aštuoni) „pasaulio saugotojai", mitologijos hierarchijoje užimantys tarpinę vietą tarp vyriausiųjų ir antraeilių dievų. Vyriausiasis dievas Brahma kiekvienam lokapalui atiduoda valdyti po vieną pasaulio šalį. Audros ir lietaus dievas Indra tampa Rytų valdovu; mirties dievas ir protėvių (t. y. mirusiųjų šešėlių) valdovas Jama — Pietų; okeano dievas Varūna — Vakarų; Šiaurės valdovu tampa naujas panteono dievas, pasirodęs tik sąlygiškai vėlesnėse epo dalyse,— Kubera, lobių ir lobius saugančių kalnų dvasių jakšių valdovas. Dar vėliau tarpinės

pasaulio šalys atiduodamos valdyti seniesiems vedų dievams — Somai, Surjai, Agniui ir Vajui.

„Mahabharata", didysis senovės Indijos epas, svarbiausias vadinamosios epo mitologijos šaltinis, yra didžiulis įvairiausio turinio literatūros sąvadas, kūręsis daugelį šimtmečių, labai tolimas mūsų epinių poemų sampratai. Pagrindinė „Mahabharatos" sakmė — poema apie didį mūšį Kurukšetroje — atsirado I tūkst. pr. m. e. viduryje, bet paskui į ją buvo įtraukti kiti senovės epo padavimai, mitai ir legendos, įsiliedavo vis naujų siužetų ir vaizdų, kol iki I m. e. tūkst. vidurio poema taip išsiplėtė, kad pasidarė iš esmės ištisa, iš vieno šaltinio kilusi literatūra. Suprantama, kad ir „Mahabharatos" mitologinis turinys negalėjo būti vientisas,— juk atskiros jos dalys buvo kuriamos skirtingose epochose. Vadinamojo ankstyvojo epo mitologija iš esmės skiriasi nuo vėlesniųjų „Mahabharatos" dalių mitologijos — tų dalių, kurios kartu su religinių-epinių puranų, prišlijusių prie „Mahabharatos", ciklo poemomis ir vėlesniosiomis kito didžiojo Indijos epo — Valmikio „Ramajanos"— dalimis atspindi kitą stadiją — induizmo mitologiją.

Vėlesnėse „Mahabharatos" sąvado dalyse vis labiau didėja dviejų vyriausiųjų dievų vaidmuo ir vis labiau pamirštamas ir sumenkinamas Indra ir kiti senieji dievai. Pagaliau ir pats Brahma pasitraukia į antrą planą, užgožtas Višnaus ir Šyvos, bet formaliai jis vis dar išsilaiko aukščiausioje trijulėje. Palyginti vėlai induizme atsiranda vyriausiojo dievo Trimurčio, vieno trijuose asmenyse, koncepcija: visatos kūrėjo Brahmos, jos saugotojo Višnaus ir griovėjo Šyvos (beje, šios funkcijos griežtai neskiriamos, ir įvairiuose tekstuose kiekvienas iš šių dievų gali atlikti visus tris vaidmenis).

Induizmas suskyla į dvi pagrindines neantagonistines Trimurčio koncepcijos jungiamas sroves — višnuizmą ir šyvaizmą; nuo višnuizmo dar atsiskiria ypač viduramžiais įtakinga srovė — krišnaizmas (Višnaus garbinamas liaudies epo sakmių sudievinto herojaus Krišnos asmenyje). Svarbus religinės ir mitologinės višnuizmo sistemos elementas pasidarė mokymas apie *avataras* — Višnaus nužengimus į žemę įvairiais pavidalais, kad ją išgelbėtų (išsamiau žr. „Paaiškinimuose"). Šyvaizmas, kuris labiausiai paplito dravidiškuose Pietuose, smarkiai asimiliavo ne arijų kilmės Indijos gyventojų kultus ir tikėjimus, išlaikiusius daug archaiškų, brahmanizmo mitologijos prarastų bruožų.

Induizmas kūrėsi baigiantis I tūkst. pr. m. e. kaip senosios brahmaniškosios religijos sistemos modifikacija, kovojant su daugybe sekėjų patraukusiais eretiškais budizmo ir džainizmo

mokymais. Šioje kovoje induizmas, atsisakęs senojo brahmanizmo aristokratiškojo uždarumo, įtraukia į savo sistemą ir prie jos pritaiko daug populiarių liaudies tikėjimų, anksčiau į ją neįėjusių. Būtent šiam tikslui taikoma avatarų doktrina, sutapatinanti su Višnumi anksčiau buvusius atskirus vietinius liaudies kultų vaizdinius. Dar labiau tai tinka šyvaizmui.

Vėlesnėse epo dalyse ir puranuose kai kurie mitologiniai vaizdiniai naujai rutuliojami ir panteone atsiranda naujos figūros. Toks yra meilės dievas Kama, labai panašus į antikinį Erotą arba Amūrą; jo vaizdinys pasidaro nepaprastai populiarus klasikinėje sanskrito poezijoje. Iškyla Šyvos (arba Agnio) sūnus karo dievas Skanda, dangaus kariuomenės, kovojančios su demonais, vadas, labai užtemdęs Indros šlovę; nors ir vėlai atsiradusio šio dievo mitologijoje atsispindi daugelis labai archaiškų bruožų. Jau ankstyvųjų viduramžių epochoje induizmo panteone atsiranda kitas Šyvos sūnus — drambliagalvis išminties dievas Ganeša, kurio paveikslas, matyt, susiformavo kokiame nors vietiniame liaudies kulte. Moteriškosios giminės jo atitikmuo — gražbylystės ir išminties deivė Sarasvatė,— jos paveikslas siejasi su vedų to paties pavadinimo upės dievybe, susiliejusia su brahmanuose atsiradusiu alegoriniu Kalbos įkūnijimu. Ir pagaliau svarbiausia iš naujų induizmo dievybių — deivė Kalė, arba Durga, tapatinama su Šyvos žmona (Uma),— vaizdinys, siekiantis seniausią Deivės Motinos kultą, minimą jau Indo slėnio miestų civilizacijų. Šios deivės garbinimas laikui bėgant tampa pačia didžiausia šyvaizmo atšaka, beveik atskira religija, kuri viduramžiais Indijoje pasidarė labai įtakinga.

Be abejo, visas šis mitinių vaizdinių, siužetų ir paveikslų pasaulis, atspindėtas senovės indų literatūros paminkluose, būdamas daugiatautis ir šakotas, negalėjo sutilpti mūsų mitų aprašymuose. Jų pagrindas mums buvo ankstyvojo epo mitologinė sistema — to periodo, kai aukščiausiuoju dievu buvo Brahma, o visa visata — dievai, demonai ir kitos antgamtinės būtybės, žmonės ir gyvuliai — jo kūriniai. Istorijos požiūriu, ši stadija labai artima Homero epui; ir mitologiniai elementai ankstyvajame indų epe (panašiai kaip ir graikų, jo pasaulio samprata labai mitologiška) atsispindėjo itin ryškiai, jeigu mitologija galima laikyti seniausiąją „savaime menišką", pasak K. Markso, liaudies kūrybą. Tačiau mes naudojomės ir vedų šaltiniais,— daugelis mitų bei sakmių, ypač knygos pradžioje, pateikti pagal vedų versijas, atspindinčias ankstyviausiąją ir „mitologiškiausią" literatūrinę interpretaciją (pavyzdžiui, mitas apie Vritrą). Kai kuriais atvejais, siekdami išsamumo, jungda-

vome vienas kitam neprieštaraujančius įvairių versijų motyvus ir detales. Galiausiai knygos pabaigoje aprašėme keletą tipiškiausių šyvaizmo mitų („Skandos gimimas", „Tripuros sugriovimas", „Deivė Kalė") ir višnuizmo „Markandėjos regėjimus" iš puranų, norėdami nors kiek atspindėti mitologinių vaizdinių evoliuciją ir kai kurias vėlesnes koncepcijas (pavyzdžiui, apie visatos cikliškumą), būdingas induizmo ideologinei sistemai.

Pagrindinis mūsų šaltinis buvo „Mahabharata", bet, be jos, dar naudojomės „Ramajana", „Šatapatos brahmanu", „Višnaus puranu", „Matsjos puranu" ir kai kuriais kitais brahmanais ir puranais. Knygoje kiek galėdami stengėmės visus siužetus išdėstyti ta „chronologine" mitologijos įvykių tvarka, kuri spėjama esant epinių šaltinių turinyje, tačiau išlaikyti kokį nors griežtesnį loginį nuoseklumą visoje knygoje, savaime aišku, nebuvo įmanoma dėl medžiagos įvairovės. Taip pat sunku būtų sukurti vientisą mitologinių personažų giminystės santykių sistemą, nes skirtingi šios srities tekstai labai prieštaringi (žr. „Paaiškinimus").

Mūsų knyga — pirmasis bandymas atskleisti žinių trokštančiam skaitytojui uždangą, už kurios slypi turtingas ir savotiškas meninių vaizdų ir pavidalų pasaulis, sukurtas senovės Indijos tautų mitologijos. Tai, kas pavaizduota šioje knygoje, savaime aišku, nesukuria išsamaus jos vaizdo; ištisos plačiausios sritys (pavyzdžiui, budistų mitologija) liko nepaliestos. Ir iš epo mitologijos, kaip jau minėta, mus labiausiai domino literatūriškai įtaigiausios sakmės; be to, savo aprašymuose kiek galėdami stengėmės išlaikyti tų senųjų literatūros šaltinių, kur šie mitai atvaizduoti, pasakojimo stilių ir manierą. Nepretenduodamas išsamiai aprėpti visą medžiagą ir ją moksliškai interpretuoti, mūsų aprašymas supažindina su populiariausiais ir įdomiausiais mitais ir mitologiniais senojo indų epo vaizdiniais. „Paaiškinimuose" aiškinami ir papildomi knygoje dėstomi dalykai, pateikiamos šaltinių nuorodos.

PRATARMĖ ANTRAJAM LEIDIMUI

Šiame leidinyje yra naujų siužetų, be to, kai kurios pirmame leidime esančios sakmės čia dėstomos išsamiau, su detalėmis, surinktomis iš įvairių šaltinių. Naujų siužetų ir vaizdinių įtraukimas lėmė kai kuriuos knygos kompozicijos pakitimus, kad būtų išvengta aiškių kai kurių mitų aprašymo prieštaravimų. Tais pačiais sumetimais pasirinkome kitus kai kurių personažų mitologinės „genealogijos" variantus (tai dėstoma „Paaiškinimuose").

1. KŪRIMAS

Pradžių pradžioje nebuvo nieko. Nebuvo nei saulės, nei mėnulio, nei žvaigždžių. Tik tyvuliavo bekraščiai vandenys; anksčiau už kitus kūrinius iš pirmapradžio nejudančio chaoso glūdumos lyg giliam sapne išsiskyrė vandenys. Vandenys pagimdė ugnį. Galinga jų šilumos jėga išrutuliojo Aukso Kiaušinį. Tada dar nebuvo metų, nes nebuvo kam skaičiuoti laiką, bet tiek laiko, kiek tęsiasi metai, Aukso Kiaušinis plūduriavo bedugniame ir bekraščiame okeane. Po metų iš Auksinio Gemalo atsirado Praamžis Brahma. Jis sudaužė Kiaušinį, kuris perskilo pusiau. Iš viršutinės jo dalies atsirado Dangus, iš apatinės — Žemė, o tarp jų, idant atskirtų vieną nuo kito, Brahma įtaisė oro erdvę. Ir jis įtvirtino Žemę tarp vandenų, ir sukūrė pasaulio šalis, ir jis pradėjo laiką. Taip buvo sukurta visata.

Bet tada kūrėjas apsidairė aplink ir pamatė, kad, be jo, visatoje nieko nėra, ir jį apėmė baimė *. Nuo tada darosi baisu kiekvienam, kuris lieka vienas. Bet jis pagalvojo: „Juk be manęs, čia nieko nėra. Ko gi man bijotis?" Ir jo baimė praėjo, nes bijoti galima tik ko nors kito. Bet ir džiaugsmo jis nepatyrė, ir todėl tas, kuris yra vienišas, nejaučia džiaugsmo.

Jis susimąstė: „Kaip man sukurti palikuonis?" Ir savo minties jėga jis pagimdė šešis sūnus *, šešis didžiuosius Kūrinių valdovus *. Vyriausiasis iš jų buvo Maričis, gimęs iš kūrėjo sielos *; iš jo akių gimė antrasis sūnus Atris; trečiasis — Angiras — atsirado iš Brahmos lūpų; ketvirtasis — Pulastja — iš dešiniosios ausies; penktasis — Pulaha — iš kairiosios ausies; šeštasis — Kratus — atsirado iš Praamžio šnervių. Maričio sūnus buvo išmintingasis Kašjapa *, iš kurio atsirado dievai, demonai ir žmonės, paukščiai ir gyvatės, galiūnai ir pabaisos, žyniai ir karvės bei daugelis kitų dieviškos arba demoniškos prigimties padarų, užpildžiusių dangų, žemę ir požeminius pasaulius. Antrasis Brahmos sūnus Atris pagimdė Darmą *, kuris tapo teisingumo dievu; trečiasis sūnus Angiras pradėjo

šventųjų išminčių angirų * gentį, iš kurių vyriausieji buvo Brihaspatis, Utatja ir Samvarta.

Septintasis Brahmos sūnus, septintasis Kūrinių valdovas, buvo Dakša. Jis atsirado iš Praamžio didžiojo dešinės kojos piršto *. Iš kairės Brahmos kojos piršto gimė duktė; jos vardas — Virinė *, o tai reiškia Naktis; ji tapo Dakšos žmona. Ji turėjo penkiasdešimt dukterų *, ir trylika iš jų Dakša išleido už Kašjapos, dvidešimt septynias — už mėnulio dievo Somos,— šios tapo dvidešimt septyniais dangaus žvaigždynais; dešimt Dakšos dukterų tapo Darmos žmonomis. Ir Dakšai gimė dar dukterų, kurioms buvo lemta tapti dievų ir didžiųjų išminčių žmonomis.

Vyriausioji Dakšos dukra * Ditė, Kašjapos žmona, buvo grėsmingųjų demonų daičių motina; antroji dukra Danu pagimdė stipriuosius galiūnus — danavus. Trečioji — Aditė — pagimdė dvylika šviesių sūnų — adičių *, didžiųjų dievų: Okeano dievas Varūna, griaustinio ir audros dievas Indra, saulės dievas Vivasvatas, kurį dar vadina Surja, buvo iš jų galingiausi; bet didžiausią šlovę turėjo jauniausias Aditės sūnus Višnus *, pasaulio saugotojas, erdvės valdovas.

Nuo seno Ditės ir Danu sūnūs — juos paprastai vadina asurais — buvo Aditės sūnų — dievų — priešai. Ir kova tarp asurų ir dievų dėl visatos valdžios tęsėsi daug amžių, ir nebuvo galo jų priešiškumui.

2. ASURAI, VYRESNIEJI DIEVŲ BROLIAI

Kai Brahma sukūrė dangų ir žemę, ir oro erdvę, ir iš jo sūnų visatoje atsirado visi gyvi padarai, jis pats, išsekintas kūrimo, pasitraukė ilsėtis šalmalio * medžio pavėsyje, o pasaulį valdyti pavedė savo palikuonims — dievams ir asurams. Asurai buvo vyresnieji dievų broliai. Jie buvo galingi bei išmintingi ir išmanė majos * burtų paslaptis, galėjo pasiversti kuo nori arba tapti nematomi. Jiems priklausė milžiniški lobiai, kuriuos jie slėpė savo tvirtovėse kalnų olose. Jie turėjo tris įtvirtintus miestus, pirmiausia danguje, paskui žemėje: vieną geležinį, kitą sidabrinį, trečią auksinį; vėliau jie sujungė šiuos tris miestus į vieną *, stūksantį ant žemės; ir pasistatė jie miestus požemio karalystėje.

Aštuntasis kūrėjo sūnus buvo Brigus; jis gimė iš Brahmos odos. Visas burtų paslaptis išmanantis Brigaus sūnus Ušanas Kavja tapo asurų vyriausiuoju žyniu ir globėju. Vyriausias Ditės sūnus, galingas demonas Hiranjakašipus buvo asurų karalius. Dievai savo karaliumi išrinko Indrą, septintąjį Aditės sūnų; Praamžio trečiojo sūnaus Angiro sūnus Brihaspatis tapo

jų globėju. Ušanas, kurį dar vadindavo Šukra, tapo tuo pačiu vardu * vadinamos planetos valdovu, o Brihaspatis tapo Brihaspačio * planetos valdovu.

Kadaise asurai buvo dievobaimingi ir dori, jie laikėsi šventųjų apeigų, ir laimė nenusigręždavo nuo jų. Bet paskui jie išpuiko, ėmė didžiuotis savo jėga ir išmintimi ir palinko į blogį; ir laimė nusigręžė nuo jų ir atiteko dievams. Dievų valdovas Indra kautynėse sutriuškino daug galingų asurų. Iš Brahmos pykčio gimęs rūstusis dievas Rudra baigė juos triuškinti ir pelenais pavertė tris stebuklinguosius ant žemės esančius jų miestus.

3. RUDRA IR DAKŠOS AUKOJIMAS

Rudra lyg pykčio ugnis išsiveržė iš Brahmos kaktos, jame įsikūnijo visos griaunančios jėgos ir pačios baisiausios ir grėsmingiausios dievų savybės. Niūrus, įtūžęs ir vienišas jis pasitraukė nuo visų ir apsigyveno atkampiuose šiauriniuose kalnuose, ant Himavato *. Jam buvo pavesta valdyti žvėris, ir todėl šis dievas dar vadinamas Pašupačiu, Žvėrių valdovu. Laukinio medžiotojo išvaizdos, apsisiautęs kailiais, raudonas, su melsvai juodais į kuokštą surištais plaukais jis bastėsi po kalnus ir miškus, apsiginklavęs juodu lanku ir strėlėmis.

Bet jis turi galią ne tik žvėrims, ir ne vien laukai ir miškai yra jo buveinė. Jis visur esantis, ir visa, kas gyva, dreba nuo jo baisiųjų ligas ir mirtį nešančių strėlių. Norintys apsisaugoti nuo jo pykčio stengiasi suminkštinti jo širdį maldomis. Jis siunčia žmonėms ligas ir kerus gyvuliams, bet jis yra ir didysis gydytojas, gailestingas tiems, kurie maldauja jo pasigailėjimo. Todėl žmonės paskui pradėjo vadinti jį Šyva, tai reiškia Maloningasis *.

Kūrinių valdovas Dakša išleido už Rudros vieną iš savo dukterų, vardu Satę *. Bet neužsimezgė draugystė ir tarp susigiminiavusių Dakšos ir rūsčiojo dievo. Vieną kartą išdidusis Dakša atvyko į dievų ir dangaus išminčių sueigą. Jam ten įžengus, visi atsistojo pagarbiai jo pasveikinti; sėdėti liko tik Brahma ir Rudra. Dakša įsižeidė: „Kaip galėjo Rudra nepagerbti manęs, savo uošvio!" Ir jo širdy liko žento padaryta nuoskauda.

Pasakojama, kad tais senais laikais, baigiantis aukso amžiui *, kai dorybingumas pasauly ėmė mažėti, Kūrinių valdovas Dakša dievų pageidavimu įsteigė pirmąjį aukojimą nuodėmėms išpirkti. Aukojimą jis atliko ant aukštojo Himavato kalno viršūnės, toje vietoje, kur prasideda ir nuo uolų krenta

žemyn šventoji Gango upė, ir ten jis sukvietė visus Aditės sūnus dievus. Bet jis nepakvietė Rudros, nes nuo tos dievų sueigos nebuvo jam palankus.

Sužinojusi, kad Rudrai nepaskirta aukos dalis, dorybingoji Satė, įsižeidusi dėl tėvo parodyto nepalankumo jos vyrui, puolė į laužą ir susidegino. Tada Rudrą apėmė baisus pyktis. Jis čiupo savo lanką ir nuėjo ten, kur dievai atlikinėjo apeigą. Kai jis ten pasirodė, sudrebėjo žemė, susiūbavo kalnai, nustojo pūsti vėjas ir degti ugnis, mėnulis ir žvaigždės nublanko, ir pasaulį apgaubė tamsa. Išgąsdinti dievai puolė kniūpsti ant žemės. Rudra pervėrė auką strėle, ir ji, pavirtusi antilope, pakilo į dangų. Ten ji tapo Mrigaširšos * žvaigždynu. Ir dabar naktimis danguje Mrigaširšos žvaigždyne galima įžiūrėti strėle pervertos antilopės galvą, o Ardros žvaigždyne — ją besivejantį laukinį medžiotoją.

Kai auka išnyko, dievai apmirė iš baimės. Įtūžęs Rudra užpuolė Aditės sūnus ir lanko galu išmušė kelių ir kaimenių saugotojui dievui Pušanui dantis; Bagai, lemiančiam žmonėms laimę, jis išmušė akis; saulės šviesos dievui Savitarui nutraukė spindulingąsias rankas. Sumaišty puldami į visas puses dievai sukėlė tokį triukšmą, kad nutrūko Rudros lanko templė. Tik tada jie išdrįso prie jo prisiartinti ir ėmė maldauti pasigailėjimo. Išmintingajam Angiro sūnui Brihaspačiui, dievų žyniui ir globėjui, pavyko Maloningąjį apraminti. Rudra įmetė savo pyktį į vandenį, ir jis pavirto ugnimi, nuo kurios vanduo išgaravo. Jis grąžino Pušanui dantis, Bagai — akis, o Savitarui — rankas. Bet kalbama, kad nuo to laiko Pušanui aukojama tik košė, kad laimingos lemties dievas Baga aklas, ir kad naujas auksines rankas Savitarui padarė jo brolis, daugelio nuostabių daiktų kūrėjas, dieviškasis meistras Tvaštaras; ir šias rankas — auksinius spindulius — Savitaras lig šiolei rytais ištiesia virš visatos. Pasakojama dar, kad Rudra nutraukė galvą pačiam Dakšai, kai įtūžęs triuškino dievus, ir paskui jos niekaip negalėjo rasti, ir teko Dakšai pritaisyti ožio galvą.

Tada Rudra tarė Brahmai: „Tu sukūrei mane pirmiau už šiuos dievus. Tai kodėl jiems paskyrei aukos dalį, o man — ne?" Ir Brahma įsakė, kad nuo šiol ir dievai, ir asurai aukotų Rudrai aukas, šlovintų jį ir garbintų.

Kai kas apie Dakšos aukojimą pasakoja kitaip. Sako, kad auka tada buvęs pats Kūrinių valdovas, kurį dievai norėję nubausti už sunkiausią nuodėmę. Jis negarbingais persekiojimais siekė savo tikros dukters, gražiosios Rohinės, ir vienąkart, kai ji buvo pasivertusi antilope, jis, pasivertęs ožiu, nusikalstamai su ja suartėjo. Dievai patys pasikvietė Rudrą, kad jis nubaus-

tą negirdėtą nusidėjėlį, ir už tai Rudra pareikalavo galios valdyti gyvulius ir žvėris. O kiti kalba, kad pats Rudra gimė iš šios kraujomaišos. Bet tai — jau labai senos sakmės, pamirštos senais laikais.

Rūstus ir baisus buvo didysis dievas Rudra, ir tokie pat buvo jo palikuonys. Visur paskui jį sekiojo baisi jo išperų rudrų *, išvaizda panašių į gyvates, kariauna. Šnypšdami, kaukdami, staugdami lyg laukiniai, jie bastėsi po miškus ieškodami grobio. Iš gūdžių miškų ir kalnų ateidavo prie žmonių būstų Rudrai paklusnios piktosios dvasios, atnešdamos negandas ir sėdamos marą tarp žmonių bei jų gyvulių.

Kitokie buvo jo sūnūs, audrų dievai Marutos. Kadaise Rudra, pasivertęs jaučiu, vedė Žemę, kuri tuo metu buvo pasivertusi dėmėtąja karve *, iš šios santuokos gimė triskart septyni galingi ir gražūs sūnūs. Nors jų tėvas buvo Rudra, jie tapo Indros, pamilusio juos lyg savo vaikus, palyda. Apsitaisę auksiniais šarvais ir šalmais, su ugniniais žaibais rankose Marutos traukdavo į žygius dėmėtųjų elnių skraidinamuose švytinčiuose vežimuose ir pašėlę lyg audros vėjai lakstė jie po dangų, uždengdami saulės veidą. Ir drebėdavo kalnai, ir linkdavo iš baimės miškai, kai jie lydėdavo Indrą į mūšius su asurais ir pabaisomis.

4. INDROS DARBAI

Indra buvo pats mylimiausias ir galingiausias Dievų Motinos Aditės sūnus. Pasakojama, kad jis gimęs ne taip, kaip kiti jos vaikai, o nepaprastu būdu *, gimdamas vos nepražudęs savo motinos. Vos išvydęs pasaulį, jis griebęsis ginklo. Aditė, išgąsdinta jo nepaprasto gimimo ir grėsmingos išvaizdos, Indrą paslėpė; bet vos tik gimęs jis tuoj pasirodė visiems su auksine kovos apranga, pripildydamas visą visatą, ir motina ėmė didžiuotis savo galinguoju sūnumi. Ir jis tapo didis, nenugalimas karys, prieš kurį drebėjo ir dievai, ir asurai. Būdamas dar visiškai jaunas, jis nugalėjo klastingą demoną Emušą *. Šis šerno pavidalo demonas kadaise pagrobė iš dievų aukojimui skirtą grūdą ir paslėpė jį tarp asurų lobių, saugomų už triskart septynių kalnų. Emuša jau ėmė virti iš pagrobtojo grūdo košę, kai Indra įtempė savo lanką, strėle pervėrė dvidešimt vieną kalną ir užmušė šerną Emušą. Jauniausiasis iš Adičių Višnus išnešė iš asurų valdų aukojimui skirtą maistą ir grąžino jį dievams.

Kitas Indros žygdarbis buvo pergalė prieš Šušną, Džiovintoją, raguotąjį slibiną, dėjusį kiaušinius, iš kurių išsirisdavo

blogis, ir prarijusį dangaus vandenis. Indra jį užmušė ir išvadavo vandenis, lyjančius iš dangaus gaivinančiu lietumi.

Ir dar daug piktų ir pavojingų priešų nugalėjo Indra savo narsa ir jėga. Jis tapo dangaus karalystės valdovu; dievai patys prašė Brahmą paskirti jį jų karaliumi. Grėsmingieji Marutos tapo jo palyda. Jo brolis Tvaštaras padarė jam auksinį vežimą ir nukalė grėsmingąjį ginklą — vadžrą *. Šis nepaprastas ginklas spindėjo lyg saulė Indros dešinėje ir versdavo drebėti jo priešus. Vėjo dievas Vajus tapo Indros vežėju ir lydėdavo jį į mūšius.

Nagingiausias iš dangaus gyventojų auksarankis meistras Tvaštaras taip pat padarė nuostabią taurę dieviškajam gėrimui somai *, kurį neatmenamais laikais atnešė į žemę Indros paukštis erelis. Indra buvo išpenėtas motinos pieną jam atstojusia soma. Į savo žygius jis traukdavo auksiniame vežime su vadžra rankoje, lydimas Marutų kariaunos, įkvepiamas gausaus somos aukojimo. Ir tada niekas negalėdavo jam pasipriešinti, ir žemė, ir dangus drebėdavo nuo Indros įtūžio, kai jis savo vadžra triuškindavo priešą.

Dievų ir asurų mūšiuose — jie tęsėsi daugelį šimtų ir tūkstančių metų — Indra, vadovaudamas dangaus gyventojų kariaunai, ne kartą sutriuškino priešo pajėgas ir nugalėjo daugelį daičių ir danavų vadų. Jis laimėjo dvikovą su klastingiausiu asuru Šambara, kuris kautynėse apakindavo priešą tūkstančiais burtų gudrybių; Indra nutraukė jį nuo kalnų — nuo buvusios jo buveinės — ir sugriovė devyniasdešimt devynias jo tvirtoves. Jis išblaškė galingojo Varčino pulkus, nugalėjo baisųjį milžiną Džambą, mirtinai nukovė piktąjį Pulomaną *. Pulomano duktė gražioji Šačė *, pabėgusi nuo žiauriojo tėvo, tapo savo išvaduotojo Indros žmona ir dangaus karalystės valdove.

Užmušė Indra ir patį galingiausią asurą Namučį *, kuris anksčiau buvo jo draugas.

Danu sūnus Namučis buvo nenugalimas karys, pirmasis tarp asurų, kaip Indra buvo pirmasis tarp dievų. Kadaise Namučis ir Indra buvo sudarę sąjungą. Jie prisiekė, kad nė vienas nesmogs smūgio kitam nei dieną, nei naktį, nei vandenyje, nei sausumoje, nei sausu, nei šlapiu ginklu. Ir ilgai jie buvo draugai. Bet Namučis buvo nuodėmingo svaigaus gėrimo suros * dvasia, ir vienąkart jis nugirdė Indrą soma, sumaišyta su svaigiąja sura, ir atėmė didvyriui jėgas. Indra atėjo tada prašyti savo brolio Vivasvato sūnų dvynių Ašvinų * patarimo ir pagalbos,— Ašvinai buvo ryto brėkšmos ir vakaro sutemų dievai ir dieviškieji gydytojai. „Ką man daryti? — paklausė jų

Indra.— Namučis išdavė mūsų draugystę, jis išsiurbė mano jėgas. Bet aš prisiekiau nekelti prieš jį nei sauso, nei šlapio ginklo." Tada Ašvinai aptaškė Indros vadžrą jūros puta. Ir štai prieblandoje — nei dieną, nei naktį — ant okeano kranto, prie pačios bangų mūšos,— nei vandenyje, nei sausumoje,— Indra užmušė Namučį,— nukirto jam galvą jūros puta aptaškyta vadžra — nei sausu, nei šlapiu ginklu. Ašvinai iš užmuštojo Namučio kraujo padarė gydomąjį gėrimą, sugrąžinusį Indrai jėgas.

Kitą kartą Indra, apsvaigęs nuo išgertų somos ežerų, apimtas beprotiško pykčio smogė savo vadžra į aušros deivės Ušasės *, skaičiuojančios mirtingųjų dienas, vežimą. Gražioji Dangaus dukra Ušasė, drebėdama iš baimės, palikusi savo sudaužytą vežimą, dingo iš rūsčiojo kario akių.

5. KARVIŲ PAGROBIMAS

Vienas iš didžiausių Indros žygdarbių buvo sugrąžinimas karvių, kurias iš dievų buvo pagrobusi demonų panijų * gentis, gyvenusi nežinomose žemėse už dievų ir asurų pasaulio. Panijai nusiginė karves į tolimą šalį už Rasos upės, tekančios pačiame pasaulio pakraštyje, ir paslėpė jas kalnų oloje. Tada aptemo dangus, nes tos dieviškosios karvės buvo aušros spinduliai. Panijus matęs Brihaspatis apsakė galingajam Indrai apie pagrobimą. Indra pasiuntė ieškoti karvių dieviškąją kalę Saramą *. Sarama aptiko karves, atbėgo iki upės, ant kurios kito kranto stovėjo neprieinama panijų tvirtovė, peršoko per tėkmę ir išgirdo oloje pagrobtųjų karvių mykimą.

Panijai išėjo jos pasitikti: „Ko tu čia atėjai, Sarama? Iki čia tolimas ir sunkus kelias. Ko tu iš mūsų nori?"—„Aš atėjau kaip Indros pasiuntinė,— atsakė ji.— Aš noriu, kad jūs, o panijai, atiduotumėte karves, kad jūs grąžintumėte didžius lobius, kurių prisigrobėte."—„Kaip atrodo tas Indra, siuntęs tave čia iš tokios tolybės, o Sarama? Jeigu jis pats atvyks čionai, tegu jis bus mūsų draugas, teganys mūsų kaimenes."— „O panijai! Jis, siuntęs mane iš tokios tolybės, ne iš tų, kuriuos galima pergudrauti,— atsakė demonams Sarama.— Jis tas, kuris pats pergudrauja kitus. O panijai, tįsosite jūs čia, Indros užmušti." Tada jie pasakė: „Štai karvės, kurių tu nori, o Sarama. Bet kas gi jas atiduos be kovos? Mūsų ginklai aštrūs, mūsų lobiai saugiai paslėpti kalnuose, ir panijai sugebės juos apginti. Veltui tu leidaisi į tolimą kelią".—„Jūsų žodžiai, o panijai, dar ne kariauna,— atkirto jiems Sarama.— Ir

kai čia ateis Indra ir piktieji išminčiai Angirai, jie pasidalys jūsų kaimenes, ir jūs atsirūgs jums pagyrūniškos kalbos!"

Tada panijai tarė: „Jeigu tu, o Sarama, paklusdama dievų valiai, jau atėjai čia, pasilik su mumis, būk mūsų sesuo. Negrįžk pas dievus; mes duosime tau, o gražuole, dalį savo kaimenių!"—„Aš netrokštu susigiminiuoti su jumis,— atsakė ši.— Aš priklausau Indrai ir rūstiesiems Angirams. Saugokitės jų, panijai! Nereikia man jūsų kaimenių. Bet aš paragaučiau jūsų oloje slepiamų karvių pieno."

Ir panijai atnešė jai pieno. Nesusivaldžiusi ji išlakė saldųjį skystį. Paskui vėl peršoko plačiąją upę ir pasileido atgal. Kai sugrįžo pas Indrą, jis paklausė jos: „Ar suradai karves, o Sarama?" Ir Sarama, apkvaišusi nuo demoniškojo pieno, jam pamelavo. „Ne",— atsakė ji. Bet Indra suprato ją meluojant ir iš pykčio spyrė dieviškajai kalei. Tada ši išvėmė užburtąjį pieną. Ir, drebėdama iš baimės, ji vėl patraukė į panijų šalį, o Indra sekė paskui ją juodbėriais žirgais pakinkytame vežime. Kartu su juo leidosi į kelią ir maldų valdovo Brihaspačio vadovaujami išminčiai iš Angiro giminės.

Kai jie atėjo į pačiame pasaulio pakrašty, už Rasos upės, esančią šalį, išmintingieji Angirai stebuklingais užkeikimais ir giesmėmis perskėlė uolą ir išvadavo karves. Ir kai jie tai padarė, išsisklaidė negeroji tamsa, dangus nušvito aušros deivės Ušasės šviesa, ir išvydo saulę gyvųjų akys. Nuliūdęs dėl prarastų karvių, olos demonas Vala * sustaugė iš gelmių baisiu balsu, bet jį nukovė narsusis Indra. Ir galingasis Aditės sūnus išblaškė panijus, o Angirai pasiėmė visus šios piktosios genties turtus.

6. VIVASVATAS IR JO VAIKAI

Indra buvo septintasis Aditės sūnus, aštuntasis buvo Vivasvatas. Bet nuo gimimo jo nepripažino lygiu septyniems vyresniesiems broliams — dievams. Kadangi aštuntasis sūnus gimė bjaurus — be rankų ir be kojų, visas glotnus, tiek paritus, tiek pastačius, vyresnieji broliai — Mitra, Varūna, Baga ir kiti — pasakė: „Jis nepanašus į mus, jis — kitos padermės, o tai blogai. Imkim ir perdirbkim jį". Ir jie jį perdirbo: nutašė visa, kas nereikalinga,— taip atsirado žmogus. Vivasvatas ir tapo visų žemės mirtingųjų protėviu; tik jis pats vėliau prilygo dievams. Jis pasidarė saulės dievu; ir jo, kaip saulės dievo, vardas yra Surja. O iš dievų nukapotų jo kūno gabalų atsirado dramblys.

Tvaštaras išleido už Vivasvato savo dukrą Saranju *. Sa-

ranju nenorėjo tekėti už žmogaus, bet jai teko paklusti tėvo valiai. Ji pagimdė Vivasvatui dvynius, brolį ir seserį; jų vardai buvo Jama ir Jamė *. Bet po to išdidžioji Saranju nebepajėgė ilgiau gyventi nelygaus sau vyro namuose. Ji sukūrė visiškai panašią į save moterį ir paliko ją vietoj savęs Vivasvato namuose, pavedusi jai globoti savo vaikus, o pati grįžo į tėvo namus. Tvaštaras nepriėmė nepaklusnios dukros. „Grįžk atgal į savo vyro namus",— jis liepė jai; bet kad pasislėptų, ji pasivertė kumelaite su ugnimi žioruojančiais nasrais ir tokia patraukė į šiaurės kraštus.

Iš pradžių Vivasvatas nepamatė apgaulės. Tariamoji Saranju pagimdė jam sūnų vardu Manus, iš kurio kilę visi dabar žemėje gyvenantys žmonės. Ir dar jai gimė sūnus vardu Šanis, tapęs žvaigžde danguje, ir dukra Tapatė *.

Bet ši žmona netapo tikra vyresniųjų dvynių, Saranju vaikų, motina; ji nepamilo jų taip, kaip mylėjo savo tikruosius vaikus. Ir kartą Jama, jos nuolatinių priekabių išvestas iš kantrybės, pagrasė jai. „Kaip drįsti tu grasinti savo tėvo žmonai, moteriai, kurią turi gerbti!"— sušuko pamotė ir pagauta įniršio prakeikė Jamą. Šis nuliūdęs nuėjo pas tėvą ir viską jam apsakė. „Motina mūsų nemyli,— pasiskundė jis.— Jaunesniuosius ji glamonėja, o mes su seseria negirdim iš jos gero žodžio. Ar gali motina prakeikti tikrą savo sūnų, nors ir nusikaltusį jai? O ji prakeikė mane iš pykčio, ir aš nuo šiol nelaikau jos savo motina. Atleisk man, tėve, mano nusikaltimą ir apgink nuo jos prakeikimo!"

Vivasvatas Jamai atsakė: „Tave apėmė pyktis ir tu, teisuoli mano sūnau, pažeidei teisingumo įstatymą, darmos * įstatymą. Nėra jėgos, kuri galėtų panaikinti motinos prakeikimą. Bet aš padarysiu taip, kad jis nebūtų tau per sunkus". Paskui jis kreipėsi į Manaus motiną ir jos paklausė: „Kodėl tu negali vienodai mylėti mano vaikų, jie juk visi lygūs tarpusavy. Be abejonės, tu — ne Saranju, tu — jos atspindys, ir tavo vardas Sandžnia, Atspindys *, kadangi negali motina prakeikti savo tikro sūnaus už vaikiškai neprotingą prasižengimą". Sandžnia nieko į tai Vivasvatui neatsakė, taigi jis atspėjo tiesą. Bijodama jo pykčio, pati jam viską prisipažino.

Tada jis nuvyko pas uošvį, kuris jį priėmė su derama pagarba. Ir sužinojęs, kad jo tikroji žmona pabėgo, pasivertusi kumelaite, Vivasvatas pats pasivertė žirgu ir leidosi jos ieškoti. Jis pasivijo ją tolimoje šalyje, ir jie susitaikė. Arklių išvaizdos, jie vėl tapo sutuoktiniais, ir jiems gimė dar dvyniai, du broliai, kurių vardai Nasatja ir Dasra, vadinami Ašvinais *, o tai reiškia „Gimę iš arklio".

Ašvinai tapo sutemų ir rytinės bei vakarinės žvaigždės dievais. Prieš pat aušrą, kai, baigiantis nakčiai, šviesa grumiasi su tamsa, jie pirmieji iš dievų pasirodo rytmečio danguje, du galingi karžygiai, amžinai jauni ir gražūs, auksiniame vežime, kurį traukia sparnuoti žirgai. Kartu su jais vežime sėdi Savitaro duktė, jų draugė, saulės mergelė Surja *. Kadaise tėvas jai liepė tekėti už mėnulio dievo Somos, bet gražiosios mergelės rankos prašė daugelis dievų, ir buvo nuspręsta, kad ji ištekės už to, kuris vežimų lenktynėse pirmasis pasieks saulę. Šias rungtynes laimėjo Ašvinai, ir šviesioji Surja sėdo į jų vežimą ir tapo jų palydove.

Savo gentainiams žmonėms Ašvinai palankūs labiau negu kiti dievai, ir jie gelbsti mirtinguosius nuo visų nelaimių ir negandų. Ašvinai išmintingi ir turi gydomosios galios; jie padeda silpniesiems, ligotiems bei luošiams ir grąžina seniems jaunystę. Jie gelbsti skęstančius gelmėse — taip jie kadaise išgelbėjo Tugros sūnų Budžjų *, išmestą draugų į jūrą per audrą. Tris dienas ir tris naktis nešė jį Ašvinai virš jūros bangų, kol pasiekė krantą. Leisgyvį, nesuvokiantį, kaip išsigelbėjo vandenyje, kur nėra į ką atsispirti koja ir nusitverti ranka, jie išnešė Tugros sūnų į sausumą.

Jaunesnieji Vivasvato sūnūs gimė dievais, o vyresnieji — Jama, Jamė ir Manus — buvo mirtingi, nes ir jų tėvas tuo metu, kai jie gimė, buvo mirtingas, ir tik paskui tapo saulės dievu. Vyriausiasis Vivasvato sūnus Jama buvo žmogus ir su savo seseria gyveno žemėje; ir jau niekada jis neperžengė darmos įstatymo. Ir jis buvo žemėje pirmasis žmogus, kuris numirė. Jo brolis Manus vienintelis iš mirtingųjų išsigelbėjo didžiojo tvano metu — jis ir tapo visos žmonijos protėviu. Jamė paskui tapo šventosios Jamuno * upės deive, į dangų įkopęs Šanis tapo negeros Šanio planetos valdovu, Tapatė ištekėjo už Mėnulio giminės karaliaus, ir garsusis didvyris Kurus buvo jos sūnus.

Jama buvo pirmasis mirtingasis — jis atvėrė mirtingiesiems kelią į pomirtinį pasaulį. Iš tėvo, kuris sušvelnino pamotės prakeikimą, malonės jis nuo to laiko ir iki šiol — mirusiųjų pasaulio valdovas ir teisingumo įstatymo saugotojas. Į jo buveinę protėvių pramintu taku iš žemės išeina mirusiųjų vėlės.

Jo tėvas Vivasvatas pirmasis žemėje atliko aukojimo apeigas ir padovanojo žmonėms ugnį. Jis pasiuntė atnešti jos vėjo dvasią Matarišvaną *, ir šis atnešė ją iš dangaus į žemę. Išminčiai iš Brigaus giminės išmokė mirtinguosius naudoti ugnį.

7. SAKMĖ APIE MIRTIES ATSIRADIMĄ

Buvo laikas, kai žemėje nebuvo mirties. Vivasvato palikuonys žmonės iš pradžių buvo nemirtingi. Kritajugos, aukso amžiaus, laikais jie dar buvo nenuodėmingi ir gyveno žemėje laimingi, kupini taikos ir gerovės.

Bėgo laikas, ir gyvos būtybės žemėje gimdavo, bet nemirdavo; jie be galo dauginosi ir visiškai ją užpildė. Pagaliau žemė ėmė maldauti Brahmą — ji ilgiau jau negalėjo pakelti tokios naštos. Tada Kūrėjas susimąstė, kaip sumažinti pasauliuose gyvų būtybių skaičių, bet negalėjo rasti jokios išeities. Ir jį apėmė pyktis, ir jo pykčio liepsna veržėsi iš visų jo kūno porų. Suliepsnojo pasaulio šalys, visa, kas gyva, apėmė baimė, pasauliui grėsė žūtis. Didysis dievas Šyva pasigailėjo gyvų būtybių. Jis prisiartino prie Brahmos ir tarė: „O, Praamži, nepyk ant savo kūrinių! Neleisk ištuštėti visatai. Nes žuvusios visos šios būtybės daugiau nebeatgims. Tegul jos gyvena ir miršta, bet tegul neišnyksta jų giminė!" Ir kai Šyva ištarė šiuos žodžius, Brahma suvaldė savo pyktį ir sugrąžino į savo širdį visatą ryjančią ugnį.

Tada iš Brahmos kūno išėjo tamsių akių moteris su lotosų vainiku ant galvos, apsivilkusi tamsiai raudona suknia *. Ji pasuko į Pietus savo keliu *, bet Brahma kreipėsi į ją tardamas: „Mirtie, eik ir naikink šio pasaulio gyvas būtybes! Tu atsiradai iš mano minties apie pasaulio sunaikinimą ir iš mano pykčio, todėl eik ir naikink gyvuosius — ir kvailus, ir išmintingus!" Ir pravirko lotosais vainikuota Mirtis, bet Brahma neleido jos ašaroms nukristi ant žemės ir surinko jas į rieškučias. O ji, nuolankiai jam nusilenkusi, ėmė maldauti: „Būk maloningas man, o Kūrinių valdove, neužkrauk tokios baisios naštos! Pasigailėk manęs. Kaip galiu aš žudyti nekaltus padarus, vaikus ir suaugusius, jaunus ir senus? Pasigailėk, o valdove! Negalėsiu aš išskirti artimųjų ir mylinčiųjų, atimti iš tėvų mylimų sūnų, iš vaikų atimti tėvų ir motinų, išplėšti iš jų mylimų brolių ir širdžiai brangių draugų. Juk kai jie numirs, likusieji gyvi prakeiksmu keiks mane. Aš bijau šito! Ir nelaimingųjų ašarų bijau. Mane amžinai degins šios ašaros".

Bet Brahma tarė: „O Mirtie, aš tau paskyriau naikinti gyvuosius! Kitaip negali būti! Eik, ponia, nedvejodama. Įvykdyk mano įsakymą". Ir Mirtis, netarusi daugiau nė žodžio, leidosi į kelią ir atvyko į pasaulį. Bet vis dėlto Praamžis suteikė jai malonę, jos išlietos ašaros pavirto paskirtu laiku žmones nužudančiomis ligomis; aistros ir ydos apakino žmonių gimi-

nę ir tapo gyvų būtybių mirties priežastimi. Todėl nuo amžių Mirtis nekalta dėl mirties, Brahma ją padarė teisingumo valdove,— ji be meilės ir neapykantos vykdo jo įsakymą.

8. SAKMĖ APIE NAKTIES SUKŪRIMĄ

Kai Vivasvato sūnus Jama numirė, jo sesuo ir mylimoji Jamė liejo nenumaldomas ašaras ir nebuvo galo jos sielvartui. Veltui dievai stengėsi ją paguosti. Į visus jų įkalbinėjimus ir įtikinėjimus ji atsakydavo: „Bet juk jis mirė tik šiandien!" O tada dar nebuvo nei dienos, nei nakties. Dievai tarė: „Taip ji niekada jo neužmirš! Mes sukursime naktį!" Ir jie sukūrė naktį. Ir praėjo naktis, ir atėjo rytas; ir ji užmiršo jį. Todėl sakoma: „Laikas viską gydo".

9. SAKMĖ APIE TVANĄ

Vivasvato sūnus Manus, netikras Jamės brolis, apsigyveno žemėje nuošalioje buveinėje netoli pietinių kalnų. Vieną ankstų rytą, mazgodamasis rankas, kaip tai daroma iki šiol, sugavo atneštame praustis vandenyje mažą žuvytę. Ji jam tarė: „Palik mane gyvą, ir aš tave išgelbėsiu".—„Nuo ko tu mane gelbėsi?"— Nustebęs paklausė Manus. Žuvis atsakė: „Bus tvanas, ir žus visi gyvi padarai. Nuo to aš tave ir išgelbėsiu".— „Kaip man tave išgelbėti?" Ir ji pasakė: „Mums, žuvims, kol mes tokios mažos, visur gresia mirtis. Viena žuvis praryja kitą. Tu iš pradžių laikyk mane ąsotyje, kai jį išaugsiu, iškask kūdrą ir laikyk mane ten, ir kai dar didesnė išaugsiu, nunešk mane prie jūros ir paleisk į laisvę, nes tada man jau visai nebegrės mirtis". Manus taip ir padarė. Greit ji užaugo ir tapo didžiule žuvimi džaša su ragu ant galvos; o tai pati didžiausia iš visų žuvų. Ir Manus paleido ją į jūrą. Tada ji pasakė: „Tokiais ir tokiais metais bus tvanas. Tu pasidirbdink laivą ir lauk manęs. O kai prasidės tvanas, lipk į laivą, ir aš tave išgelbėsiu".

Ir tais metais, kuriuos jam buvo nusakiusi žuvis, Manus pasidirbdino laivą. Kai prasidėjo tvanas, jis įlipo į laivą, ir žuvis atplaukė pas jį. Manus, paklausęs jos įsakymo, pasiėmė įvairių augalų sėklų. Paskui jis pririšo virvę prie žuvies rago, ir ji greit nutempė jo laivą šėlstančiomis bangomis. Nebesimatė žemės, išnyko iš akių pasaulio šalys; aplink buvo vien vanduo, Manus ir žuvis buvo vieninteliai gyvi padarai šiame

vandens chaose. Įtūžę vėjai blaškė laivą į visas puses. Bet žuvis vis plaukė ir plaukė pirmyn vandens platybėmis ir pagaliau atplukdė Manaus laivą prie aukščiausio Himalajų kalno. Tada ji Manui pasakė: „Aš tave išgelbėjau. Pririšk laivą prie medžio. Bet būk atsargus, vanduo gali tave nunešti. Leiskis pamažu, paskui slūgstantį vandenį". Manus paklausė žuvies patarimo. Nuo to laiko ši vieta šiauriniuose kalnuose vadinama „Manaus nusileidimu".

O tvanas paskandino visas gyvas būtybes. Liko vienas Manus pratęsti žemėje žmonių giminės.

10. GANDARVAI IR NAGAI

Vyresnieji Kašjapos vaikai, Brahmos vaikaičiai, buvo jo trijų vyresniųjų žmonų pagimdyti asurai ir dievai. Kitos dešimt jo žmonų * davė gyvybę įvairiems ir skirtingiems padarams, apsigyvenusiems žemėje, danguje ir požemio pasauliuose. Surasa pagimdė didžiules pabaisas drakonus, Arišta tapo varnų ir pelėdų, vanagų ir kirslių, papūgų ir kitų plunksnuočių pramote, Vinata pagimdė didžiulius saulės paukščius — suparnus, Surabė — karves ir arklius, ir dar daug dieviškų ir demoniškų būtybių pagimdė kitos Kašjapos žmonos, Dakšos dukros. Kadru tapo nagų motina, o Munė — gandarvų.

Kašjapos ir Kadru vaikai nagai, milžiniški slibinai, apsigyveno požeminiame Patalos * pasaulyje, kur jie išsistatė nuostabius auksu ir brangiaisiais akmenimis žėrinčius rūmus. Išmintingasis slibinas Vasukis tapo nagų karaliumi ir valdė jų požeminį, kupiną žemėje nematytų brangenybių Bogavačio miestą. Kai kurie iš nagų apsigyveno požemio vandenyse, upėse ir okeano dugne, Varūnos karalystėje.

Slibinai gyvena ir žemės paviršiuje, kur jie saugo brangenybes ir lobius. Karališkieji trigalviai, septyngalviai ir dešimtgalviai slibinai valdo nesuskaičiuojamus turtus; jų galvos apvainikuotos brangiomis karūnomis, jie galingi ir išmintingi; didžiosios nagų genties vadai pelnė dievų draugystę ir malonę.

Kašjapos ir Munės vaikai gandarvai gyveno padangėse. Kadaise jie buvo somos globėjai ir laikė ją savo žinioje. Bet paskui ją prarado. Gražbylystės ir išminties deivė Sarasvatė *, Dakšos duktė, mokėjo sužavėti gandarvus ir išviliojo iš jų somą. Gandarvai norėjo pasilikti gražiąją Sarasvatę vietoj somos, bet ir ji pabėgo nuo jų pas dievus, kur ją traukė širdis. Gandarvų draugėmis tapo pirmykščiuose okeano vandenyse gimusios žaviosios mergelės apsarės *; kerinčios dievų ir mir-

tingųjų akis, jos tapo Indros karalystės šokėjomis. O patys gandarvai, amžinai jauni ir gražūs dangaus erdvių genijai, žinantys dieviškąsias paslaptis ir nubrėžiantys žvaigždžių kelius, tapo tos karalystės dainininkais bei muzikantais ir žavėjo dievus liutnių muzika ir nuostabiu giedojimu. Saldžiabalsiai ir kerintys jie gieda ant tų kalnų, kur nerūpestingai linksmindamiesi leidžia laiką dangaus gyventojai; ir iš dangaus kartais girdėti gandarvų balsai. O giedrią dieną skaidriame ore mirtingieji kartais išvysta vaiduokliška miestą su aukštais rūmais ir bokštais; tai — gandarvų * miestas; ir kalbama, kad nelaimė ištinkanti tą, kuris netyčia jį pamatąs.

Kadaise karaliaus Višvavasaus vadovaujami gandarvai užpuolė savo gentainius nagus * jų požemio karalystėje, juos nugalėjo ir atėmė iš jų brangenybes ir lobius. Nagai paprašė Višnaus užtarimo; šis nusileido į požemio karalystę, išvijo iš ten gandarvus ir privertė juos grąžinti nagams, ką buvo pagrobę. Tūkstantgalvis visatos slibinas, karaliaus Vasukio brolis Šeša, dar vadinamas Ananta — Begaliniu,— pats didžiausias iš slibinų — tapo Višnaus draugu ir palydovu; plaukiojantis visatos vandenų paviršiuje, jis nuo to laiko yra Višnaus guolis ir atrama didžiajam dievui ilsėtis ir miegoti.

Ir nagai, ir gandarvai panorėję galėdavo keisti savo pavidalą, ir dažnai vieni ir kiti pasirodydavo pasivertę žmonėmis. Gana dažnai žemės karaliai ir didvyriai vesdavo nages — nepaprasto grožio mergeles, kurios iš prigimties buvo gyvatės. O geidulingieji gandarvai ypač pavojingi mirtingosioms moterims; jie persekioja jas ir gundo savo kerinčia išvaizda ir nuostabia liutnių muzika; taip pat ir jų draugės apsarės pasirodo žemėje gundyti mirtingųjų vyrų. Kartu su vestuvių apeigų dievais bei globėjais — ugnies dievu Agniu ir mėnulio dievu Soma — kiekvienose žmonių vestuvėse nematomi dalyvauja ir gandarvai, kaip slapti jaunikio varžovai, ir visada reikia saugotis jų žabangų.

11. UGNIES DIEVO AGNIO PABĖGIMAS

Baigiant kurti pasaulį atsirado aštuoni puikūs dievai. Jie žinomi Vasų vardu, o tai reiškia Geradariai *. Pasakojama, kad jie atsiradę iš Brahmos bambos. Vyriausiojo vardas Ahanas, Diena *, antrojo Druva — jis tapo Šiaurinės žvaigždės * valdovu, trečiasis buvo Soma, tapęs mėnulio dievu *, ketvirtasis iš Vasų Dara, Žemės atrama, penktasis — gražusis Anila, dar vadinamas Vajumi, Vėju, šeštasis — Anala, jis taip pat ir Agnis, Ugnis, septintasis — Pratjuša, Priešaušris, aštuntasis

Djausas, Dangus *, jis dar vadinamas Prabasa, Švytėjimu. Agnis buvo iš jų galingiausias, ir jis tapo jų vadu, bet visi jie laikomi dievų valdovo Indros palyda,— o jis dažnai dėl to vadinamas Vasava, Vasų Valdovu.

Kai pasaulyje atsirado Agnis, dievai sumanė sukurti aukojimo apeigas. Ir jie norėjo, kad jis taptų jų žyniu, jie norėjo, kad jis būtų aukos Atnašautojas *. Bet jis pasibaisėjo: „Kai aš baigsiu atnašauti auką ir išblės aukojimo ugnis, baigsis ir mano gyvenimas". Ir jis pabėgo nuo dievų ir pasislėpė vandenyse.

Bet kai Agnis pasislėpė, atkuto demonai, nes nebebuvo žemėje nakties tamsą išsklaidančios ugnies, ir vieni demonai užvaldė naktį. „Mes turime surasti Agnį",— tarė dievai ir Varūnos, vandenų ir nakties valdovo *, vadovaujami išvyko jo ieškoti. Žuvis išdavė dievams, kur slepiasi Agnis,— ji buvo sunerimusi dėl vandenyje pasklidusio karščio. Agnis iš pykčio ją prakeikė,— ir dėl to prakeikimo nuo to laiko žuvys tapo žmonių laimikiu, ir šie jas valgo.

Varūna pašaukė Agnį: „Sugrįžk! Nuo tvano išsigelbėjęs Manus turi atlikti aukojimo apeigas, kad galėtų žemėje pratęsti žmonių giminę. Kas, jei ne tu, nuneš jo auką dievams? Sugrįžk, o Agni!" Agnis atkirto: „Jau geso aukojimo ugnys žemėje. Bijodamas žūties, pabėgau lyg buivolas nuo medžiotojo strėlės. Aš grįšiu, jeigu jūs padarysite mane nemirtingą".

Dievai atsakė: „Tu būsi mūsų nemirtinguoju žyniu, o Agni, tokia Brahmos malonė. Niekada tu nenukentėsi per apeigas, ir auka priklausys tau. Ir visata amžinai garbins tave". Ir Agnis sugrįžo; kartu su savo broliu Soma jie tapo aukojimų valdovais.

12. MĖNULIO DIEVAS SOMA

Mėnulio dievą Somą Brahma paskyrė planetų ir žvaigždžių, žynių ir augalų, apeigų ir dievobaimingų įžadų valdovu. Soma pirmasis atliko radžasujo — įšventinimo į sostą — apeigas ir tapo karaliumi. Paskui jis ėmė didžiuotis savo šlove bei grožiu ir pamynė dorą. Jis pagrobė Brihaspačio planetos valdovo Brihaspačio žmoną gražuolę Tarą, Žvaigždę. Veltui mėgino Brihaspatis susigrąžinti ją į savo namus, veltui įkalbinėjo Somą šventieji išminčiai ir pats Brahma — jis nenorėjo jos paleisti. Šukros planetos valdovas Šukra Ušanas, asurų globėjas, amžinas Brihaspačio varžovas, palaikė Somą. Dievai, vadovaujami Indros, stojo už savo globėją.

Ir užvirė kova tarp dievų ir asurų, kova dėl mėnulio dievo pagrobtos Brihaspačio žmonos, gražiosios Taros.

Dievų kariaunai ėmė vadovauti rūstusis Rudra, nuo seno globojęs Angirų giminę. Ušanas metė prieš dievus pulkų pulkus asurų, ir tarp galingų priešininkų įsiliepsnojo toks žiaurus mūšis, kad Žemė drebėjo iki pat gelmių ir sunerimusi ėmė maldauti Brahmą nutraukti baisingąsias kautynes.

Ir Brahma įsikišo, ir liepė asurams vadovaujančiam Ušanui ir dievų vadui Rudrai sudaryti taiką; Indra tuo metu išvadavo Tarą ir grąžino ją Brihaspačiui.

Kai Tara grįžo į Brihaspačio namus, šis pamatė ją esant nėščią. Netrukus ji pagimdė nepaprastai gražų sūnų. Ir Soma, ir Brihaspatis susižavėjo jo nepaprastu grožiu, ir kiekvienas panoro jį vadinti savo sūnumi. Dievai kreipėsi į Tarą: „Pasakyk mums, kas jo tėvas?" Bet ji, apimta gėdos, tylėjo. Jie negalėjo išgauti jos prisipažinimo, kol įpykęs pats sūnus pagrasė ją prakeiksiąs, jeigu ji nepasakysianti teisybės. Tada Brahma, numaldęs vaikelio pyktį, Taros paklausė: „Pasakyk man, dukra, kieno tai sūnus, Brihaspačio ar Somos?" Degdama iš gėdos, ji atsakė: „Somos". Ir nudžiugo Soma, ir pašlovino savo sūnų, ir pavadino jį Buda, tai yra išmintinguoju. Brahma paskyrė jį Budos * planetos valdovu.

Bet Tara pasiliko su Brihaspačiu, o Soma vedė dvidešimt septynias gražiąsias Dakšos dukras — dvidešimt septynis mėnesienos dangaus žvaigždynus.

Pati gražiausia iš jų buvo Rohinė, ji ir tapo mylimiausia Somos žmona. Jis nuolat rodydavo jai savo palankumą, o kitas žmonas visai apleido, ir pagaliau šios, įžeistos vyro abejingumo, nuėjo ir pasiskundė tėvui: „Tėve, padaryk taip, kad jis mums visoms būtų vienodai meilus," — paprašė jos. Dakša pasikvietė Somą ir ėmė jam rūsčiai priekaištauti. „Tavo elgesys nuodėmingas, — pasakė jis Somai. — Tu privalai su visomis savo žmonomis elgtis vienodai!" Ir Soma jam tai pažadėjo.

Bet netesėjo jis savo žodžio, ir įsižeidusios žmonos vėl kreipėsi į Dakšą. „Jis mato tik vieną Rohinę, susitikinėja tik su ja, — skundėsi jos. — Mes nebegalime daugiau šito pakęsti! Mes nebegrįšime pas jį, tėve, mes pasiliksime tavo buveinėje!" Ir vėlei Dakša pasikvietė Somą, ir šis vėl pasižadėjo vienodai mylėti visas savo žmonas. Ir žmonos sugrįžo pas jį.

Bet ir šį kartą jis netesėjo savo pažado. Trečią kartą atėjo jo žmonos pas tėvą ir pasakė: „Jis neklauso tavo liepimo". Tada įtūžęs Dakša prakeikė žvaigždžių valdovą ir pasiuntė jam negalę.

Ir Soma ėmė kasdien vis labiau nykti. Jis vis liesėjo ir

liesėjo; vis blyškesnė buvo mėnulio šviesa, ir naktys darėsi vis niūresnės. Žemėje ėmė džiūti žolės, o paskui ėmė liesėti ir daugelis gyvulių. Kuo labiau menko Soma, tuo labiau nyko visi gyvi padarai. Jis vis liesėjo ir mažėjo, ir pagaliau sunerimę dievai nuėjo pas žvaigždžių valdovą ir tarė: „Kas tau atsitiko, Soma? Kadaise tu švytėjai grožiu, kur jis dingo dabar? Kodėl tu taip sulysai?" Ir Soma papasakojo jiems apie Dakšos prakeikimą. Dievai nuėjo pas Dakšą ir ėmė jo prašyti: „Pasigailėk Somos, Kūrinių valdove! Panaikink savo prakeikimą! Jis taip sulyso, iš jo jau beveik nieko nebeliko. Kartu su juo nyksta gyvuliai ir augalai, taip pat ir mes! Ir jeigu mes, dievai, sunyksime, į ką pavirs visata?"

Dakša išklausė dievų kalbas ir tarė: „Tegul jis eina ir nuplauna savo nuodėmę šventosios Sarasvatės upės vandenyse, toje vietoje, kur ji įteka į okeaną *. Aš jo pasigailėsiu, bet nuo šiol jis vieną mėnesio pusę liesės, o antrą vėl pilnės".

Ir Soma nuėjo ant vakarinio okeano kranto, ten, kur jam buvo nurodęs Dakša, ir ten mėnulio jaunaties dieną šventosios Sarasvatės vandenyse nusiplovė savo nuodėmę. Sugrįžo jo šaltieji spinduliai, ir vėl jis ėmė šviesti visatoje. Ir nudžiugo tada dievai, ir žmonės, ir gyvuliai, ir augalai.

Dakša, patenkintas dėl Somos paklusnumo, jam pasakė: „Nežemink daugiau savo žmonų! Klausyk mano liepimų!" Ir jis paleido Somą, o šis sugrįžo į savo būstą.

Nuo to laiko mėnulis visada mažėja tamsiąją mėnesio pusę ir didėja šviesiąją pusę. Dar kalbama, kad mėnulis mažėja todėl, kad dievai ir Jamos karalystėje esančios mirusiųjų vėlės geria jo somą, iš kurios jis sudarytas, o saulė paskui vėl jos pripildo mėnulį.

13. PURUŠOS AUKOJIMAS

Senosiose šventosios Išminties knygose — vedose — pasakyta, kad visata atsirado iš pirmojo sukurto žmogaus Purušos, kurį dievai paaukojo pasaulio pradžioje, kūno. Jie sukapojo jį į gabalus. Iš jo lūpų atsirado brahmanai — žyniai, jo rankos tapo kšatrijais — kariais, iš jo klubų buvo sukurti vaišijai — žemdirbiai, iš kojų atsirado šudros — žemesnysis luomas, kuriam buvo lemta tarnauti aukštesniesiems. Iš Purušos proto atsirado mėnulis, iš akies — saulė, ugnis gimė iš jo burnos, o iš kvėpavimo — vėjas. Oras atsirado iš jo bambos, iš jo galvos pasidarė dangus, o iš ausų susikūrė pasaulio šalys, o jo kojos tapo žeme. Taip iš didžiosios aukos amžinieji dievai sukūrė pasaulį.

14. SAKMĖ APIE PURURAVĄ IR URVAŠĘ

Kai Vivasvato sūnus Manus išsigelbėjo per didįjį tvaną ant Himalajų kalno, jis atnašavo auką, numesdamas nuo kalno į vandenį truputį sviesto ir varškės. Iš tos aukos atsirado moteris, vardu Ila *, kuri pasivadino Manaus dukra. Paskui Manus nusičiaudėjo, ir iš jo čiaudulio gimė sūnus, vardu Ikšvakus *, paskui Manui gimė dar aštuoni sūnūs. Iš Ikšvakaus kilo Saulės giminės karaliai, valdę Rytus.

Somos sūnus Buda vedė Manaus dukrą Ilą, ir jiems gimė sūnus Pururavas, pirmasis iš Mėnulio giminės karalių, valdžiusių Vakarų šalis. Pururavas buvo galingas ir teisingas karalius, jis valdė daug plačių šalių bei okeano salų ir orumu prilygo dievams.

Pasakojama, kaip kartą jį aplankė Geidulys, Nauda ir Dorybė *. Visus tris jis priėmė pagarbiai, bet labiausiai pagerbė Dorybę. Įžeisti Nauda ir Geidulys prakeikė Pururavą. Geidulys lėmė jam išsiskyrimą su mylimąja, o Nauda išpranašavo karaliui žūtį nuo besaikio godumo. Bet Dorybė sušvelnino šiuos prakeiksmus, skirdama jam ilgą gyvenimą, o jo palikuonims — valdyti žemę.

Tuo metu gražiausioji dangaus mergelė apsarė Urvašė, palikusi dievų ir gandarvų buveinę, nusileido į žemę. Kadaise vyresnieji Aditės sūnūs Mitra * ir Varūna pamatė ją danguje, dieviškojoje Nandanos * giraitėje, ir jų širdys užsidegė aistra. Drąsusis asurų nugalėtojas, dienos šviesos dievas Mitra vedė Urvašę. Bet jos širdis linko prie Varūnos. Ji pagimdė du sūnus — du didžiuosius išminčius Agastją * ir Vasištą *, bet kas buvo jų tėvas — Mitra ar Varūna,— dievai nežinojo. Kai Mitra sužinojo apie Urvašės neištikimybę, jis išvarė ją iš dangaus ir prakeikė, išpranašaudamas jos likimą tapti mirtingojo žmona ir gyventi žemėje tarp žmonių.

Mirtingųjų pasaulyje Urvašė sutiko Pururavą, ir tik jį išvydusi, pamiršo dangaus rūmus ir pamilo jį visa širdimi. Ir sužavėtas jos nuostabaus grožio karalius Pururavas pamilo dieviškąją mergelę. Ir jis prašė, kad ji taptų jo žmona.

„Aš sutinku,— atsakė karaliui Urvašė.— Bet pažadėk man, kad įvykdysi du mano prašymus."—„Kokie tie prašymai?" — Paklausė karalius. Urvašė atsakė: „Aš turiu du ėriukus, kurie man brangūs kaip tikri vaikai. Tegul jie visada būna greta mano guolio, o tu prižadėk juos saugoti. Ir dar pažadėk, kad niekada nepasirodysi man nuogas". Ir Pururavas su džiaugsmu sutiko išpildyti abu jos prašymus. Taip dangiškoji mergelė tapo mirtingojo žmona.

Jie laimingai gyveno daug metų, ir Pururavo meilė gražiajai Urvašei kas dieną vis didėjo, ir taip pat didėjo jos meilė jam, ir ji visiškai nebeprisimindavo tų laikų, kai gyveno danguje tarp nemirtingųjų. Tačiau be Urvašės gandarvams ir apsarėms dangaus buveinė prarado visą žavesį, ir jie ilgėjosi jos. Gandarvų valdovas Višvavasus nusileido iš dangaus į žemę, kad susigrąžintų Urvašę. Višvavasus, žinodamas Pururavo ir Urvašės susitarimą, kartą nakčia įsmuko į jų miegamąjį ir pagrobė vieną ėriuką. Urvašė pabudo ir, pamačiusi dingus ėriuką, ėmė šaukti. „Kur mano vyras? Kieno pagalbos man šauktis?"— graudžiai rypavo ji. O Pururavas, nedrįsdamas pasirodyti jai nuogas, laiku nepakilo iš guolio, ir grobikas su ėriuku dingo. Urvašė priekaištavo Pururavui šaukdama: „Neturi užtarėjo moteris, ištekėjusi už bailio!"

Kitą naktį gandarvai išsinešė antrą ėriuką.

Šį kartą Pururavas tuoj pašoko iš guolio, vildamasis, kad tamsoje žmona nepamatys jo nuogo, ir, pagriebęs kardą, puolė paskui grobikus. Tuo metu gandarvai apšvietė jį žaibo blyksniu, ir Urvašė pamatė vyrą nuogą. Gandarvai, metę ėriukus, pasislėpė dangaus buveinėj.

Kai Pururavas grįžo su ėriukais, jis pamatė, kad dingo Urvašė. Nerasdamas paguodos, jis ėmė klajoti po pasaulį, ieškodamas savo mylimosios. Ilgai jis bastėsi lyg beprotis apraudodamas savo netektį ir pagaliau, apkeliavęs daug šalių, jis atėjo į Kurukšetrą *. Ten jis išvydo pilną lotosų ežerą, kuriame plaukiojo gulbės. Tai buvo gulbėmis pasivertusios apsarės, ir tarp jų buvo Urvašė. Išvydusi jį, Urvašė tarė draugėms: „Štai žmogus, kurį aš mylėjau".—„Imkim ir jam pasirodykim",— tarė apsarės, ir jos pasirodė Pururavui savo tikruoju dangiškųjų mergelių pavidalu.

Tada jis kreipėsi į Urvašę: „Pakalbėk su manimi, o kietaširde mano žmona, neišnyk! Jeigu mes neišsakysim vienas kitam visko, neturėsim laimės ateity".—„Apie ką man su tavim kalbėtis? — atsakė Urvašė.— Aš išnykau lyg pirmas aušros spindulys. Grįžk namo, Pururavai! Aš lyg vėjas, kurio neįmanoma sugaudyti." Veltui maldavo ją Pururavas, pagautas nevilties grasino nusižudysiąs, jei ji nesugrįšianti, nušoksiąs nuo uolos arba atsiduosiąs laukiniams vilkams sudraskyti. „Nemirk, Pururavai,— maldavo Urvašė,— nešok nuo uolos. Žinok, negalima draugauti su moterimis, nes jos beširdės." Bet vis dėlto jai pagailo jo ir ji pasakė: „Po metų tą pačią dieną vėl ateik čia. Iki to laiko gims mūsų sūnus, kurį aš nešioju savo įsčiose".

Ir kai prabėgo metai, jis vėl nuėjo ten. Ir toje vietoje, kur tyvuliavo ežeras, jis išvydo aukso rūmus. Urvašė išėjo jo pasitikti ir tarė: „Aš praleisiu su tavimi šią naktį, o rytoj gandarvai pasisiūlys išpildyti vieną tavo norą. Tada tu tarsi: „Aš noriu tapti toks, kaip jūs!"

Ir Pururavas padarė taip, kaip jam buvo liepusi Urvašė: „Nėra žemėje nieko, ko aš panorėjęs negalėčiau pasiekti,— pasakė jis gandarvams.— Vienintelis mano troškimas — būti ten, kur yra Urvašė, nesiskirti su ja". Gandarvai davė jam gorę su žarijomis ir pasakė: „Eik į mišką ir ten šią ugnį padalyk į tris dalis, mąstydamas apie Urvašę, paaukok ant ugnies vyno, ir tavo troškimas išsipildys". Pururavas paėmė ugnį ir nuėjo su ja į mišką. Bet ten jį apniko abejonės: „Tikras beprotis, vietoj žmonos pasiėmiau šitą gorę. Gandarvai mane apgavo". Ir palikęs gorę miške, grįžo į savo rūmus. Vidurnakty jis prabudo ir pagalvojo: „Be reikalo aš nepaklausiau gandarvų, juk jie buvo žadėję išpildyti mano troškimą". Jis atsikėlė iš guolio ir vėl nuėjo į tą mišką, bet gorės ten jau nerado, o toje vietoje augo du medžiai — šamis * ir ašvata *. Pururavas nuskynė nuo kiekvieno medžio po šakelę, sugrįžo į rūmus ir ten, patrynęs jas viena į kitą, išgavo šventąją ugnį. Pururavas ir buvo pirmas mirtingasis, įkūręs tris šventąsias ugnis: namų židinio, bendrų aukojimo apeigų ir vyno aukojimo ugnį.

Per šią apeigą Pururavas įgavo gandarvo pavidalą ir vėl galėjo būti su savo numylėtąja Urvaše. Bet pasakojama, kad senatvėje, didžiuodamasis savo galia, pasikėsino į brahmanų turtą * ir, įtūžusių išminčių prakeiktas, žuvo, kaip jam buvo išpranašauta, nuo pernelyg didelio gobšumo.

15. INDROS PERGALĖ PRIEŠ VRITRĄ

Nagingiausias meistras, dievas kūrėjas Tvaštaras *, sukūręs daug nuostabių daiktų ir nulipdęs žmonių ir žvėrių kūnus, buvo vienuoliktasis Aditės sūnus. Bet jo žmona buvo demonė iš asurų giminės. Ji pagimdė jam sūnų pabaisą — trigalvį drakoną Višvarupą * ir dukrą — dieviškąją kumelaitę Saranju, kuri paskui tapo Vivasvato žmona ir Jamos, Jamės bei Ašvinų motina. Tvaštaro sūnus Višvarupa buvo rūsčios išvaizdos. Vienas jo veidas buvo panašus į saulę, kitas — į mėnulį, o trečias — į ugnį. Viena jo burna sakė vedų himnus, kita gėrė vyną, o trečia galėjo praryti viską, kiek akys mato. Jis buvo nepaprastai išmintingas ir didis šventuolis. Anksčiau, prieš Brihaspatį, vyriausiasis dievų žynys buvo Višvarupa,

o prieš Ušaną asurų vyriausiasis žynys ir globėjas buvo Urvašės sūnus Vasišta.

Kai prasidėjo pirmasis karas tarp dievų ir asurų, Višvarupa slapčia palaikė savo motinos gentainius ir sumanė išduoti dievus. Tuometinis asurų karalius Ditės sūnus Hiranjakašipus pažadėjo Višvarupai padaryti jį savo vyriausiuoju žyniu; Vasišta, tai sužinojęs, supyko ir paliko asurus.

Indra nepasitikėjo Višvarupa ir prisibijojo galios, kurią šis buvo įgijęs savo didžiu pasiaukojimu *. Norėdamas sumažinti Višvarupos galią, Indra pasikvietė gražiausias dangaus buveinės šokėjas apsares ir paliepė joms: „Eikite pas Tvaštaro sūnų ir dainomis, šokiais bei savo grožio kerais sugundykite jį, kad patirtų meilės palaimą. Niekas negali atsilaikyti prieš jūsų žavesį. Pasipuoškite gėlėmis, brangiais vėriniais ir apyrankėmis, įsitrinkite savo kūnus kvepalais. Tegul jis sulaužo savo pasiaukojimo įžadus, ir, pamiršęs viską pasaulyje, atsiduoda jūsų glamonėms".

Ir paklususios Indros liepimui apsarės prisiartino prie Višvarupos būsto ir ėmė jį vilioti gundančiais kūno judesiais, kupinais aistros ir meilės ilgesio. Bet griežtasis šventuolis Tvaštaro sūnus tik kartą žvilgtelėjo į gražiąsias Indros pasiuntines, ir jų grožis nesužadino jo geismų. Mokėdamas valdyti savo aistras, jis, paskendęs apmąstymuose, nesujudėjo lyg ežero paviršius be vėjo.

Apsarės sugrįžo į Indros dangaus rūmus nieko nelaimėjusios ir apsakė dievų valdovui savo nesėkmę. Paleidęs dieviškąsias mergeles, Indra godojo sunkias godas. Jis suprato, kad Tvaštaro sūnus kovoje su asurais išduoda dievus, bet negalėjo Višvarupos užmušti, nes tas buvo žynys, o žynio nužudymas — sunkiausia nuodėmė, ir dangaus valdovas negalėjo jos užsitraukti.

Ir tada Indra pasikvietė dievą Tritą *. Niekas nežino tikrosios šios dievybės, gimusios pirmapradžiuose vandenyse, kilmės, ir jo buveinė tolima ir niekam nežinoma. Bet ten, į tolimąją ir slėpiningąją Tritos buveinę maldomis nutremiamas visoks blogis ir nuodėmės, ten išsidangina visos teisuolių negandos ir ligos, ir blogi sapnai. Dievas Trita atleidžia nuodėmes nemirtingiesiems ir mirtingiesiems, prisiimdamas visas kaltes ir visokį blogį.

Ir dievų karalius su Tritos žinia ir sutikimu užmušė Višvarupą, nukirsdamas jam visas tris galvas, ir suvertė kaltę Tritai. Kai Indra nukirto pirmąją Tvaštaro sūnaus galvą, vedas sakiusios jo lūpos prasižiojo, ir iš jų išskrido kurapkos; kai buvo nukirsta antroji galva, iš vyną gėrusios burnos iš-

skrido žvirbliai ir vanagai, o iš trečiosios galvos išskrido būrys putpelių.

Sužinojęs apie Indros darbus, Tvaštaras įtūžo: „Kaip jis drįso užmušti mano sūnų?" Tuo metu Tvaštaras buvo somos saugotojas, ir kai kvietėsi dievus į savo namus atsigerti šventojo skysčio, jis nepakvietė Indros ir neatidavė nemirtingųjų valdovui jo dalies. Bet Indra atvyko nekviestas ir atsigėrė grynos somos iš statinaitės, naudodamasis stipresniojo teise gvieštis silpnesniojo turto. Šį kartą jis išgėrė tiek daug somos, kad ji neišėjo jam į naudą ir ėmė tekėti pro visas angas atgal; bet jį vėl išgydė Ašvinai.

Dar labiau įtūžo Tvaštaras ir sušuko: „Iš tiesų jis nesiklausęs išgėrė mano somą!" Ir jis pasižadėjo už viską atkeršyti Indrai ir žiauriai jį nubausti.

Atėjo laikas, ir Tvaštaras iš somos ir ugnies sukūrė siaubingą pabaisą — milžinišką drakoną Vritrą *.

Bekojis ir berankis slibinas užgulė kalnus, susirangęs devyniasdešimt devyniais žiedais. Jis užtvėrė upių tėkmę, išgėrė visą jų vandenį ir laikė jį savo pilve. „Auk!"— pasakė jam Tvaštaras, ir jis ėmė nepaprastai greitai augti, nustumdamas Vakarų ir Rytų okeanus ir rydamas neapsakomą daugybę maisto; per dieną jis išaugdavo į kiekvieną pusę per strėlės skrydžio ilgį ir grėsė praryti visą visatą, ir dievus, ir visus gyvus padarus.

Dievai baisėjosi ir šaukėsi Indros. Jie prašė, kad jis imtųsi vadovauti dangaus kariaunai ir stotų į kovą su drakonu. Pats Brahma kreipėsi į Indrą ragindamas jį stoti į kovą su slibinu, o Šyva padovanojo jam nepramušamus šarvus. Ir štai Indros vadovaujami dievai puolė Vritrą, norėdami jį nukauti. Išvydęs puolančiuosius, drakonas ėmė baisiai šnypšti ir tvokstelėjo į juos ugnimi iš savo didžiulių nasrų. Siaubas apėmė dievus, ir jie galvotrūkčiais puolė bėgti nuo jo pražūtingo kvėpavimo. Lyg bejėgiai seniai pasitraukė dievai nuo Vritros, palikę Indrą kovos lauke. Tiktai narsieji Rudros sūnūs Marutos liko su Indra *, ir dar su juo liko Višnus *. „Mušk, o valdove! Kirsk! Parodyk savo galią!"— šaukė Marutos. Ir bebaimis Indra puolė drakoną.

Ir pražiojo tada Vritra savo baisiuosius nasrus ir akimirksniu prarijo Indrą *. Po to jis užsnūdo — niekas neišdrįso daugiau jo pulti. Bet tada Šyva pasiuntė jam žiovulį. Ir Vritra miegodamas nusižiovavo, ir dievų valdovas tuoj pat išlindo iš jo vidurių. Višnus suteikė Indros ginklui jėgą. Plačiai užsimojęs drąsus asurų nugalėtojas smogė Vritrai baisų smūgį savo triuškinančia vadžra ir perskėlė jam galvą. Nuo mirtinai

sužeisto drakono riaumojimo sudrebėjo dangus. Patį Indrą apėmė baimė, ir jis neatsigręždamas nudūmė už devyniasdešimt devynių upių, į patį pasaulio kraštą, ir ten dar nežinodamas, ar mirtinai nukovė savo priešą, pasislėpė ežere lotoso stiebe. Ir visi dievai iš baimės išsislapstė, ir niekas nedrįso prisiartinti prie drakono. Pagaliau Indra pasiuntė Marutas sužinoti *, ar dar gyvas Vritra, ir šie nuėjo ir pamatė, kad Vritra tįso negyvas ant žemės. Jo pilve įkalinti vandenys išsiliejo ir nutekėjo į okeaną. O Marutos iš džiaugsmo ėmė šokti aplink nugalėto drakono kūną.

Tai buvo didžiausias Indros žygdarbis. Iš Vritros kaukolės jis paskui pasidirbdino taurę, o jo kūną perkirto pusiau; geroji jo dalis, kuri buvo sukurta iš somos, pakilo į dangų ir tapo mėnuliu, o demoniškoji Vritros dalis Indros valia tapo gyvųjų padarų dalimi — jų pilvais. Todėl apie pilvapenius sakoma, kad jie aukoją aukas Vritrai — pilvui. O iš drakono pralieto kraujo atsirado gaidžiai; štai dėl ko brahmanai ir pamaldūs atsiskyrėliai iki šiol nevalgo gaidžių.

Bet Vritros nužudymas buvo ir didžiausia Indros nuodėmė. Nes Vritra, kaip ir jo brolis Višvarupa, buvo brahmanas, ir dievų valdovas padarė didžiausią nuodėmę — nužudė žynį. Todėl, pasibaisėjęs savo nuodėmingu darbu, Indra ne tuojau sugrįžo į savo karalystę,— jis ilgai dar buvo ištremty pačiam pasaulio pakraštyje, pasislėpęs lotoso stiebe.

16. SAKMĖ APIE NAHUŠĄ

Viskas sustojo ir sutriko trijuose pasauliuose, kol, palikęs savo karalystę, Indra tremtyje atgailavo už didžiąją nuodėmę. Nustojo tekėti upės; išdžiūvo ežerai; nebevilgė žemės lietūs, ir ėmė nykti miškai. Baimė ir sumaištis apėmė be karaliaus ir valdovo likusių dievų ir šventųjų išminčių sielas, bet niekas iš jų nesiryžo užimti dangiškojo Indros sosto.

Tuo metu žemę valdė Pururavo vaikaitis, Ajaus sūnus karalius Nahuša iš Mėnulio giminės. Jis garsėjo savo drąsa, dorybėmis ir grožiu, ir dangaus gyventojai su Brahmos pritarimu nutarė jį pakviesti užimti Indros sosto. Dievai ir šventuoliai atėjo pas jį ir tarė: „O žemės karaliau, būk mūsų valdovu!"— „Bet aš negaliu būti jūsų valdovu, o dangaus gyventojai,— atsakė jiems sutrikęs Pururavo vaikaitis.— Aš per silpnas. Nesu toks galingas, koks buvo Indra, ir negalėsiu jūsų patikimai ginti ir globoti". Bet dievai ir išminčiai nenusileido: „Tu nebijok, o karalių karaliau! — sakė jie jam.— Tapk mūsų valdovu, ir mūsų galia bus tau parama. Ir kiekvienas, į kurį tu nu-

kreipsi savo žvilgsnį,— dievas, asuras, gandarvas ar brahmanas — atiduos tau savo jėgą. Nuo šiol vos tik žvilgtelėsi į ką nors, jo jėga persiduos tau,— priimk šią mūsų dovaną. Neabejok, Ajaus sūnau Nahuša, ir teisėtai užimk dangiškąjį Indros sostą!" Ir Nahuša sutiko.

Kai Nahuša valdė žemėje, jis tramdė savo aistras, gerais darbais stiprino dvasią ir nuolankiai gerbė dievus. Bet tapęs dangaus valdovu ir gavęs iš dievų stebuklingą galią, jis išpuiko, pamiršo dievobaimingumą ir vis dažniau kūnu ir dvasia linko prie žemų pasismaginimų ir malonumų. Jis sutelkė apie save dangiškąsias gražuoles apsares ir šelmius gandarvus, kurie jį linksmino savo muzika, ir kartu su jais dienas ir naktis mėgavosi žydinčioje Nandanos giraitėje. Apsarių ir gandarvų lydimas, jis nusileisdavo ant didžiojo Meraus * kalno, iškilusio virš mirtingųjų pasaulio, klajojo Himalajų viršūnėmis, pereidamas nuo vienos ant kitos, o paskui nužengdavo prie žemiškųjų upių krantų ir okeano vandenų ir visur šventiškai smaginosi ir linksminosi.

Bet kartą Nahuša išvydo gražuolę Indros žmoną Šačę, ir jį užvaldė nuodėminga aistra: „Kodėl deivė Šačė praeina pro mus, nerodydama deramos pagarbos ir meilės savo valdovui?" — paklausė Nahuša savo pataikūnų. — „Argi aš ne dangaus karalystės valdovas? Ar ji neprivalo manęs gerbti, kaip anksčiau gerbė Indrą? Tegul gražioji Šačė greičiau mane aplanko mano rūmuose!"

Išgirdusi apie Nahušo įsakymą, baimės ir nevilties apimta Šačė kreipėsi į išmintingąjį dievų globėją Brihaspatį. „Apgink mane, o brahmane,— maldavo ji,— padėk man išsaugoti ištikimybę savo vyrui. Tik tu gali paslėpti nuo Nahušos. Kadaise tu išpranašavai man, kad netapsiu našle. Tegul išsipildo šie tavo žodžiai".

„Viskas, ką aš pasakiau,— tiesa,— atsakė jai Brihaspatis.— O deive, būk rami ir nebijok dorą praradusio Nahušos. Netrukus sugrąžinsiu tau Indrą." Ir jis liepė Šačei pasilikti jo namuose ir ją gynė.

Nahuša įtūžo sužinojęs, kad Brihaspatis paslėpė Šačę savo namuose. Veltui dangaus gyventojai stengėsi jį nuraminti. „O dangaus valdove,— sakė jie jam,— nesileisk užvaldomas pykčio. Nuo tavo įtūžio dreba visata. Nusiramink ir pagalvok, Šačė — ne tavo žmona. Atsikratyk nuodėmingų minčių ir negeisk svetimos žmonos. Juk tu — dievų valdovas ir privalai tvarkyti savo pavaldinius, neleisdamas iškrypti jiems iš doros kelio". Bet aistros apimtas Nahuša nenorėjo klausyti jų įkalbinėjimų. „Indra pats ne be nuodėmės,— prieštaravo jis dan-

gaus gyventojams.— Būdamas žynio žudikas, jis slepiasi nuo pelnytos bausmės už dievų pasaulio ribų ir jau niekada nebegrįš pas savo žmoną. Tegul gražioji Šačė suteikia man trokštamų džiaugsmų. Tada bus gerai ir jai, ir jums. Ir nedrįskite daugiau priešintis mano valiai!"

Ir dangaus gyventojai nutilo, ir, vykdydami jo valią, pažadėjo tuojau atvesti jam Šačę. Nuleidę galvas, nuoširdžiai liūdėdami atėjo jie pas Brihaspatį ir pasakė: „O didysis brahmane, mes žinome, kad Indros žmona rado prieglobstį tavo namuose. Bet mes prašome tave, išmintingasis: nusiųsk ją Nahušai. Nahuša — mūsų valdovas, ir dabar jis galingesnis už Indrą. Tegul gražioji deivė pripažįsta jį savo valdovu ir vyru".

Šačė gailiai pravirko išgirdusi šiuos dievų ir šventuolių žodžius ir, plūsdama ašaromis, tarė Brihaspačiui: „O dievų globėjau, tu žinai, kad aš nenoriu būti Nahušos žmona. Aš pasitikėjau tavo prieglobsčiu. Nejaugi tu sulaužysi savo žodį?"

Tada išmintingasis Brihaspatis, garsėjęs iškalba, tarė dievams ir šventuoliams: „Visagalis Brahma yra pasakęs: tą, kuris išduoda besišaukiantį pagalbos, ištinka didelės nelaimės. Niekada aš nesulaužysiu duoto žodžio ir nepaminsiu doros įstatymų. Tas, kuris išduoda ieškantį užtarimo, neturės laimės gyvenime. Neišdygs jo į žemę pasėtas grūdas, nedrėkins jo laukų lietūs ir nesubrandins jie derliaus; dievai atstums jo aukas, išmirs jo palikuonys, o protėviai tarpusavy pešis pomirtiniame pasaulyje. Ir todėl, o dievai, aš neatiduosiu Indros žmonos Nahušai. Pagalvokite patys, kuo galime padėti Šačei ir sau".

Bet dievai negalėjo nieko sugalvoti, ir tada Brihaspatis tarė: „Tegul pati gražiaakė deivė paprašo Nahušos, kad jis savo labui leistų jai apsiprasti su mintimi apie naujas vedybas ir paruošti šiam žingsniui sielą. Laikas, o išmintingieji dievai, po to iškels Nahušai naujų kliūčių". Ir dievai pritarė Brihaspačio kalboms. „Deive, būk protinga,— sakė jie Indros žmonai.— Paklausyk Brihaspačio patarimo. Eik dabar pas Nahušą ir paprašyk jo, kad duotų tau laiko pasiruošti naujoms vedyboms. Jis nedoras ir gašlus, bet jo valdžia greit baigsis, ir Indra susigrąžins karalystę."

Ir dangaus gyventojų raginama drovioji Šačė nuėjo pas Nahušą. Išvydęs puikiąją deivę, Nahuša apsidžiaugė ir meiliai ją kalbino, šlovindamas jos grožį. „Imk mane į vyrus, o žavioji,— tarė jis Šačei.— Juk dabar aš trijų pasaulių Indra." Kupini nuodėmingo geismo Nahušos žodžiai išgąsdino droviąją deivę, ir ji suvirpėjo lyg stiebelis nuo vėjo. Nuolankiai sudėjusi delnus ir žemai nusilenkusi Nahušai ji tarė: „O dievų valdove,

aš prašau tavęs tik truputį palaukti. Jeigu greitu laiku negausiu žinių iš Indros, aš ateisiu pas tave,— sakau tau tiesą".

Šačės žodžiai pradžiugino ir suteikė Nahušai vilties. „Tegul bus taip, kaip tu nori,— pasakė jis Indros žmonai.— Bet žinok, aš laukiu tavęs ir tikiu, kad tu manęs neapgausi." Jis išleido Šačę, ir ši vėl skubiai pasislėpė Brihaspačio namuose.

Tada dievai, nudžiugę, kad Nahušos pyktis nors kiek aprimo, nuvyko pas Višnų klausti patarimo. „O didysis,— sakė jie jam,— tu mūsų prieglobstis ir išgelbėjimas. Pasakyk mums, ką daryti, kad Indrai būtų atleista jo nuodėmė?" Višnus atsakė: „Tegul jis paaukoja man žirgą *. Tada aš pats atleisiu jam nuodėmę, ir jis galės susigrąžinti valdžią dangaus karalystėje".

Dievai nuvyko į visatos pakraštį, susirado Indrą ir kartu su juo atliko žirgo aukojimo apeigą, ir Višnus jam atleido brahmano nužudymo nuodėmę. Bet Indrą tebekaustė didžiule baimė. Jis bijojo Nahušos galios. Ir, kad niekas nematytų, jis vėl pasislėpė savo ežere.

Kai Šačė iš nusiminusių dievų sužinojo, kad jos vyras vėl pasislėpė, ėmė melstis, kad jos skaistumas ir dora apgintų ją nuo Nahušos ir padėtų išsaugoti ištikimybę Indrai. Vėlai vakare nuliūdusi Indros žmona išėjo iš savo prieglobsčio ir ėmė melstis Nakties deivei *: „O Naktie, o išmintingoji aiškiaregė deive! Atverk man paslaptį, nurodyk, kur man ieškoti savo vyro!"

Tada pranašysčių deivė Naktis, sugraudinta dorybingosios Šačės nelaimės, pasirodė jai jaunos ir gražios mergelės pavidalu ir tarė: „Eik paskui mane, o ištikimoji savo vyrui Šače. Aš tau parodysiu, kur slepiasi didysis Vritros nugalėtojas". Šačė nusekė paskui ją, ir jos pirmiausia perėjo dangiškąsias giraites, paskui pakilo virš Himalajų viršūnių ir pasuko į šiaurę. Tolimosios šiaurės pakrašty, vidury neaprėpiamos jūros, jos pasiekė didžiulę salą, o toje saloje tarp žydinčių miškų ir pievų tyvuliavo gražus ežeras, pilnas baltųjų lotosų. Pranašysčių deivė kartu su Šače įlindo į vieną lotoso stiebą ir parodė jai Indrą, pasislėpusį jo plaušuose.

Nudžiuginta susitikimo su mylimu vyru, Šačė puolė jam po kojų. Ji apsakė jam apie dangaus karalystės valdžią užgrobusio Nahušos ištvirkimą ir apie tai, kaip jis persekioja ją, versdamas sulaužyti ištikimybę vyrui. Ji prašė Indrą sugrįžti, apginti ją ir nubausti praradusį dorą Nahušą. Bet Indra jai atsakė dabar negalįs nugalėti Nahušos. Dievai jam suteikę pernelyg didelę galią. „Tik gudrumu galima nugalėti Ajaus sūnų,— tarė jai Indra.— Tu turi grįžti ir pasakyti jam, kad

sutinki pamilti jį kaip savo vyrą, bet su sąlyga, kad jis atvyktų pasiimti tavęs į Brihaspačio rūmus vežime, pakinkytame ne arkliais, o šventuoliais, apsigyvenusiais danguje už savo teisuolišką gyvenimą." Ir Šačė, pažadėjusi Indrai padaryti viską, kaip jis liepė, sugrįžo į dangaus karalystę.

Kai baigėsi sutartas laikas, Šačė atėjo pas Nahušą ir pasakė, kad Indra dingęs ir iš jo žinių nesą, todėl ji pasiryžusi nusilenkti dangaus valdovo norams. Ir nudžiugęs Nahuša pažadėjo padaryti viską, ko ji prašytų. Tada Šačė jam tarė: „Valdove, tu didis ir galingas, ir nėra pasauly, kas galėtų su tavim varžytis. Tau pavaldi visa visata — ir dievai, ir žmonės, ir visi gyviai. Kiekvienas, į kurį tu nukreipi savo žvilgsnį, atiduoda tau savo galią, o pats tampa bejėgis. Tai atvyk manęs į Brihaspačio rūmus visoje savo didybėje, ir tegul tavo atvažiavimas užtemdo Višnaus ir Šyvos šlovę — pasikinkyk į vežimą dangaus išminčius — brahmanus — ir taip išsivežk mane į savo rūmus".

„Aš įvykdysiu tavo valią, o gražioji Šače,— atsakė jai įsimylėjęs Nahuša,— ir man patinka tavo sumanymas. Iš tiesų pasaulis dar neregėjo tokio važiavimo. Ne kiekvienas gali įsikinkyti į vežimą teisiuosius šventuolius. Bet mano galia beribė: aš valdau praeitį, dabartį ir ateitį; visata palaikoma mano jėga, o mano pyktis gali pražudyti pasaulį. Būk rami, o deive, aš patenkinsiu tavo norą! Septyni šventi išminčiai atveš mane prie tavo rūmų, ir tu išvysi valdovo didybę ir šlovę!" Šiais žodžiais išlydėjo Šačę apsvaigęs nuo puikybės Nahuša, pasileidęs ir savavalis valdovas, kad ji dievų globėjo namuose lauktų jo atvažiuojant.

Šačė sugrįžo pas Brihaspatį ir papasakojo jam apie savo susitarimą su Nahuša. „Jau nedaug man liko laiko,— tarė ji Angiro sūnui.— Netrukus čia atvyks dangaus valdovas, į vežimą pasikinkęs šventuolius." Bet Brihaspatis ją paguodė ir pažadėjo nedelsdamas ieškoti Indros. Jis uždegė ant altoriaus aukojimo ugnį ir pasiuntė dievą Angą parvesti Indros. Paklusęs dieviškajam žyniui, Anga pavirto nuostabaus grožio moterimi ir tuoj išvyko. Greitesnis už mintį, jis aplėkė visur, apieškojo dangų ir žemę, miškus ir kalnus ir po akimirksnio grįžęs pasakė Brihaspačiui, kad visur ieškojęs Indros, bet niekur negalėjęs rasti — jo neieškojęs tik vandenyse, nes nuo to laiko, kai pats ten slėpėsi, nedrįstąs leistis į vandenį. Brihaspatis jam atsakė: „Tu, o Agni, esi dievų lūpos, tu jiems perduodi šventąsias aukas. Brahmanai tave garbina, šlovina tavo darbus, aukoja tau aukas. Tu lyg tiesa pasieki kiekvieno kūrinio

dvasios gelmes. Nėra tau paslapčių pasaulyje. Tad drąsiai ženk į vandenį ir sužinok, kur slepiasi Indra!"

Brihaspačio žodžių padrąsintas, Agnis perskrodė visus pasaulio vandenis, apieškojo visas jūras ir upes, ežerus ir kūdras ir pagaliau surado Indros prieglobstį. Brihaspačio vadovaujami dievai nuvyko pas Indrą ir maldavo jį grįžti, primindami jam jo žygdarbius ir pergales prieš asurus. Po Brihaspačio į jį kreipėsi vandenų valdovas Varūna ir mėnulio dievas Soma, ir saulės sūnus Jama, ir kiti dievai. Ir tada Valos ir Vritros nugalėtojas išėjo iš savo slėptuvės ir, atgavęs pirmykštį grėsmingą žaibų valdovo pavidalą, pasakė sutinkąs kautis su Nahuša, jeigu dievai paremsią jį savo jėga. Dievai pažadėjo jam padėti, ir jie visi kartu ėmė galvoti, kaip nugalėti Nahušą ir nuversti jį nuo dangaus sosto. Bet kol jie tarpusavy tarėsi, iš dangaus atvyko Urvašės sūnus didysis išminčius Agastja ir papasakojo, kad jau dievų buveinėje įsiviešpatavusi taika. Ir Agastja džiūgaujantiems dievams papasakojo, kaip tai įvyko.

„Kai Nahuša,— ėmė pasakoti Agastja,— išsirinko teisuolius brahmanus, norėdamas juos pasikinkyti į vežimą, išmintingasis Brigus pasislėpė nuo Nahušos man ant viršugalvio po plaukais. Kartu su manimi Nahuša į savo vežimą pasikinkė dar šešis išmintimi ir dorybėmis išgarsėjusius šventuolius. Pakeliui į Brihaspačio namus, kur jis važiavo pasiimti Indros žmonos, Nahuša ėmė ginčytis su vežimą tempiančiais išminčiais. Buvo kalbamasi apie tai, kaip reikia teisingai skaityti vedų himnus. Ginče išminčiai nenusileido Nahušai, ir pasirodė jo nemokšiškumas, ir tada įtūžęs dangaus valdovas, išdidžiai sėdėdamas savo vežime, spyrė man į pakaušį ir, pats to nežinodamas, pataikė Brahmos sūnui kilniajam Brigui. Nahušos nematomas išminčius, įžeistas to spyrio, jį prakeikė: „Už visas savo nuodėmes, už tyčiojimąsi iš brahmanų ir svetimos žmonos persekiojimą,— tarė jis,— tu prarasi savo jėgą, o Nahuša, ir dievų dovana tau nuo šiol nebegalios. Tu daugiau nebevertas dangaus sosto ir todėl esi nutremiamas iš dangaus į žemę. Ten, žemėje, tu pavirsi į didžiulį slibiną; ir tūkstantį metų šliaužiosi žeme, ieškodamas maisto, kol išvaduos tave iš prakeikimo tavo palikuonis, Mėnulio giminės karalius Judištira *". Taip pasakė didysis išminčius, ir Nahuša negalėjo pasipriešinti šiam prakeikimui, nes jo žvilgsnis tada nesurado Brigaus. Šio prakeikimo jėga drebantis iš baimės ir praradęs savo išdidumą Ajaus sūnus akimirksniu buvo nusviestas iš dangaus į žemę ir pavirto didžiuliu slibinu." Taip baigė savo pasakojimą Agastja, ir nudžiugę dievai kartu su Indra grįžo į savo buveinę.

Brahmos įsakymu Indra dar kartą paaukojo žirgą — apsivalymo auką, ir Brahma, ir Višnus visiškai atleido jam didžiąją nuodėmę — žynio nužudymą — ir išdalijo ją ugniai, medžiams, apsarėms ir vandenims. Agnis prisiėmė ketvirtadalį Indros nuodėmės, bet pasakė Brahmai: „Tavo liepimu mūsų karaliaus labui aš prisiimu šią naštą, bet viskam turi būti saikas". Brahma tarė: „Nesijaudink, neilgai tave slėgs ši nuodėmė. Jeigu kas nors, praradęs protą, nustatytu laiku pamirš paaukoti tau auką, o Agni, nuodėmė tuoj kris ant jo". O medžiams jis pasakė: „Tas, kuris nežinodamas sumanys nukirsti jus jauno mėnulio arba pilnaties dieną, perims iš jūsų šią nuodėmę, kurią dabar uždedu jums". Apsarėms jis pažadėjo, jog nuo jų nuodėmė pereis vyrams, kurie kėsinsis į moterį mėnesinių metu; tas, kuris negerbia vandens ir meta į jį šiukšles, perims pagal Brahmos duotą žodį tą nuodėmę, kurią jis uždėjo vandenims. Ir išsipildė visos Brahmos pranašystės. O Šačės vyras, nusiplovęs nuodėmę, vėl užvaldė dangaus sostą.

17. SAKMĖ APIE DADJANČĄ

Dievas Tvaštaras, Kūrėjas *, turėjo karvę, iš kurios tešmens tekėjo stebuklingas skystis — soma. Tvaštaras ir buvo somos saugotojas, bet savo stebuklingos karvės vardą ir jos buvimo vietą jis slėpė net nuo dievų. Ir tik išmintingasis Dadjančas iš Angiro giminės * žinojo šią paslaptį. Bet ir jis neišdavė jos dievams. Jis, kaip ir Tvaštaras, buvo artimas asurams *, įgaunantiems jėgų iš šios paslapties.

Tuo tarpu dieviškieji gydytojai gudrieji Ašvinai, vieninteliai iš dievų negaunantys somos dėl savo giminystės su žmonėmis, sumanė išgauti Dadjančo saugomą paslaptį. Jie atėjo pas išminčių ir pasakė: „Mes norime būti tavo mokiniais".— „Ko jūs norite iš manęs išmokti?"—„Mes norime suvokti somos aukojimo paslaptį,— atsakė Ašvinai Dadjančui.— Ir norime sužinoti, kur slepiama stebuklingoji Tvaštaro karvė". Bet išminčius atsakė: „Dievų karalius Indra grasino nukirsiąs man galvą savo ginklu, jeigu aš dar kam nors, be jo, išduosiąs šią paslaptį. O Vivasvato sūnūs, aš bijau jo pykčio ir todėl negaliu jūsų priimti savo mokiniais".

Tada Ašvinai jam tarė: „Nebijok, mes apginsime tave nuo Indros pykčio".—„Kaipgi jūs galėsite mane apginti?"—„Jeigu tu priimsi mus savo mokiniais,— tarė Ašvinai,— mes taip paslėpsime tavo galvą, kad Indra niekada jos neras. Vietoj jos mes tau pritaisysime arklio galvą, ir kai Indra ją nukirs, sugrąžinsime tau tikrąją".

Išminčius sutiko, ir jie paslėpė jo galvą, o vietoj jos pritaisė arklio galvą. Ir arklio lūpomis Dadjančas atskleidė paslaptį, kurią jie geidė sužinoti,— jis pasakė, kad dieviškoji Tvaštaro karvė slepiama mėnulyje *.

Netrukus Indra sužinojo, kad Dadjančas jo nepaklausė ir net jam nežinomas paslaptis atskleidė Ašvinams. Apimtas pykčio, jis savo vadžra nukirto išminčiui galvą. Toli nusirito arklio galva ir įkrito į ežerą ant Šarjanavato kalno, pačiame pasaulio pakrašty. Bet Ašvinai greitai išgydė begalvį Dadjančą — vėl uždėjo ant pečių tikrąją galvą.

Tada išmintingasis Dadjančas nužengė į dangų. O asurų galia žemėje nepaprastai padidėjo, ir dievų valdovas jau nebegalėjo jų suvaldyti. „Asurų jėga priklauso nuo Dadjančo",— sužinojo Indra. Dieviškieji išminčiai jam apsakė, kad tik padedamas arklio galvos, kurią nukirto Dadjančui, jis galėsiąs įveikti savo priešus. Indra išėjo jos ieškoti, ir kalnų ežere surado norus tenkinančią arklio galvą. Iš tos galvos kaulų pagamintu ginklu dangaus karalystės valdovas išnaikino asurus. Ir tada jis sužinojo Tvaštaro paslaptį, ir pagrobė iš jo somą.

18. DJAUSO ŽLUGIMAS

Išmintingasis Dadjančas vos nepaguldė galvos už tai, kad išdavė karvės paslaptį. Gražiosios aušros deivės Ušasės tėvas Djausas, kadaise buvęs šaunus ir galingas padangės valdovas, už šventosios karvės pagrobimo nuodėmę buvo nutrenktas iš dangaus į žemę ir pasmerktas iš dievo tapti žmogumi.

Pasakojama, kad kartą Djausas su žmona atėjo į draustinį mišką ant Himavato viršūnės. Tame miške jie pamatė visus norus pildančią stebuklingąją karvę Nandinę, karvių pramotės Surabės dukrą. Dieviškoji karvė buvo padovanota to miško šeimininkui didžiajam išminčiui Vasištai. O dievobaimingasis Varūnos sūnus Vasišta tuo metu buvo išvykęs iš savo buveinės.

„Pažvelk,— tarė Djausas savo žmonai,— štai stebuklingoji išminčiaus Vasištos karvė. Mirtingasis, kuris paragaus jos pieno, gyvens dešimt tūkstančių metų nepatirdamas negalės nei senatvės". Tada Djauso žmona panoro įsigyti karvę, kurios pienas teikia ilgaamžiškumą. „Aš turiu žemėje tarp mirtingųjų draugę, ušinarų genties karalienę,— tarė ji.— Dėl jos aš noriu įsigyti šią karvę. Atvesk ją man!" Ir, norėdamas įtikti savo lotoso akių žmonai, Djausas pagrobė Vasištos karvę.

Sugrįžęs į savo buveinę, Vasišta nerado miške stebuklingosios karvės Nandinės, Surabės dukros. Susikaupęs jis suži-

ñojo tiesą ir surado karvės grobiką Didysis šventuolis Varūnos sūnus kūno tramdymu ir begaliniu dievobaimingumu įgijo nepaprastą galią. Jis prakeikė Djausą ir susigrąžino karvę. Per šį prakeikimą išdidusis dievas neteko savo dangiškojo būsto, ir daugeliui metų jam teko mirtingojo žmogaus dalia.

19. SAKMĖ APIE PULOMĄ

Brahmos sūnus didysis išminčius Brigus gyveno miške nuošalioj buveinėj su savo žmona gražiąja Puloma, kurią mylėjo visa širdimi. Kadaise Pulomos tėvas buvo pažadėjęs ištekinti ją už asuro Pulomano *, bet Brigus pagrobė ją iš tėvų namų ir vedė anksčiau, negu asuras suspėjo pas ją atvykti. Ir štai kartą, kai Brigus išėjo iš savo būsto prie upės apsiplauti ir paliko žmoną namie vieną — o tuo metu ji laukėsi kūdikio,— atsitiko taip, kad tas pats Pulomanas užklydo į jų miško trobelę ir įėjęs pamatė Pulomą.

Jis tuoj ją įsimylėjo, o gražioji Puloma maloniai priėmė svečią ir pavaišino jį miško vaisiais ir šaknimis. Tada Pulomanas paklausė ugniakure liepsnojančios ugnies: „Pasakyk man, garsėjęs savo teisingumu, o Agni, ar čia ne ta pati mergelė, kuri buvo pažadėta man? Klastingasis Brigus atėmė ją iš manęs, bet dabar aš susigrąžinsiu nuotaką, jei tu patvirtinsi, kad tai ji". Ir nuliūdęs Agnis atsakė: „Aš bijau meluoti, bet bijau ir užrūstinti didįjį išminčių".

Tada Pulomanas, pamišęs iš meilės, pavirto šernu ir, pagriebęs Pulomą, greičiau už vėją išdūmė su ja iš Brigaus būsto. Ir tuo metu, kai jis lėkė su Puloma per mišką, kūdikis, kurį ji nešiojo po savo širdimi, iškrito iš jos įsčių. Jis spindėjo lyg saulė, ir demonas, vos jį išvydęs, paleido Pulomą, o pats pavirto pelenais.

Ir vargšė Puloma, liedama graudžias ašaras, ėjo su kūdikiu ant rankų, ir iš jos ašarų prasidėjo didžioji upė Vadusara, kuri ir dabar teka tomis vietomis. Brigus surado savo žmoną su kūdikiu miške ir parsivedė į būstą. Kai ji papasakojo jam, kad ją buvo pagrobęs Pulomanas, supykęs Brigus paklausė: „Kas pasakė tam asurui apie tave, kas tave išdavė?"—„Mane išdavė Agnis",— atsakė Puloma. Ir tada Brigus prakeikė ugnies dievą: „Būk tu viską ryjantis!"

O sūnų, kurį pagimdė Puloma, asuro nešama per mišką, Brigus pavadino Čjavana, o tai reiškia Iškritęs. Brigaus sūnus Čjavana tapo didžiu išminčiumi ir šventuoliu ir savo atsidavimu įgijo didelę galią visuose trijuose pasauliuose.

20. ŠYVA IR DIEVIŠKIEJI IŠMINČIAI ANT HIMAVATO

Kai žuvo ištikimoji Šyvos žmona Satė, niūrus didysis atsiskyrėlis visai nutolo nuo dievų ir vienišas laikėsi griežto asketiško gyvenimo. Numatydamas ateitį, Višnus išpranašavo, kad Satė vėl gims žemėje kitu pavidalu ir vėl susitiks su Šyva. Bet Šyva buvo nepaguodžiamas. Sielvartaudamas dėl mylimos žmonos, jis lyg pamišęs klajojo po kalnus nerasdamas palengvėjimo; ir kartą užklydo jis į šventąjį pušyną ant Himavato viršūnės, kur, laikydamiesi šventųjų įžadų, gyveno Brahmos sūnūs, išminčiai Kūrinių valdovai su savo žmonomis.

Šyva atėjo prie dieviškųjų išminčių buveinės nuogas, pelenais apsibarstęs kūną, palaidais ir sutaršytais plaukais; jo akys buvo pasruvusios krauju, o rankose laikė rusenančius nuodėgulius. Jis tai baisiai kvatojo, tai dainavo, tai pratrūkdavo kraupiai rėkti. Ir devynių dorybingų išminčių žmonų, išėjusių iš savo būstinių, akivaizdoje jis ėmė šokti laukinį begėdišką šokį. Jis tai bliovė lyg asilas, tai maurojo lyg bulius. Jo šokis užbūrė išminčių žmonas, ir kur tik jis ėjo šokdamas, jos sekė iš paskos, nenuleisdamos nuo jo akių.

Dangaus išminčiai baisiai supyko. Nė vienas iš jų neatpažino Šyvos. „Kas jis? Demonas ar kokia kita būtybė, pasiryžusi drumsti mums ramybę ir vilioti mūsų žmonas?"— Klausinėjo jie vienas kito. Ir jie prakeikė jį: „O tu, asilu bliaunantis, pavirsk į asilą!" Kad ir kokia didelė buvo jų šventumo galia, bet jos nepakako, kad prakeikimas kristų ant Šyvos, juk negali žvaigždė užtemdyti saulės. Tačiau išminčiai dar labiau įtūžo, kad jų žmonos lyg pakerėtos seka paskui šokantį beprotį. Ir sujungę visas šventumu įgytas savo galias, jie prakeikė nepažįstamąjį už jo begėdiškumą: „O bjaurus išsigimėli, tedingsta tavo vyriška galia!" Ir tuoj pat nukrito jo vyriškumo ženklas, o pats Šyva išnyko.

Ir staiga viskas aplink susijaukė ir pasikeitė. Ir išminčiai pamatė, kad užgeso šviesa ir saulė nebešildo, nebedega aukurai, o planetos ir žvaigždynai pajudėjo iš savo vietų dangaus skliaute ir susipynė jų keliai. Sutriko metų laikų kaita. Ir šventieji išminčiai, nors ir laikėsi savo įžadų, suabejojo šventuoju darmos dėsniu, nusilpo jų kūnas ir dvasia, ir prarado jie savo vyriškąją galią. Sutrikę jie šaukėsi Brahmos. Papasakojo jie Praamžiui apie neregėto nepažįstamojo atėjimą, apie savo pyktį ir jam pasiųstą prakeikimą. „Jūs nepažinote didžiojo dievo Šyvos,— pasakė Brahma.— Dabar pamirškite savo pyktį ir stenkitės permaldauti grėsmingąjį Valdovą. Jūs tu-

rite nulipdyti Šyvos lingamą * ir jį garbinti. Nuo šiol, garbindami lingamą, jūs šlovinsite galingąjį Šyvą".

Išminčiai sugrįžo į savo pušyną ir padarė taip, kaip buvo liepęs Brahma. Ištisus metus jie garbino lingamą, taip šlovindami Šyvą, ir kai atėjo pavasaris ir nuostabi kokilos * giesme nuskardeno žiedais ir lapais, šlamančiais aukštojo Himavato šlaituose, didysis dievas vėl atvyko į išminčių buveinę. Jie krito kniūpsti ir pašlovino jį, o jis atleido jų apsirikimą. Jis tada paaiškino jiems, kad ir nuogumas, ir kūno trynimasis pelenais reikalingi nuodėmėms nusivalyti, aistroms nuramdyti ir didžiausiai galiai įgyti. Ir dieviškieji išminčiai pripažino jo pranašumą. Nuo to laiko visur lingamas garbinamas kaip Šyvos įsikūnijimas.

21. UŠANO ŽYGDARBIS

Kovojant už Somos pagrobtą Brihaspačio žmoną deivę Tarą, įvyko asurų kariuomenės vado Ušano ir galingojo dievų kariaunos vado Šyvos dvikova. Drąsusis Brigaus sūnus smogė savo ginklu Šyvai daug smūgių ir nors nepajėgė labai sužeisti galingojo dievo, bet ir šis niekaip negalėjo įveikti Ušano savo grėsminguoju trišakiu, nes vikrusis išminčius kiekvieną kartą išsisukdavo nuo mirtino smūgio. Ušanas užšoko Šyvai ant pečių, nuo pečių ant galvos, nuo galvos vėl ant pečių, ir, šokinėdamas ant galvos, pečių ir rankų, nepailsdamas kapojo jį skaudžiu kalaviju. Galų gale įpykęs Šyva prisitaikė sugauti jį burna ir prarijo. Šyvos viduriuose Šukros planetos valdovas ėmė maldauti pasigailėjimo, ir permaldautas Šyva atsileido, išvėmė jį, ir tada jie susitaikė. Nuo tada Šyva tapo palankus Ušanui lyg savo sūnui.

Praėjo kiek laiko, ir vėl įsiliepsnojo karas tarp dievų ir asurų. Tuo metu asurai jau buvo išklydę iš doros kelio, nebeaukojo aukų, ir Indros vadovaujami dievai ėmė spausti asurus ir baigė nugalėti. Tada Ditės sūnūs pasakė savo globėjui Ušanui Kavjai: „Mes neatsispirsime dievams, jie atėmė visas mūsų valdas. Teks atiduoti jiems pasaulių valdžią ir pasitraukti į požemio pragarą". Bet Ušanas juos padrąsino: „Nebijokite, aš jums padėsiu. Aš žinau visą užkeikimų išmintį ir gydomųjų žolių galią, dievams pasiekiama tik kruopelė šios išminties. Aš, o asurai, panaudosiu savo žinias jūsų labui!" Dievai, tai sužinoję, kalbėjo: „Kol išmintingasis Brigaus sūnus neatėmė iš mūsų visatos, užpulkim asurus ir juos išnaikinkim, o likusius išvykim į požemio pasaulį". Ir jie vėl visa jėga ir įniršiu puolė asurus ir privertė juos bėgti. Tai

matydamas Ušanas ėmė ginti asurus; jis nuvedė juos į saugią vietą ir pats užkirto kelią pergalingiems dievams. Išsigandę jo galios, dievai liovėsi persekioję asurus ir pasuko atgal. Ušanas asurams pasakė: „Jau dvylika mūšių prieš jus laimėjo dievai, ir maža beliko jūsų naujoms kautynėms. Todėl kol kas nesivelkite į kovą su dievais. Palaukite kurį laiką, o aš nueisiu pas didįjį Šyvą ir išgausiu iš jo, kaip pasiekti pergalę".

Tada Prahlada, Hiranjakašipaus sūnus, nuėjo pas dievus kaip pasiuntinys ir jiems pasakė: „Mes nutraukiame kovą su jumis. Mes sudėjome ginklus, palikome savo kovos vežimus ir apsivilkome šiurkščiais karniniais atsiskyrėlių drabužiais. Nuo šiol tolimiausioje dykumoje visi asurai ims griežčiausiai tramdyti savo kūnus". Išklausę asurų karalaičio kalbą, dievai džiūgaudami grįžo į savo karalystę. O Ušanas Kavja nusižeminęs atėjo pas Šyvą ir taikiai jo paprašė: „O didysis dieve, kad asurai nugalėtų Aditės sūnus, suteik man burtų galią, kurios neturi Brihaspatis, mano priešų valdovas". Šyva į tai atsakė: „O Brigaus sūnau, kad įgytum tokią burtų galią, tau teks atlikti didžiulį žygdarbį. Tūkstantį metų turėsi iškabėti žemyn galva, kvėpuodamas aitriais laužo dūmais,— tik tada sužinosi, ko geidi". Ušanas nusilenkė Šyvai ir pagarbiai palietė jo kojas. „Tegul bus taip,— tarė jis,— aš prisiimu šį įžadą ir jį ištesėsiu, o Valdove." Ir jis pasitraukė vykdyti įžado.

Bet dievai vis dėlto suprato, kad asurų pasiūlyta taika buvo tik gudri apgaulė. Jie vėl apsiginklavo ir savo globėjo Brihaspačio vedami patraukė prieš asurus, kad juos nubaustų. O šie, pamatę, kad dievai juos puola, baisiausiai sumišo. „Mūsų globėjas paliko mus, kad įvykdytų savo įžadą, ir mes sudėjome ginklus. O dievai, jūs žadėjote mums taiką, o dabar atėjote čia su ginklais išžudyti mūsų, beginklių dievobaimingų šventuolių",— taip kalbėjo asurai. O tarpusavy jie nusprendė: „Mes negalime atsilaikyti kovoje su dievais. Kol sugrįš mūsų globėjas, prašykim užtarimo jo motinos, išmintingosios Brigaus žmonos".

Ir jie išgąsdinti kreipėsi į Ušano motiną prašydami globos. Ji suteikė jiems prieglobstį ir pasakė: „Nebijokite, asurai, jums nėra ko baimintis, kol jus ginu". Bet įnirtę dievai įsiveržė į jos valdas ir ėmė triuškinti asurus savo ginklais. Matydama, kad dievai žudo beginklius asurus, Ušano motina supyko ir tarė: „Aš užbursiu dievus, ir jie užmigs". Ir deivė ėmė burti, ir pirmasis sustingo ir neteko jėgų Indra; o dievai, išvydę, kaip jų karalių sukaustė jos burtai, apimti siaubo ėmė bėgti.

Tik Višnus pasiliko prie sustingusio Indros. „Įeik į mane,— tarė jis,— ir aš išnešiu tave iš čia." Ir dievų karalius įėjo į savo jaunesnįjį brolį. Kai deivė pamatė, kad Višnus gina Indrą, ji dar labiau įtūžo: „Tu nepabėgsi nuo manęs, dangaus valdove, savo burtų galia aš paversiu tave kartu su Višnumi pelenais". Siaubas apėmė abu dievus girdint šiuos žodžius. „Kaip mums nuo jos išsigelbėti?"— paklausė Višnus brolį. Šis jam atsakė: „Užmušk ją, kol ji mūsų abiejų nesudegino. Aš jau netekau jėgų nuo jos užkeikimo, tuoj pat ją užmušk!" Ir Višnus sumanė tada padaryti didžią nuodėmę — užmušti moterį. Apimtas baisaus siaubo, jis prisišaukė savo ginklą — kovos diską — ir staigiu mostu nutraukė Ušano motinai galvą.

Kai Brigus sužinojo Višnų atėmus jo žmonai gyvybę, prakeikė jauniausiąjį Aditės sūnų: „Už tai, kad tu, žinodamas darmos įstatymą, sulaužei draudimą nužudyti moterį, turėsi septynis kartus gimti žemėje tarp žmonių". Bet paskui, paklausęs Brahmos prašymo, jis sušvelnino savo prakeikimą ir sutiko, kad Višnus gimtų daug kartų žemėje žmogaus ir kitokiais pavidalais, ir kiekvieną kartą dėl to, kad būtų atkurtas pamintas teisingumas.

Brigaus pranašystė išsipildė,— po daugelio metų Višnus atgimė žemėje teisingojo karaliaus Ramos pavidalu, kad nubaustų nedorą demonų rakšų karalių Ravaną; ir dar daugelio pavidalų atgimdavo Višnus, kai pasaulyje būdavo pažeidžiamas darmos įstatymas.

O Brigus paėmė tada į rankas nukirstą žmonos galvą ir pridėjo ją prie kūno. „Darmos įstatymo vardu, kurį visada išpažinau, tegrąžinu aš tau gyvybę!" Jis apšlakstė ją šaltu vandeniu ir prabilo: „Atgyk!" Ir deivė atgijo, lyg būtų pabudusi iš miego. Ir dievai, ir asurai, ir visi padarai visatoje negalėjo atsistebėti didžiu stebuklu.

Sužinojęs, kad Brigus atgaivino savo žmoną, Indra vėl neteko ramybės. Priešiškos jam Brigaus giminės galybė jį gąsdino, ir jis neužmigo naktimis, ieškodamas būdo įveikti savo priešą. Galų gale jis pasišaukė savo dukrą gražiąją Džajantę ir tarė jai: „Asurų globėjas Ušanas atsidėjo didžiam žygdarbiui dėl to, kad galėtų atimti iš manęs valdžią. Šio išminčiaus sumanymas mane pražudys. Mano dukra, eik pas jį ir pasistenk jam įtikti. Įsiteik jam ir suviliok jį dėl manęs".

Džajantė paklausė tėvo. Ji nuvyko ten, kur vykdė savo įžadą Ušanas Kavja. Ji pamatė jį išsikamavusį, kabantį žemyn galva virš aukuro ir kvėpuojantį tumulus dūmų. Vykdydama tėvo liepimą, Džajantė išgyrė didįjį šventuolį ir liko ilgus

metus jam tarnauti. Nenuilsdama ji trynė jam rankas ir kojas, tepė tepalais, gaivinančiais odą, ir visokiausiai tarnavo Ušanui paklusni dangaus valdovo dukra.

Praėjus tūkstančiui įžado metų, patenkintas Ušano žygdarbiu Šyva atskleidė jam išmintį, nepasiekiamą dievams ir niekam daugiau visoje visatoje. Taip asurų globėjas tapo nenugalimas.

Tada jis paklausė Džajantės: „Kas tu esi, o gražioji mergele, padėjusi man pakelti pasiaukojamo žygdarbio sunkumus? Kuo galiu tau atsilyginti už tokią ištikimybę? Pasakyk man savo norą, ir aš bemat jį įvykdysiu, kad ir kaip sunku man būtų!"—„O brahmane,— atsakė ji,— tavo žygdarbis suteikė tau galią sužinoti kitų mintis. Tu pats žinai, ko aš trokštu."—„Tu nori pasilikti su manim, gražuole,— tarė tada Ušanas.— Ir man žinoma, kad tu nori su manim praleisti šimtą metų ir kad visą šį laiką mes būtume nematomi nė vienam gyvam padarui. Tegul bus taip, teišsipildo tavo noras." Kartu su Džajante jis nuvyko į savo namus, ir ten jie praleido šimtą metų, nematomi pašalinių žvilgsnių — tokią galią buvo suteikęs Ušanui jo žygdarbis.

Ditės sūnūs, sužinoję, kad Ušanas įvykdė savo įžadą ir užsitarnavo Šyvos malonę, apsidžiaugė ir nuėjo prie jo būsto. Bet jie nerado savo globėjo — niekur neaptiko net jo pėdsakų. „Jis dar negrįžęs",— pamanė jie ir išsiskirstė po savo namus. O dievai tuo metu kreipėsi į savo globėją Brihaspatį: „Eik greičiau pas asurus ir, kol nėra su jais Brigaus sūnaus, išvesk juos iš doros kelio, tepakliūva jie tavo įtakon". Ir Brihaspatis Ušano pavidalu atėjo pas asurus, jie patikėjo, kad sugrįžo jų globėjas, atlikęs tūkstančio metų įžadą. Ir šimtą metų Brihaspatis Ušano Kavjos pavidalu buvo asurų vyriausiuoju žyniu.

Bet praėjo šimtas metų, ir tikrasis Ušanas grįžo pas asurus. Kai jis pasirodė asurų susirinkime, asurai nustebo jį išvydę, ir jie pasakė: „Štai vienas Ušanas sėdi mūsų globėjo vietoje, o štai kitas atėjo į susirinkimą — iš tiesų tai mus stebina. Ką visa tai galėtų reikšti?"

O Ušanas, išvydęs Brihaspatį jo pavidalu sėdintį jo vietoje, supyko ir tarė: „O dievų globėjau, ko tu čia atėjai? Tu tvirkini mano mokinius, o jie, tavo apgauti kvailiai, dabar nebepažįsta manęs. Nedera brahmanui klaidinti svetimus mokinius. Eik pas dievus ir būk ten, vykdydamas savo pareigą, antraip čia tau gresia žūtis". Bet Angiro sūnus, išgirdęs šiuos žodžius, šypsodamasis kalbėjo: „Niekada nesu girdėjęs apie vagį, grobiantį ne svetimą turtą, o svetimą pavidalą. Aš paži-

nau tave, tu — dievų globėjas Brihaspatis, Angiro sūnus. Žiūrėkite asurai, štai apgavikas, atėjęs čia mano pavidalu primokytas Višnaus. Suriškite jį ir įmeskite į jūrą".

Ušanas, kreipdamasis į asurus, tarė: „Asurai, aš — jūsų globėjas, grįžęs su Šyvos dovana,— ištesėjęs tūkstantį metų trukusį įžadą, aš užsitarnavau šią brangią dovaną dėl jūsų! O čia Brihaspatis, Angiro sūnus, jis jus apgaudinėja, kad dangaus gyventojai pasiektų pergalę prieš jus. Aš sakau jums tiesą — jis užėmė mano vietą, kol aš buvau toli nuo jūsų".

Bet asurai juo nepatikėjo. „Tebūnie mūsų globėjas tas, kuris čia atėjo anksčiau, o šis teišeina",— tarė asurų vadovai. Įpykęs Ušanas juos prakeikė: „O apgailėtini kvailiai, jūs išsižadėjote manęs, bet greitai žiauriai nukentėsite dėl savo paikumo, greit neteksite ir savo valdų, ir gyvybių". Ir jis pasitraukė į miškus.

O Brihaspatis liko su asurais. Ir pamažu jis ėmė drumsti jų protus melagingu mokymu. Jis atpratino juos gerbti vedas ir aukoti aukas. „Šventasis raštas neduoda nieko, tik nelaimes savo išpažinėjams,— kalbėjo jis.— Savanaudiškais tikslais aukoja dievams aukas niekingi žmonės, jie leidžia ir žmonoms dalyvauti apeigose, kai gyviems padarams atimama gyvybė *". Ir jis peikė didžiuosius dievus, Višnų ir Šyvą, ir kėlė aikštėn Indros ir Brihaspačio nuodėmes.

Iš visų asurų tik Hiranjakašipaus sūnus teisuolis Prahlada atsilaikė prieš pagundas; visi kiti patikėjo neteisingu Brihaspačio, laikomo Ušanu, mokymu *. Suklaidinti jo pamokslų, asurai atsisakė šeimyninio gyvenimo ir paniekino žemiškąsias gėrybes. Apsinuoginę, nusiskutę galvas *, jie pasitraukė prie Narmados upės krantų, palikę dievus viešpatauti trijuose pasauliuose. Ir tik vėliau, kai Ušanas grįžo pas asurus ir atvedė juos į protą, jie pamiršo savo įžadus ir vėl stojo į kovą su dievais dėl valdžios visatoje.

22. VIŠNAUS ĮSIKŪNIJIMAI

Kai senovėje priviso be skaičiaus gyvų padarų, Žemė pavargo nuo kalnų, miškų ir nuo joje prisiveisusių kūrinių naštos. Nepakeldama šios naštos, ji prasmego į Patalos gelmes ir pasinėrė ten į vandenį. Tada, norėdamas ją išgelbėti, Višnus pasivertė didžiuliu šernu, panašiu į tamsų audros debesį, su akimis, žibančiomis lyg žvaigždės. Jis nusileido į Patalą ir, užkabinęs Žemę iltimi, ištraukė ją iš vandens ir iškėlė į viršų. Galingas asuras Hiranjakša, Ditės sūnus, tuo metu buvo Pataloje; jis išvydo didžiulį šerną, nešantį ant ilties Žemę, nuo

kurios tekantys vandens srautai užtvindė požemines asurų ir nagų menes. Ir Hiranjakša puolė šerną, norėdamas atimti iš jo Žemę ir ją užvaldyti. Višnus šerno pavidalu kovoje nugalėjo didįjį asurą. Po to jis išnešė Žemę iš Patalos ir įtvirtino ją vidury okeano taip, kad ji daugiau nebenugrimztų.

Bet keldamas Žemę, šernas pramušė koja angą joje ir pasėjo ten savo sėklą. Ir kadangi jis tai padarė nenumatytu laiku, iš Šerno ir Žemės sąjungos užsimezgė baisus vaisius. Giliai giliai žemėje, Šerno koja pramuštoje ertmėje, liko baisus gemalas, vardu Narakas, Pragaras, ir į jo būstą prasmenga po mirties nusidėjėliai ir kenčia ten baisiausias kančias už savo piktadarybes.

Kitą kartą Višnus atgimė žemėje, kai jai iškilo grėsmė dėl vyresniojo Hiranjakšos brolio, asurų karaliaus Hiranjakašipaus. Didžiuodamasis savo galybe, Ditės sūnus Hiranjakašipus iškrypo iš doros kelio ir ėmė žiauriai skriausti gyvus padarus. Hiranjakašipaus sūnus, dorybingasis Prahlada, smerkdamas tėvo piktadarybes, ėmė garbinti Višnų. Veltui asurų karalius stengėsi priversti sūnų atsižadėti doros. Pagaliau jis liepė savo tarnams karalaitį užmušti. Bet Prahlada, regėdamas jam gresiantį pavojų, ėmė melstis Višnui; žiauriųjų Hiranjakašipaus tarnų ir ietys, ir kardai atšipo nuo smūgių į jo kūną, nepadarę jam nė menkiausios žalos. Karaliaus liepimu Prahladą numetė įnirtusiems drambliams sutrypti, bet ir čia jis išliko nepažeistas; jį įstūmė į griovį, pilną nuodingų gyvačių, bet jų įkandimai buvo bejėgiai, nes jį saugojo dorybėmis įgyta galia. Hiranjakašipus mėgino jį nunuodyti, paskui norėjo jį sudeginti, bet nei nuodai, nei ugnis negalėjo pražudyti asurų karalaičio. Karaliaus tarnai numetė Prahladą nuo aukšto rūmų bokšto — o jis nusileido ant žemės saugiai, lyg į minkštą patalą. Surištą jį įmetė į jūros gelmę — bet ir okeano dugne jis šlovino Višnų. Tada asurų karalius uždarė jį į kalėjimą.

Piktasis Hiranjakašipus nieko nebijojo, nes kadaise Praamžis jam buvo suteikęs nepažeidžiamą galią. Brahma, atsilygindamas už ilgą ir varginantį šventuolišką gyvenimą, apdovanojo jį tokia galia, kad jo negalėjo įveikti nei dievai, nei asurai, nei žvėrys. Bet Višnus suteikė savo tarnui Prahladai pagalbą. Jis įsikūnijo žemėje ne žmogaus ir ne žvėries pavidalu — pusiau liūto, pusiau žmogaus — ir nuvyko į Hiranjakašipaus rūmus. Išvydęs neregėtą padarą, asurų valdovas puolė jį savo trišakiu, bet žmogus-liūtas pargriovė Hiranjakašipų ant žemės ir nagais jį sudraskė į gabalus. Po to Višnus išvadavo iš kalėjimo dorybingąjį Prahladą ir vėl atkūrė žemėje teisingumą.

Po Hiranjakašipaus mirties jo sūnus Prahlada tapo daičių ir danavų karaliumi. Savo dorybingumu ir pasiaukojimu jis įgijo didelę galią, ir dievai negalėjo jo įveikti. Gavęs Brihaspačio patarimą, Indra atvyko brahmano pavidalu pas Prahladą ir paprašė jį padovanoti savo dorybę. Dievobaimingasis karalius negalėjo neišklausyti brahmano prašymo. Jo dorybė šešėlio pavidalu išėjo iš jo ir apsigyveno Indroje. Tik tada dievų valdovas pajėgė nugalėti Prahladą.

Prahlados sūnus buvo Viročana, Viročanos sūnus — galingasis Balis, kuris vėliau ir tapo asurų karaliumi. Jis buvo dievobaimingesnis už savo senelį ir visus kitus, gyvenančius trijuose pasauliuose. Savo dievobaimingumu ir pasiaukojamu gyvenimu jis įgijo valdžią visoje visatoje. Jam priklausė dangus ir žemė, ir požeminiai pasauliai, ir patys dievai pateko asurų karaliaus valdžion.

Įžeista dėl tokio savo sūnų pažeminimo Aditė kreipėsi į Višnų: „Tik tu gali sugrąžinti savo broliui Indrai karalystę. Padėk savo broliams dievams, o išmintingasis!" Tada Višnus pasivertė liliputu ir atėjo pas visatos valdovą Balį ir paprašė sau tiek erdvės, kiek galės atsimatuoti trimis žingsniais. „Nesutik",— patarė karaliui Brigaus sūnus Ušanas. Bet išdidus ir dosnus Balis nepaklausė išmintingojo globėjo patarimo ir sutiko atiduoti liliputui tiek erdvės, kiek šis prašė. Tada nustebusio Balio akivaizdoje liliputas nepaprastai išaugo; ir vienu žingsniu jis peržengė dangaus sferą, o antru aprėpė visą žemę. Trečio žingsnio Višnus nežengė,— Brahmos prašomas, jis pagailėjo kilniojo Balio ir paliko jam valdyti požemio pasaulį Patalą. Taip dievai susigrąžino valdžią visatoje, o asurai buvo išvyti į požemio pasaulį.

23. SAKMĖ APIE JAJATĮ

Kai vėl prasidėjo kova tarp dievų ir asurų dėl valdžios visatoje, dievai ilgai negalėjo įveikti savo priešų. Asurų žynys ir globėjas Ušanas mokėjo atgaivinti mirusius, šią galią jis buvo įgijęs už savo tūkstantį metų trukusį pasiaukojimą. Jis atgaivindavo visus asurus, kuriuos dievai užmušdavo kautynėse. Dangaus kariaunos vadas Brihaspatis tokios galios neturėjo, ir dievai toje kovoje patyrė didelių nuostolių. Ir štai kartą sutrikę ir išsigandę dievai atėjo pas išmintingąjį Brihaspačio sūnų Kačą ir tarė: „Padaryk mums paslaugą, Kača, padėk nugalėti klastinguosius asurus. Tu jaunas ir gražus. Eik pas Ušaną ir prašykis priimamas mokiniu. Maloniu elgesiu ir paklusnumu įgyk jo pasitikėjimą, sužadink jo dukros Devaja-

nės meilę ir sužinok didžiąją asurų globėjo paslaptį — kaip atgaivinti kritusius kovoje".

Ir paklusęs dievų valiai Kača išvyko į asurų vado stovyklą. Jis atėjo pas Ušaną ir pasakė: „Aš — Brihaspačio sūnus, Angiro vaikaitis. Priimk mane savo mokiniu. Aš tarnausiu tau dešimt šimtmečių, laikydamasis griežčiausių tvardymosi įžadų". Ušanas Kavja palankiai priėmė Brihaspačio sūnų, pareikalavęs klusnumo įžado, ir tapęs jo mokiniu Kača ėmė iš širdies tarnauti savo mokytojui. Bet labiausiai jis stengėsi įtikti išdidžiajai Ušano dukrai Devajanei. Jis miške priskindavo jai kvepiančių gėlių ir sultingų vaisių, dainuodavo dainas, linksmindavo ją muzika ir šokiais. Devajanė maloningai priimdavo šias paslaugas, ir nejučiomis jos širdis ėmė linkti prie Kačos.

Bet štai kartą, kai Kača ganė miške mokytojo karves, jį pamatė ir iškart pažino asurai. Nekęsdami dievų ir Brihaspačio, jie užmušė Kačą, bijodami, kad šis neišgautų iš jų globėjo mirusiųjų atgaivinimo paslapties. Jie sukapojo Kačos kūną gabalais ir išmetė vilkams suėsti.

Kai vakare karvės grįžo be piemens, Devajanė sunerimo. Kača negrįžo ir naktį, ir tada Devajanė nuėjo pas tėvą ir tarė: „O valdove, saulė jau nusileido, tamsioj nakty sužibo aukuro ugnis, karvės sugrįžo iš miško, o jų piemens Kačos vis dar nėra. Ar neištiko jo nelaimė, ar nežuvo jis miške? Aš negaliu be jo gyventi, tėve!"

Ir Ušanui pagailo dukros, ir jis, garsiai pašaukęs Brihaspačio sūnų, savo galia grąžino jam gyvybę. Tą pačią akimirką Kača, gyvas ir sveikas, atsirado prieš asurų globėją ir jo gražiąją dukrą. Jis papasakojo jiems, kaip asurai jį miške užmušę ir jo kūną išmetę laukiniams žvėrims suėsti.

Po kiek laiko Kača vėl nuėjo į mišką priskinti Devajanei gėlių, ir vėl jį pamatė asurai. Jie suprato, kad visagalis Ušanas atgaivino Kačą. Sumanę visam laikui atsikratyti Brihaspačio sūnaus, šį kartą asurai užmušė jį, sudegino jo kūną ir pelenus sumaišė inde su vynu. Klastingieji asurai atnešė šį indą savo globėjui, ir šis išgėrė vyną, sumaišytą su Kačos pelenais.

O vakare vėl atėjo pas tėvą persigandusi Devajanė ir ėmė maldauti jį surasti Kačą ir sugrąžinti jai gyvą ir sveiką. Ušanas dukrai tarė: „Aš jau atgaivinau jį vieną kartą, kai asurai jį užmušė, ir jis jau buvo pasukęs mirusiųjų keliu. Bet, matyt, Ditės sūnūs vėl jį nužudė. Kuo gi aš galiu jam padėti? Neliūdėk, dukra mano. Nedera tau taip liūdėti mirtingojo. Visi nusilenkia likimui — ir dievai, ir žmonės, jei ženklai nepranašauja sėkmės". Bet Devajanė buvo nepaguodžiama.

„Ne,— atsakė ji tėvui,— aš negaliu neliūdėti. Brihaspačio sūnus mielas mano širdžiai. Ir jeigu tu jo man nesugrąžinsi, aš atsisakysiu maisto bei vandens ir iškeliausiu paskui Kačą."

Ir pykdamas ant užsispyrėlių asurų, sielvartaujančios Devajanės verčiamas Ušanas vėl pašaukė Brihaspačio sūnų ir pamėgino antrą kartą grąžinti jam gyvybę. Tada Kača tyliai atsiliepė iš mokytojo vidurių. Ušanas neapsakomai nustebo: „O Kača, kaip tu atsidūrei mano viduriuose?" Ir Kača jam viską apsakė: kaip jį sutikę miške asurai vėl užmušę, kaip sudeginę jo kūną, kaip sumaišę pelenus su vynu ir davę išgerti šį vyną Ušanui. Išklausęs Kačos pasakojimo, asurų valdovas nuliūdo. Jis pradėjo svarstyti, kaip grąžinti Kačai gyvybę,— juk jis negalėjo šito padaryti, nepražudydamas savęs. Tik paaukodamas gyvybę jis galėjo išgelbėti mokinį. Tada dėl savo dukros laimės Ušanas ryžosi atskleisti Brihaspačio sūnui, kaip atgaivinti mirusiuosius. Išgavęs iš mokytojo šią didžią ir trokštamą galią, Kača pradrėskė Ušanui dešinįjį šoną ir atsidūrė pasaulyje sveikas ir gyvas. Asurų globėjas tada krito negyvas. Bet ištikimas ir dėkingas mokinys Kača tuoj pasinaudojo jam suteikta galia mokytojui atgaivinti. Jis ištarė reikiamus užkeikimus, kreipėsi į Ušaną, ir šis, didžiam Devajanės ir Kačos džiaugsmui, atgijęs pakilo nuo žemės.

Dešimt šimtmečių tarnavo Kača asurų globėjui ir štai atėjo laikas Brihaspačio sūnui grįžti į dievų buveinę. Bet jį pamilusi Devajanė nenorėjo skirtis su juo. Ir kai Kača, mokytojo paleistas, ėmė rengtis į tolimą kelią, Devajanė jam tarė: „O Brihaspačio sūnau, aš myliu tave ir gerbiu, ir ši didelė mano meilė du kartus tave išgelbėjo iš mirties. Dėl manęs, dėl mano meilės mano tėvas tau atskleidė mirusiųjų atgaivinimo paslaptį. Nejaugi tu atstumsi mano meilę, atsidavimą ir draugystę?" Bet dievobaimingasis Kača atsisakė Devajanės, pasisiūliusios tapti jo žmona. Jis jai tarė: „Tu verti mane žengti neleistiną žingsnį, o mergele žavingais antakiais. Tu man mielesnė ir brangesnė už mokytoją, bet juk aš buvau tavo tėvo viduriuose, o mėnuliaveide! Argi aš galiu tapti tavo vyru? Aš galiu būti tau tik brolis, dabar pagal įstatymą tu man sesuo. O nuostabioji, aš praleidau čia daug laimingų metų, ir mano širdis visiškai patenkinta. Aš prašau tavęs, o Devajane, leisk man atlikti savo pareigą ir palinkėk man laimingo kelio". Bet gražioji Devajanė nenorėjo paklusti lemties įstatymams. Įžeista Kačos atsakymo, ji tarė: „Tu atstūmei mane dėl įstatymo, ir už tai aš tau pranašauju, kad didysis mano tėvo mokslas neatneš tau sėkmės". Ir šiuos žodžius išgirdęs, Brihaspačio sūnus vis tiek liko neperkalbamas.

Jis taikiai atsakė Devajanei: „Tegul šis didis mokslas neatneš man sėkmės, bet jis padės tiems, kuriems jį perduosiu". Ir nusilenkęs Devajanei, jis leidosi į tolimą kelią dievų buveinės link. Džiūgaudami sutiko Brihaspačio sūnų dievai: „Tu atlikai didį žygdarbį,— tarė jie jam,— ir nuo šiol tau priklausys aukų dalis, o Kača!"

Netrukus Kača išmokė dievus mirusiųjų atgaivinimo meno. Tada dangaus gyventojai ėmė rengtis naujam žygiui prieš asurus. „Vesk mus į kovą,— ragino jie Indrą.— Atėjo laikas parodyti asurams savo galią. Išnaikinsim priešus, o valdove!" Ir dievai vėl leidosi į žygį prieš asurus. Dangaus kariaunai vadovavo Indra.

Pakeliui į mūšio lauką Indra pamatė miško ežere besimaudančias merginas. Akimirksniu pasivertęs vėju, dievų karalius sumaišė merginų drabužius ir grįžo pas savo kariauną. O merginos, išlipusios iš vandens, pasiėmė ne savo drabužius. Asurų vado Vrišaparvano dukra Šarmišta netyčia apsivilko Devajanės suknelę, ir gražiosios mergelės labai susiginčijo. „Kaip drįsai tu paimti mano drabužius? — kalbėjo Devajanė Šarmištai.— Aš — globėjo dukra, ir tu turi rodyti man deramą pagarbą. O jei ne, tai tau niekur nesiseks ir nebus tau nieko gero." Išdidi karalaitė nenuleido negirdomis priekaišto ir įpykusi atšovė Devajanei: „Tu, elgeta, nelygi man, ir ne tau varžytis su asurų valdovo dukra. Tavo tėvas garbina mano tėvą ir nuolankiai priima iš jo dovanas. Kai mano tėvas ilsisi savo guolyje, tavasis stovi prie jo kojų. Tu — prašančiojo, gaunančiojo ir garbinančiojo duktė, o aš — šlovinamojo, duodančiojo, bet ne imančiojo dukra". Ir neatidavusi Devajanei jos drabužių, Šarmišta įstūmė Ušano dukrą į šulinį, buvusį tame miške, o pati nuėjo namo.

Tuo metu Nahušos sūnus karalius Jajatis netoliese medžiojo. Jis pats, jo palyda ir žirgai troškte troško gerti. Atsitiko taip, kad karalius Jajatis su savo palyda prijojo prie to šulinio, į kurį Šarmišta buvo įstūmusi Devajanę. Karalius pažvelgė į šulinį ir pamatė, kad jis seniai išsekęs, o jo dugne guli nežemiško grožio mergelė. Nustebęs Jajatis meiliai jos paklausė: „Kas tu esi, gražioji mergele? Kodėl tu guli šulinyje ir kaip tu į jį įkritai? Kodėl tu taip sunkiai dūsauji ir dejuoji? Papasakok, kas tau atsitiko". Devajanė jam atsakė: „Aš — Ušano, asurų globėjo, dukra, to, kuris prikelia iš mirusiųjų Ditės ir Danu sūnus, žuvusius kovoje su dievais. Mano tėvas nežino, kas man nutiko. Štai imk už dešiniosios rankos, karaliau, ir ištrauk mane iš šulinio".

Ir Jajatis ištraukė Devajanę už rankos iš šuilnio, atsisveikino su ja ir grįžo į savo miestą. O įširdusi ant Šarmištos Ušano dukra, nenorėdama grįžti į Vrišaparvano sostinę, pasiuntė pas tėvą savo tarnaitę ir liepė jai viską papasakoti, kas atsitikę prie miško ežero. Tarnaitė susirado Vrišaparvano rūmuose Devajanės tėvą ir pasakė jam: „Karalaitė Šarmišta įstūmė tavo dukrą į šulinį prie miško ežero". Supykęs ir nuliūdęs Ušanas nubėgo į mišką ir surado savo dukrą prie šulinio gyvą ir sveiką. Jis apkabino ją ir tarė: „Visos nelaimės pasauly mums atsitinka tik dėl mūsų pačių kaltės. Ar nepadarei tu, mano dukra, kokio nors nedoro darbo, už kurį buvai taip nubausta?"

Tada Devajanė papasakojo tėvui, kaip baisiai ją įžeidė Šarmišta, pavadindama elgeta ir prašančiojo dukra, ir kaip pažemino patį Ušaną, ir kaip įmetė ją, niekuo nekaltą, į žole užžėlusį šulinį. Išklausęs Devajanę, Ušanas netarė nė žodžio, bet paėmęs ją už rankos nusivedė į asurų karaliaus rūmus. Ušanas, įžengęs į rūmus, prisiartino prie soste sėdinčio Hiranjakašipaus brolio Vrišaparvano ir tarė: „O karaliau, pasėta pikto sėkla subręsta ne taip greitai kaip derlingosios žemės vaisiai. Bet ji subręs, ir jei ne tu pats, tai tavo vaikai ar vaikaičiai, be abejonės, nuims tą derlių! Ir kadangi tu du kartus kėsinaisi į mano mokinio, Brihaspačio sūnaus, gyvybę, o tavo duktė Šarmišta mėgino pražudyti mano dukrą, aš, valdove, su visais giminėmis ir namiškiais visiškai palieku tavo valdas".

Asurų karalius jam atsakė: „Tu elgiesi su manim neteisingai, o Brigaus sūnau! O globėjau, aš visada tave gerbiau ir niekada prieš tave neapsimetinėjau. Būk man maloningas. Jeigu tu mus paliksi, mūsų visų laukia neišvengiama žūtis, juk tu tai žinai! Mums beliks nuo savo grėsmingųjų priešų gelbėtis tik jūros dugne!" Bet Ušanas buvo nepermaldaujamas. „Bėkite, kur norite, o asurai,— tarė jis,— leiskitės į jūros dugną ar slėpkitės požemio pasaulyje, bet aš negaliu kentėti nuoskaudų, daromų mano dukrai, nes aš ją myliu, ir ji — visas mano gyvenimas. Tegul asurai jai nusilenkia ir prašo atleidimo. Ir kad aš esu jūsų globėjas ir valdovas, gelbstintis jus ir jūsų gyvybes, tegul ir mano dukra Devajanė būna patenkinta."

Ir tada Vrišaparvanas tarė Devajanei: „Pasakyk man savo norą, o Ušano dukra, ir jis bus įvykdytas, kad ir kaip sunku tai būtų padaryti". Devajanė asurų karaliui atsakė: „Aš noriu, kad tavo dukra Šarmišta taptų mano verge, ir kartu su

ja tegul man pereina tūkstantis jos tarnaičių. Tegul nuo šiol jos visur lydi mane".

Karalius Vrišaparvanas nuolankiai išklausė Devajanę ir pasiuntė tarnaitę pakviesti Šarmištos. Kai karalaitė atėjo pas tėvą, jis jai pasakė: „Nuo šiol tu — Devajanės vergė, ir tavo pareiga visur ją lydėti". Asurų karaliaus liepiama, jo dukra nusilenkė Devajanei, ir šitoji jai tarė: „Prisimink, kad aš — dukra to, kuris prašo ir priima išmaldą. O tu — duodančiojo ir šlovinamojo dukra. Kaipgi tu būsi mano verge?" Šarmišta nuolankiai jai atsakė: „Jeigu šito reikia mano tėvui ir visai asurų genčiai išgelbėti, aš tapsiu tavo verge. Juk jeigu tavo tėvas supykęs paliks mano gentainius likimo valiai, mes neatsilaikysime kovoje su dievais".

Taip išdidžioji karalaitė Šarmišta tapo Devajanės verge, ir patenkintas Ušanas liko su dukra karaliaus Vrišaparvano sostinėje.

Daug laiko praėjo nuo to įvykio, ir vienąkart gražioji Devajanė išėjo į mišką su Šarmišta ir tūkstančiu tarnaičių pasivaikščioti. Lydima tarnaičių, ji žaidė ir linksminosi miške, rinko gėles, skanavo vaisius ir malšino troškulį skaidriu šaltinio vandeniu. Ir kai mergelės pavargo ir susėdo pailsėti miško laukymėje, jas pamatė Nahušos sūnus Jajatis, kuris vėl buvo atvykęs į šį mišką medžioti. Kai jis pamatė gražiąją Devajanę, apsuptą tūkstančio tarnaičių, ir gražuolę Šarmištą, kuriai ant kelių pailsusi Devajanė užsidėjo kojas, jis nuoširdžiai tuo gėrėjosi: „Kas jūs, nežemiško grožio jaunosios mergelės? — paklausė jis jų.— Kokios jūs giminės? Aš noriu sužinoti jūsų vardus, o nuostabiosios mergelės". Devajanė pasisakė, kas ji, ir tarė: „O čia Šarmišta, asurų karaliaus Vrišaparvano duktė, mano draugė ir vergė!" Ir ji pasakė Jajačiui, kuris, patenkinęs savo smalsumą, jau rengėsi eiti: „Aš tave pažinau, o karaliau. Tai tu mane ištraukei už dešinės rankos iš šulinio. Iki tavęs niekas nebuvo palietęs mano rankos — tu pirmasis. Ir todėl aš ir mano vergės priklausom tau. Būk mano vyras ir valdovas, o didysis karaliau".

Jajatis su džiaugsmu būtų vedęs gražiąją Devajanę, bet prisibijojo visagalio Ušano pykčio. Tada Devajanė pasiuntė kuo greičiausiai tarnaitę pakviesti asurų globėjo. Ir kai šis atėjo į tą miško laukymę, Devajanė jam tarė: „Mano tėve, tai — Nahušos sūnus karalius Jajatis. Jis paėmė mane už rankos, kai traukė iš šulinio, kur mane buvo įstūmusi Vrišaparvano duktė. Aš noriu tapti jo žmona, ir nieko kito aš neišsirinksiu savo vyru". Ušanas neprieštaravo Devajanės pasirinkimui. Nahušos sūnui jis tarė: „O karaliau, tu tapsi mano

mylimos dukros vyru. Imk ją, nebijok, aš ją tau atiduodu. Tu imi mano dukrą pagal įstatymą, ir tu su ja šiame pasaulyje patirsi neapsakomą laimę. Tik atmink, karaliau, ši mergina Šarmišta — Devajanės vergė, ir tu negali su ja dalytis guoliu". Jajatis džiaugsmingai nusilenkė asurų globėjui, pagarbiai apėjo jį iš kairės į dešinę * ir išvyko į savo sostinę kartu su Devajane ir jos tarnaitėmis.

Jajatis apgyvendino Devajanę ir jos tarnaites savo rūmų moterų pusėje, o Šarmištą jie apgyvendino atskirai už rūmų, nedideliame name, netoli ašokų * giraitės. Ir ilgai džiaugėsi Jajatis su Devajane santuokine laime. Ir atėjo laikas, ir Devajanė pagimdė karaliui Jajačiui sūnų.

Šarmištą kamavo pavydas. Ji taip pat norėjo turėti sūnų. Visko turėjo Devajanė: ir vyrą, ir kūdikį, o Šarmištos gyvenimas buvo be džiaugsmo ir tuščiažiedis. Ji panoro suvilioti karalių Jajatį, kad ją vestų, ir pagimdyti jam galingų sūnų.

Vienąkart karalius, vaikštinėdamas netoli ašokų giraitės, sutiko Šarmištą. Ji šypsodamasi nuėjo jo pasitikti ir, pagarbiai pasveikinusi, tarė: „Tu žinai, valdove, kad aš graži ir iš garsios giminės, ir būdas mano švelnus bei linksmas. Aš prašau tavęs — padovanok man sūnų, o didysis karaliau". Karalius Jajatis jai atsakė: „Aš žinau, Šarmišta, kad tu graži, kad tu karališkos giminės, ir tavo elgesys nepriekaištingas. Bet tu atsimeni, ką man pasakė asurų globėjas: su Vrišaparvano dukra tu negali dalytis guoliu".

Tačiau Šarmišta nenorėjo pamesti savo sumanymo. „Sakoma, o karaliau,— tarė ji,— kad žmogui atleidžiamos penkių rūšių apgavystės,— apgavystė dėl moters, apgavystė per vestuves, apgavystė norint išgelbėti sau gyvybę, apgavystė saugant turtus ir apgavystė dėl juoko."—„Bet valdovas visada turi būti pavyzdžiu pavaldiniams,— nenusileido jai Jajatis.— Jeigu jis išduos teisybę, jo laukia žūtis. Karalius turi laikytis duoto žodžio, net jeigu jam gresia sunkūs išbandymai ir didelės negandos." Šarmišta atsakė: „Tave vyru išsirinko Devajanė, bet ir aš išsirinkau tave. Devajanė — mano draugė, ir jos vyras turi tapti taip pat ir mano vyru. Tu negali nusižengti šiam įstatymui".

Tada karalius Šarmištai tarė: „Pasakyk man savo norą, Vrišaparvano dukterie. Prašančiam reikia duoti — toks mano karališkas įžadas". Ji atsakė: „Apsaugok mane nuo nuodėmės, o didysis karaliau. Aš neturiu palikuonio, o mano pareiga — jį turėti, ir aš noriu turėti jį nuo tavęs".

Ir Jajatis nusileido Šarmištai. Jie iki soties prisimėgavo

meile, ir atėjus laikui, Šarmišta pagimdė karaliui į dangaus gyventojus panašų galingą sūnų.

Kai Devajanė išgirdo Šarmištą pagimdžius sūnų, ji, draskoma pavydo, nuėjo pas ją ir tarė: „Tu padarei nuodėmę, tu nusikaltai įstatymui, Vrišaparvano dukterie. Kaip tu drįsai dalytis guoliu su mano vyru?" Bet Šarmišta nenorėjo pripažinti savo kaltės. „Toks įstatymus išmanantis išminčius aplankė mane,— pasakė ji Devajanei,— ir aš paprašiau kilnaus brahmano padovanoti man sūnų, kad nelikčiau be palikuonio. Iš nuolankumo ir pagarbos aš nesiryžau paklausti, kokios jis giminės ir kuo vardu." Devajanė patikėjo Šarmištos prasimanymu ir nurimusi grįžo į savo rūmus.

O karalius Jajatis ir toliau slapčia lankė asurų karaliaus dukrą, ir po kurio laiko ši pagimdė jam antrą sūnų, o paskui ir trečią. Ir Devajanė per tą laiką pagimdė dar vieną sūnų. Devajanės sūnūs buvo Jadus ir Turvasus, Šarmištos sūnūs — Druhjus, Anus ir Purus.

Vieną kartą Devajanė kartu su vyru išėjo į mišką pasivaikščioti ir ten ji pamatė tris nepaprastai gražius berniukus. „Kieno tai sūnūs, valdove? — paklausė ji karalių.— Jie labai gražūs ir nuostabiai panašūs į tave." Devajanė pasišaukė vaikus ir paklausė: „Kokios kilmės jūsų tėvas? Kuo jis vardu ir koks jūsų motinos vardas? Tik nemeluokite man". Ir vaikai parodė jai į karalių, ir pasakė, kad jų motina vardu Šarmišta. Jie priėjo prie tėvo, bet jis Devajanės akivaizdoje nedrįso jų paglamonėti, ir vaikai verkdami ir liūdni parbėgo namo pas motiną.

Įtūžusi Devajanė nuėjo pas Šarmištą ir pasakė jai: „Kaip drįsai tu, verge, taip mane įskaudinti? Kaip drįsai meluoti savo karalienei?" Bet Šarmišta be baimės jai atsakė: „Aš nemelavau tau, Ušano dukterie. Aš sakiau tau teisybę. Aš išsirinkau vyru karališkąjį išminčių. Pagal įstatymą, draugės vyras gali būti ir mano vyru, o vertingiausioji iš brahmanų dukterų".

Devajanė grįžo į rūmus ir verkdama tarė Jajačiui: „Tu suteikei man, valdove, daug skausmo ir sulaužei mano tėvui duotą žodį. Aš nepasiliksiu tavo pastogėj nė vienos dienos ilgiau". Jos akys paraudo iš pykčio, ir ji išėjo iš rūmų. Ji pasuko į asurų globėjo būstinę, o sutrikęs karalius sekė iš paskos meiliai įkalbinėdamas grįžti ir pamiršti nuoskaudą. Bet bergždi buvo jo maldavimai. Jie abu pasiekė Ušano būstinę, ir Devajanė, nusilenkusi tėvui, tarė: „Teisėtumas pamintas, dora sutrypta! Vrišaparvano dukra Šarmišta mane įžeidė. Ji pagimdė karaliui Jajačiui tris sūnus, o aš nelaimingoji tik du.

Žinok, kad dorybingumu garsėjęs karalius Jajatis pažeidė įstatymą!"

Ušanas pasakė: „Jei tai tiesa, tai jo laukia bausmė. Žinodamas, kas draudžiama ir kas leidžiama, tu nuodėmingai ieškojai malonumų, o karaliau, ir už tai tave be laiko ištiks gili neįveikiama senatvė". Karalius Jajatis, pabūgęs tokio brahmano prakeikimo, ėmė maldauti Ušaną: „O galingasis asurų globėjau! Aš nenorėjau įskaudinti Devajanės. Vrišaparvano dukra, trokšdama sūnaus, maldavo mane, o ar galima, nepažeidžiant teisėtumo, atsisakyti patenkinti moters norą? Juk teisingai vadina atsisakantį patenkinti šį troškimą vaisiaus žudiku. Štai kodėl aš negalėjau atsisakyti patenkinti Šarmištos prašymo. Pasigailėk manęs! Juk aš dar nespėjau pasidžiaugti gyvenimu ir jaunyste, o brahmane!" Bet Ušanas nepakeitė savo nusistatymo. „Aš pasakiau, o karaliau, ir senatvė jau apėmė tave,— tarė jis Jajačiui.— Bet tu gali savo senatvę perduoti kitam, jeigu jis sutiks ją priimti, ir tada tau vėl grįš jaunystė."

Senas ir nukaršęs grįžo Jajatis į savo sostinę, iš kurios neseniai išėjo kupinas jėgų ir nejaučiantis jokios negalės. Jis kreipėsi į savo vyriausiąjį sūnų Jadų: „Ušano prakeikimas, sūnau mano, pavertė mane seniu. Žila galva ir raukšlės, negalė ir sukriošimas slegia mane, o aš dar nespėjau pasimėgauti gyvenimu. Paimk mano senatvę, o Jadau, ir atiduok man savo jaunystę! Po tūkstančio metų grąžinsiu tau jaunystę ir atsiimsiu atgal senatvę". Bet Jadus nesutiko. „Senatvė sunki,— tarė jis tėvui.— Senis žilas, raukšlėtas ir suvytusia oda. Senatvė bejėgė, ji kelia tik gailestį. Ne, nenoriu tokios dalios ir nekeisiu į ją savo jaunystės." Tada Jajatis prakeikė Jadų: „Už tai, kad tu, mano tikras sūnus, man savo jaunystės pagailėjai, tavo palikuonys niekada nevaldys mano karalystės".

Ir Jajatis kreipėsi į antrąjį savo sūnų — Turvasų, bet ir Turvasus nepanoro atiduoti tėvui savo jaunystės. „Ne, tėve,— tarė jis,— man nereikia senatvės, marinančios troškimus ir malonumus. Senatvė pražudo grožį, atima džiaugsmą ir net patį gyvenimą — nenoriu jos!" Jajatis ir antrąjį sūnų prakeikė: „Aš sakau tau, Turvasau, kad pražus tavo karalystė. Neišmanėli, tu valdysi tik tuos, kurie neišmano įstatymų, negerbia protėvių papročių, mėsos rajūnus, kurių kraujas — lyg laukinių žvėrių".

Tada Jajatis atėjo pas Druhjų, Šarmištos sūnų, ir tarė jam: „O mano sūnau, imk mano senatvę ir duok man savo jaunystę. Leisk man dar pasimėgauti gyvenimu, o po tūkstančio metų grąžinsiu tau jaunystę". Bet ir Druhjus atsakė tėvui: „Kokie senio džiaugsmai? Jo nedžiugina nei dramblys, nei vežimas,

jam nepasiekiama nei mergelės meilė, nei kovos žirgas. Ne, tėve, nenoriu tokios dalios". Jajatis prakeikė ir Druhjų: „Niekada neišsipildys, o Druhjau, nė vienas tavo slapčiausias troškimas. Ir gyvensi tu dykumoje, kur nėra nei plačių kelių, nei takelių. Tu niekada netapsi karalium, ir tau liks tik garbingas Jajačio sūnaus vardas".

Tada karalius Jajatis kreipėsi į kitą Šarmištos sūnų: „O mano sūnau, Anau, paimk mano senatvę ir mano negalę. Aš grąžinsiu tau jaunystę po tūkstančio metų!" Bet ir Anus atsisakė: „Senis silpnas ir bejėgis lyg kūdikis. Jis nešvarus ir nebeturi jėgų atlikti nustatytas apeigas. Ne, tėve, nenoriu tavo senatvės". Jajatis jį prakeikė: „Tavo jaunystė neteiks tau džiaugsmo. Tu pats sukriosi be laiko, o tavo palikuonys žus vos subrendę".

„O Purau,— kreipėsi Jajatis į savo paskutinįjį sūnų,— tu pats mylimiausias iš mano sūnų. Tu matai, kaip anksti aš susenau. Aš dar neatsidžiaugiau gyvenimu. Atiduok man jaunystę ir tau ją sugrąžinsiu po tūkstančio metų." Purus atsakė: „O valdove, tavo prašymas man šventas. Aš paimsiu tavo senatvę, o tu imk mano jaunystę ir džiaukis ja kiek tinkamas". Ir nudžiugęs Jajatis tarė sūnui: „Aš džiaugiuosi tavimi, o Purau! Ir sakau tau, kad tavo karalystės žmonės visada bus laimingi, nes išsipildys visi jų troškimai".

Ir karalius Jajatis vėl tapo jaunas ir stiprus kaip anksčiau ir mėgavosi gyvenimo džiaugsmais. Jis vykdė nustatytas apeigas, gerbė dievus, atnašavo protėvių atminimui aukas, duodavo išmaldą vargšams, apdovanodavo brangiomis dovanomis garbinguosius brahmanus, gerbė draugus ir numalšindavo priešus. Bet džiaugdamasis ir mėgaudamasis gyvenimu karalius atminė, kad jo jaunystė baigsis, ir skaičiavo minutes, valandas, dienas kaip taupus šeimininkas.

Po tūkstančio metų, atėjus laikui, jis tarė savo sūnui Purui: „Štai ir praėjo mano jaunystė. Pakankamai prisimėgavęs gyvenimu, grąžinu tau dovaną. Aš džiaugiuosi tavimi, o mano sūnau, ir kartu su jaunyste atiduodu tau savo karalystę".

Bet brahmanai, artimieji ir Jajačio pavaldiniai palaikė tai įstatymo pažeidimu. Jo patarėjai atėjo pas jį ir kalbėjo: „Valdove, Purus — tavo jauniausias sūnus, ir tu negali atiduoti jam karalystės, pažeisdamas vyresniųjų sūnų — Jadaus, Turvasaus, Druhjaus ir Anaus — teises". Tada karalius tarė savo žmonėms: „Tas, kuris prieštarauja savo tėvui, negali būti geras sūnus. Mano vyresnieji sūnūs atmetė tėvo prašymą. Tik jauniausias, mano mylimasis Purus, pasirodė atsidavęs ir ištikimas sūnus. Ir galingasis mano uošvis Ušanas liepė man atiduoti karalystę

paklusniausiam sūnui". Ir žmonės sutiko, kad karaliaus sprendimas teisingas.

Perdavęs karalystę Purui, karalius Jajatis po įšventinimo į atsiskyrėlius apeigų, lydimas dievobaimingų brahmanų, iškeliavo į miško buveinę.

O iš Jajačio sūnų * prasidėjo žemėje įvairios gentys. Iš vyriausiojo Jadaus prasidėjo jadavų giminė, kurioje po daugelio amžių gimė garsieji herojai Baladeva ir Krišna; bet ne Jadaus palikuonys paveldėjo Pururavo karalystę. Turvasus tapo javanų protėviu, iš Druhjaus kilo bodžiai, iš Anaus — mlečiai, o iš Puraus — didžioji ir garsioji pauravų giminė, kuri pagimdė didvyrius, išgarsėjusius Kurukšetros mūšyje,— Kaurava ir Pandava, ir daug kitų galingų karalių ir karių. Ir visus Jajačio sūnų palikuonis ištiko toks likimas, koks buvo jiems išpranašautas.

O pats Jajatis išgyveno dar daugel metų, paklusdamas griežtiems pasiaukojimo įžadams, misdamas vaisiais ir šaknimis ir troškulį malšindamas miško upelių ir ežerų vandeniu. Nepaliaujamai atgailaudamas, jis suvaldė savo aistras ir nuramdė dvasią. Trisdešimt metų jis gėrė vien tik vandenį; visus metus mito vien tik oru ir šešis mėnesius išstovėjo ant vienos kojos, iškėlęs į dangų rankas ir nepajudėdamas iš vietos nei dieną, nei naktį. Tūkstantį metų Jajatis griežčiausiai tramdė savo kūną ir galų gale įgijo dievų palankumą. Jie priėmė Jajatį į dangų ir grąžino jam jaunystę ir grožį.

Ir dar daug tūkstančių metų praleido Jajatis nuostabiame dangaus mieste Amaravatyje *, linksmindamasis su dievais ir gandarvais žydinčioje Nandanos giraitėje, gėrėdamasis nuostabiu apsarių grožiu. Bet kartą Indra paklausė Nahušos sūnų, ar kas nors per tris pasaulius galėtų prilygti jam šventuolio šlove. Ir Jajatis atsakė: „Ne, valdove, nei dievai, nei žmonės, nei gandarvai negali prilygti man šventumu". Apimtas išdidumo ir pamiršęs nusižeminimą taip atsakė Nahušos sūnus, ir tuoj pat prarado žemėje įgytas dorybes. Ir pasirodė jam rūstus dangaus valdovo šauklys ir triskart ištarė: „Išnyk! Išnyk! Išnyk!" Ir karalius Jajatis, išstumtas iš dangaus, nukrito į žemę.

Bet ten jis išbuvo neilgai. Išvijimas iš dangaus vėl jį išmokė nusižeminimo, o jo vaikaičių rūsčios atgailos ir šventumo nuopelnai vėl jam atvėrė kelią į žydinčiuosius Nandanos sodus.

24. OKEANO PLAKIMAS

Pačiam žemės vidury stūkso Meraus kalnas. Jo viršūnės, nepasiekiamos net žmonių mintims, remiasi į dangaus skliautą ir atspindi saulės žėrėjimą. Jis stovi uždengęs dangų, ir nuo jo šlaitų, ant kurių auga nuostabūs medžiai ir žolės, žemyn teka greitos upės, o aukščiausios jo uolos padabintos žėrinčiais lyg saulės spinduliai brangakmeniais. Ten stovi puošniausi dievų rūmai. Dievai, asurai, gandarvai ir apsarės lanko nuostabiausiais paukščių balsais skambančias gražiąsias jo giraites; ten ir gretimuose kalnuose jie be rūpesčių linksminasi ir smaginasi.

Kadaise ant Meraus kalno susirinko dievai ir ėmė liūdnai mąstyti apie negales ir senatvę, kurių neišvengia net dangaus gyventojai. Nors jų gyvenimas nepalyginamai ilgesnis už žemiškąjį, bet ir jis turi pabaigą. „Kaip išsivaduoti nuo negalių ir senatvės ir tapti nemirtingiems ir amžinai jauniems?"— Kalbėjo jie.

Ilgai galvojo ir tarėsi dievai, ką daryti, ir galų gale Višnus tarė jiems: „Eikite kartu su asurais prie okeano ir ten visi plakite okeaną, kad išgautumėte iš jo amritą *— nemirtingąjį gėrimą". Ir dievai pritarė Višnaus žodžiams. Jie sudarė taiką su asurais ir kartu su jais ėmė rengtis okeano plakimui, pažadėję jiems, kai išgaus, lygiai pasidalyti nemirtingąjį gėrimą.

Vietoj virvės jie nutarė panaudoti slibinų karalių Vasukį, o muštuviu padaryti Mandaros * kalną. Šis kalnas buvo iškilęs virš žemės vienuolika tūkstančių jodžanų * ir tiek pat buvo įlindęs į žemės gelmes. Dievai ir asurai mėgino išplėšti Mandaros kalną iš žemės gelmių, bet jiems nieko neišėjo. Tada jie klausėsi Brahmos ir Višnaus patarimo, ir šie pasiuntė jiems į pagalbą nagų valdovo brolį, didžiulį ir galingą slibiną Šešą. Šeša apvijo savo kūno žiedais nepajudinamą kalną ir savo neišmatuojama jėga išrovė jį iš žemės kartu su miškais, upėmis ir visais ten esančiais laukiniais žvėrimis.

Su Mandaros kalnu ir slibinu Vasukiu dievai ir asurai atėjo prie Okeano ir prašė jo leisti plakti vandenį, kad išgautų amritą. Vandenų valdovas sutiko, bet už tai užsiprašė dalies amritos.

Dievai ir asurai paprašė nusileisti į okeano dugną Vėžlių karalių *,— tą, kuris laiko ant savo nugaros pasaulį,— ir būti jų muštuvio — Mandaros kalno — atrama. Milžiniškas vėžlys, jų prašomas, sutiko. Jis atstatė nugarą, ir dievai kartu su asurais užvertė ant jos Mandaros kalno papėdę, o apie tą kalną apsuko lyg virvę slibiną Vasukį. Ir asurai pačiupo už didžiojo

slibino galvos, o dievai už uodegos — taip jiems patarė Višnus — ir pradėjo plakti okeaną, kad išgautų amritą, ir tas plakimas tęsėsi daugel šimtmečių.

Asurai ir dievai paeiliui trūkčiojo į save slibino kūną, ir kiekvieno trūktelėjimo metu iš jo nasrų išsiveržsaid ugnis ir dūmai; ugnies karštis vargino demonus, atimdamas jiems jėgas, o dūmai rinkosi į žaibuojančius debesis, kurie slinko pagal slibino kūną uodegos link, ir ant dievų lijo gaivinantis lietus.

Su baisiu triukšmu lyg griaustinis sukosi Mandaros kalnas, ir nuo jo viršūnės bei šlaitų virto į okeano vandenis lūžinėdami ir susidurdami milžiniški medžiai su juose perinčiais paukščiais ir kalno miškuose gyvenantys žvėrys. Jo viršūnė ir šlaitai buvo apimti nuo trynimo atsiradusios liepsnos, ir toje liepsnoje žuvo medžiai ir žolės, žvėrys ir paukščiai. Paskui lietūs užgesino gaisrą, ir Mandaros kalno medžių ir žolių syvai išsiliejo į okeaną, kad suteiktų amritai gydomąją jėgą.

Nenuilsdami sukiojo muštuvį nuolat ugnies laižomi asurai ir dievai, gaivinami debesų lietaus. Iš pradžių su žolių ir medžių syvais sumišę okeano vandenys virto pienu, paskui iš pieno ėmė darytis sviestas. Bet amrita vis dar nesirodė. Ir pagaliau, kai ir asurai, ir dievai jau buvo išsekę nuo sunkaus darbo, iš okeano vandenų pasirodė šviesus Mėnulis * ir pakilo į dangaus skliautą, žėrėdamas šalta šviesa. Dievai ir asurai vis dar suko muštuvį. Ir paskui mėnulį išniro iš okeano baltai apsirengusi grožio ir laimės deivė Lakšmė * ir apsireiškė apstulbusiems asurams ir dievams. Ji prisiartino prie Višnaus ir prigludo prie jo krūtinės, nukreipė žvilgsnį į nudžiugusius dievus ir nusigręžė nuo asurų, kurie dėl to buvo didžiai nepatenkinti. O paskui ją iš okeano vandenų išėjo nuostabioji mergelė Ramba *; jos grožio apakinti nepriėmė jos nei dievai, nei asurai, bet ją pasiėmė gandarvai, ir ji tapo visų gražiausia apsarių valdove. Po to iš pienu virtusio okeano išėjo puikioji vyno ir svaigulio dievybė Sura *, dievai ją priėmė, Ditės ir Danu sūnūs — atstūmė; sakoma, kad nuo to laiko jie ir vadinami asurais, o dievai — surais. Paskui iš okeano bangų iškilo greitas lyg mintis nuostabus baltas žirgas Učaihšravas *, jį pasiėmė dievų valdovas Indra. Paskui jį vandens paviršiuje pasirodė žėrintis lyg saulė stebuklingas akmuo Kaustuba *, jis papuošė galingojo Višnaus krūtinę. Dar paskiau išniro lyg debesis didžiulis baltas dramblys Airavata *, ir jį pasiėmė Indra. Po to pasirodė Paridžata *— stebuklingasis medis, paskleidęs pasaulyje savo nuostabų žiedų kvapą, jį taip pat pasiėmė Indra į dangaus karalystę, ten jis tapo gražiųjų apsarių pa-

guoda. Ir pagaliau išėjo iš jūros gydymo ir sveikatos dievas Danvantaris *, nešdamas rankose brangiąją taurę su nemirtingumo gėrimu — amrita.

Bet paskui visas šias brangenybes, iškilusias iš jūros vandens, kai plakimas jau ėjo į pabaigą, pasirodė okeano paviršiuje baisus nuodas kalakuta *. Jis nuodijo savo garais pasaulius ir grasė sudeginsiąs visatą. Tarp dievų, asurų ir kitų gyvų padarų kilo sumaištis, ir jie ėmė šauktis didžiojo dievo Šyvos pagalbos. Ir gelbėdamas visatą, Šyva prarijo pražūtingąjį nuodą. Nuo šio baisaus nuodo jam pamėlo kaklas; jis taip ir liko visą laiką mėlynas; ir nuo to laiko Šyva vadinamas Nilakanta — Mėlynuoju Kaklu.

Kai asurai išvydo indą su amrita, pašėlo ir sukėlė baisų triukšmą. Šaukdami „Tai mano!", jie puolė prie brangiojo indo ir kiekvienas stengėsi pasiglemžti amritą tik sau. Tada Višnus pasivertė nepaprasto grožio ir žavaus veido mergele su nuostabiu liemeniu ir įsimaišė į asurų minią. Pamatę nuostabiąją mergelę, sužavėti asurai nutraukė kautynes dėl nemirtingojo gėrimo; jų protas aptemo ir, sujaudinti jos žavesio, atidavė jai taurę su amrita.

Kai asurai atsipeikėjo ir pamatė, kad amrita dingo, prasidėjo sąmyšis. Bet Višnaus vadovaujami dievai jau buvo nuo jų nutolę ir ragavo iš eilės trokštamąjį skystį. Tiktai vienam iš asurų — danavų valdovo Vipračičio sūnui drakonui Rahui * pavyko paragauti nemirtingojo gėrimo. Pasivertęs dievu, jis slapčia prislinko prie amritos ir jau gurkštelėjo iš taurės, bet Saulė ir Mėnuo pažino Rahų ir, trokšdami dievams gera, atskleidė jo apgaulę. Įpykęs Višnus nukirto Rahui galvą savo ginklu — aštriu žibančiu disku *. Amrita tuo metu jau suspėjo patekti Rahui į gerklę. Todėl jo galva tapo nemirtinga. Ji pakilo į dangų, o kūnas nukrito žemėn, ir žemė sudrebėjo nuo jo kritimo.

Nuo to laiko Rahaus galva yra danguje ir baisiausiai neapkęsdama Saulės ir Mėnulio, amžinai juos persekioja, norėdama atkeršyti už apgaulės atskleidimą, ir kartkartėmis griebia juos nasrais, nors visiškai praryti ir negali — štai dėl ko būna saulės ir mėnulio užtemimai. O Rahaus uodega kartais pasirodo danguje kometos pavidalu.

Asurai tuo metu pasivijo nemirtingojo gėrimo pagrobėjus dievus, ir ant didžiojo okeano kranto tarp dievų ir asurų užvirė žiauriausia kova dėl amritos. Priešai svaidė vieni į kitus aštrias akstis ir ietis, kirto kuokomis ir kardais. Višnaus diskas lyg visa naikinanti liepsna kėlė siaubą Ditės ir Danu sūnums. Tūkstančiai jų žuvo nuo šio disko smūgių, ir didžiuliai lyg

kalnai aptekę krauju parblokštų asurų kūnai nuklojo okeano krantus. Bet asurai nenorėjo pasiduoti ir, nusigavę į padangę, iš ten ėmė griauti ant pergalės trokštančių dievų daugybę didžiulių akmenų luitų, ištisas uolas ir kalnus, drebinančius žemę savo kritimu. Bet ir padangėje asurus pasiekdavo dievų strėlės ir pražūtingasis Višnaus diskas. Ir neatlaikę dievų spaudimo asurai pasitraukė iš mūšio lauko, ir pasislėpė po žeme ir okeano dugne.

O dievai, pasiekę pergalę, pastatė Mandaros kalną į pirmykštę vietą, paleido slibiną Vasukį į savo karalystę ir džiūgaudami išsiskirstė į savo buveines patikėję Darmos * sūnui Narai saugoti indą su amrita.

25. KADRU IR VINATOS GINČAS

Kadru ir Vinata buvo seserys. Jų tėvas buvo Kūrinių valdovas Dakša, kuris jas ištekino kartu su vienuolika kitų dukterų už išmintingojo Maričio sūnaus Kašjapos. Patenkintas savo žmonomis Kašjapa pasiūlė Kadru ir Vinatai turėti tiek ir tokių palikuonių, kokių jos panorės. Ir Kadru panoro tūkstančio sūnų, o Vinata dviejų, bet kad jie būtų narsesni ir drąsesni už Kadru sūnus.

Atėjo laikas, ir Kadru padėjo dešimtį šimtų kiaušinių, o Vinata — du. Ir po penkių šimtų metų iš Kadru kiaušinių išsirito tūkstantis galingų gyvačių, o Vinata dar nieko neturėjo. Tada iš nekantrumo Vinata pramušė vieną kiaušinį ir pamatė ten dar tik pusiau išsivysčiusį sūnų. Ji pavadino jį Arūna *. Įpykęs sūnus prakeikė savo motiną už nekantrumą, dėl kurio jis liko luošas, ir išpranašavo, kad ji turėsianti vergauti penkis šimtus metų. „Bet po penkių šimtų metų,— tarė jis,— kitas sūnus išvaduos tave iš vergovės, jeigu tu išlauksi skirtą laiką ir nepramuši anksčiau antro kiaušinio."

Kaip tik tuo metu asurai ir dievai plakė okeaną. Ir štai kartą seserys Kadru ir Vinata pamatė nuostabųjį žirgą Učaihšravą, išėjusį iš jūros vandenų. Jos susiginčijo, kokios spalvos to žirgo uodega. Vinata sakė, kad baltos, Kadru — kad juodos. Ir Kadru pasiūlė Vinatai lažintis ir kitą rytą nueiti patikrinti uodegos spalvos. Pralaimėjusi turės tapti laimėjusios verge. Taip susitarusios, jos išsiskyrė ligi ryto. Po to Kadru, sumaniusi apgaulę, pasiuntė tūkstantį savo sūnų, juodųjų gyvačiukų, kad jie apkibtų baltojo žirgo Učaihšravo uodegą ir paslėptų tikrąją jos spalvą.

Kitą dieną abi seserys, įtūžusios viena ant kitos, nulėkė per okeaną prie žirgo Učaihšravo ir prisiartinusios pamatė jo

uodegoje juodų plaukų. Iš tiesų tai buvo Kadru sūnūs — gyvačiukai. Bet Vinata šito nežinojo. Taip klastingoji Kadru apgaule savo seserį pavertė verge.

26. GARUDA

Praėjo penki šimtmečiai nuo seserų ginčo, ir iš antrojo Vinatos kiaušinio išsirito milžiniškas erelis Garuda, kuriam buvo lemta tapti gyvačių naikintoju — keršijant už motinos pavergimą. Jis pats prakalė snapu kiaušinio lukštą ir, vos išsiritęs, šovė į padangę ieškoti grobio. Visi gyvi padarai ir patys dievai sutriko išvydę padangėje didžiulį paukštį, temdantį saulę savo žėrėjimu. Pasaulių Praamžis Brahma kreipėsi į jį ir įsakė pildyti jo valią.

Tuo metu saulės dievas Surja buvo baisiai įniršęs. Jau seniai jį visur danguje persekiojo ir nedavė ramybės piktasis drakonas Rahus, ir niekas nenorėjo padėti persekiojamai Saulei. Nesulaukdamas pagalbos dievų, kuriems jis kadaise buvo padėjęs, Surja vis labiau liepsnojo iš pykčio ant nedėkingųjų ir ėmė grasinti sudeginsiąs savo spinduliais pasaulį. Ir štai Brahma liepė Garudai užsisodinti ant nugaros dėl motinos kaltės nelaikšį vyresnįjį brolį, nunešti jį į Rytus ir įsodinti į Saulės vežimą, kad šis savo kūnu uždengtų pasaulį nuo žudančių spindulių ir sušvelnintų jų nepakeliamą karštį. Ir Garuda paklusо Praamžio valiai. Nuo to laiko vyresnysis Vinatos sūnus tapo ryto aušros dievybe — Surjos vežėju; jis stovi saulės vežimo priekyje prieš skaisčiais spinduliais žėrintį Vivasvatą. Jo vardas Arūna, tai yra Purpurinis.

O Garuda, išpildęs Brahmos liepimą, grįžo ant okeano kranto, kur savo sesers Kadru vergovėj kankinosi jo motina. Tuo metu Kadru pasišaukė Vinatą, ta atėjo ir krito kniūpsčia prieš ją. Kadru tarė seseriai: „Yra okeano platybėse sala, pilna žydinčių sodų — nuostabi vieta gyvačių buveinei. Nešk mane ten kartu su mano sūnumis".

Ir Vinata nunešė per okeaną ant savo nugaros Kadru, o Garuda nešė gyvates. Jis kilo vis aukščiau prie saulės, ir jos spinduliai ėmė kaitinti gyvates vis smarkiau ir smarkiau. Išvydusi savo sūnums iškilusią grėsmę Kadru kreipėsi pagalbos į Indrą. Tada audros ir griausmo dievas uždengė dangų debesimis ir ėmė lyti gausūs lietūs, atgaivinę saulės apsvilintas gyvates. Taip Kadru ir jos sūnūs sėkmingai pasiekė nuostabiąją salą, plytinčią vidury okeano, pilną žydinčių sodų ir giraičių ir tarp jų šen bei ten žvilgančių saulėje skaidrių ežerų.

Garuda nusiminęs paklausė savo motinos: „Kodėl aš turiu tarnauti gyvatėms, kodėl turiu vykdyti jų liepimus?" Ir Vinata papasakojo apie savo ginčą su Kadru, ir kaip ji pateko į sesers vergovę. Garuda tada paklausė gyvačių: „Ką aš turiu padaryti, kad išvaduočiau iš vergovės motiną ir save?" Ir gyvatės jam atsakė: „Gauk mums amritos iš dievų. Tada mes jus paleisim iš vergovės".

Ir Garuda pakilo į orą ir nuskrido ten, kur dievai saugojo amritą. Jam teko skristi pro Gandamadanos kalną *, ir ant jo kalno jis išvydo savo tėvą, išmintingąjį Kašjapą, kuris ten griežtai šventuoliškai gyveno. Garuda jau nusilpo iš bado, nes iki šiol niekur nerado sau maisto. Bijodamas, kad jam neužteks jėgų išgauti amritą, jis paprašė tėvą patarimo. Kašjapa jam pasakė: „Netoliese yra ežeras, kuriame gyvena didžiulis vėžlys. O šalia to ežero gyvena toks pat milžiniškas dramblys. Kadaise jie abu, ir dramblys, ir vėžlys, buvo žmonės, du broliai išminčiai; jie susipyko besidalydami turtą ir prakeikė vienas kitą, ir vienas pavirto drambliu, o kitas — vėžliu. Ir iki šiolei jie vaidijasi; kiekvieną dieną dramblys ateina ant ežero kranto, o vėžlys išlenda iš vandens, ir jie puola vienas kitą ir be perstojo kaunasi. Tegul šie abu bus tavo maistas, kol įgyvendinsi savo sumanymą".

Išklausęs tėvo žodžius, Garuda nuskrido prie to ežero ir pagriebęs viena koja dramblį, kita — vėžlį, vėl pakilo į orą. Nusižiūrėjęs žemėje aukštą medį su galingomis šakomis, jis nutūpė ant jo, kad galėtų sulesti savo grobį. Bet šaka tuoj pat nulūžo nuo sunkumo. Garuda pačiupo ją snapu, dar nespėjusią nukristi žemėn, ir pamatė ant jos daugybę mažyčių išminčių — valakiljų *, kabančių ant tos didelės šakos žemyn galvomis. Su šaka snape ir su drambliu bei vėžliu naguose Garuda nuskrido toliau, ir kai jis vėl skrido pro Gandamadano kalną, Kašjapa tarė: „Saugokis, kad nenuskriaustum išminčių — valakiljų, mano sūnau! Venk jų pykčio!"

Ir Kašjapa papasakojo Garudai, kokią galią turi šie iš Brahmos kūno gimę mažyčiai padarėliai, kuriems skirta lydėti Saulės vežimą, maitinantis jos spinduliais.

Kartą Kašjapa pasiuntė savo sūnus dievus atnešti kuro aukojimo laužui. Dievų karalius Indra, eidamas į tėvo buveinę su nešuliu lyg kalnas, pamatė ant kelio mažuosius išminčius — valakiljus, kiekvienas jų buvo maždaug sulig žmogaus nykščiu. Jie taip pat norėjo padėti Kašjapai, ir visi didžiausiomis pastangomis tempė medžio lapo kotą. Išsekinti ilgo asketiško gyvenimo, jie sunkiai stūmėsi pirmyn ir tą akimirką, kai Indra ėjo pro šalį, jie įkrito į pilną vandens karvės pėdą. Ir, di-

džiuodamasis savo galia, Indra pasijuokė iš jų; peržengęs per juos, jis nuėjo tolyn savo keliu. Tada įžeisti valakiljai išpranašavo jam, kad ateis laikas ir gims didžiulis paukštis — plunksnuočių Indra, kuris bus galingesnis už dievų karalių ir nugalės jį mūšyje.

Kašjapa papasakojo apie tai Garudai, ir šis atsargiai nuleido valakiljus ant žemės, o pats nuskrido prie tolimo sniegu padengto negyvenamo kalno ir, atsitūpęs ant jo viršūnės, sulesė dramblį bei vėžlį. Paskui ištiesęs sparnus jis pakilo nuo tos viršūnės ir tęsė savo skrydį.

Tuo metu, kai Garuda artinosi prie dievų buveinės, danguje pasirodė grėsmingi ženklai. Pakilo vėjas, sugrumėjo griaustinis, kalnų viršūnes uždengė grėsmingi debesys. Dievai sunerimo. Bet jie dar nematė, kas rengiasi juos užpulti. Tada išmintingasis Brihaspatis jiems pasakė: „Čia artinasi galingas paukštis, norintis pagrobti amritą. Dabar išsipildys valakiljų pranašavimas".

Tai išgirdę dievai, vadovaujami Indros, apsivilko blizgančius kovos šarvus ir apsiginklavo kardais bei ietimis. Apsupę amritą, jie rengėsi sutikti grėsmingąjį Garudą. Ir štai pasirodė aukštybėse milžiniškas paukštis, žibantis lyg saulė. Jis puolė dangaus gyventojus ir galingais nagų bei sparnų smūgiais išsvaidė juos į visas puses. Atsipeikėję nuo šių grumtynių, Indros vadovaujami dievai puolė Garudą, apsvaidė jį iš visų pusių akstimis, ietimis ir kovos diskais. Baisiai klykaudamas tarsi grumenantis griaustinis paukštis pakilo aukštai ir iš viršaus puolė dievus, ir daugelį parbloškė savo nagų ir snapo smūgiais. Neišlaikę kovos su nenugalimu paukščiu, dievai pasitraukė, ir Garuda prasmuko ten, kur buvo saugoma amrita.

Ten jis išvydo didžiulį aštriais lyg peilis kraštais ratą, kuris nesustodamas sukosi, neleisdamas prisiartinti prie amritos. Tada Garuda sumažėjo ir prasmuko tarp dviejų greitai besisukančių stipinų. Už rato jis pamatė du baisius amritą saugančius drakonus; iš jų pražiotų nasrų veržėsi liepsna, o jų akys, pritvinkę nuodų, paversdavo pelenais kiekvieną, į ką pažvelgdavo. Bet Garuda akimirksniu užpylė jiems akis dulkėmis, puolė juos ir nagais sudraskė. Jis pačiupo indą su amrita ir nedelsdamas leidosi atgal.

Indra puolė vytis pagrobėją ir pavijęs jį ore smogė baisų smūgį savo vadžra. Bet Garuda net nesudrebėjo. Jis tarė Indrai: „Tu neįveiksi manęs. Didi mano jėga, ir galiu aš nunešti ant savo sparnų visą šią žemę su kalnais ir miškais, ir tave kartu. Jeigu nori, tapk mano draugu ir sek paskui mane. Ne-

bijok, aš neatiduosiu amritos gyvatėms. Tu atgausi ją vėl, kai išvaduosiu iš vergijos motiną ir save".

Išgirdęs šiuos žodžius, Indra apsidžiaugė ir tarė: „Aš priimu tavo draugystę, o galingasis! Reikalauk iš manęs kokios tik nori dovanos!" Ir Garuda pasakė: „Tegul gyvatės bus mano maistas".—„Tegul bus taip",— atsakė dievų valdovas, ir nuo to laiko gyvatės pasmerktos būti Garudos ir jo palikuonių saulės paukščių suparnų maistu.

Dievų karalius leidosi paskui Garudą, kuris atskrido pas gyvates ir tarė joms: „Aš atnešiau jums amritą. Štai pastačiau ją ant kušos * žolės. Atlikite apsiplovimo apeigą ir tada ragaukite amritos, o gyvatės". Ir gyvatės, atleidusios Garudą ir jo motiną Vinatą iš vergovės, nuėjo atlikti apsiplovimo. Bet Indra tuo metu paėmė amritą ir nusinešė atgal į savo karalystę. Sugrįžę į tą vietą, gyvatės jau neberado nemirtingojo gėrimo. Tada jos ėmė laižyti kušos žolę, ant kurios stovėjo indas su amrita, ir nuo to jų liežuviai pasidarė dvišakiai. O kušos žolė, kurią lietė amrita, nuo to laiko laikoma šventąja žole.

27. INDROS KARALYSTĖ

Kai iš okeano vandenų buvo išgauta amrita, ir dievai nugalėjo asurus, ir išvijo juos į požemio pasaulį, Indra įsiviešpatavo visatoje, ir atėjo laimingi laikai. Iš debesų lijo gausūs lietūs, žemė davė didelius derlius, pasaulių gyventojai laimingai gyveno, eidami dorybės ir pareigos keliu. Karaliai laikėsi teisingumo įstatymų, rūpinosi pavaldinių gerove, brahmanai atlikinėjo įsakytas apeigas ir laikėsi šventų įžadų taikiose miško buveinėse. Ir galingasis asurų nugalėtojas Indra, matydamas, kad visi gyvi padarai visatoje džiaugiasi taika, laime ir klestėjimu, pats labai džiūgavo.

Ir jis taikiai valdė savo dangaus karalystę pilname aukso ir brangiųjų akmenų Amaravačio mieste su tūkstančiu vartų. Į šį dangaus miestą veda kelias per šiaurės kalnus iki Meraus viršūnės, o nuo jos toliau žvaigždžių keliu; bet nuostabusis dangaus gyventojų miestas nematomas nusidėjėlių akims. Netoli Indros miesto žaliuoja nuostabioji Nandanos giraitė, dievų ir dangaus išminčių poilsio vieta. Prie miesto vartų sargyboje stovi didžiulis lyg debesis dramblių protėvis dieviškasis dramblys Airavata, atsiradęs iš pieningo okeano vandenų; juo savo valdų apžiūrėti joja Indra, kai visatoje viešpatauja taika ir jo kovos vežimas ilsisi. Pačiame mieste — šimtas nuostabių rūmų, bet patys didžiausi iš jų — lotosais papuošti Indros rū-

mai, kuriuos jis pats pasistatė. Tuose rūmuose soste po balta vėduokle sėdi Indra su savo žmona Šače, apsuptas dievų ir šventųjų išminčių.

Ten, į Indros karalystę, patenka didvyriai, kritę kovoje. Ten tiesia savo šakas su kvepiančiais žiedais stebuklingas medis Paridžata, kurį Indra gavo plakdamas okeaną ir padovanojo deivei Šačei. Ten amžinai žydi sodai, ir nei šaltis, nei karštis nevargina dangaus miesto gyventojų. Jie nežino nei senatvės, nei negalių, nei baimės. Jie gėrisi gražiųjų apsarių šokiais, o gandarvai džiugina juos nuostabiomis melodijomis. Bet tik dievobaimingus ir gerus žmones, atlikusius žemėje savo pareigą, ir šaunius karius, nepabūgusius žūti kovoje, priima į savo palaimingą prieglobstį Indra.

Didelę galią įgijo Indra, nugalėjęs asurus; ir jį ėmė vadinti Šakra, Galinguoju. Bet ėjo laikas, ir apsvaigęs nuo galios ir šlovės jis ėmė pernelyg didžiuotis ir išklydo iš teisingo kelio.

28. INDRA IR IŠMINČIŲ ŽMONOS

Indra dažnai įvairiais pavidalais lankydavosi žemėje, mirtingųjų pasaulyje. Kartais jis pasirodydavo karališku pavidalu su karūna ir vadžra rankoje, kartais — apsirengęs skarmalais niekingo čandalos * pavidalu. Tai jis pasirodydavo kaip išsekęs nuo asketiško gyvenimo atsiskyrėlis su karnų drabužiais, tai lyg karys su blizgančia ginkluote; tai senučio, tai jaunuolio, tai gražuolio, tai luošio, tai lieso, tai storo pavidalu; o kartais jis pasiversdavo liūtu arba tigru, arba drambliu, arba papūga, arba varna, arba gulbe, arba net muse, arba vabalu. Tačiau klajodamas po žemę, Indra ne visada laikėsi doros kelio. Būdavo, kad jis aplankydavo mirtingąsias moteris nesant jų vyrų, ir jas, iš prigimties linkusias į pasileidimą ir ydas, sugundydavo nuodėmingai sulaužyti santuokinę ištikimybę.

Kartą jis aplankė išminčiaus Devašarmano būstą. Kai Devašarmanas rengėsi į tolimą kelionę — buvo pakviestas tada atnašauti aukos kaimyninėje šalyje,— jis iš anksto pasirūpino, kaip apsaugoti dorą savo žmonos Ručės, kurios grožis žavėjo ir dievus, ir asurus, ir gandarvus, ir mirtinguosius. Žinodamas, kad Indra mėgsta gundyti svetimas žmonas ir kad moterys iš prigimties nuodėmingos, Devašarmanas išeidamas įsakė savo mylimam mokiniui Vipulai nenuleidžiant akių saugoti Ručę, ir Vipula pažadėjo ginti jo žmoną nuo dievų karaliaus arba nuo kurio nors kito kėsinimųsi. Bet kai išminčius išėjo, mokinys susimąstė: „Kaip aš ištesėsiu pažadą? Indra gali įgauti bet kieno pavidalą, jis gali pasiversti vėju ir prasmukti pas mano

mokytojo žmoną. O moteris pati nepajėgi apginti savo doros. Bet mokytojas prakeiks mane, jei grįžęs namo sužinos, kad aš neapsaugojau jo žmonos nuo nuodėmės. Ką man daryti? Jogos galia aš pateksiu į jos kūną ir taip apsaugosiu ją". Atsisėdęs greta Ručės, Vipula įsmeigė į ją savo žvilgsnį ir, žiūrėdamas jai tiesiai į akis, ėmė mokyti ją doros ir tiesos. Ir jo jogos galia Vipulos dvasia persikėlė į Ručės kūną.

Kai Indra įžengė į atsiskyrėlio būstą, pamatė greta išminčiaus žmonos sustingusį mokinio kūną,— tas sėdėjo pastėrusiu žvilgsniu. Ir jis išvydo lotoso akių gražuolę Ručę švelniu liemeniu ir veidu, skaisčiu lyg mėnulio pilnatis. O ji, pamačiusi dievų valdovą, kurio kerintis pavidalas tviskėjo nežemiška didybe, norėjo atsistoti ir pasveikinti jį, bet negalėjo pajudėti iš vietos, sukaustyta Vipulos valios. Tada dangaus karalystės valdovas švelniai kreipėsi į ją: „O gražioji, atpažink mane, aš — Indra, ir čia atėjau dėl tavęs. Meilė mane priveikė nuolat bemąstant apie tave. Eikš pas mane nedelsdama". Bet Ručė negalėjo jam atsakyti nė žodžio. Matydamas, kad ji sėdi nė kiek nesijaudindama, Indra, truputį sutrikęs, vėl kreipėsi į ją meilės žodžiais. Ji mėgino jam atsakyti, bet, sukaustyta jogos galios, ištarė ne tuos žodžius, kuriuos norėjo, o tuos, kuriuos jai įteigė Vipula: „Ko tu čia atėjai?"— ištarė jos lūpos. Tai išgirdęs, asurų nugalėtojas nuliūdo. Dieviškojo įžvalgumo galia jai įteigė Vipula: „Ko tu čia atėjai?"— ištarė jos lūpos. Tai iškur atėjęs, o nuodėmingasis! Bijok išminčiaus prakeikimo"! Ir apimtas gėdos Indra pasidarė nematomas ir paliko Devašarmano būstą.

Devašarmanas grįžęs sužinojo, kad Vipula apsaugojo Ručę, ir buvo patenkintas savo mokiniu. Tik Vipula nutylėjo, kaip jis tai padarė, nes bijojo mokytojo pykčio. Devašarmanas vis dėlto apie tai sužinojo, bet atleido Vipulai, nes šis taip pasielgė tik dėl savo mokytojo.

Kitą kartą Indra nusileido iš savo dangaus karalystės ant žemės ir atsirado žydinčioje miško laukymėje, kur atsiskyrėlio lūšnelėje gyveno su savo gražiąja žmona Ahalja didis išminčius iš Angiro giminės Gautama, garsėjęs savo teisumu ir pasiaukojimu. Nutaikęs laiką, kai Gautamos nebuvo namie, Indra atėjo pas Ahalją kaip atsiskyrėlis ir kreipėsi į ją klastinga ir meilikaujama kalba girdamas jos grožį ir gundydamas sulaužyti santuokinę ištikimybę. Iš tuščiagarbiškumo ir smalsumo neprotinga moteris neatsilaikė prieš pagundą ir sutiko jo įkalbinėjama. Kai patenkino savo įgeidį, ji tarė: „O nemirtingųjų valdove, dabar kuo greičiau eik iš čia, kad nebūtų bėdos nei man, nei tau".

Ir dievų karalius, atsisveikinęs su ja, skubiai išėjo iš lūšnos, bet jau tarpdury pamatė Gautamą, grįžtantį iš miško su malkomis aukurui. O Gautama, sutikęs savo namo tarpdury Indrą atsiskyrėlio pavidalu, užsiplieskė baisiu pykčiu ir prakeikė dievų valdovą — to prakeikimo galia jis išromijo jį. Ir savo neištikimąją žmoną jis taip pat prakeikė, tardamas: „Tūkstantį metų tu praleisi šioj lūšnoj be maisto atgailaudama. Tu maitinsies vien tik oru, ir niekas tavęs nematys. Tik saulės giminės karalius, didysis Rama išvaduos tave iš prakeikimo, kai ateis į šį gūdų mišką, jeigu iki to laiko tu atsikratysi tamsių ir nuodėmingų minčių". Ir viskas išsipildė pagal išminčiaus žodžius. Jis pats visam laikui paliko savo būstą ir pasitraukė į šiaurinius kalnus, kur ilgus metus griežtai asketiškai gyveno ant Himavato viršūnės.

O Indra, išbalęs ir drebėdamas, grįžo į savo dangaus karalystę ir kreipėsi į dievus tokiais žodžiais: „Aš užrūstinau didįjį šventuolį Gautamą, Utatjos vaikaitį, ir užsitraukiau jo prakeikimą. Bet tai padariau dėl jūsų, o nemirtingieji, nes didis jo pasiaukojimas suteikė jam tokią galią, kad ji ėmė kelti grėsmę mūsų valdžiai visatoje. O aš sutrukdžiau šį žygdarbį ir padariau visiems mums didžiulę paslaugą. Todėl jūs turite man padėti!" Tada ugnies dievas Agnis, laimingųjų pasaulio gyventojų protėvių — pitarų — padedamas, išgydė Indrą. Jis paėmė tai, ko neteko Indra, iš avino, pridėjo prie jo kūno ir išgydė dievų karalių. Nuo to laiko protėviams aukojami išromyti avinai.

29. NARADA IR DAKŠOS SŪNŪS

Kadaise Kūrinių valdovas Dakša, ištekinęs savo dukras už Kašjapos, Somos, Darmos bei kitų dievų ir išminčių, susirūpino, kad jų palikuonys — asurai ir surai, gandarvai ir nagai, žmonės ir žvėrys — trijuose pasauliuose pakankamai nesidaugina, ir todėl visata atrodo lyg dykuma, neapgyvendinta tiek, kiek reikėtų, gyvų padarų. Tada jis pagimdė dar tūkstantį sūnų, pasižymėjusių nepaprastu vislumu ir dauginimusi,— jie buvo vadinami Harjašvomis,— ir įsakė jiems pripildyti pasaulius savo palikuonių.

Tai sužinojo dangaus išminčius Narada, gimęs iš Praamžio Brahmos šlaunies. Išmintingasis Narada pamatė neprotingą Dakšos sumanymą. Jis nuėjo pas jo sūnus Harjašvas ir pasakė jiems: „Jūs norite veistis ir daugintis, o šaunūs Dakšos sūnūs. Be abejo, jūs turite įvykdyti savo tėvo liepimą. Bet prieš tai pagalvokite štai apie ką. Kaip jūs dovanosite pasauliui

palikuonis, kai patys skendite tamsybėje? Nežinodami šio pasaulio ribų — nei aukščio, nei pločio, nei ilgio, jūs priveisite arba per daug, arba per mažai". Išklausę Narados žodžių, Dakšos sūnūs atsakė: „Tiesą kalba išminčius. Mes negalime veistis, nežinodami visatos ribų". Ir jie pasileido į visas puses, ir pasklido neaprėpiamose erdvėse, norėdami rasti pasaulio kraštą. Ir iki šio laiko nė vienas iš jų negrįžo.

Kai Dakša pamatė, kad jo sūnūs dingo ir negrįžta, jis pagimdė dar tūkstantį tokių pat ir pavadino Šabalašvomis. Bet ir pas šiuos atėjo Narada ir pasakė jiems tuos pačius žodžius, ir jie išsilakstė į visas puses paskui savo brolius ir taip pat negrįžo, kaip negrįžta tie, kurių laivas sudūžta tolimose jūrose. Ir nuo to laiko taip pat dingsta tie, kurie paskui vyresniuosius brolius neprotingai palieka tėvų namus.

Tada įpykęs Dakša prakeikė Naradą: „Tapk ir tu amžinu klajūnu, kaip mano sūnūs; tegu tu neturėsi namų ir nerasi prieglobsčio nei danguje, nei žemėje!" Ir Dakšos prakeikimas išsipildė. Narada tapo dievų žinianešiu. Nuo to laiko jis amžinai klajoja tarp dangaus ir žemės ir, bastydamasis po įvairias šalis, nešioja žmonėms nurodymus iš aukščiau, praneša dievų valią ir išpranašauja ateitį. Be to, Narada susidraugavo su dangaus muzikantais gandarvais ir tapo vienu iš jų vadų. Jis sukūrė skambiabalsę liutnią — viną * ir su ja skrenda ant debesies tarp dangaus ir žemės, nuostabiomis melodijomis žavėdamas dievus ir mirtinguosius.

30. DEIVĖ SAVITRĖ

Kūrimo pradžioje vienatvės kankinamas Brahma skilo pusiau, ir iš jo kūno atsirado moteris. Jis pavadino ją Savitre. Kai jis pažvelgė į ją, jo širdį apėmė meilė, ir jis sušuko: „O kokia tu graži!"

Jis negalėjo atsižiūrėti į ją. Savitrė, sumišusi nuo jo įdėmaus žvilgsnio, pasitraukė į šalį ir atsistojo jam iš dešinės. Bet Brahma vis dar nenorėjo atitraukti nuo jos žvilgsnio, ir ant jo pečių atsirado antra galva, atsukta į dešinę pusę. Savitrė atsistojo jam iš kairės, ir kairėje Brahmai atsirado trečia galva. Kai ji pasislėpė jam už nugaros, ten išaugo ketvirta galva. Ji pakilo į padangę — ir tada Brahma pasidarė su penkiom galvom.

Brahma paėmė Savitrę į žmonas. Brahmos pasaulyje, esančiame virš Indros karalystės ir virš visų kitų pasaulių, ji sėdi soste greta Praamžio ir priima pas juos atvykstančių dangaus gyventojų pagarbą. Pirmoji iš deivių ji pagimdė mokslą

ir meną, ir maitina juos savo krūtimis; išmintingųjų ir dievobaimingųjų globėja, ji apdovanoja juos palaima ir palikuonimis ir užtaria prieš savo vyrą, didįjį Brahmą.

Bet kartą sutuoktiniai susipyko. Tai atsitiko, kai Brahma su visais dievais ir deivėmis rengėsi atlikti iškilmingas aukojimo apeigas. Tose apeigose kiekvienam dievui ir deivei buvo nurodyta vieta ir pavestos pareigos, nuo kurių griežto laikymosi priklausė bendra sėkmė. Viskas jau buvo parengta apeigoms pradėti ir delsti nebebuvo laiko, kai staiga paaiškėjo, kad savo vietoje nėra Savitrės. Įpykęs Brahma pasiuntė žynį jos pakviesti, bet Savitrė neskubėjo. „Dar nebaigta mano suknia, dar neparuošti papuošalai iškilmingoms apeigoms,— atsakė ji Brahmos pasiuntiniui.— Lakšmė ir Šačė, ir Rohinė dar puošiasi savo menėse; netinka man, Praamžio žmonai, atvykti anksčiau už jas į didžiąją šventę".

Žynys vienas grįžo į dievų susirinkimą, be Savitrės, ir persakė Brahmai jo žmonos žodžius. Tada Visatos kūrėjas įpyko dar labiau ir tarė dangaus karalystės valdovui: „Eik, Indra, ir surask man nedelsdamas žmoną. Tegul tai bus pirmoji kelyje tavo sutikta mergina".

Indra tuoj išvyko vykdyti Brahmos liepimo. Greit jis sutiko jauną ir gražią piemenaitę Gajatrę. Indra paėmė ją už rankos ir atvedė į dievų susirinkimą; ir Gajatrė suklupo prie Praamžio kojų. Ir tada Brahma sušuko: „O dievai ir jūs, dangaus išminčiai ir šventuoliai! Aš imu šią gražią merginą į žmonas, ir tegul ji taps tyrumo ir dorumo simboliu danguje, padangėse ir žemėje!" Visi dangaus gyventojai pritarė Brahmos kalbai garsiais šūksmais, ir žyniai ėmė rengti Gajatrę apeigoms, puošti ją gėlėmis ir brangiaisiais akmenimis.

Kai žyniai jau buvo pasirengę pradėti apeigas, į dievų susirinkimą įžengė Savitrė, o su ja Šačė, Lakšmė ir kitos deivės. Išvydusi savo vietoje su nuotakos rūbais Gajatrę, išpuoštą nuostabiomis gėlėmis, žibančią brangenybėmis, Brahmos žmona įtūžusi sušuko: „O Amžinasis *! Nejaugi tu sumanei atstumti mane, teisėtą savo žmoną? Tu, kuris gerbiamas kaip Visatos kūrėjas, dievų ir mirtingųjų praamžis, nebijodamas nuodėmės tuokiesi su paprasta piemenaite! Ir dangaus gyventojai, ir dievai juoksis iš tavęs!"

„O Savitre,— atsakė jai Brahma,— aš nenorėjau tavęs užgauti. Bet negalėjau pradėti apeigų be žmonos, o tavęs nebuvo šalia. Štai Indra ir atvedė man šią jauną ir romią mergelę: jis, ir Višnus, ir dieviškieji išminčiai atidavė man ją į žmonas. Nusiramink, o Savitre, tegul išblėsta tavo pyktis. Niekados ir niekuo aš daugiau nenuliūdinsiu tavęs."

Bet Savitrė nepajėgė numalšinti savo apmaudo. „Tu mane žiauriai nuskriaudei, o Brahma, tu padarei man gėdą prieš visus dangaus gyventojus! — tarė ji.— Negaliu aš tau atleisti! Nuo šiol žmonės nustos kaip anksčiau gerbę ir šlovinę Praamžį. Tik vieną kartą per metus paminės jį brahmanai šventovėse". Paskui ji atsigręžė į dievų karalių: „Neatleisiu ir tau, o klastingasis Indra! Ateis laikas, ir tavo priešas paims tave į nelaisvę ir atims iš tavęs dangaus karalystės valdžią".

Ir Višnų nubaudė įpykusi Savitrė: „Kadaise Brigus prakeikimu pasmerkė tave gimti žemėje mirtingą. Žinok, Višnau, kad savo žemiškajame gyvenime tu neteksi mylimos žmonos — ją pagrobs tavo priešas, ir tu, išskirtas su ja, patirsi liūdesio, pavydo ir pažeminimo kančias. O kitame savo gyvenime, paskyręs man varžove piemenaitę, pats būsi piemeniu ir ilgus metus ganysi žemėje karališkas kaimenes".

Neatleido Savitrė ir dieviškiesiems šventuoliams, kad dalyvavo pakviečiant Gajatrę į aukojimo apeigas. „Nuo šiol,— tarė ji jiems,— ne dievobaimingumas, o gobšumas skatins žynius atlikinėti įsakytas apeigas, jus apims godulys, ir amžinai jūs gviešitės svetimo turto."

Ir įširdusi Savitrė paliko dievų sueigą. Susikrimtę stovėjo dangaus gyventojai, liūdnai mąstydami apie niūrius jos pranašavimus. Bet tada romi ir geraširdė Gajatrė užtarė tuos, kuriems išpranašavo bausmes įnirtusi deivė. „Tegul bus per amžius palaiminti tie,— tarė Gajatrė,— kurie su tyra širdimi garbins Brahmą ir šlovins jo vardą.

O tavo nelaisvė ir pažeminimas netruks ilgai, o galingasis Indra. Vėl grįš tavo valdžia dangaus mieste Amaravatyje, ir dievai, ir žmonės gerbs tave ir šlovins tavo drąsą ir tavo žygdarbius.

Ir tu neliūdėk, didysis Višnau. Po ilgo išsiskyrimo tu vėl atgausi mylimą žmoną. O piemenaudamas pas žemiškąjį valdovą, tu išgarsinsi savo vardą žygdarbiu, išvaduosi savo liaudį nuo baisaus piktadario ir vėl sugrįši į dangaus karalystę.

O žemiškųjų turtų troškimas apims tik žemės žynius, o dangaus išminčių ir šventuolių tai nepalies."

Dėkingi mergelei Gajatrei dievai ir išminčiai taikiai ir darniai užbaigė iškilmingas aukojimo apeigas, ir tada Brahma, norėdamas susitaikyti su žmona, pasiuntė pas ją Višnų ir Lakšmę, liepęs būtinai ją atvesti. Iš pradžių išdidžioji Savitrė nenorėjo jų nė klausyti, bet paskui nusileido jų maldaujama ir įkalbinėjama ir grįžo su jais į dievų sueigą.

Nudžiugintas jos grįžimo Brahma patikėjo jai Gajatrės likimą. Romi mergelė taikiai atsiklaupė prie Savitrės kojų ir

apkabino jos kelius. Rūsčioji deivė atleido,— ji pakėlė suklupusią prie kojų piemenaitę, švelniai apkabino jos pečius ir tarė: „Tu nekalta, kad taip atsitiko, Gajatre. Žmona turi paklusti vyro liepimui. Neklusni žmona teikia vyrui tik vargą, atima jam laimę ir sveikatą, trumpina jo gyvenimo dienas. Neliūdinsim ginčais Brahmos, pradžiuginkim jį atsidavimu ir nuolankumu. Klausyk visur manęs, būk antrąja Savitre, ir niekada mes nesivaržysime tarpusavyje". Ir Gajatrė pažadėjo visada klausyti Savitrės, neprieštarauti jai ir tenkinti visus jos norus.

31. SAKMĖ APIE ČJAVANĄ

Manus turėjo dešimt sūnų, iš kurių vyriausias buvo Iškšvakus; visi jie buvo galingi žmonių genčių valdovai, ir iš jų kilo Saulės giminės karaliai. Ketvirtasis Manaus sūnus Šarjatis atėjo kartą su savo gentimi į dykvietę, kur ant ežero kranto griežtai asketiškai gyveno Brigaus sūnus, didis išminčius Čjavana. Ilgus metus jis nejudėdamas stovėjo ant ežero kranto. Jį kepino saulė, plakė lietūs, užnešdavo žemėmis, bet jis nejudėjo iš vietos; ir pamažu ant jo išaugo didelis skruzdėlynas, ir visiškai paslėpė jį, ir tik išminčiaus akys švietė lyg du žiburėliai pro žemes pačioje skruzdėlyno viršūnėje.

Kartą Šarjačio duktė karalaitė Sukanja su savo draugėmis atėjo ant to ežero kranto. Žaisdamos ir išdykaudamos mergelės prisiartino prie tos vietos, kur stovėjo atsiskyrėlis. Išvydusi keistą kalną su dviem žiburėliais viršūnėje, karalaitė iš smalsumo priėjo prie jo ir šakele, nuskinta nuo krūmo, bakstelėjo išminčiui į akis. Įpykęs Čjavana griežtai nubaudė Šarjačio pavaldinius už karalaitės prasižengimą. Šarjačio gentyje prasidėjo vaidai *, brolis sukilo prieš brolį, motina nusigręžė nuo sūnaus, o sūnus nuo motinos. Ir sunki negalė ištiko karališkąją kariuomenę.

Ilgai karalius negalėjo suprasti, dėl ko ant jo genties pasipylė tiek nelaimių, kol sužinojo, kad karalaitė Sukanja užgavo šventąjį atsiskyrėlį Čjavaną. Karalius Šarjatis nuskubėjo pas didįjį išminčių ir maldavo atleidimo. „Aš atleisiu tau ir pagailėsiu tavo giminės,— atsakė jam Čjavana,— bet su viena sąlyga: jeigu tu išleisi už manęs savo dukrą." Karalius turėjo sutikti, ir jauna gražuolė karalaitė tapo nukaršusio senio atsiskyrėlio, išsekinusio savo kūną asketišku gyvenimu, žmona.

Kartą broliai Ašvinai, Nasatja ir Dasra, nusileido ant žemės ir pamatė prie ežero gražiąją Sukanją tuo metu, kai ji išsimaudžiusi brido iš vandens. Apstulbinti jos grožio, jie pasirodė jai ir tarė: „O žavioji mergele, mes — Ašvinai, Saulės

vaikai. Mes išvydome tave, ir mus abu apėmė meilė. Išsirink, kuris tau labiau prie širdies, sau vyru". Sukanja atsakė dangaus broliams: „O Ašvinai, aš jau turiu vyrą, šventąjį išminčių Čjavaną, ir nedera man rinktis antrą".—„Kam tau reikalingas bejėgis senis, gražuole? — įkalbinėjo Ašvinai.— Palik jį ir persikelk pas dangaus gyventojus. Mes amžinai jauni ir gražūs — nejaugi tu atiduosi pirmenybę marinančiam savo kūną bjauriam atsiskyrėliui?" Bet Sukanja jiems atsakė pasiliksianti su tuo, kuris jau išrinktas jai vyru, nors jis senas ir bjaurus,— ištikima žmona dėl to nepaliks savo vyro.

Tada dieviškieji gydytojai jai tarė: „Jeigu tu panorėsi, mes tavo vyrui grąžinsim jaunystę. Tada tu išsirinksi vieną iš mūsų trijų". Čjavana paklaustas sutiko su Ašvinų pasiūlymu. Tada sutiko ir Sukanja.

Ir štai abu Ašvinai kartu su Čjavana įbrido į ežerą, ir visi trys pasinėrė po vandeniu. Sukanja liko ant kranto ir laukė. Praėjo nedaug laiko, ir išbrido iš ežero ir stojo prieš ją trys akinančio grožio jaunuoliai. Ir ji negalėjo atskirti jų vieno nuo kito, ir nežinojo, kuris iš jų Čjavana. Bet jis davė jai ženklą *, suprantamą tik juodviem, ir ji išsirinko jį. Taip susigrąžino jaunystę išmintingasis Čjavana.

Atsidėkodamas Ašvinams, jis suteikė jiems teisę gauti dalį aukojamos somos, kurios iki tol jie negaudavo. Ir patį pirmąjį kartą, kai karalius Šarjatis paskyrė savo vyriausiajam žyniui Čjavanai atlikti aukojimo dievams apeigą, šis nuliejo somos Ašvinams. Tai supykdė Indrą,— nors dieviškieji gydytojai anksčiau ne kartą buvo jam padėję, išdidusis dangaus karalystės valdovas niekino Ašvinus už jų artumą žmonėms ir nenorėjo, kad jie gautų šventosios somos auką. Ir kai Čjavana jo nepaklausė ir ėmė aukoti Ašvinams somą, Indra pakėlė prieš jį savo baudžiančią ranką ir norėjo nutrenkti jį vadžra. Bet išminčius savo šventumo galia akimirksniu sustabdė jo ranką, ir ji bejėgė nusviro, nespėjusi smogti smūgio.

O Čjavana stebuklinga galia, įgyta didžiu pasiaukojimu, sukūrė didžiulę pabaisą *, norėdamas nubausti Indrą. Ta pabaisa vadinosi Mada, Apsvaigimas. Pražiojusi didžiulius nasrus — apatinis žandikaulis siekė žemę, o viršutinis dangų,— ji ėmė artintis prie Indros. Išsigandę Mados, Indra ir dangaus gyventojai išlakstė. Tada nenorėdamas, kad ištuštėtų dangaus karalystė ir dievai liktų be valdovo, Čjavana pasigailėjo Indros ir sunaikino pabaisą, padalydamas Madą, Apsvaigimą, į keturias dalis. Šias keturias dalis jis paskirstė lygiai svaigiam gėrimui surai, moterims, lošimo kauliukams ir medžioklei. Tie, kurie pakliūva šių keturių pagundų įtakon, žūsta, nugalėti Mados.

32. SAULĖS GIMINĖS KARALIAI

Manaus pirmagimis Iksvakus turėjo šimtą sūnų ir dar vieną. Vyriausiąjį iš jų vadino Vikukšiu. Kartą tėvas pasiuntė jį į mišką sumedžioti aukojimui mėsos. Karalaitis užmušė miške daug elnių ir primedžiojo kitokios žvėrienos; bet, grįždamas namo su sunkia našta, pavargo ir sustojo pailsėti. Norėdamas pasistiprinti, jis suvalgė užmuštą kiškį, o po to tęsė kelionę ir laimingai parnešė visą laimikį namo. Bet vyriausiasis Iksvakaus žynys, didis išminčius Vasišta atsisakė palaiminti žvėrieną apeigoms, nes karalaitis ją išniekino, kai padėjo šalia jos draudžiamą kiškio mėsą. Iksvakus įpykęs išvijo sūnų; nuo to laiko šis gavo Šašados, Kiškiaėdžio, vardą.

Bet kai Iksvakus mirė, Šašada grįžo į sostinę ir įžengė į Saulės genties karalių sostą. Šašados sūnus ir įpėdinis buvo Purandžaja, garsėjęs narsa ir galybe.

Kaip tik tada Tretajugos, sidabro amžiaus, laikais vėl prasidėjo kova tarp dievų ir asurų, ir dievai tą baisią kovą pralaimėjo. Jie kreipėsi pagalbos į Višnų ir šlovino jį. „Aš žinau, ko jūs atėjote pas mane,— tarė jiems gailestingasis Višnus.— Nugalėti jūsų priešus gali tik Manaus palikuonis, žemiškasis karalius Purandžaja. Mano esybės dalis įeis į jo kūną, ir jo ranka padėsiu jums įveikti Ditės sūnus. Bet jūs turite visaip padėti Purandžajai ir tenkinti visus jo norus."

Išklausę Višnaus žodžius, nemirtingieji dievai dėkingi jam nusilenkė ir skubėjo pasiekti žemę, kur jie nuėjo pas Purandžają ir kreipėsi į jį tokia kalba: „O garsusis kary, mes atėjome pas tave norėdami sudaryti sąjungą prieš mūsų priešus. Būk maloningas ir neapvilk mūsų".—„Aš sutinku,— atsakė jiems Iksvakaus vaikaitis.— Bet tegul dangaus karalystės valdovas Indra nuneša mane į kautynes ant savo pečių, tokią sąlygą aš keliu mūsų sąjungai, o dievai!" Dievai pagalvojo ir atsakė Purandžajai, kad dėl pergalės prieš savo priešus jie viskam pasiryžę.

Tada Indra pasivertė galingu jaučiu su kupra, ir Purandžaja atsisėdo ant jo raitas. Indra jaučio pavidalu nunešė jį į kovą, ir narsiai kovodamas, Purandžaja sutriuškino asurų kariuomenę ir privertė ją bėgti. Asurai buvo galutinai sutriuškinti, ir dievai susigrąžino valdžią visatoje. O pergalingasis Purandžaja, kadangi jis nugalėjo priešus raitas ant dieviškojo jaučio kupros, nuo to laiko gavo Kakutstos pravardę, o tai reiškia Sėdintis ant kupros.

Kakutstos palikuonys buvo galingi karaliai, valdę daug visatos šalių; jo proanūkio proanūkis, karalius Šravasta, įkūrė

garsų Šravasčio * miestą ant Gango kranto ir šauniai bei išmintingai jame valdė daug metų; Šravastos vaikaitis Kuvalajašva išgarsėjo pergale prieš baisųjį demoną Dundų, persekiojusį didį šventuolį Utanką *.

Šis demonas gyveno pasislėpęs giliai smėlyje, bet nuo jo judesių drebėjo žemė, ir smėlis užberdavo šventąsias ugnis dievobaimingų atsiskyrėlių būstuose. Karalius Kuvalajašva atėjo gelbėti atsiskyrėlių su visais savo sūnumis,— o jų jis turėjo dvidešimt vieną tūkstantį. Visi kartu jie išrausė smėlį ir nusigavo iki Dundaus urvo, bet mūšyje su demonu nuo jo ugninio kvėpavimo žuvo visi karaliaus sūnūs, išskyrus tris. Kuvalajašva užmušė pražūtingąją pabaisą ir nuo tol buvo vadinamas Dundumara, Dundaus Nužudytoju.

Vyriausiasis iš likusių Dundumaros sūnų buvo vardu Dridašva. Penktos kartos Dridašvos palikuonis buvo garsusis karalius Prasenadžitas, paėmęs į žmonas Puraus giminės karalaitę Gaurę. Ji pagimdė jam dukrą Renuką, kuri paskui tapo didžio išminčiaus iš Brigaus giminės Džamadagnio žmona, ir sūnų, kurį pavadino Juvanašva. Bet vėliau Gaurė užsitraukė vyro nemalonę nepaklusnumu, ir jis prakeikimu pavertė ją Bahudos * upe, kuri ir dabar teka šiaurinėje Himalajų papėdės pusėje, Sniegynų šalyje.

O Juvanašva neturėjo sūnaus ir labai sielvartavo. Jis kreipėsi prašydamas šventųjų išminčių suteikti palikuonių, ir šie, sujaudinti jo sielvarto, surengė tam skirtas aukojimo apeigas, kurios tęsėsi keletą dienų ir naktų. Ir štai kartą naktį išminčiai, pastatę ant altoriaus indą su šventu vandeniu, nuėjo pailsėti. O po pusiaunakčio karalius Juvanašva atsibudo savo guolyje ir pajuto troškulį. Nenorėdamas trukdyti artimųjų, jis ėmė ieškoti atsigerti ir pamatė ant altoriaus indą su vandeniu. Jis išgėrė jį. Kai išminčiai sugrįžo ir pamatė, kad indas tuščias, jie tarė: „Karalienė, išgėrusi šį vandenį, pagimdys galingą ir šaunų sūnų". Tada karalius pasakė: „Tai aš nežinodamas išgėriau šį vandenį". Ir Juvanašvos viduriuose prasidėjo vaisius. Vaikas išaugo jo pilve ir nustatytu laiku atėjo į pasaulį per dešinįjį valdovo šoną.

„Kas išmaitins vaiką?"— paklausė tada išminčiai. Čia tarp jų atsirado pats Indra ir tarė: „Aš būsiu jo žindyvė". Jis įkišo smilių į vaiko burną, ir šis ėmė žįsti ir iščiulpė iš dievo piršto amritą. Jį pavadino Mandataro * vardu.

Ir Mandataras išaugo ir tapo galingu valdovu, kurio valdos tęsėsi nuo saulės patekėjimo iki nusileidimo; jam priklauso visos žemės, apšviestos jos spindulių.

33. SAKMĖ APIE SUNDĄ IR UPASUNDĄ

Kadaise asurui Nikumbai iš Hiranjakašipaus giminės gimė du sūnūs — Sunda ir Upasunda, kurie nuo vaikystės stebino didžia jėga ir narsumu. Broliai labai sutarė ir niekada nesiskyrė. Jie miegojo viename guolyje, valgė iš vieno indo ir gėrė iš vienos taurės. Jie kartu žaidė karo žaidimus, linksminosi ir pramogavo. Ir taip jie prisirišo vienas prie kito, taip panašaus būdo buvo, kad atrodė kaip dvi vienos esybės puselės.

Kai broliai išaugo ir subrendo, jie nusprendė užvaldyti visus tris pasaulius ir dėl to pasitraukė prie Vindjos * kalnų papėdės ir ėmė griežtai asketiškai gyventi. Ten, ant laukiniu mišku apaugusio kalno šlaito, jie nusimetė savo karališkus drabužius, apsivilko plaušiniais skarmalais, susirišo plaukus į mazgą ir ėmė varginančiai marinti kūnus. Daug dienų ir naktų jie praleido maitindamiesi vien miško vaisiais ir šaknimis, o paskui ir visai atsisakė maisto bei vandens. Jų kūnai išseko nuo bado ir troškulio, pasidengė purvo luobu; ir jie abu stovėjo išsitempę, remdamiesi į žemę tik kojos nykščiu, su ištiestomis aukštyn rankomis ir nemirksėdami žiūrėjo į dangų. Taip jie praleido daugel metų, atlikdami iki šiol neregėtą pasiaukojimo žygdarbį, ir galų gale Vindjos kalnai, įkaitę nuo jų dvasinės kaitros, apsigaubė garo debesiu.

Dievai išsigando vis didėjančios Nikumbos sūnų galios ir nutarė sutrukdyti jiems įvykdyti įžadą iki galo. Jie pradėjo vilioti juos turtais, siuntė jų gundyti gražias mergeles, bet broliai nepasidavė ir laikėsi kūno marinimo įžado. Tada dievai pamėgino sudrumsti jų dvasios ramybę užuojauta giminėms ir artimiesiems. Jie siuntė broliams regėjimą: jiems pasirodydavo pusnuogės, be papuošalų, paleistais plaukais, lyg siaubo genamos jų žmonos ir seserys ir šaukėsi: „Gelbėkite!" Bet ir tada broliai nepajudėjo — taip jie tikėjo įžadu,— ir regėjimas išnyko.

Ir štai atėjo laikas, kai Sunda ir Upasunda sulaukė Visatos kūrėjo malonės už savo pasiaukojimą. Brahma pasirodė jiems ir tarė: „Rinkitės kokią tik norite dovaną, o asurai!" Broliai žemai jam nusilenkė, pagarbiai sudėję rankas prieš veidą, ir pasakė: „O visagali, suteik mums galią sužinoti didžiąją persikūnijimo paslaptį, kad mes galėtume panorėję pasirodyti bet kokiu pavidalu; duok mums gebėjimą valdyti dangaus ir žemės ginklus, ir leisk mums nieko nebijoti visatoje, tik vienas kito, ir padaryk mus nuo šiol nemirtingus".

„Aš suteikiu jums visa, ko prašote, išskyrus nemirtingumą,— atsakė jiems Brahma.— Nemirtingumu jūsų neapdovano-

siu, nes jūs savo žygdarbį atlikote iš savimeilės — siekdami trijų pasaulių valdžios. Šią valdžią jūs gausite, ir jums nereikės nieko bijoti trijuose pasauliuose — tik vienam kito!"

Gavę iš Praamžio prašytas dovanas, broliai grįžo į savo karalystę. Su džiaugsmu sutiko juos, įgijusius didžią galią, draugai ir artimieji. Tarnai nuvilko plaušinius skarmalus, nuprausė kūnus ir ištepė kvapniais tepalais, apvilko brangiais drabužiais ir papuošė brangenybėmis ir vainikais. Ir kasdien Sunda ir Upasunda puotavo savo rūmuose su giminėmis ir draugais, ir metai praslinko nepastebimai lyg vienas akimirksnis mėgaujantis malonumais ir pramogomis.

Ir štai atėjo diena, kai broliai nusprendė, kad laikas įvykdyti sumanymą ir užvaldyti visatą. Jie surinko didžiulę ir stiprią asurų kariuomenę, apginkluotą ietimis, akstimis ir kardais, ir palankią dieną leidosi į žygį, lydimi džiaugsmingų savo pavaldinių šūksmų ir šlovinami rūmų dainininkų, pranašaujančių jiems pergalę.

Iš pradžių Sunda ir Upasunda pasikėlė padangėn į Indros karalystę, norėdami užvaldyti dangų. Žiaurūs ir bebaimiai jie veržėsi į kovą su dievais, bet šie baisiai sumišę bėgo iš dangaus karalystės ir pasislėpė Brahmos prieglobsty. O broliai užvaldė dangų, pavergė gandarvus, nagus ir žmonių gentis, pajungė sau ir požemio karalystę, ir jūrų gyventojus. O paskui, norėdami atimti pasislėpusių pas Praamžį dievų jėgas, Sunda ir Upasunda sumanė nebeaukoti jiems aukų.

Vykdydami brolių valią, jų kariai lyg audra nusiaubė žemę ir visur griovė altorius, laužė šventuosius rykus, gesino vandeniu aukojimo ugnis, išnaikino išminčių dykvietes ir be gailesčio žudė jų gyventojus. Brahmos dovana saugojo nedorėlius brolius nuo šventuolių prakeiksmo, ir niekas negalėjo sulaikyti jų plėšikaujančios kariuomenės. Ir brahmanai, drebėdami dėl savo gyvybės, išsibėgiojo iš būstų, atsisakę dievobaimingų apeigų.

Taip žemėje pasibaigė aukojimo apeigos, bet broliams ir to buvo per mažai. Kad dievai jau niekada nebesusigrąžintų pasaulio valdžios, jie nutarė išnaikinti visus brahmanus. Įvairiais pavidalais — pasiversdami tai drambliais, tai tigrais, tai liūtais, tai lokiais — jie bastėsi po žemę ieškodami brahmanų slaptavietėse ir visur žudė. Jie žudė visus dukart gimusius *, visus gavusius įšventinimo apeigas — brahmanus, kšatrijus ir vaišijus, ir netrukus žemėje gyvenimas apmirė, ir siaubas apėmė pasaulį. Niekas nedrįso melstis dievams, buvo išniekinti papročiai ir apeigos; žemėje daugiau nebebuvo vestuvių ir nebegimdavo vaikų, ištuštėjo laukai ir ganyklos, nebeliko žmo-

nių miestuose ir kaimuose. Nuliūdo dievai, aptemo saulė ir mėnuo, ir žvaigždės. O Sunda ir Upasunda, pavergę tris pasaulius, apsigyveno Kurukšetroje, patenkinti savo darbais ir valdžia.

Labai nuliūdę žiūrėjo dievai į nusiaubtą žemę ir nežinojo, kaip susigrąžinti pasaulio valdžią. Jie nuėjo pas Brahmą ir ėmė prašyti, kad šis sutramdytų žiauriuosius asurus Sundą ir Upasundą. Praamžis pamąstęs nusprendė, kad atėjo laikas nubausti pasaulio nusiaubėjus. Jis pasišaukė dieviškąjį skulptorių ir architektą Višvakarmaną * ir liepė jam sukurti nuostabią mergelę, kokios niekas dar nebuvo regėjęs visatoje.

Ir Višvakarmanas įvykdė Brahmos liepimą. Iš brangiųjų ir spalvotųjų akmenų jis išrinko pačius gražiausius, kokie tik buvo trijuose pasauliuose, ir sukūrė dieviškąją mergelę tokio nuostabaus grožio, kad jos veide ir kūne nebuvo nė vieno bruožo ar dalelės, kuri neprikaustytų kiekvieno mesto į ją žvilgsnio.

Brahma pavadino ją Tilotama *. Jis pasakė jai: „Eik pas brolius asurus Sundą ir Upasundą, suviliok juos savo grožiu ir sužadink jų sielose pavydą vienas kitam".

Kai Tilotama, nuolankiai nusilenkusi Praamžiui, prieš išeidama vykdyti Brahmos liepimo pagarbiai ėmė eiti ratu iš kairės į dešinę apie visą dangaus gyventojų sueigą, niekas iš dievų ir šventųjų išminčių negalėjo abejingai į ją žiūrėti, ir visų žvilgsniai sekė jai įkandin. Tik pats dievų karalius ir didysis Šyva ištvėrė ir nepasuko galvų, kai Tilotama ėjo pro juos. Bet kai ji ėjo apie Šyvą, tai iš tos pusės, kur jis negalėjo jos matyti, jam atsirasdavo naujas veidas. Jis sėdėjo veidu į rytus; ir nauji veidai jam atsirado iš pietų ir iš vakarų, ir iš šiaurės pusės; taip Šyva tapo keturveidžiu *. O Indrai, kuris taip pat negalėjo atplėšti nuo jos žvilgsnio, atsirado tūkstantis akių, kurios padengė visą dangaus valdovo kūną; nuo to laiko Indra tapo tūkstantaakiu *. Tilotama paliko Brahmos rūmus ir pasuko į žiauriųjų asurų Sundos ir Upasundos būstą.

Tuo metu broliai Sunda ir Upasunda, pavergę visus tris pasaulius ir sugrobę savo karalystėj atimtus iš dievų, gandarvų, nagų ir žemiškųjų karalių nesuskaičiuojamus turtus, mėgavosi nerūpestingais žaidimais ir pramogomis. Jie lepinosi puošniais drabužiais ir brangiais papuošalais, svaigiais gėrimais, linksmais žaidimais, muzika ir šokiais. Nepatirdami nei baimės, nei nuovargio, nei negalių, jie puotavo ir linksminosi su gražiomis mergelėmis žydinčiuose soduose ir giraitėse, ir nuostabiuose rūmuose.

Ir štai kartą, kai su nerūpestingomis gražuolėmis, linksminusiomis juos dainomis ir šokiais, jie puotavo laukymėje ant kvepiančiais miškais apaugusio Vindjos kalno šlaito, jiems pasirodė Tilotama. Rinkdama tarp medžių gėles, ji prisiartino prie jų pusnuogė, tik nedideliu raudono audeklo gabalėliu prisidengusi klubus. Jos grožis taip pritrenkė juos, kad, pamiršę puotą ir pramogas, apmirė iš susižavėjimo, negalėdami atplėšti nuo jos akių. Paskui abu paliko puotą ir, apimti nenugalimos aistros, puolė prie jos, ir abu siekė jos. Sunda pagriebė ją už dešinės rankos, o Upasunda — už kairės, ir, didžiuodamiesi savo jėga, turtais ir valdžia, broliai mėtė vienas į kitą grėsmingus žvilgsnius. „Tai mano žmona, o tavo valdovė!"— sušuko Sunda, kreipdamasis į brolį. „Tai mano sutuoktinė ir tavo brolienė!"— atšovė jam Upasunda.

Ir pirmąkart jų širdyse atsirado priešiškumas vienas kitam. Įnirtę jie tęsė ginčą dėl Tilotamos ir pagaliau puolė vienas kitą, grasindami sunkiomis kuokomis, ir, apsvaigę nuo vyno ir aistros, ėmė tvoti vienas kitam negailestingus smūgius, kol krito abu ant žemės plūsdami krauju. Ir nė vienas iš jų daugiau jau nepakilo.

Apimti baimės, išsibėgiojo šokėjos ir muzikantai. Sugniuždyti sielvarto, Sundos ir Upasundos patarėjai ir artimieji grįžo į Kurukšetrą ir apsakė apie brolių žūtį jų pavaldiniams, ir visi asurai vėl pasitraukė į požemio pasaulį, palikę žemę ir dangų valdyti dievams.

Dievai džiūgavo. Džiaugsmingai sutiko jie gražuolę Tilotamą, išvadavusią juos nuo Sundos ir Upasundos priespaudos. Brahma pasiūlė jai išsirinkti kokią tik nori dovaną, ir ji pasirinko meilę. Brahma jai tarė: „Tu amžinai būsi jauna ir graži, ir visur, kur pasirodysi, tavo grožis žadins į tave pažvelgusių širdyse meilę".

34. PULASTJOS PALIKUONYS

Pulastja buvo ketvirtasis Brahmos sūnus ir pats doriausias; jį mylėjo ir dievai, ir šventieji išminčiai. Jis pasitraukė į dykvietę ant didžiojo Meraus kalno šlaito ir ten griežtai asketiškai gyveno. Tą žydinčią ir kvepiančią vietovę, kur jis įsikūrė, mėgo lankyti jaunos mergelės, išminčių ir nagų dukros, ir apsarės. Jų žaidimai, šokiai ir dainos drumstė atsiskyrėlio ramybę. Ir kartą, suerzintas jų nerūpestingo linksminimosi, jis šūktelėjo: „Ta, kuri pažeis mano buveinės ribas, savo įsčiose pajus vaisių".

Išgąsdintos šio grasinimo, mergelės paliko jo buveinės apylinkes, bet viena, karališkojo atsiskyrėlio iš Saulės giminės dukra Ilavila, negirdėjusi Pulastjos žodžių, atėjo ten be baimės kitą dieną, nesitikėdama pavojaus. Nesutikusi nė vienos iš draugių ir matydama ištuštėjusią vietovę, Ilavila nustebo. Ji išgirdo vedas skaitančio šventuolio balsą ir tą pat akimirksnį pasijuto pastojusi. Atsiskyrėlio dukra sutriko. Ji parėjo namo apsipylusi ašaromis ir viską papasakojo tėvui.

Supratęs, kas atsitiko, atsiskyrėlis nuėjo pas Pulastją ir ėmė prašyti: „O šventasis Pulastja, imk mano dukrą į žmonas. Ji ištikimai tau tarnaus šventuoliškame gyvenime". Ir Brahmos sūnus sutiko, ir paėmė atsiskyrėlio dukrą į žmonas. Ji jam ištikimai tarnavo, ir jis buvo ja patenkintas. Ji pagimdė sūnų, kurį pavadino Višravu; jis tapo toks pat didis šventuolis kaip ir jo tėvas.

Višravas vedė Brihaspačio sūnaus išminčiaus Baradvadžio dukrą Devavarninę. Višravo ir Devavarninės sūnus buvo Kubera *, taip pat didis šventuolis. Pats Brahma patenkintas, kad uoliai pildė savo griežtus įžadus Kubera, atėjo pas jį su dangaus gyventojų palyda ir apdovanojo jį. Visatos kūrėjas padarė Kuberą turtingumo dievu, jakšių * ir kalnų dvasių, saugančių brangenybes, valdovu. Ir dar padovanojo jam Brahma nuostabų vežimą Pušpaką, kuris galėjo skraidyti oru.

Kai Brahma išėjo kartu su jį lydėjusiais dievais, Kubera kreipėsi į tėvą ir tarė: „O garbusis, aš gavau iš Praamžio trokštamas dovanas, bet jis nenurodė man buveinės. Kur aš gyvensiu ir saugosiu savo turtus?" Višravas atsakė: „Yra Pietų okeane didelė sala, o toje saloje iškilęs virš jūros kalnas. Ant to kalno viršūnės yra aptvertas auksine siena nuostabus Lankos miestas *. Kadaise jis priklausė rakšų *— demonų žmogėdrų genčiai.

Rakšus ir jakšius Praamžis sukūrė pačioje pradžioje; jie gimė iš jo pėdų, žiaurūs ir nenugalimi padarai, ir jiems Brahma paskyrė saugoti pirmapradžius vandenis. Jakšiai, Brahmos atiduoti tavo valdžion, buvo dori ir paklusnūs dievų valiai, dabar jie saugo kalnų brangenybes. O rakšai, įnoringa ir įžūli gentis, apsigyveno saloje, kur Darmos vaikaitis, dieviškasis architektas Višvakarmanas, pastatė jiems auksinį Lankos miestą; jie ėmė puldinėti pačius dievus ir asurus ir tol nedavė ramybės dangaus gyventojams savo antpuoliais, kol Višnus neatskrido pas juos į salą raitas ant didžiulio paukščio Garudos. Nuožmioj kovoj Višnus ir Garuda nugalėjo rakšus ir išvijo juos iš Lankos į požemio pasaulį. Dabar Lankos miestas, likęs be ankstesniųjų gyventojų, yra ištuštėjęs. Tegul ten ir bus

tavo buveinė". Taip turtingumo dievas Kubera tapo nuostabaus Lankos miesto Pietų okeane valdovu.

Rakšų vadai buvo du broliai — Maljavanas ir Sumalinas. Sumalinas turėjo dukrą vardu Kaikasę, grožiu prilygstančią Lakšmei. Vienąkart Sumalinas, išėjęs iš požemio pasaulio į žemės paviršių, pamatė danguje nuostabųjį Pušpakos vežimą, o jame — šaunųjį turtų valdovą Kuberą, skrendantį oru iš Lankos prie Meraus kalno aplankyti tėvo buveinės. Ir Sumalinas sugalvojo, kaip iškovoti rakšams gerovę. Grįžęs į požemio karalystę, jis pasišaukė Kaikasę ir tarė: „O mano dukra, atėjo laikas tau tekėti. Iki šiol niekas nedrįso prašyti tavo rankos. Dabar aš išleidžiu tave iš tėvų namų. Eik prie Meraus kalno, ten, kur gyvena Pulastjos sūnus, didysis šventuolis Višravas, ir išsirink jį vyru!"

Ir Sumalino dukra paliko požemio pasaulį ir atvyko į Višravo būstą tuo metu, kai šventuolis atlikinėjo agnihotrą — aukojimą ugniai. Ji jam romiai nusilenkė; ji puolė jam po kojų. Nustebęs Višravas paklausė: „Kas tu, o gražioji mergele? Ko tu atėjai pas mane?" Ji atsakė: „Mano vardas Kaikasė. O ko aš, o didysis šventuoli, pas tave atėjau, tu pats perskaitysi mano širdyje". Patyręs mąstytojas Višravas vidiniu žvilgsniu pažvelgė į jos sielą tarė: „Aš sužinojau tavo norus, gražuole. Tu trokšti turėti palikuonių. Tegul bus taip. Kadangi atėjai netinkamu laiku — kai atnašavau auką ugniai,— tu pagimdysi baisaus pavidalo ir žiauraus būdo vaikų".—„Pasigailėk, o išmintingasis šventuoli,— ėmė maldauti Kaikasė.— Ne tokių palikuonių aš troškau." Tada Višravas jai pažadėjo, kad jauniausias jos sūnus bus doras ir viskuo panašus į tėvą.

Atėjo laikas, ir Kaikasė pagimdė sūnų, baisų rakšą su dešimčia galvų ir dvidešimčia rankų, ugniniais plaukais ir su iš burnos kyšančiomis iltimis. Tą akimirksnį, kai jis išvydo pasaulį, apsiblausė saulė danguje, sudrebėjo žemė, subangavo okeanas, ir kruvini lietūs pasipylė iš dangaus ant žemės. Dešimtgalvį Višravo sūnų pavadino Dašagriva *, bet paskui jis buvo labiau žinomas Ravanos vardu. Po jo gimė baisus milžinas Kumbakarna. Trečioji Kaikasei gimė baisaus pavidalo dukra su aštriais ir ilgais nagais — ją pavadino Šurpanaka. Kai pasaulį išvydo jauniausias Kaikasės sūnus Vibišana, žemėje pražydo gėlės, ir aukštybėse skambėjo dangiška muzika.

Ravana ir Kumbakarna užaugo gūdžiame miške. Jau iš jaunumės jie pridarė daug nelaimių ir sielvarto žmonėms, ypač Kumbakarna, kuris bastėsi po visą žemę keldamas siaubą gyviems padarams, ir surijo daug dorų išminčių. Kartą jų netikras brolis Kubera su savo skraidančiu Pušpakos vežimu aplankė

tėvo buveinę. Kaikasė parodė jį sūnums, kai jis skrido dangumi, ir tarė: „Žiūrėkite, tai jūsų brolis, gimęs iš to paties tėvo, kaip ir jūs. Apgaubtas šlovės, jis valdo turtingą karalystę, o jums teko vargana lemtis. Jūs turite susilyginti galybe su juo!"

Išklausę motinos žodžius, sūnūs pažadėjo patenkinti jos norą. Norėdami įgyti galybę, jie pradėjo griežčiausiai marintis. Kumbakarna vykdė rūstų žygdarbį tūkstantį metų: vasarą per karščius jis gulėjo tarp dviejų laužų, žiemą — lediniame vandenyje. Vibišana penkis tūkstančius metų išstovėjo ant vienos kojos, iškėlęs rankas į dangų, ir dar penkis tūkstančius metų jis žiūrėjo į saulę, neatitraukdamas akių. Dešimtgalvis pasninkavo tūkstantį metų ir pagaliau kaip paskutinę auką sudegino ugnyje visas savo dešimt galvų.

Tada Praamžis, patenkintas jo pasiaukojimu, pasirodė Ravanai ir tarė: „Rinkis dovaną, kokios nori!" Ravana atsakė: „Aš trokštu nemirtingumo, nes neturi pasaulyje gyvieji padarai baisesnio priešo už mirtį". Bet Brahma jam atsakė: „Tapti nemirtingas tu negali!" Tada Ravana pasakė savo norą: „Tegul aš būsiu nenugalimas nei asurų, nei dievų, nei paukščių suparnų, nei gyvačių, nei jakšių, nei rakšų. Kitų padarų aš nebijau; žmonės — smilgelės prieš mano galią".—„Tegul bus taip",— tarė Brahma, ir sugrąžino Ravanai jo paaukotas galvas; ir dar jis suteikė jam galią pasiversti kuo tik panorės.

Paskui Brahma kreipėsi į Vibišaną: „Prašyk, ko nori tu, mano sūnau, aš tavimi patenkintas". Ir Vibišana panorėjo, kad jo siela visada būtų tyra ir linkusi į dorą ir kad savo darbais jis niekada neiškryptų iš teisingo kelio. Ir nudžiugęs Brahma jam pasakė: „Tegul išsipildo šis tavo troškimas. Gimęs baisioj rakšų giminėj, tu nepadarei nuodėmės, ir už tai aš tau dovanoju nemirtingumą!" Taip Vibišana neprašęs tapo nemirtingas, o to veltui troško jo vyresnysis brolis.

Kai Brahma rengėsi apdovanoti Kumbakarną, dangaus gyventojai, nuolankiai sudėję delnus, ėmė maldauti kūrėją: „Neapdovanok Kumbakarnos, o valdove, nes žinai, kad jis tai panaudos piktam. Šis nedorėlis jau surijo dešimt Indros tarnų, septynias apsares Nandanos giraitėje ir daugybę teisuolių išminčių bei kitų dorų žemės žmonių. Jeigu tu jį apdovanosi, kiek pikto jis dar pridarys!" Tada Brahma, prieš atvykdamas pas Kumbakarną, pasiuntė pas jį iškalbos ir išminties deivę Sarasvatę, ir ji nepastebėta įlindo jam į gerklę. Ir kai Brahma jį paklausė, kokios jis trokšta dovanos, Kumbakarna atsakė: „Aš noriu užmigti ilgam laikui!" Šiuos žodžius už jį ištarė Sarasvatė, o Brahma nedelsdamas išpildė jo norą ir pasitraukė,

ir iškalbos deivė nuėjo jam iš paskos. O Kumbakarna atsipeikėjęs suprato, kad dievai jį apgavo, bet ištaisyti apsirikimą jau buvo per vėlu.

Kai Sumalinas sužinojo, kad jo sumanymas pavyko ir jo giminaičiai gavo iš Brahmos dovanas, jis pakilo iš požemio pasaulio ir, lydimas savo artimųjų rakšų, atvyko pas Dešimtgalvį. Apkabinęs jį Sumalinas pasakė: „Didį džiaugsmą, sūnau mano, tu suteikei mums, kad gavai Praamžio dovaną. Dabar galėsime grįžti į savo namus, iš kurių mus išvijo Višnus, o tu tapsi Lankos valdovu ir išgarsinsi rakšų gentį, kuriai priklausai ir kurios karaliumi nuo šiolei būsi. Be abejonės, tavo brolis Kubera negalės tau pasipriešinti, ir tu atimsi iš turtų karaliaus jo valdas!"—„Kaip aš galiu pulti savo vyriausią brolį, kurį turiu gerbti kaip aukštesnį už save? — prieštaravo Ravana seneliui.— Nedera tau taip kalbėti, o Sumalinai!" Bet vienas Sumalino patarėjas rakšas, vardu Prahasta, taip jam atsakė: „O Dešimtgalvi, tarp kariaujančių negali būti nei broliškų jausmų, nei prieraišumo! Prisimink, kad dievai ir asurai taip pat vieno tėvo vaikai, bet juk nėra tarp jų taikos, ir nepabaigiama jų kova. Todėl tu turi paklausyti mūsų patarimo". Ir Ravana, įtikintas šių žodžių, tarė: „Tegul bus taip!"

Ravana pasiuntė Prahastą pas Kuberą ir liepė perduoti turtų valdovui šiuos žodžius: „Lankos miestas, kurį tu valdai, nuo amžių priklauso rakšams. Grąžink jį tikriesiems jo savininkams, ir tai bus teisingas poelgis, ir tu pelnysi mano dėkingumą". Prahasta nuvyko į Lanką ir, susitikęs su Kubera, perdavė jam brolio žodžius. Bet Kubera atsakė: „Perduok tave atsiuntusiam, o rakše, kad šis puikus miestas buvo paliktas gyventojų, kai man jį dovanojo tėvas. Tegul mano brolis Ravana ateina pas mane, ir mes kartu valdysime Lanką".

Taip atsakė pasiuntiniui Kubera, o pats nuskubėjo pas tėvą papasakoti apie Ravanos užmačias. Višravas jam atsakė: „Mano sūnau, nesileisk į ginčus su šiuo galvažudžiu. Aš jau kalbėjau su juo ir smerkiau jo nuodėmingą elgesį. Brahmos apdovanotas, jis pasikėlė į puikybę. Eik į šiaurę, į kalnus, ten ant Kailasos * viršūnės, gražioj žydinčioj vietovėj, kur susirenka ir randa prieglobstį džiugioms šventėms ir žaidimams gandarvai ir apsarės, ir nagai, ir kinarai *, nuostabūs muzikantai su arklių galvomis,— tegul ten bus tavo buveinė."

Ir paklausęs tėvo patarimo, Kubera kartu su savo žmonomis, sūnumis, patarėjais ir visais artimaisiais, ir pavaldiniais paliko Lanką ir pasitraukė į šiaurę ant Kailasos kalno. O Ravana nudžiugęs užėmė brangųjį Lankos miestą kartu su rakšais, kurie jį paskelbė savo karaliumi. Žiaurūs ir karingi rakšai

persikėlė iš požemio pasaulio į Ravanos karalystę Lanką, o taikieji rakšai, pasirinkę tiesos kelią, kartu su jakšiais pripažino savo valdovu Kuberą.

35. RAVANOS APSILANKYMAS PAS ŠYVĄ

Įsitvirtinęs Lankoje, Ravana ėmė garbinti Šyvą. Vieną kartą jis paliko savo salą ir nuvyko į Šiaurę prie Kailasos kalno, kur, greta Kuberos valdų, buvo Šyvos buveinė. Jis norėjo nusilenkti didžiajam dievui, pelnyti jo malonę ir tuo dar labiau sustiprinti savo valdžią ir galią. Šyva maloningai jį priėmė; patenkintas, kad demonas jį garbina, jis padovanojo jam iš akmens iškaltą šventąjį lingamą. „Pastatyk Lankoje man šventovę,— pasakė jis Ravanai.— Žinok, kad šis lingamas visą laiką liks ten, kur tu jį pastatysi; ir tegul tavo pavaldiniai jį garbina ir aukoja jam aukas — tada niekas negrės tavo valdžiai."

Ravana nusilenkė Šyvai ir leidosi atgal su lingamu rankose. Ir visą kelią jis stengėsi neišleisti jo iš rankų, nes Šyva atsisveikindamas pasakė: „Atmink,— kur šis lingamas pirmą kartą prisilies prie žemės, ten ir pasiliks visą laiką".

O dievai tai sužinoję, sunerimo: „Jeigu jis lingamą pastatys Lankoje, jo galia nepaprastai padidės, ir jau niekas nebegalės jo įveikti". Ir jie stengėsi sutrukdyti Ravanai parnešti šventąjį akmenį į Lanką ir priversti rakšų valdovą sustoti kelyje poilsio. Bet veltui jie stengėsi. Tada vandenų valdovas Varūna buvo išrinktas sustabdyti demonų karalių. Ravana jau artinosi prie jūros kranto, kurioje buvo Lanka, kai Varūna nematomas įlindo į jo kūną ir pripildė jį skysčio. Ravana iš karto apsunko, jo žingsniai sulėtėjo, ir jis savo kūne pajuto nepakeliamą skausmą. Jis nenorom sustojo, norėdamas išsivaduoti nuo Varūnos. Tą akimirksnį Indra pasirodė jam garbaus brahmano pavidalu: „Aš matau, kad tavo rankos užimtos,— tarė jis.— Duok, aš palaikysiu šį akmenį, kol tu nusilengvinsi". Bet kai tik Ravana padavė jam akmeninį lingamą, klastingasis Indra tuoj pat numetė jį ant žemės. Giliai į žemę prasmego šventasis lingamas; jo viršūnę ir po šiai dienai galima matyti toje vietoje, kur susitiko dievų ir rakšų karaliai, Vaidjanatoje *; nuo to laiko šventųjų keliautojų būriai susirenka prie šios Šyvos šventyklos iš tolimiausių kraštų. O ten, kur Ravana išsivadavo nuo Varūnos, atsirado Kusraus * upė; iš tos upės lig šiolei vengia gerti vandenį tikintieji žmonės.

O Ravana nežmoniškai supyko ant dievų, sutrukdžiusių jam pastatyti lingamą Lankoje, ir paskui jiems už tai atkeršijo.

36. VARŪNOS IR UTATJOS RUNGTYNIAVIMAS

Mėnulio dievo Somos duktė Badra buvo gražiausia iš visų trijų pasaulių moterų. Tėvas ir senelis norėjo ją ištekinti už didžiojo išminčiaus Angiro sūnaus Utatjos. Brahma pasikvietė dievobaimingąjį išminčių ir atidavė jam Somos dukrą į žmonas. Tuo tarpu okeano dievas Varūna seniai mylėjo gražiąją Badrą ir svajojo ją vesti. Ir atėjęs į miškus, kur stovėjo atsiskyrėlio Utatjos būstas, Varūna pagrobė gražuolę tuo metu, kai ši maudėsi Jamunos upės vandeny. Jis nusivedė ją į jūros dugną, į savo puikius rūmus, išpuoštus perlais ir brangiaisiais akmenimis.

Utatja, sužinojęs apie žmonos pagrobimą, pasiuntė pas Varūną dangiškąjį išminčių Naradą, dievų žinianešį ir gandarvų vadą. Narada nusileido į povandeninę karalystę ir pasirodė okeano dievui. „Tu pasaulio globėjas, o ne griovėjas, o Varūna,— tarė jis.— Kodėl gi tu pagrobei išmintingojo Utatjos žmoną, kurią pagal įstatymus jam atidavė jos tėvas ir senelis? Tu turi ją nedelsdamas grąžinti!" Bet Varūna atsakė: „Aš ją myliu ir su ja negaliu išsiskirti. Eik šalin!" Ir pagriebęs Naradą už sprando išmetė jį iš savo namų. Narada grįžo pas Utatją ir liūdnai tarė: „Varūna nenori grąžinti tavo žmonos. Jis išvijo mane iš savo namų. Susigrąžink ją pats, o didysis šventuoli, kaip išmanai!"

Išgirdęs Narados žodžius, Utatja įtūžo. Jis kreipėsi į šventąją upę Sarasvatę ir palinkėjo, kad ji nustotų tekėjusi į okeaną ir pranyktų dykumos smėlynuose. Ir tokia buvo jo šventuoliška galia, kad Sarasvatė pakluso jo norui ir pranyko dykumos smėlynuose pakeliui į okeaną, ir daugybė kitų upių, tekančių į vakarus, išdžiūvo, nepasiekusios okeano, ir nustojo maitinti jį savo vandeniu. O žemei Utatja įsakė, kad tos vietos, kur anksčiau tyvuliavo platūs ežerai, taptų sausuma. Ir savo šventuoliška jėga jis pats išdžiovino didįjį okeaną. Slegiamas visų šių nelaimių, vandens valdovas Varūna nusiminė. Ilgai jis priešinosi, bet kai neteko paskutinių valdų, pakluso ir nuvedė gražiąją Badrą Angirui. Ir Utatja atgavo savo žmoną, ir nudžiugęs sugrąžino Varūnai jo vandenis. Tik Sarasvatės upė nuo to laiko nebepasiekia okeano, išsekusi ji pasibaigia dykumoje.

37. SAKMĖ APIE RURŲ

Kadaise gandarvų karalius Višvavasus sutiko gražiąją apsarę Menaką *, ir jie pamilo vienas kitą. Jų jungtis buvo laiminga, ir kai atėjo laikas, Menaka pagimdė nepaprasto grožio

mergaitę. Ji paliko naujagimę dukrą ant upės kranto, netoli atsiskyrėlio Stulakešos miško buveinės. Stulakeša pamatė ant pakrantės smėlio paliktą vaiką ir, apimtas gailesčio, pasiėmė mergaitę į savo būstą, išaugino ją ir išpuoselėjo. Kai Menakos dukra užaugo, plačiai paplito garsas apie jos grožį ir gerumą. Protinga ir romi ji džiugino šventojo atsiskyrėlio širdį savo jaunystės grožiu ir geru būdu, ir todėl jis davė jai Pramadvaros vardą, tai reiškia Dovanojanti džiaugsmą.

Vieną kartą toje buveinėje ją išvydo Pramačio sūnus, didžiojo Čjavanos ir Sukanjos vaikaitis, kilnusis Rurus; jis visa širdimi pamilo žaviąją mergelę. Rurus apie savo meilę apsakė tėvui, dievobaimingajam Pramačiui, ir šis nuėjo pas Stulakešą ir prašė jo sutikimo, kad išleistų Pramadvarą už Ruraus. Stulakeša su džiaugsmu sutiko, ir abu tėvai paskyrė vestuvių dieną.

Likus nedaug laiko iki paskirtos dienos, Pramadvara žaidė miške su savo draugėmis ir išdykaudama ji nepastebėjo gyvatės, kuri susirangiusi žiedais miegojo po medžiu, ir užmynė ant jos. Tą pačią akimirką gyvatė įkirto savo nuodingais dantimis į nerūpestingosios Pramadvaros koją, ir įgelta ji nukrito ant žemės be gyvybės žymių. Bet ir mirusi Pramadvara buvo graži. Ji buvo dar gražesnė negu anksčiau.

Stulakeša rado ją miške nejudančią gulint ant žemės lyg nuskintą lelijos žiedą. Ir kiti atsiskyrėliai, ir miško gyventojai atėjo ten ir gailiai raudojo prie jos sustingusio kūno; o Rurus, negalėdamas pakelti širdgėlos, vienas nuėjo į miško tankmę. Jis klaidžiojo po mišką, vejamas sielą draskančio skausmo, o jo širdis liko prie negyvos Pramadvaros.

„O šviesiausieji dievai,— meldė Rurus,— mirtis atėmė mano nuotaką prieš pat vestuves; žuvusi nuo gyvatės įkandimo, guli ji ant žemės. Nuo jaunumės aš nevengiau pareigų. Nejaugi nenusipelniau atpildo? Sugrąžinkite man gražiąją Pramadvarą, o visagaliai dievai!"

Dievams pagailo Ruraus, ir jie pasiuntė jam savo žinianešį.

„Be reikalo tu skundiesi ir verki, o Rurau,— tarė jam dangaus žinianešys.— Mirtingasis turi tik vieną gyvenimą, ir jeigu jis išskrido, žodžiais širdgėlos nenumalšinsi. Bet yra vienas būdas, dievų paskirtas: jeigu tu išdrįsi juo pasinaudoti, susigrąžinsi Pramadvarą. Atiduok jai pusę savo gyvenimo, ir ji atsikels iš mirusiųjų."

„O geriausiasis iš dangaus žinianešių,— atsakė jam Rurus,— aš su džiaugsmu atiduodu pusę savo gyvenimo Pramadvarai. Tegul sugrįžta ji pas mane, graži ir mylinti kaip anksčiau!"

Ir vos jis ištarė šiuos žodžius, jo mylimoji pakilo nuo žemės lyg pabudusi iš miego didžiam jos įtėvio ir Ruraus, ir Pramačio, ir visų atsiskyrėlių, ir miško gyventojų džiaugsmui. Dievas Jama grąžino Ruraus nuotakai gyvybę, bet Pramačio sūnaus gyvenimas nuo šiol dvigubai sutrumpėjo.

Palankią dieną buvo atšvęstos Ruraus ir Pramadvaros vestuvės, ir jie dar ilgai džiaugėsi gyvenimu, trokšdami vienas kitam gėrio ir laimės. Bet tokia kaina susigrąžinęs mylimąją, Rurus davė sau įžadą nuo šiol naikinti gyvates. Ir jis mušė jas su didžiu įniršiu visur, kur tik pamatydavo.

Vienąkart jis pamatė miške nenuodingą gyvatę dundubą * ir jau pakėlė sunkią lazdą norėdamas ją užmušti, bet gyvatė ėmė maldauti pasigailėjimo: „Už ką tu nori mane užmušti, juk aš nepadariau žmonėms jokio blogio? — tarė gyvatė.— Tu neturi užmušinėti nekaltų dundubų vien dėl to, kad jos savo išvaizda ir kvapu panašios į nuodinguosius šliužus". Ir gyvatė papasakojo Rurui, kad kadaise ji buvo žmogus, dievobaimingas išminčius, ir gyveno miško buveinėj su savo draugu šventuoliu. Kartą jis sugalvojo pajuokauti ir, norėdamas išgąsdinti draugą, padarė iš žolės gyvatę. Ir tas taip išsigando, kad prarado sąmonę, bet atsipeikėjęs iš pykčio prakeikė pašaipųjį draugą: „Norėdamas mane išgąsdinti, tu padarei šią nenuodingą gyvatę, tad pavirsk pats nenuodinga gyvate!" Bet paskui atsileidęs jis pridėjo: „Kai sutiksi dorybingąjį atsiskyrėlį, Pramačio sūnų Rurų, tu išsivaduosi nuo prakeikimo".

Ir kai gyvatė dunduba papasakojo apie tai Rurui, prakeikimas išnyko, ir ji vėl tapo žmogumi. Ir jis pasakė Rurui: „Nebeužmušinėk gyvačių, o dievobaimingasis atsiskyrėli! Brahmanas negali nieko užmušinėti; nedaryti pikta gyviems padarams turi būti jam aukščiausias įstatymas. Paklausyk manęs!" Ir Rurus, įtikintas išminčiaus žodžių, nuo tos dienos liovėsi užmušinėti gyvates.

38. DIEVIŠKŲJŲ BEŽDŽIONIŲ GIMIMAS

Kadaise Brahma sėdėjo vienišas soste savo rūmuose ant Meraus kalno viršūnės paskendęs dievobaiminguose apmąstymuose. Ir taip labai jis buvo susikaupęs kontempliuodamas dieviškas mintis, kad net ašaros ištryško jam iš akių. Ir nespėjo jis nubraukti ašaros ranka ant žemės, kai iš jos atsirado beždžionė. Brahma tarė atsiradusiam prieš jį padarui: „Eik į tą artimiausią mišką ant Meraus kalno viršūnės, skir-

tos dangaus gyventojams. Gyvenk ten, maitindamasis vaisiais, lapais ir šaknimis, veiskis ir dauginkis ir būk, mano vaike, visados arti manęs!" Ir jis pavadino tą beždžionių protėvį Rikšaradža.

Rikšaradža iki žemės nusilenkė didžiajam Brahmai ir tarė: „O Visatos kūrėjau, aš įvykdysiu visus tavo paliepimus, ir niekados su jais neprasilenksiu, patikėk manimi!" Ir jis nuėjo į nurodytą mišką, pilną saldžių šaknų ir vaisių.

Ten jis išgyveno daug metų pagal Brahmos įsakymus. Tik neturėdamas žmonos, jis neturėjo ir palikuonių. Ir štai kartą, klaidžiodamas po tą mišką, Rikšaradža, kankinamas troškulio, aptiko ežerą, pilną švaraus, skaidraus vandens. Pasilenkęs atsigerti, Rikšaradža pamatė vandeny savo atvaizdą. Matydamas beždžionę, iš vandens žiūrinčią į jį, jis įtūžo: „Aš sutraiškysiu šį padarą, priešiškai žvelgiantį į mane!"— suriko Rikšaradža ir šoko į ežerą.

Nieko neradęs vandeny, jis išlipo atgal į krantą; bet išlipo jis iš to ežero jau visiškai kitas. Jis šoko į vandenį būdamas patinas, o iš ten išlipo patelė — gražuolė, kerinti žvilgsnius ir širdis, lieknu liemeniu, juodais antakiais ir garbanotais plaukais, aukšta standžia krūtine ir plačiais apvaliais klubais. Visas miškas nušvito nuo jos grožio, jaudinančio sielą, ir nebuvo įmanoma nuo jos atitraukti akių.

Tuo metu nusilenkęs Brahmai grįžo į savo rūmus keliu pro šalį dievų valdovas Indra. Ir tuo pačiu keliu tuo pat metu ėjo puikusis saulės dievas Surja. Vienu metu abu pamatė gražuolę ant miško ežero kranto; ir abiejų širdis apėmė aistra. Jų tvirtas nusistatymas susvyravo; ir jie abu puolė prie jos.

Ir nuo abiejų dievų ji tuoj pat pagimdė du galingus sūnus. Indros sūnus gimė iš jos plaukų; ir todėl jis gavo Valino vardą, Plaukuotojo. Surjos sūnus atsirado iš jos kaklo; ir jis buvo pavadintas Sugriva, Gražiakarčiu *.

Ir kai tik Indra ir Surja paliko tą mišką ir pakilo į dangų, Rikšaradža vėl pavirto į vyrą. O jo sūnūs, kuriems jis buvo ir tėvas, ir motina, išaugo ir tapo galingi ir narsūs beždžionių vadai. Rikšaradža atvyko su jais pas Brahmą, ir tas, patenkintas beždžionių palikuonimis, nuoširdžiai juos priėmė ir pamylavo. Jis padovanojo jiems nuostabų Kiškindos miestą, pastatytą jo liepimu pietų krašte dieviškojo architekto Višvakarmano. Tame mieste apsigyveno tūkstančiai beždžionių, ir jų karaliumi Brahma paskyrė Rikšaradžą.

39. HANUMANO VAIKYSTĖ

Vienas iš beždžionių genties vadų buvo Kesaris, valdęs ant Meraus kalno didelį mišką. Jo žmona buvo gražioji Andžana; kadaise ji buvo dangaus mergelė, apsarė, bet už kažkokį nusikaltimą dievai ją prakeikė, ir iš apsarės ji pavirto į kilmingą beždžionę, beždžionių vado žmoną.

Ji mėgo vaikštinėti kalnų šlaitais, apaugusiais žydinčiomis giraitėmis, ir štai kartą, kai ji pakilo į aukšto kalno viršūnę, vėjas švelniai padvelkė į ją ir pakėlė jos drabužių apačią. Ir pamatęs, kas slepiasi po jos drabužiais, vėjo dievas Vajus buvo sužavėtas jos grožio ir nepajėgė atsispirti pagundai. Jis apkabino gražuolę; o ji sutrikusi sušuko: „Kieno nedora aistra įžeidžia mane, žmoną, ištikimą santuokos įžadams?" Tada vėjas sušnabždėjo Andžanai į ausį: „Nebijok, gražuole, mano meilė nepadarys tau nieko bloga. Aš tau dovanoju galingą ir išmintingą sūnų, ir jis turės nuostabią savybę šuoliu pakilti į dangų, veržlus skrydžiui kaip ir jo tėvas; ir didi bus jo šlovė pasaulyje." Ir Andžana nusileido vėjo dievui.

Kai tik pagimdė, ji paliko vaiką ant žolės miško laukymėj ir pasišalino. Buvo ankstyvas rytas, ir iš už kalnų tekėjo saulė. Naujagimis išalkęs ėmė nepaprastai garsiai rėkti, jo riksmas skambėjo toli aplink. Pamatęs raudoną saulę, kūdikis pamanė, kad tai — prinokęs vaisius, ir šoktelėjo aukštai į dangų ištiesęs rankas, norėdamas jį nusiskinti. Ir dangaus gyventojai nustebo pamatę jo skrydį. „Tai — Vajaus sūnus, iš tiesų skrenda taip pat greitai, kaip jo tėvas vėjas, kaip mintis arba kaip dieviškasis Garuda ir dargi greičiau,— kalbėjo jie tarpusavy.— Jeigu dar kūdikis jis toks smarkus, kas bus, kai užaugs ir taps subrendusiu vyru?" O Vajus, matydamas, kad jo sūnus jau artėja prie saulės, ėmė jį vėsinti šaltu vėju, kad saulės spinduliai neapdegintų jo jauno kūno. Galingo vėjo palaikomas, kūdikis priskrido prie saulės, o ji, pamačiusi šalia savęs išdykusį vaiką, buvo atsargi su juo ir nedegino jo savo galingais spinduliais, žinodama, kad jo laukia didi ateitis.

Tuo pačiu metu, kai Vėjo sūnus artinosi prie saulės, prie šio šviesulio lėkė ir demonas Rahus, norėdamas dar kartą pamėginti ją praryti. Kai beždžionės vaikelis priskrido prie saulės vežimo viršaus, jis skrisdamas užgavo Rahų, ir užtėmio demonas sutrikęs pasitraukė, matydamas, kad saulę užvaldė jau kažkas kitas.

Nedelsdamas jis nuskrido pas dangaus karalystės valdovą Indrą ir pasipiktinęs pasakė: „Nuo amžių paskirta man maitintis saule ir mėnuliu! Kodėl dabar tu atidavei mano maistą

kažkam kitam? Kai šiandien norėjau praryti skaisčią saulę, tai pamačiau, kad jau kitas Rahus pagrobė ją!"

Tai išgirdęs, Indra nedelsdamas sėdo ant didžiulio lyg Kailasos kalnas savo dramblio Airavatos ir pasuko saulės link, o Rahus skrido priekyje. Ir štai vėl Rahus prisiartino prie saulės, bet išvydęs nepažįstamą būtybę, išsigando ir pasislėpė už Indros ir jo dramblio. Bet Vajaus sūnus jau pastebėjo demono galvą ir pamanė, kad tai kitas prinokęs vaisius. Palikęs saulę jis šoko prie Rahaus, stengdamasis jį pagriebti. Persigandęs Rahus metėsi į šalį, šaukdamasis Indros pagalbos. „Nebijok, aš tuoj jį užmušiu",— tarė jam Indra. O beždžionės vaikas skrisdamas pasisuko ir puolė dramblį Airavatą, manydamas, kad tai taip pat vaisius. Tada Tūkstantaakis piktai mostelėjo vadžra ir kirto lekiančiam lyg vėjas Vajaus sūnui. Sužeistas to baisaus smūgio, jis krito iš dangaus į žemę. Krisdamas jis susilaužė žandikaulį ir, bejėgiškai gulėdamas ant žemės, gailiai pravirko.

Dievas Vajus išgirdo savo jauno sūnaus verksmą. Baisiai supyko jis ant Indros, nuskriaudusio kūdikį, ir nutarė jam atkeršyti. Jis pakėlė vaikelį nuo žemės ir nunešė jį į kalnų olą; toje oloje jis pasislėpė kartu su juo. Tada nuščiuvo vėjas visoje žemėje. Bet kaip kenčia visa, kas gyva, kai Indra nustoja siųsti žemei lietų, taip pat vargsta pasaulis, kai pasitraukia iš jo vėjo dievas Vajus. Ir dievai, ir žmonės, ir visi gyvi padarai neturėjo kuo kvėpuoti; ir gyvenimas visatoje apmirė.

Tada dangaus gyventojai nuskubėjo pas Brahmą ir ėmė maldauti pagalbos. „Mūsų kvėpavimo valdovas Vajus paliko mus, o Praamži! — skundėsi jie.— Mes nežinom, kodėl jis baudžia mus, neleidžia mums judėti lyg namo vidinėse menėse uždarytoms žmonoms. Mes atėjome pas tave, kad tu išvaduotum mus iš kančių". Tada Brahma papasakojo jiems, kaip, prikurstytas Rahaus, Indra nuskriaudė Vajaus sūnų. „Todėl ir paliko mus vėjo dievas,— tarė Visatos kūrėjas dangaus gyventojams.— Mes turime permaldauti Vajų, nes išnyks gyvybė pasauliuose. Kvėpavimas — viso, kas gyva, pamatas, kaip medžio kamienas — šakų ir lapų pamatas. Be kvėpavimo, be oro judėjimo negali būti gera nei žemėje, nei danguje."

Tada visi dievai, ir gandarvai, ir apsarės, ir šventieji išminčiai, ir kiti dangaus gyventojai nuėjo prie olos, kur slėpėsi Vajus su savo sūnumi, ir permaldavo jį atgailos kalbomis. Brahma suteikė jo sūnui savybę rodytis kokiu nori pavidalu, taip pat padidėti arba sumažėti. Patenkintas Vajus išėjo iš olos, ir trijuose pasauliuose gyvenimas vėl atgijo.

O Vajaus sūnus gavo Hanumano vardą, tai reiškia Susilaužęs žandikaulį *. Užaugęs, jis tapo vyriausiu beždžionių karaliaus Sugrivos patarėju. Savo didžia išmintimi ir narsa jis išgarsėjo trijuose pasauliuose, ir jį gerbė beždžionės ir žmonės, ir dangaus gyventojai. Jis tapo Višnaus, įsikūnijusio žemėje karaliaus Ramos pavidalu, draugu ir pelnė nemirtingą šlovę kovoje su rakšais.

40. PASAULIO SAUGOTOJAI *

Laimėjusio kovas su asurais dangaus valdovo Indros sostas sutvirtėjo. Jam padėję kovoti dievai Jama, Varūna ir kiti kartu su juo valdė visatą. Brahma juos padarė pasaulio globėjais, pasaulio šalių valdovais.

Indrai jis davė valdžią Rytuose, dievų šalyje. Nuo to laiko Rytus saugo Airavata, baltasis Indros dramblys, vyriausiasis iš pasaulio dramblių — dignagų *; didžiuliai lyg kalnai, kiekvienas su keturiomis iltimis, šie drambliai iš keturių pusių laiko žemę. Indra valdo Rytų šalį kartu su septyniais didžiais dangaus išminčiais, ir jam tarnauja dievai Adičiai, apsarės ir gandarvai, nekalti padangių gyventojai — sidai *, planetos ir žvaigždės, aukojimo ugnys, vėjai ir debesys, šventieji atsiskyrėliai ir narsūs karaliai, įvykdę radžasujos * apeigas

Jama nuo to laiko valdo Pietus, protėvių šalį. Ten, už žemės krašto, apsuptas tamsos, stovi jo būstas. Kelią į protėvių šalį — Pitriloką * — saugo du baisūs, margi keturgalviai šunys Šarbaros *, Saramos palikuonys. Jamos valdos niūrios lyg laukinės džiunglės, ten po medžiais nėra pavėsio, ten nėra vandens ir vietos pailsėti; ir vis dėlto dorų žmonių vėlės ten randa ramybę.

Jamai priklauso giliai po žeme, Rasatalos * pasauly, po septyniais požemio pasauliais esantys baisūs pragarai. Ten teka kraujo ir ugnies upė Vaitaranė *, ir ten patenka vėlės tų, kurie sunkiai nusidėjo žemėje. Saulė, Mėnuo, Vėjas, Ugnis ir Vanduo — Jamos sekliai, žemėje daromų piktadarysčių liudininkai. Jo tarnai, baisios išvaizdos, juodai apsirengę, su raudonais plaukais, smailomis ausimis ir plačiais nasrais kinkarai, nuneša į Jamos karalystę mirusiųjų vėles, kurių paimti juos pasiunčia mirties dievas.

Bet auksiniai dieviškojo architekto Višvakarmano pastatyti Jamos rūmai puikūs ir pilni turtų, ir ten teisiųjų vėlės, džiuginamos gandarvų ir apsarių chorų, randa palaimą. Kartu su savo žmona Dumorna, Dakšos dukra, teisingumo dievas ir teisėjas Jama, baudžiančiosios lazdos valdovas, valdo protėvių ir

Mirties karalystę. Jamos dramblys — Mahapadma — saugo Pietus.

Varūnai priklauso Vakarai. Jis karaliauja nuostabiuose baltuose rūmuose, Višvakarmano pastatytuose okeano dugne. Šiuos rūmus supa nuostabūs sodai, kur ant medžių auga brangakmeniai ir gieda neregėto grožio paukščiai, kur niekada nebūna nei per daug šalta, nei per daug karšta. Į Varūnos karalystę patenka kovose žuvę asurai. Kadaise Jama juos paėmė nelaisvėn ir atidavė okeano dievo valdžion; nuo to laiko mirę asurai išeina pas Varūną, kaip žmonės — į Jamos arba Indros karalystes. Varūna teisia asurus ir baudžia juos už nuodėmes taip pat, kaip Jama — žmones.

Varūna sėdi soste savo rūmuose su žmona Side *, Ušano dukra, ir jo sostą supa minios daičių ir danavų, jūrų pabaisos — makarai ir timingalai *, keturi Okeanai, upės, šaltiniai ir ežerai. Varūnos dramblys — Vamana — saugo Vakarus.

Šiaurę valdo karalių karalius Kubera, turtų valdovas ir jakšių viešpats. Apsuptas žydinčių sodų ir giraičių, ten stovi nuostabus miestas Alaka, Kuberos buveinė. Ten upės ir ežerai pilni auksinių lotosų, ir pulkai gulbių atskrenda į jų vandenis, o pakrantėmis vaikšto laukiniai drambliai, antilopės, buivolai, lokiai ir visokie kitokie žvėrys. Kupinas brangenybių Kuberos valdas saugo nuožmūs jakšiai, rakšai ir kinarai. Be to, jis valdo ir niūriosios dievybės Niritės, Griovimo, pagimdytus baisiuosius demonus nairitus. Nuostabųjį Kuberos vežimą traukia jam tarnaujantys guhjakai — pusiau paukščiai, pusiau žirgai. Kuberos dramblys — Sarvabauma — saugo šiaurinį žemės kraštą.

Višvakarmano pastatyti Kuberos rūmai panašūs į auksu apvedžiotą baltą debesį ir lyg plauko ore virš kalnų. Ten Kuberą kartu su žmona Ride, Gausybe, supa jakšiai, guhjakai, rakšai ir vidjadarai * — nuostabios kalnų miškų dvasios. Prie jo sosto taip pat stovi Meraus vadovaujami Kalnai ir Lobiai. Ten jį lanko dievai; ir gandarvai, apsarės ir kinarai linksmina susirinkusius dainomis, muzika ir šokiais. Kubera kartu su savo draugu Indra valdo Šiaurę ir Rytus, ir jiems abiem priklauso dangiškoji Nandanos giraitė.

Didysis dievas Šyva, gyvenantis ten pat Šiaurėje, Himalajų kalnuose,— taip pat Kuberos draugas. Kartą Kubera susitiko Šyvą su savo žmona, gražiąja Himavato dukra *, ir įžūliai pažvelgė į ją kaire akimi. Tuoj pat jo akis pagelto — deivė savo pykčiu sudegino ją.

Nuo to laiko Kubera tapo vienaakis. Bet po to jis aštuonis šimtmečius griežtai atgailavo, ir Šyva pasigailėjęs jam atleido ir vėl atnaujino draugystę.

Brahma paskyrė ir tarpinių pasaulio šalių globėjus. Šiaurės Rytų globėju tapo mėnulio dievas Soma. Pietryčių — saulės dievas Surja, Pietvakarių — ugnies dievas Agnis, Šiaurės Vakarų — vėjo dievas Vajus.

41. SAKMĖ APIE AURVĄ

Kadaise Jadaus palikuonis karalius Kritavirja atliko didžią aukojimo apeigą, kurios žyniais buvo išmintingieji brahmanai, šventųjų apeigų žinovai iš Brigaus giminės. Baigus aukojimą, dosnus karalius apdalijo visus šios giminės žynius nesuskaičiuojamais turtais. Praėjo daug metų, ir karalius Kritavirja numirė. Ir atėjo laikas, kai visai išseko Kritavirjos palikuonių iždas, ir jie atsidūrė dideliame varge. Tada prisiminę savo protėvio, apdovanojusio žynius, dosnumą, jie atėjo pas Brigaus giminės brahmanus prašyti pagalbos. O šie arba užkasė savo lobius į žemę, arba jau išdalijo keliaujantiems atsiskyrėliams, bet, kai pas juos atėjo Kritavirjos palikuonys kšatrijai, brahmanai ėmė tvirtinti, kad Brigaus giminė seniai nuskurdo ir prarado viską, ką buvo gavusi kadaise.

Bet kartą kažkuris iš kšatrijų ėmė rausti žemę vieno iš Brigaus palikuonių būsto apylinkėse ir surado šeimininko paslėptą lobį. Tada kšatrijai iš Kritavirjos giminės suprato, kad juos apgavo. Ir jie ėmė be gailesčio žudyti visus Brigaus giminės brahmanus. Jie apėjo visą žemę, visur užmušinėdami Bargavus, negailėdami net mažų vaikų ir išpjaudami net gemalus iš brahmanų žmonų įsčių.

Tada išgąsdintos Brigaus giminės brahmanų žmonos pabėgo į šiaurinius kalnus. Ir viena iš jų, pasislėpusi ant Himavato kalno, norėdama pratęsti vyro giminę, paslėpė vaisių savo šlaunyje. Kšatrijai, persekiodami pabėgusias Bargavų žmonas, atėjo prie Himavato ir pamatė tą brahmanę. Jie puolė prie jos, bet kaip tik tą akimirką jos sūnus, praplėšęs motinos šlaunį, išvydo pasaulį; jis žėrėjo ryškiau už vidurdienio saulę, ir tas nepakeliamas žėrėjimas apakino žiauriuosius kšatrijus.

Apakę jie ėmė klaidžioti po kalnų tarpeklius, kankinami liūdesio ir baimės, ir negalėjo rasti kelio. Tada jie ėmė maldauti brahmanę pasigailėti ir grąžinti jiems regėjimą. Ji jiems atsakė: „Aš neatėmiau jums regėjimo ir nepykstu ant jūsų. Tai iš mano šlaunies gimęs mano sūnus jus apakino, keršy-

damas už savo giminaičių kraują. Jo maldaukite, o kšatrijai, tegul jis pasigaili jūsų!"

Ir kšatrijai puolė į kojas iš šlaunies gimusiam ir maldavo grąžinti jiems regėjimą. Ir kūdikis jų pasigailėjo, ir grąžino jų akims šviesą. Tada kšatrijai grįžo į savo karalystę, pažadėję daugiau nebedaryti piktadarysčių. Bet kai tas Brigaus palikuonis užaugo, jis nusprendė atkeršyti už savo giminaičių mirtį.

Jį pavadino Aurva, tai reiškia Gimęs iš šlaunies. Jis tapo didis išminčius ir, siekdamas įvykdyti įžadą, ėmė rūsčiai marinti savo kūną. Jis nusprendė atkeršyti ne tik kšatrijams iš Kritavirjos giminės, išnaikinusiems didžiojo Brigaus palikuonis, bet ir visam pasauliui, leidusiam įvykdyti tokią piktadarystę. Jis nusprendė sunaikinti visatą, sudegindamas ją ugnimi, išgauta didžiu šventuoliškumu.

Tada jo žuvę giminaičiai atėjo pas jį iš protėvių šalies ir ėmė maldauti to nedaryti. „Mūsų dalia buvo nulemta iš anksto, Aurva,— pasakė jie jam.— Mes patys norėjom mirti ir todėl nesipriešinom žudantiems. Tu neturi rūstauti ant pasaulio, o didysis šventuoli! Tai, ką tu sumanei, mums nereikalinga. Sutramdyk savo pykčio ugnį ir pasigailėk pasaulio!"

Aurva jiems atšovė: „Bet mano įžadas negali nueiti niekais, o protėviai! Žmonės ir dievai leido išnaikinti Brigaus palikuonis, užmušinėti nekaltas žmonas ir vaikus — jie už tai turi būti nubausti! Nenubaustas blogis dauginasi. Ir tas, kuris matydamas blogį ir pajėgdamas jį sunaikinti to nedaro, pats tampa jo bendrininku. Ši baisi ugnis, kilusi iš mano pasiaukojimo ir teisaus pykčio, sudegins mane patį, jeigu aš neduosiu jai laisvės!"

Tada protėviai atsakė: „Šią galinčią sudeginti visatą ugnį tu išleisk į vandenį, iš kurio atsirado šis pasaulis ir ant kurio jis laikosi. Tegul tūno ugnis okeano dugne, vandenį rydama, kol ateis visatos žuvimo valanda; tada ji išsiverš viršun, kad prarytų pasaulius". Aurva taip ir padarė. Jis išleido savo pykčio ugnį į okeaną, kur ši pavirto milžiniška arklio galva. Ir dabar pačiame tolimiausiame okeano krašte, baisioj gelmėj slepiasi Vadavamuka *, Kumelės nasrai, ryjantys vandenis; tai visatos ugnis, kuri išsiverš į paviršių, kai ateis visatos žūties valanda, ir viską sunaikins.

42. SAKMĖ APIE KARALIŲ MARUTĄ

Angiro sūnus Brihaspatis turėjo brolį vardu Samvarta, kuris buvo toks pat išmintingas ir pamaldus ir visada varžėsi su

juo mokėjimu atlikti apeigas ir užkeikimus. Brihaspatis nemylėjo savo jaunesniojo brolio ir nuolat jį engė ir skriaudė. Ir neištvėręs šio engimo ir skriaudų Samvarta išėjo iš tėvų namų, palikęs visą savo turtą, ir pasitraukė į mišką, kur, atsisakęs pasaulio, gyveno kaip plikas atsiskyrėlis po atviru dangumi.

Ir buvo žemėje galingas karalius vardu Maruta, kilęs iš aštuntojo Manaus sūnaus Nedištos giminės. Karaliaus galybė ir narsa buvo neišmatuojami, ir jis metė iššūkį pačiam dievų valdovui Indrai. Ir didysis Indra, grėsmingųjų asurų nugalėtojas, negalėjo įveikti Marutos, dorybingo ir nepriekaištingo valdovo.

Kartą Maruta sumanė atnašauti iškilmingą auką ir pakviesti apeigų atlikti Brihaspatį, nes Angirai pagal paveldėjimą buvo Manaus sūnaus Nedištos giminės žyniai. Kai Indra sužinojo apie Marutos sumanymą, tarė Brihaspačiui: „Jei tu linki man gera, neatlik apeigų Marutai. Juk dabar tu — mano žynys. Aš valdau tris pasaulius, o Maruta tik žemę. Tu — vyriausiasis žynys ir dievų globėjas, argi tu gali žemintis tenkindamas mirtingo karaliaus norus? Pasirink — arba tu būsi mano žynys, arba Marutos". Ir Brihaspatis pagalvojęs žadėjo Indrai likti dievų žyniu ir neatlikti apeigų Marutai.

Ir kai Maruta kreipėsi į Brihaspatį prašydamas atlikti iškilmingas aukojimo apeigas, dievų globėjas atsisakė. Sutrikęs ir nuliūdęs grįžo Maruta į savo karalystę, nežinodamas, ką daryti, nes viskas jau buvo paruošta Angiro sūnui. Kely jis sutiko dieviškąjį išminčių Naradą, ir tas jo paklausė: „Kas tau yra, o šlovingasis karaliau? Aš matau, kad tave slegia kažkoks nerimas. Pasakyk man, kas drumsčia tavo ramybę, ir aš galbūt galėsiu tau padėti". Ir Maruta papasakojo jam apie rengiamą aukojimą ir apie Brihaspačio atsisakymą. Tada Narada tarė: „Turi Brihaspatis jaunesnįjį brolį, vardu Samvartą, kuris ne blogiau išmano apeigų meną. Dabar jis klajoja po žemę kaip plikas atsiskyrėlis, atsisakęs pasaulio džiaugsmų, stebindamas mirtinguosius savo laukiniu ir beprotišku pavidalu. Bet jis galės atlikti tau apeigas, jeigu tu įkalbėsi jį". — „Kur aš jį surasiu?" — paklausė Maruta. Narada atsakė: „Dabar jis eina į Benareso miestą silpnapročio keliauninko pavidalu. Eik ten ir prie miesto vartų padėk numirėlį. Praeivis, kuris jį pamatęs nusisuks, ir bus Samvarta. Sek paskui jį, ir kai atsidursit, kur nėra žmonių, prieik prie jo ir paprašyk atlikti apeigas. O jeigu jis paklaus, iš kur apie jį žinąs, pasakyk mano vardą, bet nesakyk, kur aš dabar esu; pasakyk, kad, pasikalbėjęs su tavimi, aš užlipau ant laidojimo laužo".

Karalius Maruta viską padarė taip, kaip jam liepė išmintingasis Narada. Jis nuvyko į Benaresą ir ten prie miesto vartų padėjo numirėlį. Netrukus išvydo silpnaprotį praeivį, kuris, pamatęs numirėlį, pasuko atgal, tolyn nuo miesto. Maruta nusekė paskui jį, ramiai sudėjęs rankas, ir jie atėjo į vietą, kur nebuvo žmonių. Ten Samvarta atsisuko į karalių ir plūsdamasis ėmė mėtyti į jį žemėmis ir pelenais. Bet Maruta nuolankiai kentėjo visus įžeidinėjimus ir neatsitraukdamas sekė paskui beprotį keliauninką. Galų gale nuėję ilgą kelią jie prisiartino prie aukšto figmedžio, ir Samvarta atsisėdo jo pavėsyje poilsio.

Jis pažiūrėjo į karalių niūriu žvilgsniu ir tarė: „Kaip tu mane suradai? Kas tau papasakojo apie mane? Jeigu tu pasakysi man tiesą, tavo norai išsipildys, jeigu ištarsi melo žodžius, tavo galva susprogs į tūkstantį gabalų". Maruta pagarbiai atsakė: „Išmintingasis Narada, sutiktas kely, pasakė, kad tu — sūnus Angiro, kuris buvo mūsų giminės žynys, ir aš išėjau tavęs ieškoti".—„O kur dabar yra Narada?" — paklausė Samvarta, ir karalius atsakė, kad pasibaigus jų pokalbiui, Narada įėjo į laidojimo laužo ugnį. „Narada pasakė, kad tu gali atlikti man didžias apeigas",— tarė karalius. Samvarta patenkintas atsakė: „Aš galiu atlikti bet kokias apeigas". Bet paskui jį vėl apėmė įsiūtis ir plūsdamas Marutą vėl paklausė: „Kodėl tu atėjai pas mane? Juk matai, kad man protas maišosi, ir aš darau beprotystes". Ir dar pridūrė Samvarta: „Mano brolis dievų globėjas Brihaspatis gali atlikti tau apeigas, eik pas jį". Maruta jam papasakojo, kad jis jau prašęs to Brihaspačio ir kad šis atsisakęs. „Jis atsisakė ne dėl mano papildytos nuodėmės, aš niekuo nenusikaltau nei jam, nei dievams,— tarė Maruta.— Bet daugiau aš jo neprašysiu."

Tada Samvarta jam pasakė: „Aš galėsiu įvykdyti viską, ko tu nori, o karaliau, jeigu tik tu klausysi mano nurodymų. Bet pagalvok apie tai, kad Brihaspatis ir dangaus valdovas nejuokais supyks, sužinoję apie mūsų susitarimą. Kai sužinos, kad tu pakvietei mane būti vyriausiuoju žyniu iškilmingų aukojimo apeigų, jie pasistengs padaryti viską, kad tau pakenktų. Todėl pažadėk man, kad tvirtai laikysiesi savo nusistatymo, ir tada aš tau padėsiu. Jeigu tu suabejosi, aš paversiu ir tave, ir visą tavo giminę pelenais". Ir Maruta pažadėjo: „Jeigu aš tave paliksiu, tegul niekada nepasieksiu palaimingosios teisiųjų buveinės!"

Angiro sūnus tarė: „Klausyk manęs, o karaliau. Aš pasakysiu, ką tau reikia daryti. Yra šiaurėje Himalajų kalnuose

aukšta viršūnė, vadinama Mundžavatu. Ten didį pasiaukojimo žygdarbį atlieka Šyva, gražiosios kalnų dukros vyras. Ten jį kartu su Uma supa aibės dvasių, ten jam nusilenkti ateina dievai Adičiai ir Vasai, Jama ir Ašvinai, Kubera, jakšiai, gandarvai ir apsarės, ir dangiškieji išminčiai. Ten ant ryto saulėje spindinčio kalno Šyva ilsisi nuo asketiško gyvenimo, žaisdamas su pašėlusiais laukinio būdo ir kraupios išvaizdos Kuberos tarnais. Ten nekepina negailestinga saulė ir nepučia šaltas vėjas, ir nei badas, nei troškulys, nei senatvė, nei mirtis neslegia šios šalies gyventojų. Kalno gelmės saugo Kuberos lobius, ant jo šlaitų saulės spinduliuose spindi aukso biruoliai, ir grėsmingi turtų dievo tarnai saugo juos nuo neprašytų atėjūnų. Eik tenai, o karaliau, ir pagerbk didįjį Šyvą, pavadindamas jį daugybe vardų *: Rudra, Šarva, Šankara, Pašupačiu, Mahadeva, Hara, Išana ir visais kitais. Ir tada tu galėsi prieiti prie Kuberos aukso, iš kurio reikia padaryti indus mūsų aukojimo apeigoms". Ir karalius Maruta padarė viską taip, kaip buvo liepęs jam Samvarta, ir įgijo Kuberos auksą.

Išgirdęs apie šią karaliaus Marutos sėkmę ir apie tai, kad didžiąsias aukojimo apeigas atliks Samvarta, Brihaspatis labai nuliūdo ir pagalvojo, kad Maruta savo galybe pranoks pačius dievus, o jo žynys gaus nesuskaičiuojamus turtus ir pelnys didelę šlovę. Ir ši mintis slėgė dievų globėją.

Indra pastebėjo jo sielvartingą veidą ir paklausė, kokia jo liūdesio priežastis. „Maruta rengiasi atlikti didžias aukojimo apeigas, ir mano brolis Samvarta bus jo vyriausiasis žynys",— atsakė Brihaspatis. „O kas tau,— atkirto jam Indra.— Tu tapai dangaus gyventojų žyniu ir išgarsėjai pasaulyje, kur nėra nei senatvės, nei mirties. Ką tau gali padaryti Samvarta?"—„Varžovo sėkmė visada žeidžia širdį,— atsakė Brihaspatis.— Juk dėl tos pačios priežasties tu nepaliaudamas kovoji su asurais ir nugali tuos, kas per daug iškyla. Man nepakeliama net mintis apie brolio išgarsėjimą. Neleisk, kad įvyktų šios aukojimo apeigos, o Indra!"

Tada Indra pasiuntė pas karalių Marutą ugnies dievą Agnį: „Pasakyk karaliui, kad apeigų atlikti jis pakviestų Brihaspatį, ir aš už tai padarysiu jį nemirtingą!" Ugnies dievas išvyko su Indros užduotimi ir, su kauksmu degindamas miškus savo kely, atėjo pas karalių Marutą. Karalius pagarbiai jį priėmė: „Pats ugnies dievas atvyko į mano rūmus!" Jis padavė svečiui garbės gėrimą ir vandenį kojoms apsiplauti. Agnis

perdavė jam Indros žodžius: „Tegul Brihaspatis atlieka tau šį aukojimą, o dievų karalius už tai tave išvaduos nuo gresiančios senatvės ir mirties". Bet Maruta atsakė: „Dabar Brihaspatis atlikinėja apeigas dangaus karalystės valdovui, kaipgi jis gali būti mirtingojo karaliaus žyniu? Brahmanas Samvarta atliks man šias apeigas". O Samvarta pasakė: „Išeik, Agni, ir daugiau negrįžk. Jeigu tu dar kartą sugalvosi karaliui Marutai siūlyti Brihaspatį žyniu, aš tave sudeginsiu savo žvilgsnio ugnimi!" Ir Agnis išgąsdintas pasitraukė.

Kai Indra iš jo sužinojo, kad Maruta atsisakė, jis tarė: „Eik vėl pas karalių, o Agni, ir pasakyk, kad aš jį nutrenksiu savo vadžra, jeigu jis nepakvies Brihaspačio atlikti apeigų". Bet Agnis nepanoro vėl ten eiti. „Pasiųsk ką nors kitą, o Šakra,— pasakė jis.— Aš bijau ten eiti su tokia užduotimi. Nereikia pykdyti galingų žynių. Atsimink, kaip tu norėjai savo vadžra nutrenkti Čjavaną, ir kas iš to išėjo."—„Iš tiesų, didi brahmanų galia,— tarė Indra,— bet aš negaliu pakęsti šio žemės karaliaus įžūlumo." Ir jis kreipėsi į Dritaraštrą, vieną iš gandarvų vadų, ir liepė eiti ir perduoti jo žodžius Marutai.

Gandarvų vadas atėjo pas Marutą ir perdavė jam dievų karaliaus įsakymą: „Jeigu tu nepakviesi Brihaspačio, Indra tave nutrenks savo griausmo ginklu". Bet Maruta jam atsakė: „Nėra sunkesnės nuodėmės, kaip išduoti savo draugą. Aš pažadėjau Samvartai, kad jis bus šio aukojimo žynys, ir laikysiuosi savo žodžio. O Brihaspatis tegul atlikinėja apeigas dangaus gyventojams. Perduok tai dievų valdovui, o Dritaraštra".—„Saugokis, karaliau,— atsakė jam gandarvas.— Ar girdi griausmo grumėjimą, ar girdi griausmingą Indros balsą danguje? Pagalvok apie save, dar pats laikas."

Tada Maruta sunerimęs kreipėsi į Samvartą: „Iš tiesų aš matau danguje besiburiančius debesis. Tai ženklas, kad artinasi galingasis Indra. Apsaugok mane nuo jo pykčio, o geriausiasis iš brahmanų! Matai, mano tarnai dreba iš baimės".

„Nebijok, karaliau!— atsakė Samvarta.— Būk ramus, savo užkerėjimais aš apsaugosiu tave nuo visokių pavojų. Tegul žybčioja žaibai, tegul siaučia vėjas, tegul Indra pila liūtis iš debesų į žemę; aš padarysiu viską, ko tu panorėsi, ir niekas negalės man sukliudyti."

Maruta tada jam tarė: „Jeigu tu gali patenkinti bet kokį mano norą, padaryk taip, kad Indra pats atvyktų į mano aukojimo apeigas ir priimtų iš manęs jam skirtą aukos dalį. Tegul ateis ir kiti dievai ir pasiims kiekvienas savo dalį ir priims somos gėrimą".—„Savo burtų galia aš jau pakviečiau Indrą į tavo aukojimo apeigas, karaliau! — atsakė jam Sam-

varta.— Žiūrėk, jis jau skuba čia savo vežime, ir kiti dievai seką paskui jį."

Ir dievų karalius pasirodė savo vežime prie aukuro, kur Samvarta atlikinėjo karaliaus Marutos apeigas, ir priėmė jam skirtą aukos dalį. Maruta ir Samvarta jam nusilenkė ir pagarbiai pasveikino jį ir kitus dievus, dėl šios didžios aukojimo apeigos nužengusius iš dangaus į žemę. Indra maloningai priėmė jų pagarbą ir pareiškė daugiau nebepykstąs ant Marutos už jo aukojimo apeigas. Čia Samvarta Indrai pasiūlė, kad jis pats tęstų toliau apeigas ir paskirtų kiekvienam dievui jo dalį. Ir Marutos aukojimo apeigos buvo atliktos iškilmingai ir labai prašmatniai, dalyvaujant Indros vadovaujamiems dievams ir gandarvams, ir apsarėms, ir šventiesiems išminčiams. Dievų karalius pats padėjo atlikti apeigas ir pirmasis paragavo somos, o po jo ir kiti nemirtingieji. Pasibaigus iškilmėms, patenkinti dievai išvyko į savo dangaus karalystę, o karalius Maruta apdalijo visus brahmanus nesuskaičiuojamomis krūvomis aukso. Ir dar daugel metų po šito jis laimingai valdė žemę, ir pavaldiniai jo karalystėje džiaugėsi taika ir laime, ir dievų palankumu.

43. RAKŠŲ ĮSIVERŽIMAS Į ŠIAURĘ

Rakšų karalius Ravana medžiojo miške toli nuo savo būstinės Lankos ir sutiko ten asurų architektą Mają, kuris klajojo po pasaulį su savo gražiąja dukra Mandodare. „Kas tu? — paklausė jį rakšų karalius.— Ką tu veiki šiame gūdžiame miške, kur negyvena nei žmonės, nei elniai? Ir kas ši mergelė panašiomis į gazelės akimis?" Ditės sūnus Maja pasakė jam savo vardą ir tarė: „Žinok, kad aš turėjau žmoną, gražiąją apsarę Hemą. Aš išgyvenau su ja tūkstantį metų, buvau jai atsidavęs ir mylėjau visa širdimi. Bet jau keturiolika metų, kai ji, paklususi dievų šauksmui, nuėjo į dangų ir nebegrįžo pas mane. Aš pasistačiau negyvenamoj vietoj išpuoštus brangiaisiais akmenimis auksinius rūmus ir gyvenu ten vienišas, liūdėdamas, kad esu atskirtas nuo mylimosios. Man liko tik mūsų dukra, ir štai dabar leidausi su ja į kelią, norėdamas išrinkti jai vyrą. Iš tiesų nelaimė būti tėvu dukros, kuri lieka netekėjusi, nes nėra kam pratęsti motinos ir tėvo giminės, ir joms gresia išnykimas".

Papasakojęs apie tai Ravanai, Maja paklausė: „Dabar pasakyk, mano sūnau, kas tu toks ir kokios giminės?" Tas atsakė: „Aš — Ravana, mano tėvas — didis šventuolis Višravas, mano senelis — Pulastja, ketvirtasis Brahmos sūnus". Išgirdęs

šį atsakymą, Maja apsidžiaugė ir, jausdamas didžią pagarbą Ravanos giminei, pasiūlė jam vesti savo dukrą. Ir Ravana vedė gražiąją Mandodarę ir išsivežė ją į Lanką. Ten, praėjus kuriam laikui, ji pagimdė jam galingą sūnų. Vos išvydęs pasaulį, jis taip garsiai suriko, kad net sudrebėjo visa Lankos sala su kalnais ir miškais. Dėl to jam buvo duotas vardas Meganada — Griausmabalsis.

Tuo tarpu Ravanos brolis Kumbakarna kietai užmigo tuo miegu, kurį dievams pageidaujant jam išprašė iš Brahmos išmintingoji Sarasvatė. Ravana paguldė miegantįjį didelėje oloje netoli Lankos miesto, o pats degdamas pykčiu, nutarė atkeršyti jo brolį apgavusiems dangaus gyventojams. Atėjo laikas, ir jis surinko rakšų kariuomenę ir išvyko į antpuolį. Jis įsiveržė į šiaurinius kalnus ir nusiaubė ten daug dieviškųjų giraičių; jis nusigavo net iki Indrai ir Kuberai priklausančios dangiškosios Nandanos giraitės ir ją taip pat nusiaubė. Nuniokojęs žydinčias vietoves ir užmušęs daug gandarvų ir jakšių, ir šventųjų išminčių, Ravana grįžo į Lanką.

Sužinojęs, kad rakšai nusiaubė jo valdas, Kubera labai susikrimto ir nusiuntė pas brolį į Lanką pasiuntinį su tokiu laišku: „Kodėl tu padarei man žalą, kodėl nuniokojai dieviškąsias giraites ir išžudei šventuosius išminčius? Saugokis! Dievai, įpykdyti tavo nedorų žygių, pasiryžę tave nubausti. Kol ne vėlu, atsipeikėk ir venk piktadarybių!" Ravana, išklausęs pasiuntinį, atsakė tūžmingai: „Iki šiol aš norėjau pasigailėti savo brolio. Bet jis pats prisišaukė nelaimę įžūlumu. Jam ir visiems pasaulio globėjams gresia mirtis, ir tau taip pat, akiplėša, išdrįsusiam ateiti pas mane su tokiu laišku!" Ir jis čia pat sukapojo Kuberos pasiuntinį kardu į gabalus, o susirinkę prie Ravanos sosto rakšai tuoj pat jį surijo.

Vėl surinkęs savo kariauną, Ravana kuo skubiausiai patraukė prie Kailasos kalno, aplenkdamas kely pasitaikančius miestus, upes, kalvas ir girias. Ištikimi patarėjai — Prahasta ir kiti — lydėjo jį. Kubera, išgirdęs, kad jis artinasi, pasiuntė priešais savo jakšių kariuomenę. Pulkų pulkai jakšių iš visų pusių puolė Ravaną ir jo karius — kiekvienas Dešimtgalvio patarėjas kovėsi su tūkstančiu priešų. Ravaną užgriuvo jakšių kuokų ir kardų smūgiai, ant jo pasipylė strėlių ir akščių lietus; apstulbintas jų spaudimo, rakšų karalius pasitraukė plūsdamas krauju, panašus į kalną kliokiantį raudonais kriokliais, bet neilgai tęsėsi jo sutrikimas. Degdamas įsiūčiu, jis vėl puolė Kuberos karius ir įsibrovė į jų gretas, triuškindamas visus kuoka iš kairės ir iš dešinės. Jo drąsieji patarėjai pasekė juo, ir rakšai didžiai išretino jakšių kariuomenę. Vis naujus būrius

siuntė Kubera į kautynių vietą, bet visi jie buvo sutriuškinti ir išblaškyti nenugalimojo Ravanos. Ir rakšų karalius prisiartino prie pat karalių karaliaus Kuberos buveinės sienų. Čia jį sutiko galingasis Kuberos vartininkas Svarbanus. Įtūžęs jis išrovė iš žemės sunkius būsto vartus ir smogė jais priešui. Nuo baisaus smūgio Dešimtgalvis susvyravo, ir kraujas plūstelėjo jam iš burnos, bet Brahmos dovana apsaugojo jį nuo žūties. Ištraukęs vartus iš jakšio rankų, jis smogė atsakomąjį smūgį, nuo kurio vartininkas subyrėjo į dulkes lyg pavirtęs gaisro pelenais. Tada tie jakšiai, kurie dar buvo likę kovos lauke, apimti baimės pabėgo, ir rakšai įžengė į turtų valdovo būstą.

Čia jakšiai — Kuberos asmens sargybiniai,— vadovaujami vado Manibadros, pradėjo paskutinį žūtbūtinį mūšį su Ravanos kariuomene. Bet negalėjo sąžiningai besikaunantys jakšiai atsilaikyti prieš rakšus, kurie griebėsi kerėjimų ir nedorų burtų. Ir narsusis Manibadra, nukovęs šiam mūšy daug rakšų, buvo nugalėtas dvikovoj su Dešimtgalviu. Sunkia kuoka Ravana taip smogė Manibadrai per galvą, kad šalmas sulindo jam į pakaušį, ir jakšių vadas sukrėstas pasitraukė. Nuo to laiko jo galvoje taip ir liko įduba.

Baisus riksmas pasigirdo iš visų pusių, kai Manibadra pasitraukė iš mūšio lauko. Pats Kubera su vėzdu rankoje, lydimas savo patarėjų, išėjo sutikti brolio. „O nedorėli,— tarė Kubera,— tu nepaklausei mano patarimų ir pats prisišaukei baisią lemtį. Beproti, tu užsitraukei dievų rūstybę. Ką pasėjai, tą ir pjausi." Ir jakšių valdovas savo vėzdu smogė smūgį Ravanai į galvą. Šis ištvėrė smūgį, ir tarp brolių užvirė žiauri kova, kurios metu Ravana ne kartą griebėsi burtų. Priešindamasis Kuberos spaudimui, jis įgydavo tūkstančius pavidalų ir pats imdavo pulti. Jis pavirsdavo tai tigru, tai šernu, tai debesiu, tai kalva, tai ežeru, tai medžiu, tai jakšiu, tai asuru, ir niekaip drąsusis Kubera negalėjo jo nugalėti.

Ir galų gale Ravanai pavyko smogti kuoka Kuberai per galvą, ir šis, apsipylęs krauju, krito ant žemės be sąmonės. Kuberos patarėjai išnešė jį iš kovos lauko į Nandanos giraitę, kur jis vos atsigavo nuo Ravanos sužeidimo.

O Ravana Kuberos valdose prisiplėšė daug grobio. Jis atėmė iš brolio nuostabųjį skraidantį Pušpakos vežimą, papuoštą auksinėmis kolonomis ir arkomis, išdabintą perlais ir brangiaisiais akmenimis, su auksiniais laiptais ir apsuptą terasų su nuostabiais sodais, vedančiais vaisius visais metų laikais. Ir sėdęs į šį tviskantį vežimą Ravana su savo rakšais paliko Kailasos kalną.

Kai Ravana, bastydamasis po šiaurinius kalnus, prisiartino prie kažkurios viršūnės, prie nendrių sąžalyno, kur kadaise gimė Šyvos sūnus Skanda, Pušpakos vežimas staiga pats sustojo. Ir kol rakšai vienas kitą klausinėjo, kokia netikėto sustojimo priežastis, ant kalno šlaito pasirodė baisus liliputas nuskusta galva ir raukšlėtu veidu. Jis, kreipdamasis į Lankos karalių, tarė: „O Dešimtgalvi, nesiartink daugiau šiuo keliu. Didysis Šyva yra ant šio kalno viršūnės; niekas negali drumsti jam ramybės". Ravana nusijuokė, žiūrėdamas į bjaurųjį žmogiūkštį. „Kas tu, lilipute su beždžionės veidu,— iš aukšto paklausė jis,— kad gali įsakinėti mums?" Liliputas supyko ir tarė: „Aš — Nandinas *, visagalio Šyvos tarnas. Tau, besityčiojančiam iš mano beždžioniško veido, sakau: ateis laikas, ir beždžionės sutriuškins tavo kariuomenę ir atims tavo karalystę". Ši Nandino pranašystė išsipildė po daugelio metų, kai šlovingasis Dašaratos sūnus Rama, vadovaujantis beždžionių kariuomenei, atvyko į Lanką.

Ravana tuo tarpu, nepaisydamas Nandino kalbų, išlipo iš vežimo ir tarė: „Šį kalną, dėl kurio turėjo sustoti mano vežimas, aš su šaknimis išrausiu iš žemės!" Ir jis priėjo prie kalno, apglėbė galingomis rankomis, išrovė iš žemės ir pakėlė jį. Susiūbavo ore didžiulis kalnas ir kartu su juo sudrebėjo jo gyventojai, Šyvos tarnai, o gražioji Uma sutrikusi prisiglaudė prie vyro ir apkabino jį abiem rankomis. Tada, pasipiktinęs rakšo įžūlumu, Šyva pakėlė koją ir savo visa trypiančia pėda prispaudė kalną prie žemės. Lankos karalius dėl kalno prispaustų rankų taip garsiai suriko iš skausmo, kad sudrebėjo visi trys pasauliai, ir patys dievai su Indra subruzdo ir ėmė klausinėti vienas kito, kokia to baisaus riksmo priežastis. Kalbama, kad nuo to laiko rakšų valdovas ir gavo iš Šyvos Ravanos — Rėksnio — vardą.

Išgąsdinti Ravanos patarėjai ėmė jį įkalbinėti nusilenkti Šyvai ir prašyti didžiojo dievo malonės. Ir Ravana apsiraminęs ėmė šlovinti Šyvą. Tada Šyva išlaisvino jo rankas ir paleido. Ravana jam pažadėjo nuo šiol dorai gyventi, ir didysis dievas atsisveikindamas padovanojo rakšui stebuklingą kardą, įsakęs laikytis duoto žodžio. Bet Ravana jį sulaužė.

44. RAVANOS KARAS SU KŠATRIJAIS

Nusileidęs nuo kalnų, Ravana perkirto daug šalių, visur kovodamas su kšatrijais, kurie nenorėjo jam paklusti. Jis nugalėdavo kautynėse narsius karalius ir sunaikindavo juos kartu su jų kariuomenėmis. Taip jis atėjo prie aukšto kalno, kurio

viršūnėje Saulės giminės karalius Maruta atlikinėjo aukojimo apeigas dalyvaujant dievams; vyriausiasis jo žynys buvo brahmanas Samvarta, Angiro sūnus. Kai dievai sužinojo, kad artinasi rūstusis Ravana, jie skubiai pasislėpė, pakeisdami pavidalus, nes žinojo, kad susitikimas su didelėje Brahmos malonėje esančiu nenugalimu rakšu nieko gera jiems nežada. Indra pavirto povu, Jama — karve, Kubera — driežu, Varūna — gulbe; ir kiti ten esantys dievai pavirto įvairiais žvėrimis.

O Ravana lyg nešvarus šuo žengė ant žemės, kur vyko aukojimas, ir sušuko karaliui Marutai: „Pasiduok man arba kaukis!"—„Kas tu?"— paklausė jį Maruta. Ravana atsakė su išdidžia pašaipa: „Nejaugi tu negirdėjai apie mane ir mano galybę? Aš — Ravana, Višravo sūnus, nugalėjęs savo vyresnįjį brolį, turtų valdovą, ir atėmęs iš jo šį nuostabų vežimą". Maruta jam atkirto: „Nevertas pagyrimo ir šlovės darantis nedorus darbus. Todėl veltui tu giriesi savo pergale prieš brolį. Sustok — šioje šventoje žemėje tavęs laukia žūtis. Mano strėlės tave nutrems į Jamos buveinę".

Ir karalius, pagriebęs savo lanką ir strėles, buvo pasiryžęs pradėti kovą, bet Samvarta pastojo jam kelią ir tarė: „Tu neturi nutraukti šio aukojimo, nes antraip visai tavo giminei gresia žūtis. Be to, šis rakšas galingas ir nenugalimas mūšyje — tu negali būti tikras, kad laimėsi!" Ir karalius Maruta sudėjo ginklus ir grįžo prie aukojimo apeigų. Tada Ravanos patarėjai sušuko: „Karalius Maruta pakluso rakšų valdovui". O Ravana, surijęs susirinkusius atlikti apeigų dievobaimingus išminčius, sotus ir patenkintas nusileido nuo kalno ir traukė toliau savo nuostabiame vežime.

Kai Ravana pasitraukė, dievai vėl atgavo savo pirmykštį pavidalą. Tada Indra padovanojo povui, kuriuo slėpdamasis nuo Ravanos buvo pasivertęs, šimtą akių, nuo to laiko puošiančių povo uodegą, ir savybę būti nepažeidžiamam gyvačių. Ir nuo to laiko povai skardena orą džiaugsmingu riksmu, kai jaučia Indros pasiųstų debesų artėjimą, baigiantis vasaros karščiams,— tai irgi jiems dievų karaliaus suteikta dovana. Jama karvei dovanojo ilgaamžiškumą ir garbingą vietą mirtingųjų karalystėje. Varūna gulbei — grožį ir nesuteptą jūros putos baltumą. Kubera driežui dovanojo auksinę odą. Taip dievai atsidėkojo šiems padarams.

O Ravana tęsė žygį iš šalies į šalį ir nugalėdavo vis naujus karalius. Tik Ajodjos karalius Anaranja * išdrįso jam pasipriešinti. Ravana išblaškė ir privertė bėgti jo kariuomenę; bet pats Anaranja liko kovos lauke ir, narsiai kaudamasis, privertė rakšus pasitraukti. Jis nugalėjo Prahastą ir kitus Ravanos pa-

tarėjus ir nepailsdamas tempė savo galingą lanką, apipildamas strėlėmis patį rakšų valdovą. Bet kaip lietaus čiurkšlės ištykšta ant kalno viršūnės, taip Anaranjos strėlės atšokdavo nuo nepažeidžiamo Ravanos, jam visai nekenkdamos. Kuokos smūgiu Ravana išbloškė Ajodjos karalių iš vežimo ir tarė jam pasišaipydamas: „Kaip išdrįsai tu kautis su manim, beproti? Ar tu negirdėjai apie mano galybę?"

Anaranja mirdamas išpranašavo, kad jo palikuonis, Saulės giminės karalius, atkeršys už jį Ravanai ir atims galvažudžiui gyvybę. Šis pranašavimas išsipildė po daugelio metų. Anaranjos palikuonis, Ajodjos karalius Rama *, iš kurio Ravana pagrobė žmoną, gražiąją Sitą, įsiveržė į Lanką su beždžionių kariuomene ir užmušė rakšų karalių.

45. RAKŠŲ ĮSIVERŽIMAS Į JAMOS KARALYSTĘ

Kartą tuo laiku, kai Ravana pergalingai žygiavo iš šalies į šalį, gąsdindamas ir pavergdamas žmones, jis sutiko išmintingąjį Naradą. Su debesimi, ant kurio jis skrido virš žemės, Narada nusileido giraitėje, kur ilsėjosi Ravana po vienos iš savo pergalių, ir tarė: „Savo narsa ir galybe tu pelnei didžią šlovę, o Dešimtgalvi. Aš sužavėtas tavo pergalėmis prieš gandarvus, jakšius ir nagus. Bet kam tu eikvoji dabar savo jėgas prieš niekingus žmones, kurie ir taip mirtingi, tu, kurio negali nugalėti nei dievai, nei asurai, nei gandarvai, nei jakšiai, nei rakšai! Kodėl tu žudai žmones, klaidžiojančius savo tamsumo klystkeliuose ir neišmanančius net kas yra gera? Jie ir be tavęs pasmerkti visokioms negandoms, badui, troškuliui, ligoms ir senatvei. Ką tu laimėsi išnaikindamas gentį, ir taip jau engiamą ir niokojamą savo pačios lemties. Štai jeigu tu nugalėtum mirties dievą Jamą, tada būtų galima sakyti, kad visi tau pavaldūs visatoje!"

Nusišaipė Ravana, išgirdęs Narados žodžius, ir tarė: „Nėra to, ko negalėčiau įveikti. O išmintingasis Narada, džiaugdamasis ginčais ir kovomis, aš juk jau prisiekiau nugalėti keturis pasaulio globėjus. Štai Šiaurės valdovas patyrė mano galią, o dabar aš nukreipsiu savo žingsnius į Pietus, į protėvių šalį, ir užmušiu jų valdovą, Vivasvato sūnų". Ir atsisveikinęs su Narada, jis, lydimas savo patarėjų, patraukė Pietų pusėn.

O Narada pagalvojo: „Kaip pavyks rakšų valdovui nugalėti Jamą? Kaip jis įstengs nugalėti visa nugalintį Laiką *? Juk ir jis pats pavaldus Laikui, kaipgi jis sukils prieš jį? Aš nekantrauju tai pamatyti. Vykstu kuo greičiausiai į Jamos bu-

veinę, kad išvysčiau savo akimis mirusiųjų valdovo ir rakšo kovą".

Ir Narada ant savo debesies skubiai pasuko į pietus ir atvyko į Jamos buveinę pirmiau negu rakšai. Jis ten išvydo Teisingumo karalių *, sėdintį prieš ugnį ir mėtantį į ją gerų ir blogų žmonių darbų vaisius. „Ko tu atėjai pas mane, išminčiau, gerbiamas dievų ir gandarvų?"— paklausė Jama Naradas, ir šis jam apsakė apie Ravanos ketinimus. Greitai jie išvydo patį rakšų valdovą, besiartinantį blizgančiame Pušpakos vežime. Ravana įžengė į Jamos buveinę.

Ten jis išvydo kraujo upę Vaitaranę, kurioje gailiai vaitodami plaukiojo nusidėjėliai, kančiomis išpirkdami blogus savo gyvenimo darbus. Ant tos upės krantų kiti nusidėjėliai, įkasti į karštą smėlį, kentė baisias kančias. Ten augo medžiai su dygliais ir kardais vietoj lapų, ir tie dygliai ir kardai dūrė ir smeigė nusidėjėlių kūnus. Žiaurūs Jamos tarnai kankino nelaiminguosius ugnimi ir aštriomis ietimis, juos kandžiojo šunys ir graužė kirmėlės, ir Ravana ten išvydo šimtus tūkstančių pasmerktųjų kančioms, kenčiančius badą ir troškulį, išblyškusius, sulysusius, aplipusius krauju ir purvu ir garsiai vaitojančius iš skausmo. Bet ten pat, Jamos buveinėje, Ravana pamatė dorybingųjų vėles, besimėgaujančias puošniose menėse kerinčia muzika ir dainomis, gražių mergelių glamonėmis bei gausybe ryžių, pieno ir visokių gėrybių.

Įsibrovęs į baisiąją Jamos buveinę su Pušpakos vežimu, Ravana išvaikė žiaurius jos sargus. Ir jis išvadavo iš kančių pragare esančius nusidėjėlius; ir tie džiaugsmingais šauksmais šlovino narsųjį rakšą. Tada Jamos tarnai kinkarai suplūdo iš visų pusių prie Ravanos, grasindami kuokomis ir ietimis, ir niūrioje Mirties * buveinėje užvirė baisi kova tarp rakšų karaliaus ir įtūžusių mirusiųjų sargybinių. Daugel kartų kinkarai baisiais savo ginklų smūgiais triuškino į šipulius nuostabųjį Ravanos vežimą, bet kiekvieną kartą jis vėl atgydavo iš nuolaužų ir, paklusdamas Dešimtgalvio valiai, vėl verždavosi į priekį tvirtos ir nepažeidžiamos Brahmos malonės dėka.

Rakšai, lydintys Ravaną į mirusiųjų karalystę, įnirtingai gynėsi nuo kinkarų, mėtydami į juos uolas, medžius ir namus; o pats Dešimtgalvis guldė Jamos tarnus iečių ir akščių smūgiais, akmenų luitais ir medžių kamienais. Bet puldami iš visų pusių, šimtai tūkstančių žiaurių kinkarų padarė jam daug žaizdų, sudraskė jo kovos aprangą, ir jis visas paplūdo krauju lyg kinšukos * medis, pražydęs raudonais žiedais. Tada Ravana išlipo iš Pušpakos vežimo ir grėsmingai žaibuodamas krauju pasruvusiomis akimis, uždėjo ant savo lanko templės užburtą

Pašupatos * strėlę, kadaise jam kartu su kardu Šyvos padovanotą. Ir paleista iš lanko ta stebuklinga strėlė akimirksniu pavertė pelenais didžiulę kinkarų kariuomenę.

Kai Jama išgirdo džiaugsmingus rakšų šauksmus, reiškiančius, kad jo kariuomenė sutriuškinta, jo akys sužibo pykčio liepsna, ir jis įsakė savo vežėjui Rogai: „Paduok mano vežimą!" Ir Jamos vežėjas Roga, Liga, privažiavo su vežimu, pakinkytu blizgančiais lyg saulė žirgais, ir Vivasvato sūnus sėdo į jį. Jo prieky atsistojo visa naikinanti Mirtis su vėzdu rankoje, o šalia — Laikas, siaubu stingdantis žmonių ir dangaus gyventojų širdis. Jamai davus ženklą, vežimas trūktelėjo į priekį ir akimirksniu dieviškieji žirgai atskraidino jį į kovos lauką.

Pamatę baisiame vežime besiartinančią Mirtį, apimti siaubo Ravanos patarėjai ir kariai ėmė bėgti. Tik pats Dešimtgalvis nesudrebėjo ir liko savo vietoje, pasiryžęs be baimės sutikti priešą. Ir dievai, ir gandarvai nusileido iš dangaus, norėdami pamatyti šį neregėtą mūšį.

Kai Jamos vežimas pasuko į Ravanos pusę, rakšų valdovas įtempė savo galingąjį lanką ir užpildė erdvę grėsmingų strėlių debesimis. Keturios strėlės pervėrė Mirtį, septynios — Jamos vežėją, ir šimtai tūkstančių strėlių pataikė į galvą pačiam Vivasvato sūnui. Tada iš Janos lūpų išsiveržė liepsnos liežuviai, pripildę siaubo dangaus gyventojų ir asurų širdis. Mirtis tarė: „Leisk man, Jama, ir aš sunaikinsiu šį nusidėjėlį rakšą. Dar niekas, pažvelgęs man į veidą, šiame pasaulyje neišliko gyvas!" Bet Vivasvato sūnus tarė Mirčiai: „Palauk, aš pats jį užmušiu". Ir jis užsimojo virš Ravanos galvos savo liepsnojančiu vėzdu *, kurį pamatę sudreba visa, kas gyva visatoje, ir liepsna, besiveržianti iš mirties dievo vėzdo, atrodė, tuoj pat praris Ravaną. Visi, kurie dar buvo mūšio lauke, iš siaubo išbėgiojo, ir patys dievai drebėdami pasitraukė.

Bet tada į mirusiųjų karalystę nusileido pats Praamžis ir tarė Jamai: „O galingasis Vivasvato sūnau, te neįvyksta tai, ką pasiryžęs padaryti. Aš apdovanojau šį rakšą neliečiamybės dovana; tu neturi nusižengti mano valiai, nes antraip mano žodžiai pavirs melu, tada visa visata pateks melo valdžion! Nesmok savo baisiu vėzdu Ravanai per galvą. Jis neturi mirti". Jama atsakė: „Tu mūsų valdovas, o Brahma, aš tau paklūstu! Aš neužmušiu šio rakšo, įgijusio tavo malonę, bet tegul jis grąžina man tas nuodėmingas vėles, kurias išvadavo nuo pelnytų kančių".—„Tebūnie taip",— tarė Brahma.

Jama savo vežime su Mirtimi ir Laiku sugrįžo į dangaus būstą, o Ravana, triumfuodamas dėl pergalės, apleido mirusiųjų karalystę.

46. RAVANA VARŪNOS KARALYSTĖJE

Kai rakšai išvydo savo karalių kruviną, bet gyvą grįžtantį iš mirusiųjų karalystės, jie buvo apstulbinti ir labai nudžiugo. Ir pašlovinę jį, jie vėl patraukė jam iš paskos. O Ravana nukreipė savo vežimą okeano link į Varūnos karalystę. Jis perėjo per požeminę nagų karalystę, pavergdamas juos, ir užvaldė Bogavatį — pilną lobių gyvačių valdovo Vasukio sostinę; ir jis įsiveržė į požemines daičių ir danavų valdas ir pradėjo žiaurias kautynes su jais. Ištisus metus tęsėsi šis mūšis, ir nei danavai, nei daičiai, nei rakšai negalėjo nugalėti vieni kitų. Tada Brahma kreipėsi į danavus ir daičius ir tarė: „Jūs nenugalėsite rakšų, ir jie negali nugalėti jūsų. Sudarykite su jais taiką ir sąjungą!" Tie sutiko, ir rakšai sudarė taiką su danavais ir daičiais.

Ravana patraukė toliau ir greitai pasiekė povandeninę karalystę ir įžengė į Varūnos buveinę, panašią į daugybę švytinčių baltų debesų. Buveinės sargai priešinosi Ravanai užtverdami kelią, bet jis išsvaidė juos, išžudė besipriešinančius ir likusiems pasakė: „Eikite pas savo valdovą ir praneškite jam: „Atvyko Ravana ir šaukia tave į kovą. Kaukis arba paklusk rakšų valdovui, ir tada jis tavęs pasigailės". O tuo tarpu pro Varūnos rūmų vartus išėjo okeano dievo sūnūs ir vaikaičiai su didžiule kariuomene ir užpuolė Ravaną. Ravanos kariai ėmė su jais kautis ir nustūmė jūrų kariuomenės gretas ir daugelį užmušė, bet dievo Varūnos sūnų ir vaikaičių negalėjo įveikti. Tada pats Ravana pasuko į juos savo Pušpakos vežimą. Varūnos vaikai pakilo į padangę, ir iš ten pasipylė ant rakšų strėlės ir akstys. Ore užvirė nuožmi kova tarp Varūnos palikuonių ir Ravanos, puolančio juos su savo skraidančiu vežimu. Ir Dešimtgalvis nukovė Varūnos sūnus ir vaikaičius mirtį nešančiomis strėlėmis, ir jie negyvi nukrito ant žemės.

Ravana, švęsdamas pergalę, vėl prisiartino prie Varūnos būsto vartų ir tarė jo kariams, iš baimės pasitraukusiems nuo grėsmingo priešo: „Tegul okeano dievas išeina manęs sutikti. Pasakykite jam, kad aš nugalėjau visus jo sūnus ir vaikaičius". Bet pas rakšų karalių išėjo Varūnos patarėjas Prahasta * ir tarė: „O karaliau, vandenų valdovas, kurį tu kvieti į mūšį, išėjo šiandien į Brahmos rūmus gėrėtis gandarvų dainavimu ir apsarių šokiais. Tu nugalėjai jo sūnus, ko dar tau reikia?" Tada Ravana pasakė: „Aš nugalėjau Vakarų valdovą!" — ir, palikęs Varūnos karalystę, sugrįžo į savo Lanką.

47. RAVANA POŽEMIO PASAULYJE IR DANGUJE

Grįždamas į Lanką, Ravana su savo patarėjais keliavo po požemio pasaulio šalis ir išvydo negyvenamoj vietoj nuostabius rūmus su auksinėmis kolonomis, krištoliniais laiptais, arkomis ir langais, papuoštais perlais ir deimantais. „Kam priklauso šie rūmai, tviskantys brangenybėmis lyg Meraus kalno viršūnė? — paklausė rakšų valdovas.— Eik, Prahasta, ir sužinok, kas jų šeimininkas". Ir Ravanos patarėjas Prahasta išlipo iš vežimo ir įėjo į rūmus. Pirmame kambaryje jis nepamatė nieko ir įėjo į kitą, po to į trečią; ir tik septintame jis išvydo ryškiai liepsnojančią ugnį. Prahasta įėjo į menę, kur liepsnojo ugnis, ir pamatė liepsnoje žmogų, apvainikuotą auksiniais lotosais; savo baisia išvaizda jis buvo panašus į patį mirties dievą Jamą. Pastebėjęs Prahastą, tas žmogus nusijuokė, ir nuo jo baisaus juoko sudrebėjo Ravanos patarėjo širdis, ir jis greitai išbėgo iš rūmų.

Prahasta papasakojo Ravanai, ką jis matė paslaptingųjų rūmų viduje, ir rakšų valdovas, degdamas smalsumu, pats įžengė į tuos rūmus. Prie durų jam kelią pastojo žmogus su geležiniu vėzdu rankose. Jo išvaizda buvo tokia baisi, kad iš baimės pasišiaušė Ravanai plaukai, ir jis sudrebėjo. Pastebėjęs jo sutrikimą, žmogus paklausė: „Apie ką mąstai, o rakše? Ko tu čia atėjai? Gal nori kautis su asurų valdovu Baliu?" Nugalėjęs baimę, Ravana atsakė: „Pasakyk man, kas valdo šiuos rūmus? Tegul jis paklūsta man arba tegul stoja į kovą". Žmogus su vėzdu atsakė: „Čia gyvena garsus savo narsa ir dorybėmis, galingas ir nenugalimas daičių ir danavų karalius. Jis šlovinamas trijuose pasauliuose, ir net dievai su juo skaitosi. Jis nejaučia baimės. Ar nori tu su juo kautis, o rakše? Jeigu nori kautis su Baliu, įeik į šias menes".

Ir Ravana įžengė į karališkąsias menes ir išvydo Prahlados sūnų Balį, buvusį daičių ir danavų valdovą. Galingasis Balis palankiai sutiko svečią ir, paėmęs jį už rankos, šypsodamasis tarė: „O rakšų valdove, kuo galiu tau padėti? Ko tu atvykai į mano rūmus?" Ravana jam atsakė: „Girdėjau, o šlovingasis karaliau, kad senais laikais tave nugalėjo ir pavergė dievas Višnus. Bet aš galiu tave išvaduoti iš vergijos pančių. Brahma mane padarė neįveikiamą".

Išgirdęs šiuos žodžius, Balis nusijuokė ir tarė: „Tu matei sargybinį, stovintį prie durų,— jis mane pavergė ir sukaustė. Tu nežinai, kas tai, ir aš taip pat nežinau. Bet jis nenugalimas kaip mirtis, jame telpa praeitis, dabartis ir ateitis, jis — visa nugalinčio laiko įsikūnijimas. Jo galybė sutriuškino didžiuosius

asurus, bebaimius praeities kovotojus — Valą ir Vritrą, Hiranjakašipų, Hiranjakšą, Prahladą ir daugelį kitų. Jie buvo narsūs, jie atliko daug aukojimų ir griežtai asketiškai gyveno, bet niekas iš jų negalėjo atsilaikyti prieš jį, kai atėjo jų laikas".

Ir Balis pasakė Ravanai: „Matai, ant grindų prie mano kojų guli žibantis diskas. Pakelk jį ir atsistok šalia manęs, tada aš tau atskleisiu amžino išsivadavimo paslaptį". Ravana priėjo prie disko ir pasilenkė, norėdamas jį pakelti, bet kad ir stengėsi iš visų jėgų, niekaip negalėjo atplėšti jo nuo grindų. Pagaliau jam pavyko vos vos kilstelėti diską, bet tuoj pat pats parkrito ant žemės, ir kraujas paplūdo jam iš burnos ir ausų. Balis šypsodamasis jam tarė: „O Ravana, paklausyk manęs. Šis diskas, kurio tu negalėjai pakelti,— auskaras iš vieno mano protėvio ausies. Niekas negalėjo nugalėti galingojo asurų karaliaus Hiranjakašipaus, bet ir jis krito, kai atėjo laikas. Didysis Višnus buvo tas, kuris atėmė jam gyvybę ir nubaudė už piktadarybes. Višnus pastatė prie mano durų šį sargybinį; jis pats, įgaunantis įvairius pavidalus, ir yra šis sargas, ir aš paklūstu jo valiai".

Ravana su panieka atsakė: „Aš nepabūgau paties mirties dievo ir jį nugalėjau, įžengiau į jo karalystę. Aš nebijau ir tavo sargo. Bet jei tu pats nenori išsivaduoti, aš tau nepadėsiu". Ir įtūžęs jis paliko demonų valdovo Balio rūmus. O Višnus pagalvojo: „Aš nežudysiu šio nuodėmingo rakšo, kad nepažeisčiau Brahmos nurodymo".

O Ravana patraukė toliau su savo greituoju vežimu ir, išėjęs iš požemio karalystės, pasikėlė į dangų ir pasiekė Saulės būstą. Jis išvydo šaunųjį Surją su auksiniais drabužiais, apkaišytą raudonais lotosais, žėrintį tūkstančiais spindulių. Ravana pasiuntė prie Surjos rūmų savo patarėją Prahastą, liepęs perduoti saulės dievui tokius žodžius: „Galingasis Ravana atvyko į tavo karalystę ir trokšta kautis; kaukis su juo arba prisipažink nugalėtas!" Prahasta prisiartino prie saulės dievo būsto vartų, kur sargyboj stovėjo Surjos vartininkas Dandinas. Rakšas perdavė jam savo pono žodžius, o Dandinas įėjęs juos pakartojo Surjai. Išklausęs Ravanos žodžius, išmintingasis Surja tarė: „Eik, Dandinai, ir elkis kaip tinkamas. Jeigu nori, kaukis su šiuo atėjūnu, jeigu ne — prisipažink nugalėtas!" Dandinas išėjo ir pakartojo Ravanai saulės dievo žodžius. Tada rakšų valdovas paskelbė savo pergalę ir patraukė toliau.

Praleidęs naktį ant Meraus kalno viršūnės, Ravana kitą dieną įžengė į mėnulio dievo Somos valdas. Pakeliui į ten jis pamatė karį brangiais drabužiais, važiuojantį dangumi vežimu; daugybė gražių apsarių sekė paskui jį. Dangiškosios mergelės

apiberdavo karį bučiniais. Ravana paklausė netoliese sutiktą dangaus išminčių: „Pasakyk man, o brahmane, kas šis apsarių apsuptas begėdis plevėsa vežime? Argi jis nežino, kad netoliese grėsminga rakšų kariuomenė?" Išminčius atsakė: „O mano sūnau, tai — dievobaimingas karalius, garsėjęs narsumu savo žemiškame gyvenime, uoliai šlovinęs dievus nustatytomis apeigomis. Dabar jis vyksta į dangaus karalystę, kad po mirties gautų atpildą už savo dorybingą elgesį. Negalima kenkti teisuoliui, o rakšų valdove!" Ravana norėjo susikauti su teisuoliu karaliumi, bet dangiškieji išminčiai, vadovaujami jo senelio Pulastjos, jį sulaikė.

Ravana išvyko toliau, aplenkdamas dangiškųjų pasakotojų sidų ir čaranų * buveines, paukščių karaliaus Garudos rūmus, dangiškąją šalį, kur teka šventoji Gangos upė, ir galų gale prisiartino prie Somos būsto. Bet kuo aukščiau ir aukščiau kilo rakšai dangaus taku, į juos nukreipti mėnulio spinduliai vis labiau kaustė juos šalčiu; ir štai Prahasta suriko kreipdamasis į Ravaną: „O valdove, mes nebegalime toliau eiti! Šaltis priveikia mus, mes nebegalime daugiau kentėti — grįžkime!" Ravana sustojo ir apimtas pykčio ėmė leisti į mėnulį strėles iš savo lanko. Jo strėlės žiauriai žeidė Somą, ir jis jau rengesi jį mirtinai nukauti, bet Brahma atskubėjo mėnulio dievui į pagalbą. Jis pasirodė mėnulio karalystėje ir tarė Ravanai: „O Dešimtgalvi, sustok, nesunaikink žvaigždžių valdovo jėgos. Už tai tau pasakysiu slaptą užkeikimą, kuris tau padės kovoti su pačiu galingiausiu priešu mirtino pavojaus akivaizdoje". Ravana sutiko, ir Praamžis pasakė jam užkeikimą, kuris dar labiau padidino jo jėgą. Ir palikęs ramybėje mėnulio dievą, rakšų karalius iškeliavo atgal.

48. MOTERŲ PAGROBIMAS

Grįždamas į savo Lanką, Ravana ant kelio pamatė labai gražią mergelę, karališkojo atsiskyrėlio dukrą, ir jėga privertė ją sėstis į savo vežimą ir važiuoti kartu su juo. Po to kas kartą, kai pakeliui sutikdavo gražią merginą, stengdavosi ją pagrobti iš tėvų ir išsivežti su savim į Lanką. Taip jis pagrobė daug moterų — dangaus gyventojų ir asurų, rakšų ir jakšių, nagų, kinarų ir mirtingųjų dukterų. Jėga išvežamos jo vežimu toli nuo gimtųjų vietų, gražuolės liejo ašaras, minėdamos paliktas šeimas, tėvus, motinas, vyrus ir vaikus ir nežinodamos, kokia dalia jų pačių laukia. „Ar nesuės jis mūsų?" — šaukė viena. „Kas laukia mano sūnaus be manęs?" — sielvartavo kita, o trečioji verkė: „Mano motina neištvers išsiskyrimo su manim!

O mirtie, pasiimk ir mane, ištiktą baisios nelaimės!" Bet Ravanos vežimas skrido oru lyg paukštis vis tolyn ir tolyn ir greit pasiekė Lanką, kur Ravana įkurdino pagrobtąsias mergeles savo rūmų moterų menėse.

Sugrįžęs po ilgo nebuvimo į savo sostinę, Ravana panoro išvysti savo mylimą sūnų Meganadą. Artimieji jam pasakė, kad prieš kelias dienas iki jam sugrįžtant karalaitis kartu su savo globėju, išmintinguoju žyniu Ušanu, pasitraukė iš rūmų į šventąją giraitę. Ravana nuvyko į tą giraitę ir pamatė ten šimtus aukojimo altorių ir stulpų, ir aukojimo ugnis, pripildžiusias giraitę švytėjimo ir dūmų. Ten jo sūnus, apsivilkęs elnio oda, kartu su žyniais atlikinėjo paslaptingas apeigas. Ravana apkabino sūnų ir paklausė: „Ką tu čia veiki? Pasakyk man tiesą". Ušanas atsakė už Meganadą: „Klausyk, karaliau, aš papasakosiu tau, ką pasiekė tavo sūnus. Atlikęs didžias apeigas, kurių jį išmokiau, ir paaukodamas mano nurodytas aukas, jis įgijo stebuklingą galią, kuri užtemdo priešų protą. Jis dabar gali skraidyti oru, gali įgyti kokį nori pavidalą, tapti nematomas, jis žino daug burtų paslapčių, kurių neatspės nei dievai, nei asurai". Ravana tarė: „Veltui aukojai mūsų priešams dievams aukas, bet tai, ko jūs pasiekėte, pravers mums ateity". Ir jis nusivedė Meganadą į rūmus parodyti jam iš žygio parsivežto grobio.

Kartu su Meganada ir savo broliu Vibišana Ravana įėjo į menes, kur buvo įkurdintos jo pagrobtosios mergelės. Jis parodė jas, tylias ir drebančias iš baimės, sūnui ir broliui ir pasigyrė savo sėkme. Bet dorybingasis Vibišana piktai jam tarė: „Tu darai nuodėmingus darbus, aklai paklusdamas savo įgeidžiams! Matyt, kaip bausmė už tavo nuodėmes tau nesant mus ištiko nelaimė: demonas Madus * pagrobė mūsų senelio iš motinos pusės vyresniojo brolio Maljavano * anūkę, gražiąją Kumbinasę".—„Kaip tai atsitiko?"— paklausė Ravana, ir Vibišana papasakojo jam, kaip demonas Madus pagrobė Kumbinasę tuo metu, kai Meganada šventojoje giraitėje buvo užsiėmęs aukojimo apeigomis, Kumbakarna miegojo savo oloje, o jis pats, Vibišana, išvyko iš Lankos, norėdamas aplankyti povandeninę karalystę. „Kumbinasė mūsų senelio anūkė, vadinasi, mūsų sesuo,— pasakė Vibišana.— Sesers pagrobimas — didelė nelaimė mums."

Užsidegęs pykčiu, Ravana tuoj surinko didžiulę rakšų kariuomenę ir išvyko vytis pagrobėjo. Meganada leidosi paskui tėvą, o Vibišana, jiems nesant, liko valdyti Lankos. Nesuskaičiuojama rakšų kariuomenė patraukė prie miesto, kurį valdė Madus; lyg debesys jie užtemdė dangų. Vieni lėkė raiti ant

asilų, kiti — ant kupranugarių, treti — ant arklių, o kai kurie jojo ant didžiulių gyvačių arba ant jūrų žuvų. Jie įsibrovė į demono Madaus sostinę, ir Ravana įėjo tiesiai į jo rūmus. Išblyškusi ir drebanti Kumbinasė išėjo sutikti Ravanos ir puolė į kojas Lankos valdovui. Ravana ją pakėlė ir meiliai paklausė: „Kuo galiu tau padėti, mano sese, sakyk, nebijok. Kodėl tu drebi, mane išvydusi? Aš atėjau tavęs išvaduoti". Tada Kumbinasė ėmė maldauti: „Nežudyk mano vyro, o karaliau! Nors jis ir pagrobė mane, negavęs mano tėvų sutikimo, bet dabar jis mano vyras, ir aš nenoriu likti našle".—„Gerai, dėl tavęs jo pasigailėsiu,— atsakė jai Ravana.— Bet kur jis, tavo vyras? Aš rengiuosi į žygį prieš dangaus gyventojus ir noriu, kad jis taptų mano sąjungininku." Kumbinasė palydėjo jį į miegamąjį, kur miegojo Madus, pažadino vyrą ir pasakė jam: „Tai — mano brolis, Lankos karalius Ravana. Jis atvyko čia sudaryti su tavim sąjungos prieš dangaus gyventojus". Ir Madus atsakė: „Tebūnie taip".

Padaręs sąjungą su galinguoju demonu Madumi, Ravana paliko jo miestą ir iškygiavo su savo kariuomene toliau. Jis patraukė į šiaurę, pasiekė Kailasos kalną ir čia apsistojo su savo kariuomene nakvynės. Rakšai įsirengė stovyklą kalno papėdėje, o Ravana užlipo ant jo viršūnės ir ėmė žvalgytis po apylinkes, apšviestas mėnulio šviesos. Ant kalno šlaitų mango giraitėse kinarai dainavo nuostabias dainas, kupinas meilės ilgesio, apsvaigę nuo vyno ir nakties grožio ten šoko ir linksminosi gandarvai, o iš Kuberos būsto lyg varpelių skambesys aidėjo žaviųjų apsarių balsai ir gandarvų muzika. Ir žydintys mango, ašokos ir kadambos * medžiai užtvindė apylinkes nuostabiais kvapais.

Sužavėtas šalto mėnulio spindesio, dainų, muzikos ir gėlių kvepėjimo, rakšų karalius dūsavo ant Kailasos kalno viršūnės; ir tuo metu jis pamatė gražiąją apsarę Rambą, ėjusią kalno šlaitu, puošnia lyg baltas debesis suknia apsivilkusią, su mandaros žiedų vainiku ant galvos. Ravaną apėmė aistra, ir jis vylingai kreipėsi į žaviąją mergelę, girdamas jos grožį ir aukštindamas savo nuopelnus. „Pažvelk į mane, gražuole,— kalbėjo jis.— Kas gali lygintis su manimi stotu ir jėga? Aš užtemdau savo karališkąja šlove Indrą ir Višnų, ir abu Ašvinus. Kodėl tu praeini pro mane, nelėtindama žingsnio?" Išsigandusi Ramba jam atsakė: „Tau netinka taip kalbėti su manim. Aš tavo giminaičio, tavo brolio Kuberos sūnaus Nalakubaros žmona. Aš einu į pasimatymą su juo. Tu turėtum mane saugoti kely nuo svetimų vyrų įžūlumo".

„Tu negali būti tik vieno Nalakubaros žmona,— atsakė jai Ravana, apimtas nuodėmingos aistros.— Tu — apsarė, apsarės juk priklauso visiems, kurie jų geidžia. O gražuole, tu turi priklausyti man!" Ir nekreipdamas dėmesio į drebančios Rambos maldavimus, paėmė ją jėga prieš jos valią.

Sugniuždyta gėdos Ramba atėjo pas savo vyrą Nalakubarą lyg audros palaužta žydinti liana ir puolė jam po kojų. Ji apsakė, kas atsitiko, ir meldė dovanoti, nors nebuvo niekuo kalta. Ir Kuberos sūnus Nalakubara jai atleido, o Ravaną prakeikė. Jis išpranašavo Dešimtgalviui, kad jį ištiks bausmės, kai kitą kartą pamėgins paimti moterį prieš jos valią: „Tavo galva akimirksniu ištikš į septynis gabalus!"

Dievai kartu su Brahma buvo patenkinti, išgirdę šį prakeikimą, ir pagyrė Kuberos sūnų. O Ravana nuo to laiko nebemėgino jėga paimti moters, bijodamas jam išpranašautos bausmės.

49. RAVANOS KOVA SU INDRA

Nuo Kailasos kalno Ravana su savo kariuomene išvyko į Indros karalystę. Išgirdęs apie didžiulės rakšų kariuomenės artėjimą, Šakra sudrebėjo savo soste ir tarė dievams: „Renkitės kovai su piktadariu Ravana". Dievai ėmė ginkluotis kovai, o Indra nuskubėjo pas savo brolį Višnų ir kreipėsi į jį: „Padėk man, visatos globėjau! Kaip įveikti man Dešimtgalvį, kurį Brahma padarė nenugalimą? Pasakyk man!" Višnus jam atsakė: „Dabar niekuo negaliu tau padėti. Brahmos dovana jį saugo ir nuo mano galios. Bet aš tau pažadu — jau nebeilgai liko laukti, kol galvažudys gaus pelnytą bausmę. Gims Ajodjoje narsus karalius Rama, dievobaimingojo Dašaračio sūnus. Jis taps žiauriojo Ravanos nugalėtoju".

Indra sugrįžo į nemirtingųjų miestą Amaravatį, prie kurio jau priartėjo pulkų pulkai rakšų. Indros vadovaujami, iš miesto išėjo dievai — Adičiai, Marutos, Ašvinai, Agnio vedami Vasai ir kiti. Bet išvydus grėsmingąją Ravanos kariuomenę, jų širdys sudrebėjo. Rakšai tuo tarpu su kovos šūksniais puolė dangaus gyventojus; narsieji Ravanos patarėjai — Prahasta, Mariča, Šuka ir kiti, ir jo senelis iš motinos pusės Sumalinas, senas ir patyręs karys, kovėsi savo kariaunų priekyje, siųsdami į dievus spiečius strėlių ir aksčių ir triuškindami juos kardų, kirvių ir kuokų smūgiais. Sudrebėjo dievai nuo rakšų spaudimo; ir daugelis iš jų bėgo nuo galingo priešo lyg bailūs danieliai nuo liūto. Galingasis Sumalinas sutriuškino dangaus gyventojus ir išblaškė jų karius, kaip vėjas išvaiko debesis.

Tačiau jis susidūrė su dešimtuoju Aditės sūnumi dievu Savitaru, ir šis nesitraukė, o apipylė jį strėlėmis, kurios sudaužė į šipulius rakšų vado vežimą. Ir dievas Savitaras pakėlė savo sunkų vėzdą ir tvojo juo Sumalinui per galvą; šiuo baisiu smūgiu jis sutraiškė Sumaliną į dulkes taip, jog neliko iš jo nei galvos, nei kaulų, nei kūno. Rakšai, išvydę Sumalino žūtį, ėmė trauktis nuo grėsmingojo dievo.

Ravanos sūnus Meganada sustabdė bėgančius savo karius ir įtūžęs puolė į mūšį su savo žėrinčiu vežimu. Ir niekas iš dievų negalėjo prieš jį atsilaikyti; vėl dievų kariauna ėmė trauktis nuo rakšų. Tada Indra sušuko: „Nebėkite, dievai, pamirškite baimę! Mano sūnus Džajanta susikaus su Ravanos sūnumi". Ir štai stojo į mūšį du karalaičiai — dievų valdovo sūnus Džajanta * ir rakšų valdovo sūnus bei įpėdinis Meganada. Meganada apipylė strėlėmis Džajantą ir jo vežėją, ir Šačės sūnus atsakė jam strėlių ir aksčių lietumi. Jų strėlių debesys užtemdė dangų, ir šioje tamsoje dievai ir rakšai nebegalėjo matyti vieni kitų. Bet Meganados strėlės žeidė smarkiau, ir Džajantai sunku buvo ištverti šią kovą. Džajantos senelis iš motinos pusės asuras Pulomanas išgelbėjo anūką nuo žūties; atvykęs į kovos lauką iš okeano dugno, iš Varūnos karalystės, jis nusinešė Džajantą į jūros gelmes ir paslėpė nuo pergalingojo Meganados strėlių. Dievai, pastebėję, kad Džajanta dingo, nusprendė, kad jis žuvęs, ir sumaišty ėmė bėgti, o Meganada su kovos šūksmais juos persekiojo.

Tada pats Indra išvažiavo į kovos lauką su savo vežimu, valdomu Matalio *, patyrusio dievų karaliaus vežėjo. Gandarvai užgrojo savo liutniomis ir apsarės ėmė šokti, kai galingasis dangaus karalystės valdovas pasirodė nemirtingųjų miesto vartuose. Adičiai, Vasai, Marutos ir Ašvinai sekė paskui jį. Ravana savo demoniškosios kariuomenės priešaky puolė juos su savo Pušpakos vežimu. Ir vėl užvirė nuožmi kova tarp dievų ir rakšų.

Marutos užpuolė rakšų kariuomenę lyg siautulingi įtūžę audros vėjai ir daugelį užmušė savo kirviais ir strėlėmis, sutraiškė ir išsvaidė gabalais. Ir rakšai raiti ant asilų ir kupranugarių, ir dramblių, ir arklių, ir gyvačių puolė dievus ir žudė juos savo ginklais. Ir dangų, ir žemę užtvindė tos didžios kovos triukšmas.

Ravaną apėmė baisus įtūžis išvydus, kaip jo kariuomenę naikina Marutos ir galingasis Indra, ir jis liepė savo vežėjui pasukti ten, kur nuo kalvos viršūnės pakyla saulė, kad iš viršaus galėtų pulti priešą. Tuo tarpu Indra tarė dievams: „Praamžio dovana saugo nedorėlį Ravaną, ir mes negalime jo užmušti.

Pamėginkim paimti jį gyvą!" Ir vadovaudamas dangaus gyventojų kariaunai jis nukreipė ją prieš rakšų valdovą. Apsupę iš visų pusių, jie apipylė jį strėlėmis ir sutrikdė, o tada privertė sustabdyti vežimą.

Tada Meganada atskubėjo padėti tėvui. Jis griebėsi burtų, kaip jį buvo išmokęs išmintingasis Ušanas, ir nugalėjo visus dangaus gyventojus, kurie mėgino pastoti jam kelią. Jis prisiartino prie Indros ir paleido į jį spiečių strėlių ir sunkiai sužalojo vežėją Matalį. Tada Indra išlipo iš savo vežimo, persėdo ant dramblio Airavatos ir tęsė mūšį. Bet Meganada apgaule ir įvairiomis burtų gudrybėmis išsekino jį ilgai trukusiomis žiauriomis grumtynėmis; savo burtais paėmė nelaisvėn ir sukaustė dievų karalių ir nutempė šalin iš mūšio lauko visų apstulbusių dangaus gyventojų akivaizdoje. Indra, pats neblogai išmanantis burtus, buvo bejėgis prieš Meganados kerus; Ravanos sūnus nugalėjo jį ir kartu su juo išnyko iš besikaunančiųjų akių.

Dievai tuo tarpu savo ginklais jau baigė nugalėti Ravaną, ir galų gale tas, išvargintas kovos, su savo kariuomene atsitraukė. Meganada tada jam tarė: „Užteks, tėve, mes smarkiai kovėmės šiandien ir nugalėjome; aš paėmiau nelaisvėn patį dievų karalių, Rytų globėją — Indrą. Mums daugiau nebėra ko kovoti su dangaus gyventojais". Ir Ravana sūnui atsakė: „Tu išgarsinai dabar mūsų giminę ir pelnei didelę šlovę, įvykdęs šį žygdarbį, Meganada! Grįžkime į Lanką; ir tegul dievų karalius kaip belaisvis seka paskui mus".

Rakšų kariuomenė paliko dangaus karalystę ir labai iškilmingai sugrįžo į Lanką. Meganada savo vežime vežėsi belaisvį Indrą. Nuo to laiko Ravanos sūnus gavo Indradžito — Indros nugalėtojo — pravardę.

Tada Brahma, lydimas dievų, nuvyko į Lanką ir, pasirodęs brolių ir sūnų apsuptam Ravanai, tarė: „Tavo sūnus, o Ravana, parodė didelę narsą ir galią, kovodamas su dievais, ir jo garbė neišblės trijuose pasauliuose. Bet dabar jis tegul išvaduoja Indrą, Valos ir Vritros nugalėtoją. Sakyk, ko tu nori iš dievų už jų valdovo išlaisvinimą?" Tada Meganada pasakė: „O Praamži, aš noriu nemirtingumo". Brahma jam atsakė: „Nėra žemėje nė vienos iš sukurtų būtybių, kuri būtų visiškai nemirtinga, mano sūnau". Indros nugalėtojas tada Brahmai pasakė: „Paklausyk, ko aš noriu už Šakros išlaisvinimą. Kai prieš mūšį atnašausiu auką ugniai, kad nugalėčiau priešą, tegul ugnies dievas Agnis duoda man savo vežimą ir ugninius žirgus. Ir tegul aš būsiu nemirtingas, kol kausiuosi šiame vežime. Tegul žūtis mane ištinka tik tada, jeigu pradėsiu mūšį, neatlikęs šio

aukojimo. Štai dovana, kurią renkuosi. Ir aš ją pelniau ne šventuoliškumu kaip kiti, bet savo narsa mūšyje!"—„Tebūnie taip",— tarė Brahma. Ir tada Indradžitas išlaisvino dievų karalių, ir dangaus gyventojai grįžo kartu su juo į savo karalystę.

Taip išsipildė deivės Savitrės prakeikimas — Indra patyrė nelaisvės gėdą; bet jo nelaisvė truko neilgai, ir jis vėl atgavo dangaus karalystės valdžią, kaip jam buvo išpranašavusi romioji Gajatrė. Bet sugrįžęs į dangų, Brahma tarė prislėgtam gėdos ir baimės ir netekusiam savo karališkojo šaunumo Indrai: „O dievų valdove, dar daug nuodėmių slegia tave, ir todėl tavo valdžia nemirtingųjų karalystėje nepatvari, ir galingi priešai nuolat vėl tau grasins!"

O Ravanos sūnui Indradžitui neteko pasinaudoti Brahmos dovana; po daugelio metų, kai Lanka buvo apsupta beždžionių, karžygis Ramos brolis Lakšmana užmušė jį, dar nespėjusį užbaigti aukojimo ugniai apeigų.

50. RAVANOS KOVA SU HAIHAJŲ KARALIUMI

Netrukus Ravana su savo kariuomene ir patarėjais vėl išsirengė į žygį, norėdamas užkariauti tuos, kurie dar buvo žemėje jo nepavergti. Jis nuvyko į haihajų * šalį, kurią valdė Kritavirjos sūnus Ardžūna, karalius iš vyresniojo Jajačio sūnaus Jadaus giminės. Kadaise šis karalius pasiaukojimu ir apeigomis pelnė malonę Višnaus, kuris pasirodė jam karaliaus Datatrėjos * pavidalu ir apdovanojo troškimų išsipildymu. Ardžūna panoro turėti tūkstantį rankų, teisingai karaliauti ir būti nenugalimas. Visa tai jam suteikė Datatrėja, bet nenugalimas Ardžūna buvo tik tol, kol valdė teisingai.

Tuo metu, kai Ravana su kariuomene atėjo į haihajų sostinę Mahišmačio * miestą, karalius Ardžūna su savo žmonomis išvyko ant Narmados upės kranto atlikti apsiplovimų ir pasilinksminti žaidimais vandenyje. Ravana išėjusių už miesto vartų jo sutikti Ardžūnos patarėjų paklausė: „Kur jūsų karalius? Pasakykite jam, kad Lankos valdovas Ravana atvyko į jo valdas ir kviečia į kovą". Iš patarėjų sužinojęs, kur šiuo metu yra haihajų valdovas, Ravana pasuko prie Narmados upės krantų. Aplenkęs Vindjos kalnus, kylančius į dangų tūkstančiais viršūnių ir didingumu panašius į dievų buveinę, Ravana pasiekė Narmados krantus, kuriuose skardeno būriai paukščių, sklandančių virš jos vandenų, tekančių į Vakarų okeaną; šiuose vandenyse maudėsi ir malšino troškulį karščių iškankinti šimtai dramblių, buivolų, antilopių, lokių, liūtų, tigrų ir kitų žvėrių, ir žydintys medžiai gaubė juos.

Išlipęs iš vežimo, Ravana apsiplovė vėsiame Narmados vandenyje, paskui jį apsiplovė ir jo patarėjai. Išlipę ant kranto, rakšai ėmė rinkti gėles, norėdami paaukoti Šyvai. Ant Narmados kranto jie pastatė lingamą, šoko apie jį ištiestomis į dangų rankomis ir dainavo.

O tuo pat metu, kiek toliau, upės tėkmėje, karalius Ardžūna maudėsi ir linksminosi vandenyje su savo žmonomis lyg karališkasis dramblys, apsuptas tūkstančio patelių. Ir norėdamas išmėginti savo tūkstančio rankų jėgą, jis užtvenkė jomis Narmados tėkmę. Galingos upės vandenys, pasukę atgal, ėmė kilti vis aukščiau ir aukščiau ir išsiliejo iš krantų, išnešdami žuvis ir krokodilus, ir jie nuplovė nuo krantų gėles, rakšų paaukotas Šyvos lingamui. Ravana sunerimęs pasiuntė savo patarėjus sužinoti potvynio priežasties; jie ėmė eiti žemyn pagal tėkmę ir pamatė Ardžūną, lyg užtvanka užtvėrusį Narmadą tūkstančiu rankų. Rakšai sugrįžę apsakė Ravanai tai, ką matė: „Kažkoks žmogus, didžiulis lyg šalos * medis, maudosi žemiau upės tėkmėje, apsuptas nuostabių mergelių. Jis turi tūkstantį rankų, kuriomis užtvėrė upei kelią į okeaną". Išgirdęs šiuos žodžius, Ravana sušuko: „Iš tiesų jūs matėte haihajų valdovą Ardžūną!" Ir nuskubėjo ten su savo bendražygiais susikauti su galinguoju Kritavirjos sūnumi.

Jis atėjo ten, kur Ardžūna maudėsi su savo žmonomis, ir tarė ant kranto esantiems haihajų karaliaus artimiesiems: „Eikite pas savo valdovą ir pasakykite, kad aš kviečiu jį į kovą". Tie jam atsakė: „O Dešimtgalvi, dabar netinkamas laikas kovoti. Mūsų karalius apsvaigęs ir nerūpestingai linksminasi upėje su savo žmonomis. Palauk iki rytojaus. O jeigu tu žūtbūtinai trokšti kautis, tau teks iš pradžių kovoti su mumis".

Tada Ravanos patarėjai ir kariai puolė Ardžūnos karius, ir ant Narmados kranto užvirė žiaurus mūšis. Rakšai užmušė ir surijo daug haihajų; bet Ardžūnos sargybiniai narsiai kovėsi, apipildami Ravaną ir jo patarėjus strėlių debesimis. Tuo tarpu haihajų karaliui pranešė apie rakšų užpuolimą. Ardžūnos akys užsiplieskė pykčiu, jis pakilo iš Narmados bangų ir, taręs savo žmonoms: „Nieko nebijokite", išlipo į krantą. Pagriebęs savo kuoką, jis puolė ten, kur kovėsi rakšai ir haihajai. Galingasis Ravanos patarėjas Prahasta, grūmodamas vėzdu, pastojo jam kelią lyg Vindjos kalnas tekančiai saulei. Tada Kritavirjos sūnus pakėlė savo šimto alkūnių ilgio sunkią kuoką ir trenkė ja Prahastai per galvą. Ir lyg kalno viršūnė, nutrenkta Indros griausmo, krito Prahasta nuo baisaus haihajų karaliaus kuokos smūgio. O kiti Ravanos patarėjai, pamatę nugalėtą Prahastą, apimti baimės leidosi bėgti.

Tada pats Ravana puolė Ardžūną, ir prasidėjo dvikova lyg dviejų dramblių, besikaunančių dėl patelės. Jie tvojo vienas kitam baisius smūgius, nuo kurių griausmo drebėjo visata. Žemės karalius ir rakšų karalius kovėsi žiauriai, žeisdami vienas kitą vėzdais ir ietimis, kaip besikaunantys buliai žeidžia vienas kitą ragais arba drambliai iltimis; ir nė vienas nenorėjo nusileisti kitam ir abu kovėsi nenuilsdami ir nejausdami baimės.

Pagaliau Ardžūna, degdamas pykčiu, smogė Ravanai į krūtinę triuškinantį smūgį savo kuoka, ir tik Brahmos dovana išgelbėjo tada Dešimtgalvį nuo žūties. Susvyravęs rakšų karalius atsitraukė kelis žingsnius; ašaros srovėm pasipylė jam iš akių, ir jis sunkiai susmuko ant žemės.

Pamatę Ravanos pralaimėjimą, sidai ir čaranai ėmė šlovinti Kritavirjos sūnų Ardžūną, ir iš dangaus ant šaunaus haihajų karaliaus galvos pasipylė gėlių lietus *. Ardžūna puolė apstulbusį Ravaną lyg erelis gyvatę, čiupo ir sukaustė jį, kaip kadaise Višnus sukaustė didįjį asurą Balį. Ir haihajų valdovas pergalingai suriaumojo lyg tigras, suleidęs nagus į elnią, ir nutempė savo belaisvį iš mūšio lauko. Matydami, kad jų karalius pateko į nelaisvę, rakšai baisingai rėkdami puolė paskui Ardžūną lyg jūros bangos į krantą audros metu. „Paleisk jį, paleisk jį!— šaukė jie.— Sustok!" Ir jie apipylė Ardžūną spiečiais strėlių ir iečių. Bet jis atrėmė visus jų smūgius ir išsklaidė rakšų kariuomenę, kaip vėjas išsklaido debesis. Ir pasėjęs baimę nakties demonų rakšų širdyse, jis sugrįžo į savo sostinę, vilkdamas paskui save nugalėtą ir surištą Ravaną.

Išgirdęs, kad jo anūkas nugalėtas ir paimtas į nelaisvę, Pulastja skubiai nuvyko į haihajų sostinę Mahišmatį. Kai jis atvyko į šį miestą, savo rūmų ir šventyklų didingumu panašų į dangiškąjį Amaravačio miestą, karalius Ardžūna, savo tarnų įspėtas apie jo artėjimą, išėjo jo sutikti iš savo rūmų ir su didžia pagarba priėmė dievobaimingąjį Brahmos sūnų. Nusilenkęs dieviškajam išminčiui, Ardžūna pasiūlė jam medaus gėrimo, karvę ir vandens kojoms apsiplauti * ir tarė: „O Kūrinių valdove, tavo atvykimas — man didelė garbė. Sakyk, kuo aš galiu būti tau naudingas? Mano karalystė, mano sūnūs, mano žmonos ir aš pats priklausom tau — tik įsakyk". Pulastja pašlovino haihajų karaliaus dievobaimingumą bei šaunumą ir tarė: „O geriausias iš karalių, tu dabar nugalėjai mano anūką didžiame mūšyje ir paėmei jį nelaisvėn ir tuo dar labiau išgarsinai savo šlovę. Paleisk dabar jį į laisvę!" Išklausęs Pulastjos žodžius, Ardžūna liepė tuoj pat išvaduoti Ravaną. Jis prieš

ugnį prisiekė daugiau nebejaučiąs rakšų valdovui priešiškumo, pasiūlė Ravanai savo draugystę ir, gausiai apdovanojęs, paleido jį namo. Ir Pulastja nusiraminęs sugrįžo į savo dangaus buveinę.

51. RAVANOS KOVA SU KIŠKINDŲ KARALIUMI

Kovos pralaimėjimas su haihajų karaliumi ir nelaisvė nesutrikdė įžūliojo Pulastjos anūko. Kilniaširdžio Ardžūnos paleistas į laisvę, jis vėl surinko savo pulkus ir tęsė klajones po pasaulį, ieškodamas naujų priešininkų ir kovų. Nenuilsdamas jis stengėsi susidurti su karaliais ir herojais, garsėjančiais jėga ir narsa, ir primesdavo jiems dvikovą, norėdamas dar labiau išgarsėti.

Po kiek laiko Ravana atėjo į beždžionių miestą Kiškindą, esantį pietų krašte kalnuotoje vietovėje. Garsas apie Kiškindos karaliaus Valino galybę jau seniai buvo pasiekęs jį; ir jis panoro susikauti su juo ir išmėginti jo narsą. Valino brolis, dorybingasis Sugriva, išėjo pasitikti Ravanos ir pranešė jam, kad beždžionių karaliaus šiuo metu Kiškindoje nėra. „Nėra čia jo, vienintelio, kuris galėtų tau pasipriešinti. O be jo, beždžionių karalystėje nėra tavęs verto priešininko,— pasakė Sugriva.— Bet greitai mano brolis, aplankęs šventas vietas, sugrįš, tada tu galėsi su juo pasigalynėti. Palauk jo čia, rakše. Tu matai,— tęsė toliau Sugriva, rodydamas aikštę prieš karaliaus rūmus,— ten guli kaulai tų, kas atvyksta susikauti su galinguoju Kiškindos valdovu. Net jeigu tu išgertum amritos, o Dešimtgalvi, vis tiek tau nepavyktų išvengti jų lemties, susikovus su Valinu. Tau užtektų laiko tik žvilgtelėti aplinkui, atsisveikinant su gyvenimu. Bet jeigu skubi padėti galvą, o Višravo sūnau, skubėk prie Pietų okeano, ten tu išvysi beždžionių karalių, šventai laikantis dievobaimingų įžadų."

Išklausęs šias kalbas, Ravana šyptelėjo paniekinamai ir, sėdęs į savo nuostabųjį vežimą, pasuko Pietų okeano link. Ten ant jūros kranto jis rado nugrimzdusį giliuose apmąstymuose Valiną, savo didybės spindesy panašų į tekančią saulę. Palikęs savo vežimą, rakšų valdovas tyliai artinosi prie jo, taikydamasis pačiupti jį anksčiau, negu šis atsikvošės. Valinas vis dėlto jį pastebėjo, bet nesujudėjo, žiūrėdamas į besiartinantį Ravaną, liko ramus lyg liūtas, regėdamas kiškį, arba Garuda, pamatęs besiartinančią gyvatę. „Tegul prisiartina prie manęs šis klastingas rakšas,— galvojo Valinas.— Jis pajus sunkią mano ranką!"

Ir jis atsuko Ravanai nugarą; ramus ir nejudrus lyg kalno viršūnė jis sėdėjo toliau ant okeano kranto, bet kai tik rakšų karalius priėjo visai arti ir jau buvo pasiruošęs kibti į jį, Valinas staiga puolė Dešimtgalvį ir sugriebė jį. Jis suspaudė Ravaną savo galinguose gniaužtuose taip, kad rakšas negalėjo pajudinti nė vieno kūno narelio, pasikišo jį po pažastimi ir pakilo su juo į padangę. Skrisdamas ir nešdamas nakties demonų valdovą, nenugalimasis Indros sūnus Valinas visa jėga gniaužė priešą, neleisdamas jam nė kvėptelėti, ir negailestingai draskė jį savo aštriais nagais.

Ravanos patarėjai ir artimieji, lydėję jį į žygį prie Pietų okeano, vos nealpo iš baimės ir nuostabos matydami, kad dieviškoji beždžionė neša oru jų valdovą. Atsipeikėję iš sąmyšio, jie pakilo į dangų paskui Valiną, tikėdamiesi išvaduoti savo valdovą iš nelaisvės; ir, jų apsuptas, beždžionių karalius švytėjo danguje virš Pietų okeano lyg saulė tarp debesų. Ir kaip audringas vėjas išblaško debesis, taip išsvaidė Valinas rakšus galingais kojų ir rankų smūgiais. Paskui jis lyg Garuda, nešantis savo naguose gyvatę, pakilo dar aukščiau į dangų su savo grobiu, ir net paukščiai negalėjo pasiekti jo skrydžio aukščio.

Nuo Pietų okeano Valinas nuskrido prie Vakarų okeano, nepaleisdamas Ravanos iš rankų ir nesustodamas melstis bei kalbėti burtažodžius, laikydamasis savo įžadų, o iš ten pasuko į šiaurę ir tūkstantį jodžanų praskrido virš Šiaurės okeano, susikaupęs mąstydamas apie visa, kas šventa ir dieviška, o po to pasuko į Rytus ir, virš Rytų okeano atlikęs dievobaimingus savo įžadus, pagaliau sugrįžo į Kiškindą. Kai su savo belaisviu nusileido Kiškindos soduose, jis buvo didžiai išvargintas sunkaus skrydžio, bet linksmai juokėsi žiūrėdamas į Ravaną ir vis kartojo: „Iš kur tu atsiradai, rakše?" O Ravana, pats nustebintas to, kas įvyko, tik mirksėjo akimis ir negalėjo pratarti nė žodžio. Pagaliau atsipeikėjęs jis pasisakė Valinui, kas esąs, ir tarė: „O beždžionių valdove, aš atvykau prie Pietų okeano, norėdamas išmėginti jėgas dvikovoje su tavimi, bet tu mane nugalėjai ir paėmei nelaisvėn; lyg erelis niekingą žvėriūkštį tu nešei mane virš okeano. Kas, išskyrus tave, galėtų įvykdyti tokį žygdarbį? Tik vėjas, mintis ar Garuda galėtų varžytis su tavimi skrydžio greičiu! Iš tiesų tu įrodei man savo galią, ir dabar, o karališkasis beždžionių vade, aš noriu sudaryti su tavim sąjungą ir trokštu, kad tu taptum mano draugas visam laikui. Tegu nuo šiol mūsų viskas bus bendra — žmonos ir vaikai, karalystės ir lobiai, pramogos, maistas ir drabužiai. Prisiekime prieš šventąją ugnį amžiną draugystę!"

Tada jie abu, Ravana ir Valinas, apsikabino ir prisiekė prieš ugnį. Ir, laikydamiesi už rankų, jie įžengė į Kiškindos miestą, kaip du galingi liūtai įeina į olą. Beždžionių sostinėje Ravana praleido mėnesį kaip karaliaus Valino garbės svečias, o po to su savo patarėjais sugrįžo į Lanką.

Po daugelio metų, žuvus Valinui, buvo suardyta taika tarp rakšų ir beždžionių; karalius Sugriva ir išmintingasis jo patarėjas Hanumanas atvedė savo kariuomenę į Lanką, norėdami padėti Ramai susigrąžinti rakšų valdovo Ravanos pagrobtą gražiąją Sitą. Apie bausmę, kuri pagaliau ištiko nedorėlį Ravaną, ir apie jo žūtį nuo Višnaus, įsikūnijusio Ramos pavidalu, rankos pasauliui apskelbė savo „Ramajanoje" išmintingasis Valmikis *, pirmasis žemės poetas.

52. SAKMĖ APIE KARALIŲ VENĄ IR JO SŪNŲ PRITŲ

Karalius Anga iš Druvų giminės turėjo vienintelį sūnų vardu Vena. O Venos motina — Sunita — buvo Mirties duktė, ištekinta už karaliaus Angos. Iš motinos Vena paveldėjo blogą charakterį ir pernelyg didelę puikybę. Kai po tėvo mirties tapo valdovu, jis pradėjo kariauti su kaimyninėmis šalimis ir, jas nugalėjęs ir iškilęs tarp kitų žemės valdovų, dar labiau išpuiko. Ir jis uždraudė žyniams visoje karalystėje aukoti dievams aukas ir visur apskelbė, kad nuo šiol niekas iš jo pavaldinių nebedrįstų jų garbinti, melstis ir šlovinti jų himnais ir kad brahmanai daugiau nebedovanotų jiems nei aukso, nei sidabro dovanų.

„Tik aš vertas,— kalbėjo pasipūtėlis Vena,— aukštinimo, gražių žodžių, tik man tinka priimti dovanas ir aukas. Dievai reiškia savo valią mano karališkosiomis lūpomis — aš jų vietininkas žemėje."

Ir užgeso ugnys ant altorių, kur būdavo aukojama dievams, užsidarė šventyklos; nuskurdo brahmanai Venos karalystėje, ir nebeliko ten nei ankstesnio dievobaimingumo, nei tvarkos.

Kartą brahmanai atėjo prie karaliaus rūmų ir kreipėsi nuolankiai prašydami savo valdovą Veną. „Leisk mums, didysis karaliau,— kalbėjo jie,— atlikinėti apeigas visagalio Višnaus garbei, leisk mums aukoti jam aukas ir imti kaip dovanas iš dievobaimingų žmonių drabužius ir maistą; tada vėl grįš tvarka į tavo karalystę, ir tavo dienos bus nerūpestingos. Visur, kur garbinamas visų geriausias Višnus, žmonės gyvena nerūpestingai ir laimingai, ir šių šalių valdovai gyvuoja palaimingai."

Bet nepajėgė jie palenkti pasipūtėlio Venos garbinti dievus. „Kas gi jis toks, šis Višnus, kurį jūs vadinate geriausiuoju ir galingiausiuoju? — tokiais žodžiais atsakinėjo jis brahmanams.— Aš jo nepažįstu. Kas šioje žemėje jums gali būti aukštesnis už jūsų valdovą. Jūs turite paklusti man, kaip ištikima žmona paklūsta vyrui. Visi mano įsakymai jums šventi ir turi būti visur nuolankiai vykdomi!"

Tada brahmanai įtūžo: „Temiršta jis, šis piktadarys ir nedorėlis, išdrįsęs paniekinti aukojimo dievą! * — sušuko jie.— Jis nevertas valdyti žemės". Ir jie puolė Sunitos sūnų ir papjovė jį aštriais užkalbėtos šventosios žolės kraštais. Taip mirė karalius Vena, Šiaurinės žvaigždės palikuonis.

O kai jų įtūžis atslūgo ir sąmonė praskaidrėjo, išmintingieji brahmanai išvydo tolumoje, prie pat karalystės sienų, tirštą dulkių uždangą, pakilusią iki paties dangaus. Ir jiems pasidarė baisu. „Kas gi tai?"—klausinėjo jie aplinkinių, ir žmonės jiems atsakė: „Seniai nusigręžė nuo mūsų didieji dievai, ir nėra tvarkos nė dievobaimingumo mūsų karalystėje. O dabar, kai nebėra valdovo, nebus apsaugos nuo plėšikų ir svetimšalių priešų. Štai ir dabar daugybė blogų žmonių, pasigviešusių kaimynų turtų, susitelkė prie mūsų sienų ir jau traukia čia didžiuoju keliu keldami dulkių debesis".

Tik tada išminčiai susigriebė negerai padarę, nes Vena mirė bevaikis, ir jo karalystė liko be valdovo. Tačiau brahmanai nusprendė padovanoti karalystei teisėtą sosto įpėdinį. Jie susėdo aplink užmušto valdovo kūną ir ėmė delnais glostyti Venos klubą. Ir iš klubo išėjo juodas lyg nuodėgulis mažas plokščio veido žmogelis. „Kuo galiu jums būti naudingas, didieji šventuoliai?"— paklausė jis. Išminčiai jam atsakė: „Nišada!" — tai reiškia „sėskis",— ir todėl jis gavo Nišados * vardą. Jo palikuonys, tamsiaodžiai plokščiaveidžiai Vindjos kalnų gyventojai, iki šiol vadinami nišadomis. Brahmanai perdavė iš klubo gimusiam Nišadai visas Sunitos sūnaus ydas ir blogus polinkius, ir jis išnešė juos šalin, į kalnus.

Šventuoliai tada ėmė glostyti ir trinti iš nuodėmių išvaduoto Venos dešinę ranką. Iš šios rankos išėjo nuostabus jaunuolis, galingas ir gražus, panašus į patį dievą Agnį. Pavadintas Pritumi, jis buvo paskelbtas Venos įpėdiniu. Prie jo, tik gimusio, kojų nukrito nuostabi kovos apranga, Šyvos lankas ir mirtį nešančios strėlės. Ir pats didysis Brahma, visų padarų Praamžis, nusileido su visais dievais ir dangaus išminčiais į žemę, idant apvainikuotų Pritų soste; jūros ir upės atvyko į jo vainikavimo iškilmes ir atnešė jam vandens ir brangiųjų akmenų iš savo gelmių. Ir kad trijuose pasauliuose

amžiais atmintų šaunųjį Venos sūnų, Brahma, atlikdamas jo garbei apeigas, sukūrė Sutą — Pasakotoją — ir Magadą — Dainių *. Šventieji išminčiai jiems pasakė: „Jūs gimėte, idant dainomis ir sakmėmis šlovintumėte narsių kariautojų žygius. Šlovinkite karalių Pritų, vertai liaupsinkite jį!" Suta ir Magada pagarbiai nusilenkė brahmanams ir atsakė jiems: „Mes negirdėjome apie žygdarbius tik gimusio karaliaus, mums nežinoma jo narsa; šlovė apie jį dar nepasklido po šalį. Kokias dainas mums apie jį sudėti?" Išminčiai jiems atsakė: „Apdainuokite būsimuosius Pritaus žygdarbius, pašlovinkite jo nuopelnus, kuriuos padarys pasauliui".

Įdėmiai išklausę brahmanus, Suta ir Magada darniai ir gražiai uždainavo: „Išmintingas, teisingas ir gailestingas didysis valdovas, jis šaunus ir ištvermingas, teisus ir kilnus, nesulaužomas jo karališkas žodis, jis tvirtai laikosi įžadų. Romus su dievobaimingaisiais, žiaurus piktadariams, jis bešališkas ir užjaučiantis, aukoja dievams aukas ir gerbia brahmanus, jis savo pavaldinių užuovėja ir atrama". O Pritus įdėmiai klausėsi dainių ir mintyse prisiekė sau, kad visos išgirtosios dorybės iš tiesų taps jo dorybėmis.

Ir taip meniškai apdainavo Suta ir Magada savo valdovo šaunumą, kad visur pasklido jų liaupsės ir įgijo amžiną, plačiai paplitusią šlovę. Nuo to laiko pasakotojus ir dainius, šlovinančius narsių ir šaunių karalių ir didvyrių žygdarbius, vadina sutomis ir magadomis.

O šaunusis Venos sūnus užaugęs iš tiesų pagarsėjo visoje žemėje išmintimi, dievobaimingumu ir narsa kovose. Priešai daugiau nebedrįso peržengti jo karalystės sienų; bet tas neramus laikas, kai karalystę valdė ydingasis Vena, paliko pėdsakus pavaldinių sielose. Buvo apleisti sodai ir laukai, išnyko augalai, kuriais maitinosi žmonės; žemė jau nebeišmaitino žmonių. Pavaldiniai atėjo pas Venos sūnų ir tarė jam: „O didysis karaliau, baisus badas išsekino mus, nuo jo žūsta ir senas, ir jaunas, ir vyrai, ir moterys, ir maži vaikai. Tu, valdove, mūsų prieglobstis, tik tu vienas gali išgelbėti mus, mūsų gyvybes, apgink mus nuo negandos!"

Išgirdęs, kad Žemė jau nebeišmaitina žmonių, ir bado mirtis niokoja jo karalystę, Pritus įtūžo. Jis pasiėmė dangaus padovanotą Šyvos lanką su strėlėmis ir ėmė kovoti su Žeme, norėdamas ją nubausti už aplaidumą.

Žemė išsigando ir, pavirtusi karve, bėgo nuo įtūžusio karaliaus. Ji lėkė nuo jo į padanges, pralėkė Indros karalystę ir Brahmos valdas, bet kur tik pasuko, visur ją pridurmui persekiojo Venos sūnus su pakeltu smogti ginklu.

Tada Žemė, drebėdama iš baimės nuo jo strėlių, kreipėsi į Pritų tokiais žodžiais: „Kodėl tu mane persekioji, didysis karaliau, kodėl tu trokšti mano mirties? Argi tu nežinai, kad nuodėmė užmušti moterį ir kad dievai ir brahmanai tave pasmerks už tai?" Galingasis Pritus taip jai atsakė: „Iš tiesą didelė nuodėmė atimti gyvybę moteriai, bet užmušti vieną piktą padarą kitų labui — geras darbas. Tu pasmerkei mano pavaldinius bado mirčiai, ir už tai aš turiu tave nubausti; nei dievai, nei brahmanai neteis manęs".—„Bet mane pražudęs,— tarė Žemė,— kokią iš to naudą turėsi savo pavaldiniams, kas tada juos išlaikys ir išmaitins?" Nepermaldaujamas Pritus atsakė: „Aš pats išlaikysiu savo žmones dievobaimingumo ir šventuoliškumo jėga ir apsieisiu be tavo vaisių, o tu, nepaklususi mano liepimui!"

Išgąsdinta karaliaus ryžto, Žemė nusprendė su juo susitaikyti. „Jeigu tu manęs pasigailėsi,— taikiai tarė ji Pritui,— aš tau padėsiu, duosiu tau išteklių, reikalingų sėkmei pasiekti. Visi javai, kuriais mito žmonės, jau seniai žuvo, ir tik mano pienu galima juos atgaivinti ir suteikti žmonėms ilgai laukto maisto. Bet padovanok man veršiuką, nes kitaip aš negalėsiu duoti pieno, kuriuo galėčiau apšlakstyti išdžiūvusius sodus ir laukus. Ir išlygink dirvą, kad mano gaivinantis pienas be kliūčių galėtų tekėti ir pasiekti nuvytusius augalus."

Ir Pritus neatėmė Žemei gyvybės, patenkintas jos ramia ir taikia kalba. Jos patartas, savo galinga ranka jis išrovė šimtus tūkstančių kalnų ir sukrovė paskui vienas ant kitų. Iki to laiko miestai ir kaimai neturėjo ribų, nebuvo dirbami laukai, nebuvo kelių pirkliams, vežantiems savo prekes į įvairias šalis; visa tai atsirado valdant Pritui.

Jis pakvietė Manų * tapti Žemės-karvės veršiuku; ir pamelžė ją, ir iš jos pieno išdygo visi javai ir kiti įvairūs augalai, kuriais ir dabar minta žmonės. Paskui Žemę pamelžė šventieji išminčiai,— Soma buvo jiems veršiukas, maldingumas — pienas; ir dievai pamelžė Žemę,— Indra buvo veršiukas, galybė — pienas; protėviai taip pat pamelžė ją,— Jama buvo veršiukas, aukojimai mirusiems atminti — pienas; kai Žemę melžė asurai, Prahlados sūnus Viročana buvo veršiukas, būrimas — pienas; rakšų veršiukas buvo Sumalinas, kraujas — pienas; nagų veršiukas buvo gyvatė Takšaka, pienas — gyvačių nuodai.

Ir kiti padarai tada pamelžė Žemę-karvę ir gavo sau naudos iš jos pieno. O Pritus, dovanojęs jai gyvybę, tapo lyg ir jos tėvu. Todėl nuo to laiko Žemė vadinama Pritive — Pritaus dukra *.

53. SAKMĖ APIE PRAČETASUS

Pritaus proanūkis buvo Pračinabarhis, didis karalius, padauginęs žmonių giminę žemėje. Jis vedė Okeano dukrą Savarną, ir ji pagimdė jam dešimtį galingų sūnų, pavadintų Pračetasais, Išmintingaisiais. Visi jie labai išmanė kovos meną, buvo drąsūs ir dievobaimingi. Jie atliko didį pasiaukojimo žygdarbį ir dešimt tūkstančių metų praleido pasinėrę į okeano vandenis.

Jie pasinėrė į jūros gelmes, vykdydami įžadus, duotus reikalaujant tėvui, kuris pasakė jiems, kad Brahma įpareigojo jį ir jo palikuonis padauginti žmonių skaičių šiame pasaulyje. Tėvo patarimu, būdami vandenyje, Pračetasai mintyse garbino Višnų, kad jis patenkintų visus jų troškimus. Praėjus dešimčiai tūkstančių metų, palankiai nuteiktas jų maldų Višnus visa savo grožybe pasirodė jiems lyg ką tik vandenyje pražydęs lotosas. Pračetasai apsakė jam savo norą įvykdyti tėvo įžadą ir padauginti žmonių giminę; ir Višnus maloningai jiems pažadėjo, kad įvyks tai, ko jie meldė; tada Pračinabarhio sūnūs išėjo iš vandens.

O per tuos metus, kuriuos jie praleido okeane, žemėje nepaprastai suvešėjo medžiai, juos karaliaus sūnūs turėjo laiku iškirsti. Medžiai užgožė visą be globos likusią žemę, uždengė saulę ir trukdė laisvai pūsti vėjui; ir dešimt tūkstančių metų žmonės negalėjo dirbti žemės. Kai Pračetasai, išėję iš jūros, tai pamatė, jie įpyko, ir iš jų pravirų lūpų išsiveržė ugnis ir vėjas. Vėjas išrovė medžius su šaknimis iš žemės, ir jie nudžiūvo, o liepsna juos pavertė pelenais. Taip nuo Žemės buvo nuvalyti miškai.

Bet kai augalų valdovas Soma pamatė, kad beveik visi medžiai žuvo, jis atėjo pas Pračetasus ir jiems pasakė: „Pažabokite savo pyktį, o karalaičiai. Aš sutaikysiu jus su medžiais. Numatydamas ateitį, aš savo spinduliais išpuoselėjau nuostabią mergelę, miškų dukrą. Ją pagimdė miško medžiai, ir jos vardas Mariča. Tegul ji bus jūsų nuotaka. Jai lemta padidinti Druvų giminę žemėje". Ir Soma papasakojo Pračetasams sakmę apie šventąjį atsiskyrėlį Kandų.

„Kadaise,— tarė mėnulio dievas,— gyveno dievobaimingas išminčius Kandus. Jis vykdė griežtą pasiaukojimo įžadą ant Gomatės upės kranto. Indra, bijodamas didžiojo šventuolio galybės, norėjo sutrukdyti jam laikytis dievobaimingų įžadų ir pasiuntė dangiškąją mergelę Pramločą; ir ji sugundė Kandų. Jis išgyveno su ja nuostabiam slėny, netoli Mandaros viršūnės, šimtą metų ir dar penkiasdešimt, ir per visą šį laiką jis,

išskyrus meilę, apie nieką negalvojo. O kai baigėsi šimtas penkiasdešimt metų, apsarė paprašė išminčiaus leisti jai sugrįžti į dangaus erdves, kur buvo jos buveinė. Bet Kandus, aistringai ją pamilęs, įkalbėjo gražuolę pasilikti su juo dar kurį laiką. Ir dar šimtą metų jie pragyveno kartu, ir šventasis asketas visus šiuos metus džiaugėsi jos glamonėmis ir meilės malonumais. Tada ji vėl paprašė leisti jai sugrįžti pas dangaus gyventojus, bet jis vėl ją sulaikė dar šimtui metų. Praėjus šiam laikui, ji jam tarė: „Aš išeinu", ir vėl išminčius maldavo gražiąją mergelę: „Pasilik dar neilgam, juk jeigu tu išeisi, tai išeisi ilgam laikui".

Taip prabėgo dar dukart po šimtą metų, o atsiskyrėlio meilė Pramločai vis didėjo, bet ji neišdrįso išeiti prieš jo valią.

Kartą Kandus labai skubėdamas išėjo iš lūšnos. Apsarė paklausė, **kur jis išeinąs. „Diena** eina vakarop,— atsakė atsiskyrėlis,— o aš dar neatlikau reikiamų įžadų". Pramloča jam atsiliepė šypsodamasi: „Kodėl tu sakai, kad diena baigiasi? Juk tavo diena tęsiasi jau daugel metų. Sakyk, ką reiškia tavo žodžiai?"—„O gražuole,— tarė jai Kandus,— juk tu auštant atėjai ant upės kranto, kur aš tave pirmą kartą išvydau. Dabar jau artinasi vakaras, diena baigiasi. Ką reiškia tavo šypsena? Pasakyk man tiesą." Apsarė atsakė: „Tai tiesa, kad čia atėjau auštant, o garbusis brahmane, bet nuo to laiko praėjo keli šimtai metų — ir tai juk taip pat tiesa".

Kandus apstulbo, išgirdęs jos žodžius, bet kai ji išpasakojo jam, kad jie kartu nesiskirdami išbuvo jau devynis šimtus metų, ir dar septynis metus, ir dar šešis mėnesius, ir tris dienas, jis nepatikėjo ir suabejojo, ar ji nejuokauja, nes jam atrodė, kad prabėgo tik viena diena. Bet Pramloča jam atsakė, kad taip juokauti ji niekada neišdrįstų ir neįstengtų jam sakyti netiesos.

Tada išminčius, įstikinęs, kad ji kalba tiesą, ėmė karčiai atgailauti šaukdamas: „Deja, gėda man! Mano atgailavimas sudrumstas! Aš pražudžiau išminties ir dievobaimingumo brangenybes! Be abejo, šią mergelę tyčia kažkas sukūrė, kad sumaišytų man protą; kažkas, sužinojęs, kad sutramdžiau savo aistras ir beveik jau pasiekiau dieviškojo žinojimo ribą. Tebūnie prakeikta aistra, sutrukdžiusi mano pasiaukojimo žygdarbį!"

Ir išminčius atsigręžė į apsarę ir tarė: „Eik, kur nori, klastingoji mergele! Tu pasitarnavai savo valdovui, tave pasiuntusiam dievo karaliui — savo burtais atitraukei mane nuo pasiaukojimo žygdarbio. Aš nepaversiu tavęs pelenais. Kodėl

turiu pykti ant tavęs? Aš vienas kaltas — nemokėjau suvaldyti savo aistros. Bet ir tave ištiks nešlovė, nes sutrukdei mano įžadus, norėdama įtikti savo ponui".

Kai jis tai kalbėjo, Pramloča stovėjo, drebėdama iš baimės, ir jos kakta išrasojo stambiais prakaito lašais. O Kandus iš pykčio suriko: „Eik šalin!"

Palikusi jo būstą, ji pakilo į orą iki medžių viršūnių ir jų lapais nusibraukė nuo kaktos prakaito lašus. Taip ji skraidė nuo medžio prie medžio, lapais sausindama kaktą ir kūną, ir prakaito lašais išėjo iš jos kūno porų kūdikis, pradėtas išminčiaus. Medžiai sugėrė gaivinančią drėgmę, miško vėjelis surinko ją, o aš — tarė mėnulio dievas Soma,— savo spinduliais ją išpuoselėjau, ir ji tapo nuostabia mergele, pavadinta Mariča. Medžiai atiduos ją jums, o Pračetasai. Šventojo Kandaus ir apsarės Pramločos dukra, įdukrinta medžių, vėjo ir mėnulio, tegul taps jūsų žmona ir tepadaugins Šiaurės žvaigždės, Druvos, palikuonis."

Ir Pračetasai, susitaikę su medžiais, vedė mergelę Maričą. Ji pagimdė jiems sūnų, kuriam davė Dakšos vardą; jame įsikūnijo Dakša *, Brahmos sūnus, ir naujoje eroje jis padaugino žmonių giminę žemėje, pagimdydamas daug palikuonių.

54. SAKMĖ APIE DŽAMADAGNIO SŪNŲ PARAŠURAMĄ

Kritavirjos sūnus Ardžūna, šaunusis žiauriojo Ravanos nugalėtojas, haihajų karalius, kadaise išsakė dievui Višnui savo troškimą įgyti didelę galią ir teisingai karaliauti. Ir jo karaliavimas buvo laimingas, kol jis buvo dievobaimingas.

Bet po kurio laiko, didžiuodamasis savo galybe, kad yra neįveikiamas, jis iškrypo iš doros kelio. Jis ėmė spausti savo pavaldinius ir skriausti ne tik žmones, bet ir jakšius, gandarvus, sidus ir kitus dangaus gyventojus. Dievai kreipėsi į Višnų maldaudami pagalbos; ir pasaulio saugotojas jiems pažadėjo, kad netrukus žemėje Brigaus giminėje gims galingas karys, kuris nubaus Ardžūną už jo nedorus darbus.

Gyveno žemėje Kaušiko giminės karalius Gadis, trečiojo Pururavo sūnaus Amavasaus palikuonis. Jis neturėjo sūnaus, bet turėjo dukrą, vardu Satjavatę, išgarsėjusią savo grožiu visuose trijuose pasauliuose. Kartą atėjo į karaliaus Gadžio rūmus brahmanas Ričika iš Brigaus giminės ir ėmė pirštis karaliaus dukrai. Gadis nenorėjo atiduoti savo vienintelės dukros iškaršusiam atsiskyrėliui *, beturčiui asketui ir tarė Ričikai: „Aš tik tada išleisiu už tavęs Satjavatę, kai atvesi man tūkstantį žirgų. Mūsų giminėje galioja paprotys ištekinti duk-

ras tik už išpirką. Tūkstantis žirgų ir bus išpirka už nuotaką,— bet jie visi turi būti šyvi, ir kiekvienas su viena juoda ausimi".

Tada Ričika nuėjo ant okeano kranto ir ėmė maldauti dievą Varūną, kad tas atsiųstų jam tūkstantį šyvų žirgų, kiekvieną su viena juoda ausimi. Ir vandenų valdovas maloningai patenkino jo prašymą. Okeano vandenys prasiskyrė, ir tūkstantis žirgų, lygiai tokių, kokių prašė Ričika, išėjo į krantą. Teko karaliui Gadžiui atiduoti savo dukrą atsiskyrėliui, o už tai Ričika pažadėjo ir jam pačiam padovanoti sūnų, galingą karį, visatos nugalėtoją.

Kad žmona pagimdytų jam trokštamą sūnų, Ričika paruošė jai pašventintą valgį * iš ryžių, miežių ir pieno; ir tokį pat valgį, bet pašventintą kitomis maldomis, jis paruošė jos motinai, karaliaus Gadžio žmonai. Po to jis pasitraukė į mišką asketiškam gyvenimui, o žmonai išeidamas parodė, kuris valgis paruoštas jai, o kuris — jos motinai.

Bet kai jis išėjo, karalienė tarė dukrai: „Mano sūnus turi gimti galingas karys, o tavo — dievobaimingas brahmanas. Bet argi tau bus malonu, jei tavo brolis bus pranašesnis už sūnų? Imkim ir sukeiskim valgius". Satjavatė sutiko, jos taip ir padarė, kiekviena suvalgė viena kitos dalį.

Kai Ričika sugrįžo, jis iškart suprato, kas atsitiko, nes turėjo dovaną perprasti slaptus veiksmus. Įpykęs tarė Satjavatei: „Ką tu padarei, nuodėmingoji? Tu pažeidei mano liepimą. Į tavo motinai paskirtą valgį aš įdėjau šaunumą ir kovos troškimą; o į tavo — taikų dievobaimingumą ir pasiaukojimo troškimą. Dabar jūs sukeitėte savo dalis, ir tau gims brahmanas su kšatrijo savybėmis, o tavo motinai — kšatrijas, kuriam teks brahmano dalia".

Satjavatė puolė Ričikai po kojų, maldaudama atleisti. Ji tarė: „Pasigailėk manęs! Tegul negimsta man toks sūnus. Jeigu jau taip lemta, tegul tai bus mūsų anūkas, bet ne sūnus, o išmintingasis šventuoli!" Atsileidęs Ričika atsakė: „Gerai, tegul toks bus tavo sūnaus sūnus".

Atėjo ilgai laukta diena, ir Satjavatė pagimdė sūnų *, ir pavadino jį Džamadagniu. Ir jos motina, Gadžio žmona, pagimdė sūnų, jam davė Višvamitros vardą. Gimęs kšatriju, jis iš jaunų dienų atsidavė brahmano pašaukimui ir tapo didžiu išminčiumi ir šventuoliu.

Satjavatės sūnus augo sveikas, gražus ir stiprus. Jis stropiai mokėsi vedų, džiugindamas savo tėvus. Tėvo miško buveinėj jis teisuoliškai gyveno, laikydamasis griežtų įžadų, ir

lavino protą dievobaimingais apmąstymais ir pokalbiais su išminčiais.

Kai atėjo laikas susirūpinti dėl palikuonių, Džamadagnis, tėvams sutikus, nuėjo į Ikšvakaus anūko karaliaus Prasenadžito dvarą ir paprašė jo dukros Renukos rankos. Karalius patenkino Džamadagnio prašymą, ir po labai iškilmingai atšvęstų vestuvių Džamadagnis grįžo į savo buveinę su Renuka. Ji tapo ištikima Ričikos sūnaus Džamadagnio žmona ir dorybingai gyveno jo būste kartu su juo, laikydamasi dievobaimingų įžadų.

Ji pagimdė jam penkis gražius ir stiprius sūnus; jauniausias iš jų, pavadintas Rama, buvo tėvų numylėtinis ir viskuo buvo pranašesnis už savo vyresniuosius brolius. Savo šaunumu jis pelnė malonę dievo Šyvos, kuris jam padovanojo stebuklingą kirvį, ir šis kirvis tapo jo ginklu, su kuriuo atliko daug nuostabių žygdarbių.

Kartą, kai Džamadagnio sūnūs išėjo į mišką rinkti vaisių ir šaknų, jų motina Renuka nuėjo prie upės atlikti rytinio apsiplovimo. Ir ji nuo kranto pamatė šalies valdovą, karalių Čitraratą, kuris maudėsi ir upės vandenyse mėgavosi žaidimais su savo žmona. Matydama jų nerūpestingas linksmybes, Renuka pavydėjo jiems laimės. Tačiau išsigandusi savo nuodemingų minčių, ji skubiai apsiprausė upėje ir grįžo į lūšną.

Kai Renuka grįžo į savo būstą, Džamadagnis pastebėjo jos susijaudinimą; ir vidinio įžvalgumo dėka sužinojo jos mintis. Jį apėmė baisus pyktis. Kai grįžo iš miško keturi vyresnieji sūnūs, Džamadagnis liepė jiems nedelsiant nužudyti motiną. Išklausę šio baisaus liepimo, Džamadagnio sūnūs negalėjo ištarti nė žodžio iš siaubo ir širdgėlos; išgąsdinti jie nusijudino iš vietos. Tada Džamadagnis, dar labiau įtūžęs, prakeikė savo sūnus, ir jie visi keturi tuoj pat neteko proto ir pavirto laukiniais bežadžiais gyvuliais.

Kai iš miško sugrįžo jauniausias sūnus, Džamadagnis ir jam liepė nužudyti Renuką: „Tavo motina padarė nuodėmę,— užmušk ją be pasigailėjimo, mano sūnau". Ir Džamadagnio sūnus Rama, netardamas nė žodžio, pakėlė savo kirvį, su kuriuo niekada nesiskirdavo, ir nukirto savo motinai, nelaimingai karaliaus Prasenadžito dukrai, galvą.

Tada praėjo Džamadagnio pyktis, ir jis kreipėsi į sūnų tokiais žodžiais: „O Rama, tu — atsidavęs sūnus, klusnus tėvo valiai. Tu įvykdei mano liepimą, nesiginčydamas ir neabejodamas. Prašyk, ko nori, duosiu visa, ko panorėsi".

Ir Rama paprašė sugrąžinti jo motinai gyvybę ir atleisti jai nekaltą nuodėmę, ir dar jis paprašė Džamadagnio sugrą-

žinti jo broliams žmogiškąjį pavidalą ir protą. Šau jis prašė ilgo gyvenimo ir būti nenugalimam dvikovose su bet kokiu priešu žemėje. Ir išmintingasis Džamadagnis patenkino visus sūnaus prašymus.

Netrukus atsitiko taip, kad galingasis haihajų karalius Ardžūna, medžiojęs netolimame miške, atėjo iki Džamadagnio buveinės. Tuo metu atsiskyrėlio sūnūs vėl buvo išėję į mišką rinkti vaisių. Renuka su derama pagarba sutiko karališkąjį svečią, bet jis paniekino jos svetingumą ir apkvaitęs nuo pasipūtimo ir išdidumo liepė savo kariams nukirsti prie būsto augusius aukštus medžius ir atimti Ričikos sūnaus šventosios karvės veršiuką.

Kai iš miško grįžo Rama, Renuka papasakojo jam apie karaliaus Ardžūnos, įžeidusio atsiskyrėlio buveinę, siautėjimą. Ir Džamadagnio sūnus, dievobaimingas brahmanas Rama, kurio širdyje nebuvo išblėsusi kovos žygdarbių aistra, apimtas pykčio pagriebė savo kirvį, lanką ir strėles ir ėmė vytis karalių Ardžūną.

Jis pasivijo jį, ir jie susirėmė žiaurioj dvikovoj. Ardžūna, tikras, kad nugalės, grūmodamas savo didžiulėmis rankomis, puolė Ramą. Galingas karys lengvai rovė iš žemės didžiulius medžius su šaknimis ir galvojo, kad nesunkiai įveiks atsiskyrėlio sūnų. Iškrypęs iš doros kelio, jis nežinojo, kad neteko savybės būti nenugalimas ir kad Rama jį pražudys. Taikliai savo strėlėmis Džamadagnio sūnus žeidė grėsmingąjį haihajų karalių ir nukapojo jam rankas vieną po kitos. Savo strėlėmis jis nukirto tūkstantį jo rankų, ir Kritavirjos sūnus Ardžūna negyvas krito ant žemės. Taip išsipildė Višnaus pranašystė, ir dievai, ir visi dangaus ir žemės gyventojai pagaliau laisvai atsiduso.

Bet Ardžūnos sūnūs neatleido Ramai dėl savo tėvo mirties. Kartą, kai Ramos nebuvo namie, jie užpuolė jo būstą ir be gailesčio užmušė dievobaimingąjį šventuolį Džamadagnį, veltui besišaukiantį sūnaus pagalbos. Paskui jie pasitraukė. Rama sugrįžo iš miško, kur rinko malkas aukojimo laužui, ir rado tėvą negyvą savo namuose. Baisi širdgėla apėmė jį. „Kaip galėjo atsitikti,— raudodamas klausė jis savęs,— kad likimas nepagailėjo teisuolio Džamadagnio. Mano tėvas niekam nelinkėjo bloga ir nieko neskriaudė, niekada neiškrypo iš doros ir tiesos kelio. Pikti ir bepročiai Ardžūnos sūnūs užmušė taikų šventuolį, kaip medžiotojai užmuša elnią miške. Nedaug tebus šlovės jiems, užmušusiems beginklį senelį, leidžiantį savo dienas besimeldžiant ir pasninkaujant. Ar yra kuo pasigirti draugams ir giminėms!"

Ir, nenumaldomai aimanuodamas, Rama atliko paskutines apeigas savo tėvui ir užkūrė laidojimo laužą. Tada jis prisiekė išnaikinti žemėje kšatrijų giminę norėdamas atkeršyti už tėvo žuvimą.

Įtūžęs ir be pasigailėjimo kaudamasis jis vienas nugalėjo visus haihajų karaliaus Ardžūnos sūnus. Ir visus juos išnaikino. Jis sutriuškino visą neapkenčiamos haihajų karalystės kariuomenę, o po to paskelbė karą visai kšatrijų giminei. Jis apėjo žemę ir visur, kur sutikdavo kšatrijus, kviesdavo juos dvikovon, nugalėdavo ir nužudydavo; ir niekas nelikdavo gyvas nuo jo pražūtingo kirvio. Tuo metu jis gavo Parašuramos pravardę, tai reiškia Rama su kirviu, ir ši pravardė jį skiria nuo kito Ramos, Ravanos nugalėtojo, Ajodjos karaliaus, Dašaratos sūnaus.

Triskart septynis kartus valė nuo žemės kšatrijus Parašurama, triskart septynis kartus jis sutriuškino juos kovoj, kaudamasis vienas prieš visą kariuomenę. Jis pripildė jų kraujo penkis didžiulius ežerus Kurukšetroje ir atliko prie tų ežerų vyno aukojimą Brigaus giminei. Ir nušlavęs kšatrijus nuo žemės bei perdavęs ją brahmanų valdžion, Džamadagnio sūnus pasitraukė ant miškingų Mandaros kalno šlaitų atgailauti ir vykdyti įžadų.

Bet kai kurie kšatrijai vis dėlto išvengė mirties, pasislėpę nuo grėsmingojo Parašuramos slaptose buveinėse. Kai kuriuos moterų drabužiais persivilkusius haihajus priglobė žemės deivė Pritivė; karaliaus Viduratos iš Puraus giminės sūnus buvo paslėptas oloje ant Rikšos kalno, kur jį išaugino meškos; Kalmašapados sūnų Sarvakarmaną išgelbėjo išminčius Parašara, paslėpęs jį savo namuose šudros pavidalu; karaliaus Marutos palikuonis savo būste paslėpė Varūna. Šie nedaugelis išlikusiųjų paskui pratęsė kšatrijų giminę žemėje.

55. SAKMĖ APIE IŠMINČIŲ, PANORĖJUSĮ TURĖTI PALIKUONIŲ

Gyveno vienas išminčius, vardu Saubaris, perpratęs vedų išmintį ir garsus savo asketišku gyvenimu. Jis vykdė griežtą pasiaukojimo žygdarbį; dvylika metų išstovėjo pasinėręs į upės vandenį, neišlipdamas į krantą. Toje upėje gyveno didžiulė žuvis, turėjusi daugybę palikuonių. Jos vaikai ir anūkai būreliais plaukiojo ir išdykavo vandeny apie išminčių, ir jis mėgo žaisti su žuvytėmis, ir taip žaisdamas leido dienas ir naktis.

Kartą jis pagalvojo: „O kokia laiminga ši upėje gyvenanti žuvis! Gimusi tokioje prastoje gentyje, ji laiminga guosdamasi

daugybe palikuonių, savo vaikais ir vaikų vaikais. Iš tiesų ji įžiebė mano širdyje troškimą patirti tokią laimę; aš taip pat noriu mėgautis taikia palaima tarp savo vaikų".

Ir jis paliko upės vandenis, nutraukdamas savo pasiaukojimo žygdarbį, ir atėjo į Saulės giminės karaliaus Mandataro dvarą.

Renukos broliavaikis, garsiojo Parašuramos pusbrolis, Juvanašvos sūnus karalius Mandataras turėjo tris sūnus ir penkiasdešimt dukterų. Išmintingasis Saubaris atėjo piršlis vienai iš karalaičių. Kai karaliui pranešė apie jo atvykimą, Mandataras pakilo iš savo sosto ir labai pagarbiai sutiko dievobaimingąjį atsiskyrėlį. Kai Saubaris pasipiršo jo dukrai, karalius pažvelgė į jo asketiško gyvenimo išsekintą kūną ir panoro atsakyti iškaršusiam seniui. Bet bijodamas šventuolio pykčio, jis neištarė nė žodžio, tik nuleido galvą ir labai susimąstė. Matydamas jo sumišimą, brahmanas tarė: „Dėl ko susimąstei, karaliau? Kuo neįvykdomas mano prašymas. Aš prašau rankos tik tos tavo dukros, kuri pati sutiks tekėti už manęs".

Tada karalius jam atsakė, slapčia bijodamas išminčiaus prakeikimo: „O dievobaimingasis šventuoli, mūsų giminėje galioja paprotys išleisti dukteris už vyrų tik jų pačių sutikimu ir tik už joms lygaus. Kol jos nežino apie tavo piršlybas, aš negaliu pasakyti, ar jos bus joms tokios pat malonios kaip ir man. Štai kodėl aš delsiu atsakyti".

Išminčius, išklausęs karaliaus atsakymą, suprato jo tikruosius ketinimus. „Tai tik dingstis norint išsisukti nuo mano prašymo. Jis mano, kad aš moterims nebepatrauklus senis ir kad nė viena iš jo dukterų neišsirinks manęs. Gerai, tebūnie",— taip pagalvojo atsiskyrėlis, o garsiai pasakė: „Jeigu tavo namuose galioja toks paprotys, o didysis karaliau, liepk, kad mane įleistų į rūmų vidaus patalpas pas tavo dukteris. Ir jeigu nė viena iš jų neišsirinks manęs vyru, tegul bus kalta tik mano senatvė".

Tada Mandataras, nedrįsdamas prieštarauti senoliui, liepė eunuchui palydėti jį į rūmų moterų pusę. Ir kai tik Saubaris peržengė rūmų moterų pusės * slenkstį, jo pavidalas stebuklingai pasikeitė, ir karalaitės išvydo ne nukaršusį senį, o šaunų vyriškį, gražesnį ne tik už mirtinguosius vyrus, bet ir už gandarvus ir sidus.

Jo palydovas tarė karalaitėms: „Jūsų tėvas, o jaunosios mergelės, siunčia jums dievobaimingą šventuolį, kuris ieško sau nuotakos. Ir jis pažadėjo jam, kad nepaniekins jo piršlybų, jeigu viena iš jūsų išsirinks jį sau vyru".

Kai Mandataro dukros išklausė šiuos žodžius ir nukreipė savo žvilgsnius į Saubarį, kiekvienos širdis užsidegė aistra, ir jos visos, pertraukdamos viena kitą, skubėjo pasakyti, kad sutinka. „Pasitrauk, sese,— sakė jos viena kitai,— tai aš pasirinkau! Tu neverta būti jo žmona. Brahma sukūrė jį, kad taptų mano vyru. Tu neturi man trukdyti!" Ir karalaitės susipyko, ir kilo didelis triukšmas rūmų moterų pusėje. Kai apie tai išgirdo karalius, jis nustebo ir nežinojo, ką daryti. Ir teko jam, nors ir prieš savo valią, išleisti už išminčiaus visas penkiasdešimt savo dukterų.

Po vestuvių Saubaris parsivedė visas savo jaunas žmonas į savo buveinę. Jis pasikvietė dieviškąjį architektą Višvakarmaną, ir tas jo paprašytas pastatė kiekvienai iš penkiasdešimties žmonų po nuostabius rūmus. Kiekvieni rūmai buvo turtingai išpuošti, prie kiekvienų buvo užveisti sodai su tvenkiniais, kurių vandenyje, priaugusiame įvairiaspalvių lotosų, plaukiojo laukinės antys ir gulbės. Šiuose rūmuose Mandataro dukros prabangoj leido dienas, priiminėdamos svečius ir linksmindamosi su savo draugėmis ir tarnaitėmis.

Po kurio laiko pasiilgęs savo dukrų karalius Mandataras įsigeidė jas aplankyti, norėdamas sužinoti, ar jos laimingos, ar joms ko netrūksta savo vyro buveinėj. Jis leidosi į kelią, ir kai pasiekė Saubario buveinės ribas, išvydo daug nuostabių rūmų, švytinčių lyg saulė tarp nuostabių sodų ir ežerų. Karalius Mandataras įėjo į vienus iš jų ir su džiaugsmo ašaromis akyse apkabino jį pasitikusią dukrą ir paprašė: „Papasakok, mano vaike, kaip tu čia gyveni. Ar laiminga? Ar meilus tau tavo vyras? Ar nesiilgi gimtųjų namų?" Ir dukra jam atsakė, kad ji laiminga ir dėkinga tėvui, kurio malone gavo tokį pavydėtiną gyvenimą, ir nėra priežasčių jai ilgėtis tėvų namų. „Tik viena kelia nerimą,— tarė ji.— Mano vyras visada su manimi, jis niekada nepalieka manęs nė mano rūmų. Man gaila seserų, kurių jis visai nebelanko; bijau, kad jos jaučiasi įžeistos ir paniekintos".

Išgirdęs šį atsakymą, karalius nuvyko į kitus rūmus, pas kitą savo dukterį. Jai jis uždavė tuos pačius klausimus, kaip ir pirmajai, ir ji atsakė jam tais pačiais žodžiais kaip ir ta, kurią jis aplankė anksčiau. Ir ši dukra nerimavo dėl savo seserų, į kurias jų vyras, matyt, visiškai nekreipiąs dėmesio, visą laiką praleisdamas su ja viena.

Ir kiekvienuose rūmuose iš kiekvienos savo dukros karalius išgirdo lygiai tokį pat atsakymą. Apimtas nuostabos, jis galų gale atėjo pas Saubarį ir tarė jam: „O šventasis išminčiau, aš aplankiau visas savo dukras, tavo žmonas, ir įsitikinau ne-

paprasta tavo galybe, įgyta pasiaukojimu. Niekada nesu girdėjęs, kad kas nors turėtų tokių nepaprastų savybių!" Ir kurį laiką karalius Mandataras, deramai žento priimtas, viešėjo Saubario buveinėje, o po to grįžo į savo sostinę.

Laikui bėgant, Mandataro dukros pagimdė savo vyrui šimtą penkiasdešimt sūnų. Bėgo dienos, o Saubario meilė savo palikuonims vis labiau didėjo, ir jis visiškai pasinėrė į šeimyninio gyvenimo palaimą. Jau iš anksto džiaugėsi, kaip jo vaikai džiugins jį vaikišku čiauškėjimu; kaip jie mokysis vaikščioti; kaip užaugs ir suvyriškės; kaip jis matys juos vedusius ir kaip jie pagimdys jam anūkų, o paskui išvys jis ir savo proanūkius ir savo proanūkių vaikus. Taip jis svajojo kasdien, kol staiga pamatė, kad jo svajonės kuo toliau, tuo labiau pralenkia laiką. „Koks aš beprotis,— sušuko jis tada.— Mano troškimai neturi ribų. O kai išsipildys šios mano viltys, jas pakeis kitos. Štai aš išvydau savo vaikus suaugusius, pamačiau juos vedusius, sulaukiau jų palikuonių — savo vaikų vaikų, bet dabar mano siela trokšta išvysti mano anūkų vaikus ir anūkus; ir nebus galo mano troškimams, kol jų nenutrauks mirtis,— man atsivėrė akys. Draugystė su žuvimi nutraukė mano asketišką gyvenimą vandeny, paskui vedžiau, ir dabar daugybė palikuonių nepaprastai padidino mano rūpesčius, kreipdami mintis nuo Aukščiausiosios Dvasios * kontempliavimo. Ir atsiradus naujiems palikuonims, mano rūpesčiai ir nerimas vis didės. Pasaulio atsižadėjimas — vienintelis kelias išmintingam; tik šiuo keliu eidamas jis ras išsigelbėjimą."

Ir Saubaris paliko savo namus, lobius ir palikuonis ir pasitraukė į mišką, lydimas visų savo žmonų, kurios nenorėjo su juo skirtis. Miške jie visi gyveno asketiškai, laikydamiesi griežtų įžadų ir nukreipę savo mintis į aukščiausiąjį tikslą. Ir išmintingasis Saubaris jau nebegrįžo į pasaulietišką gyvenimą ir pasiekė aukščiausiąjį šventumą ir išsivadavimą iš atgimimų *.

56. INDRA IR ŠVENTIEJI ASKETAI

Kadaise gyveno karalius vardu Bangasvana. Jis garsėjo išmintingumu ir dievobaimingumu, ir pavaldiniai jį gerbė lyg dievą, bet buvo jis bevaikis, ir todėl karališkoji valdžia ir galybė nedžiugino jo. Gyveno jis labai asketiškai, atliko aukojimo apeigas Agniui ir įgijo šimtą galingų sūnų. Bet ši askezė ir tos apeigos nepatiko Indrai. Nuo Sundos ir Upasundos užpuolimų bei Ravanos vadovaujamų rakšų įsibrovimo į dangaus karalystę dievų valdovas bijojo visų didžiųjų asketų, nes jie

įgydavo galybę, kuri kėlė grėsmę jo valdžiai trijuose pasauliuose. Ir dangaus karalystės valdovas buvo nepatenkintas Bangasvana, atnašavusiu auką Agniui, nes tomis apeigomis jis pagerbė tik ugnies dievą, o Indra negavo savo aukos dalies. Ir Tūkstantakis sumanė atimti Bangasvanos galybę ir ėmė ieškoti jo silpnų vietų bei tykoti klaidų, norėdamas pakenkti, bet dievobaimingas karalius neiškrypo iš doros kelio, ir dievų valdovas nerado progos pasinaudoti kuria nors jo silpnybe.

Bet kartą karalius Bangasvana išsiruošė į mišką medžioti, ir tada Indra nutarė pasinaudoti šia palankia aplinkybe, norėdamas smogti smūgį Bangasvanos galybei. Kai karalius vienas be palydos nujojo toli į mišką, Indra sudrumstė jam protą, ir Bangasvana paklydo gūdžioje tankmėje. Kankinamas bado ir troškulio, jis veltui ieškojo kelio iš miško ir užklydo prie ežero, pilno skaidraus vandens. Bangasvana pagirdė tame ežere savo žirgą, o paskui pats nusirengė ir įbrido į vandenį, norėdamas atgaivinti nuovargio ir karščio iškamuotą savo kūną. Išsimaudęs karalius išlipo į krantą. Ir tada, žvilgtelėjęs į savo atvaizdą vandenyje, nustebęs ir išsigandęs pamatė, kad pavirto moterimi. Dabar jis suprato, kad ežeras buvo užburtas. Iš širdgėlos jis sušuko: „Kaipgi dabar josiu raitas ant žirgo? Kaip šiuo pavidalu grįšiu į savo sostinę? Kaip pasirodysiu savo sūnums, ką pasakysiu savo žmonoms, patarėjams ir pavaldiniams? Už ką mane ištiko ši nelaimė?"

Bet jam kitos išeities nebuvo, kaip sėstis ant žirgo ir grįžti į savo miestą. Išvydę savo karalių moters pavidalu, jo sūnūs ir tarnai, ir visi pavaldiniai baisiai nustebo. Karalius papasakojo viską, kas jam nutiko, ir tarė savo sūnums: „Aš palieku jums savo karalystę, būkite laimingi, mėgaudamiesi karališkąja valdžia. O aš pasitraukiu į miško buveinę ir ten praleisiu likusias savo dienas".

Jis pasitraukė į mišką ir apsigyveno dievobaimingo atsiskyrėlio buveinėje. Ir po kurio laiko pavirtęs moterimi Bangasvana pagimdė tam atsiskyrėliui šimtą sūnų. Paskui jis nusivedė juos į savo sostinę ir tarė pirmiesiems savo sūnums: „Jus pagimdė mano žmonos, kai aš buvau vyras. Šiuos savo sūnus pagimdžiau aš, būdamas moterimi. Valdykite mano šalį kartu kaip broliai, pagimdyti tų pačių tėvų". Ir du šimtai Bangasvanos sūnų, paklusę jo valiai, ėmė valdyti karalystę kartu santarvėje ir draugiškai.

Matydamas, kad Bangasvanos palikuonių padaugėjo ir jie klesti, Indra supyko. Jis pagalvojo: „Atrodo, paversdamas šį karalių moterimi aš, užuot pakenkęs, padariau jam gera!"

Ir dievų valdovas pasivertė keliaujančiu atsiskyrėliu, atėjo į Bangasvanos sostinę ir pasirodęs jo sūnums tarė: „Broliai niekada negyvena taikiai, net jeigu jie vieno tėvo. Kovoja Kašjapos sūnūs — asurai ir dievai, jie kaunasi dėl valdžios trijuose pasauliuose. Jūs, karalaičiai,— viešpataujančio valdovo Bangasvanos sūnūs. O šie — miško buveinėje gyvenančio atsiskyrėlio sūnūs. Kodėl jūs dalijatės su jais valdžia, kuri priklauso tik jums vieniems?" Tokiomis kalbomis Indra pasėjo nesantaiką tarp brolių, ir netrukus jie išžudė vieni kitus žiauriose kautynėse.

Tai sužinojęs, miške gyvenantis Bangasvana apraudojo savo sūnus ir negalėjo pamiršti savo širdgėlos. Tada Indra brahmano pavidalu atėjo pas jį ir paklausė: „Ko tu raudi, gražioji atsiskyrėle? Kokia nelaimė tave ištiko?" Atsiskyrėlė jam atsakė: „Negailestingas likimas pražudė du šimtus mano sūnų. Kadaise aš buvau karalius ir turėjau šimtą galingų sūnų. Kartą, išsimaudęs užburtame ežere, pavirtau moterimi ir pagimdžiau dar šimtą sūnų. Visi mano sūnūs buvo laimingi ir ramiai džiaugėsi karališkąja valdžia, bet likimo užgaida jie susipyko ir žuvo tarpusavio kovoje. Už ką mane ištiko šios nelaimės?"

Tada Indra jam prisipažino ir tarė: „Tu užsitraukei mano rūstybę aukodamas man nemalonią auką, už tai nubaudžiau tave". Bangasvana puolė į kojas dievų valdovui ir ėmė maldauti: „Pasigailėk, o valdove, manęs. Ta auka buvo paaukota tik norint įgyti palikuonių, o ne tau užgauti. Dėl to ir gyvenau asketiškai. Atleisk man, o dangaus karalystės valdove!"

Ir dievų karalius jo pasigailėjo ir tarė: „Aš tau atleidžiu ir siūlau pasirinkti dovaną, kurios panorėsi. Sakyk, kurie tavo sūnūs tau brangesni: tie, kurie gimė tau esant vyru, ar tie, kuriuos tu pagimdei būdamas moterimi. Sakyk, ir aš atgaivinsiu tuos, kuriuos man nurodysi!" Bangasvana jam atsakė nuolankiai sudėjęs rankas: „O Indra, atgaivink man sūnus, kuriuos pagimdžiau būdamas moterimi!"—„Kodėl tu pasirinkai šituos? — paklausė Indra.— Argi tu mažiau mylėjai tuos, kurie gimė tau esant vyru?"—„Moters meilė stipresnė už vyro meilę,— atsakė šis.— Motina labiau prisiriša prie savo vaikų negu tėvas. Todėl aš pasirenku savo pagimdytus, kai buvau moterimi".

Dievų valdovui atsakymas patiko. „Tu atsakei man teisingai, tu pasakei tiesą,— tarė jis,— ir už tai atgaivinsiu visus tavo sūnus! Dabar rinkis kitą dovaną, ir aš patenkinsiu tavo norą. Jeigu nori, vėl paversiu tave vyru, jei nenori, pasilik moterimi." Ir Bangasvana tarė: „Aš noriu būti moteris, o Šakra. Iš tiesų aš nenoriu vėl pavirsti vyru".—„Kodėl? — vėl paklausė Indra.— Kodėl tu pasirenki moters likimą, atsisakai būti

vyru?"—„Todėl, kad moteris daugiau negu vyras patiria meilės džiaugsmų",— atsakė Bangasvana.

„Tegul bus taip, kaip nori",— pasakė tada Indra ir pasitraukė į savo dangaus karalystę. O karalius Bangasvana iki savo gyvenimo pabaigos taip ir liko moterimi. Visi jo sūnūs atgijo ir dar ilgai laimingai valdė jo karalystę.

Ir gyveno kadaise du dideli išminčiai — Angiro sūnaus Brihaspačio sūnus Baradvadža ir Raibja iš Atrio giminės. Jie labai draugavo, ir jų buveinės buvo netoli viena kitos. Baradvadža turėjo sūnų, vardu Javakrį, Raibja — du sūnus — Paravasų ir Arvavasų.

Baradvadža buvo didis asketas. O Raibja — garsus visuose trijuose pasauliuose kaip nepralenkiamas šventųjų vedų žinovas. Baradvadžos sūnus Javakris kartą paklausė tėvo: „Pasakyk, kodėl tokią didelę pagarbą visi rodo išmintingajam Raibjai? Argi tavo pasiaukojimas ne didesnis negu vedų išmanymas?"— „Ne, mano sūnau,— atsakė jam Baradvadža.— Nieko nėra visuose trijuose pasauliuose aukštesnio už šventąją išmintį." Išgirdęs tai, Javakris nuliūdo. „Raibją gerbia labiau negu mano tėvą,— pamanė jis,— ir jo sūnums daugiau garbės. Bet aš juos būtinai pralenksiu!"

Ir stengdamasis pasiekti savo tikslą, Javakris pradėjo griežtai asketiškai gyventi. Jis pasninkavo, stovėjo ant vienos kojos ir per karščius, ir per šalčius degino savo kūną ugnimi ir šaldė šalčiausiame vandeny, ir kai jo nuopelnai dėl tokio pasiaukojimo labai padidėjo, jis kreipėsi į Indrą ir tarė: „Už mano pasiaukojimą suteik, dievų valdove, šventųjų vedų išmanymą".—„Ne šventuoliškumu pasiekiama vedų išmintis,— atsakė jam Indra.— Eik pas mokytoją, o Javakri, ir išmok vedas kaip pridera stropiai ir kantriai". Bet Javakris nepanoro įprastu būdu perprasti vedų išmintį ir tęsė savo pasiaukojimo žygdarbį. Ir pagaliau, įgijęs dar daugiau nuopelnų marindamas savo kūną, jis vėl kreipėsi į Indrą: „Tu nepasieksi savo tikslo marindamas kūną,— vėl jam atsakė Indra.— Eik pas mokytoją, o Baradvadžos sūnau".—„Nėra nieko šiuose trijuose pasauliuose, ko nebūtų galima pasiekti pasiaukojimu,— prieštaravo užsispyręs Javakris.— Jeigu tu dabar nepatenkinsi mano noro, aš dar rūsčiau marinsiu savo kūną; aš pradėsiu kirsti vieną po kitos savo kūno dalis ir mėtyti jas į ugnį; ir tavo valdžia danguje nuo mano žygdarbio susilpnės!" Ir teko Indrai patenkinti jo norą. Javakrio prašomas, jis perteikė jam ir jo tėvui tobulą vedų išmanymą ir pažadėjo, kad nė vienas varžovas negalės jiems prilygti šventosios išminties žinojimu.

Javakrio tėvas, išmintingasis Baradvadža, buvo nepatenkintas neprotingu savo sūnaus elgesiu. Jis įspėjo jį: „Valdyk savo išdidumą, mano sūnau, ir nesistenk pralenkti išmintingųjų Raibjos sūnų. Neliesk jų, neįžeisk jų galingojo tėvo, tai nežada tau nieko gera". Bet Javakris nepaisė protingo patarimo.

Pasikėlęs į puikybę, jis iškrypo iš doros kelio ir sumanė suvedžioti vyriausiojo Raibjos sūnaus Paravasaus gražiąją žmoną. Jis ėmė stengtis paslapčia ją sutikti ir persekioti nuodėmingais kėslais. Bet Raibja apie tai sužinojo ir baisiai įtūžo. Jis nurovė nuo savo galvos du kuokštus plaukų ir, užkeikdamas juos, iš vieno sukūrė nuostabią moterį, kaip du vandens lašai panašią į Paravasaus žmoną, o iš antro — baisų demoną. Ir jo sukurtoji moteris prisiviliojo Javakrį ir atidavė jį demonui, kuris užpuolė Baradvadžos sūnų, pasinaudojęs tuo, kad moteris pagrobė jo indą su vandeniu ir jis negalėjo atlikti išgelbstinčio apsiplovimo. Javakris ėmė bėgti, o demonas jį, nešvarų ir pavaldų piktajai dvasiai, persekiojo. Jis pavijo jį prie pat Baradvadžos namų durų, kur Javakris tikėjosi išsigelbėti. O Baradvadža tuo metu atlikinėjo šventas apeigas ir pastatė sargyboj prie durų aklą šudrą, įsakęs jam nieko neįleisti į namus, kad nesutrukdytų apeigų. Šudra užtvėrė Javakriui kelią, ir demonas pagriebė nelaimingąjį ir sudraskė jį anksčiau negu jis spėjo pasiekti aukojimo pašventintą žemę.

Sužinojęs apie sūnaus žuvimą, Baradvadža prakeikė Raibją. Ir išsipildė šis prakeikimas,— netrukus vyriausias Raibjos sūnus Paravasus užmušė miške savo tėvą prietemoje pamanęs, kad tai antilopė. Bet Arvavasus, jo jaunesnysis sūnus, laikydamasis griežto pasiaukojimo, atgaivino Raibją ir panaikino vyresniojo brolio tėvažudystės nuodėmę.

O neprotingasis Javakris pateko į Jamos karalystę, ir ten dievai jam parodė, kad pikta lemtis jį ištiko už puikybę ir už tai, kad nederamu būdu siekė perprasti šventąsias vedas.

Ir gyveno žemėje karališkas išminčius iš Kaušiko giminės Gadžio sūnus Višvamitra, kuris įvykdė negirdėtą šventuolišką žygdarbį, norėdamas tapti brahmanu, ir sukrėtė Indros karalystę iki pat pagrindų. Kartą galingasis Kanjabudžos karalius Višvamitra aplankė dieviškojo išminčiaus Vasištos buveinę ir pamatė ten stebuklingąją karvę Nandinę *, patenkinančią visus troškimus. Karalius panoro būtinai įsigyti tą karvę, bet Vasišta nesutiko jos atiduoti už jokius lobius. Tada Višvamitra pamėgino atimti stebuklingąją karvę jėga; bet Vasištos karvė sukūrė grėsmingus karius, privertusius bėgti visą karališkąją kariuomenę. „Pats dievas Djausas negalėjo atimti iš Vasištos karvės ir buvo nubaustas už jos pagrobimą",— pasakė Višva-

mitrai, ir jis pamatė, kad brahmanas galingesnis už karalių. Tada jis panoro iš kšatrijaus tapti brahmanu ir todėl pradėjo tokį pasiaukojimo žygdarbį, kad net Indra sutriko ir pagalvojo: „Ko gera, jis įgis tokią galią, kad nuvers mane iš dangiškojo sosto ir užgrobs mano karalystę, kaip kadaise ją buvo užvaldę Sunda ir Upasunda, o po to Ravana".

Ir kaip kadaise Brahma pasikvietė Tilotamą apginti dangaus nuo galingųjų asurų, taip Indra pasiuntė gražiąją apsarę Menaką, kad ji sugundytų Višvamitrą ir atitrauktų jį nuo dievams pavojingo šventuoliško žygdarbio.

Ir Menaka nuvyko prie Višvamitros buveinės, kur karališkasis išminčius atlikinėjo sunkiausią atgailą, o kartu su ja Indra pasiuntė vėjų dievą Vajų ir meilės dievą Kamą, kad jie padėtų jai įvykdyti užduotį. Gražuolė Menaka prisiartino prie Gadžio sūnaus būsto ir, pasveikinusi jį, ėmė žaisti ir išdykauti miško laukymėj netoli lūšnos. Tada vėjas dievų karaliaus liepimu nuplėšė nuo jos puošnius drabužius; šventuolis išvydo ją nuogą, ir jį apėmė aistra. Jis pašaukė ją, ir ji atėjo pas jį. Ir ilgai jie mėgavosi meile žydinčiame miške, ir metai pralėkė jiems lyg viena diena.

Taip gražioji Menaka atitraukė Višvamitrą nuo asketiško gyvenimo. Bet jis vis tiek pasiekė savo tikslą. Iš kšatrijo tapo brahmanu ir įgijo didelę galybę, leidusią jam varžytis su Vasišta. O Menaka, palikusi Višvamitrą, pagimdė nuo jo žavią mergaitę; šią mergaitę ji paliko Himalajų slėny, ant Malinės * upės kranto, o pati, daugiau negalvodama apie paliktą kūdikį, grįžo į Indros dangaus karalystę.

Gūdžiam, pilnam plėšrių žvėrių miške pamestą mergaitę pamatė danguje skraidantys sakalai. Jie nusileido ir sutūpė aplink ją, norėdami apginti. Ten, ant upės kranto, ją ir surado šventasis išminčius Kanva iš Angiro * giminės. Jis pasiėmė ją į savo buveinę ir išaugino kaip savo dukrą. Jis jai davė Šakuntalos vardą, o tai reiškia Sakalų apsaugota, nes kai pamatė ją miške, ją buvo apsupę ir pridengę savo sparnais, saugodami nuo pavojaus, šie paukščiai.

57. SAKMĖ APIE ŠAKUNTALĄ

Šeštos kartos Puraus palikuonis Ilinos sūnus Dušjanta buvo galingas karalius, valdęs daug žemės tarp keturių jūrų ir daugelį salų okeane. Tuo metu, kai jis valdė, žemėje klestėjo teisingumas ir pamaldumas. Indra laiku atsiųsdavo lietų, žemė davė derlių, ir Ilinos sūnaus pavaldiniai džiaugėsi gerove ir taika. Galingas ir narsus karys karalius Dušjanta buvo didelis

medžioklės mėgėjas. Kartą su didele palyda jis išvyko į mišką medžioti antilopių. Dušjantos kariai ant žirgų, dramblių ir su vežimais labai triukšmingai įsibrovė giliai į mišką. Nuo medžiotojų šūksmų, žirgų žvengimo, dramblių riaumojimo ir ratų girgždėjimo miškas prisipildė bildesio ir triukšmo, ir tūkstančiai laukinių žvėrių — antilopės, liūtai, tigrai, panteros, meškos ir daugelis kitų — išsigandę ėmė kaip paklaikę bėgti, o medžiotojai juos persekiojo ir žudė strėlėmis, akstimis, ietimis ir kardais.

Iš šio miško, jį nusiaubęs, karalius Dušjanta patraukė medžioti į kitą, o po to — į trečią. Trečiame miške, kur jis atvyko, pūtė vėjelis, maloniai vėsinantis pavargusį medžiotojo kūną, žydinčiuose medžiuose ir krūmuose, kurie nuostabiai kvepėjo, gražiausiais balsais giedojo paukščiai ir po šakomis, linkstančiomis nuo vaisių ir žiedų, dūzgė medų nešančios bitės.

Karalius liepė savo kariuomenei apsistoti pamiškėje, o pats, lydimas nedaugelio artimųjų, patraukė į miško pavėsį ir, braudamasis jo takais ir laukymėmis su savo vežimu, miško glūdumoje, ant upės kranto, kerinčio grožio nuostabioje vietoje jis išvydo atsiskyrėlio buveinę. Tai buvo atsiskyrėlio Kanvos būstas, ir karalius Dušjanta, palikęs savo pavaldinius už tvoros, įžengė į jį, norėdamas deramai pagerbti garsųjį Angiro palikuonį.

Jo sutikti iš lūšnos išėjo neregėto grožio mergelė. Pagarbiai nusilenkusi karaliui, ji pakvietė sėstis ir parodė jam deramą svetingumą: padavė vandens kojoms apsiplauti ir atnešė garbingo medaus gėrimo, kurį reikia paduoti priimant svečią; o paskui pasiteiravo apie sveikatą ir kuo ji galėtų jam pasitarnauti.

Karalius iš jos sužinojo, kad šventasis atsiskyrėlis Kanva neilgam išėjo iš namų atsinešti iš miško vaisių. Ir, sužavėtas mergelės grožio, Dušjanta paklausė: „Koks tavo vardas, o gražioji mergele? Kaip tu patekai į šią buveinę miško glūdumoje?"—„Mano vardas Šakuntala,— atsakė jam jaunoji atsiskyrėlė.— Šventasis išminčius Kanva mano įtėvis." Ir ji apsakė jam apie savo kilmę.

Karalius Dušjanta, užsiliepsnojęs aistra, norėjo nedelsdamas vesti Šakuntalą gandarvų papročiu *, pagal kurį įsimylėjėliai susijungia tarpusavio susitarimu, nelaukdami tėvų sprendimo. Jis siūlė jai brangias dovanas ir žadėjo visas savo karalystės brangenybes, jeigu ji sutiktų tapti jo žmona. Šakuntala sutiko, bet su sąlyga: „Tu turi pirma pažadėti man, kad sūnus, kurį pagimdysiu, paveldės tavo karalystę". Dušjanta jai paža-

dėjo tai, ir jie susituokė gandarvų papročiu, nelaukdami sugrįžtant šventojo Kanvos.

Po to karalius Dušjanta paliko Šakuntalą ir atsisveikindamas pažadėjo atsiųsiąs palydą ir kariuomenę ir įvesiąs į savo rūmus ją kaip karalienę. Kanva sugrįžęs namo sužinojo, kas įvyko, ir pritarė Šakuntalos jungtuvėms su Puraus palikuoniu, išpranašaudamas jiems abiem daug laimingų metų, o jų sūnui didelę galią.

Ir kai atėjo laikas, Šakuntala pagimdė nuostabaus grožio sūnų, panašų į dievus didingumu. Ji pavadino jį Sarvadamana, Visus sutramdančiu. Jau nuo kūdikystės jis buvo nepaprastos jėgos ir narsumo žaisdamas su laukiniais žvėrimis miške, supančiame buveinę. Jis vaikė tigrus, liūtus ir dramblius, šernus ir buivolus, jodinėjo ant jų, pririšdavo juos prie medžių, augančių šalia Kanvos būsto.

Ėjo metai, berniukas užaugo; o Dušjanta vis neatsiuntė pažadėtosios palydos Šakuntalos paimti. Ir kartą išmintingasis Kanva pasakė: „Atėjo laikas paskelbti Šakuntalos sūnų sosto paveldėtoju". Jis liepė savo mokiniams: „Šiandien pat leiskitės į kelią ir palydėkite Šakuntalą kartu su sūnumi į Dušjantos sostinę. Ištekėjusiai moteriai nedera ilgai užsibūti tėvo namuose, tai gali pakenkti jos geram vardui". Ir, paklusę Kanvai, jo mokiniai išvyko kartu su Šakuntala ir jos sūnumi į Hastinapuro * miestą, kurį valdė galingas karalius Dušjanta.

Jie atvyko į Dušjantos rūmus ir pasirodė karaliui. „Štai tavo sūnus, valdove,— tarė Šakuntala.— Atėjo laikas paskelbti jį sosto įpėdiniu. Prisimink savo pažadą". Bet karalius apsimetė nepažįstąs Šakuntalos. „Aš neprisimenu jokio pažado,— atsakė jis jai.— Eik šalin, atsiskyrėle, aš tavęs nepažįstu!" Išgirdusi šiuos žodžius, Šakuntala apmirė, tarsi suakmenėjo. Degdama iš gėdos ir širdgėlos, ji rūsčiai pažvelgė į karalių ir tarė: „Ar tau tinka šis melas, o valdove. Tu atsisakai manęs ir savo sūnaus, bet tavo širdis žino tiesą, ir žino ją saulė ir mėnuo, dangus ir žemė, vėjas ir ugnis, ir dievai Jama ir Darma. Kaip ryžaisi tu užsikrauti tokią nuodėmę? Tėvas atgimsta savo sūnuje. Skruzdėlės ir tos gina savo palikuonis. Kaipgi tu, įstatymų gynėjas, atsisakai savo sūnaus? Ir tu nerodai deramos pagarbos man, savo žmonai, stovinčiai prieš tavo sostą, o žmona — vyro pusė, jo geriausia draugė, jo parama ir laimėje, ir varge, ir namuose, ir kelyje. Ji nepalieka vyro nei šiame gyvenime, nei po mirties. Apsarės Menakos pagimdyta Himalajų kalnų slėnyje, vos gimusi, buvau jos palikta lyg svetimas vaikas. Kuo nusidėjau ankstesniame gyvenime, kad mano motina dar kū-

dikį pametė mane, o dabar vyras atsisako manęs ir mūsų sūnaus?"

Bet karalius atsakė: „Aš nepažįstu nei tavęs, nei tavo pagimdyto sūnaus! Moterys iš prigimties melagės — visi tai žino. Niekas nepatikės tavo žodžiais. Tavo motina, pasileidėlė Menaka, pagimdė tave, nuodėmingos aistros vaisių, ir tu, begėde, pasukai nuodėmingu keliu. Tu su manimi kalbi kaip pasileidėlė. Išeik, palik mano rūmus, melage atsiskyrėle!"

Tvardydama pyktį, Šakuntala atsakė: „Jeigu tu mane išvarai, išeisiu ir grįšiu į savo buveinę, bet savo sūnų, iš tavęs pagimdytą, palieku tau. Tu neišdrįsi jo atsisakyti!" Ir ji išėjo.

Tada pasigirdo balsas iš dangaus: „Sūnus priklauso tėvui, iš kurio jis gimė. Tai tavo sūnus, o Dušjanta. Užaugink jį ir išauklėk. Ir tegul jo vardas bus Barata *, Išaugintasis, nes tu jį mūsų liepiamas išauginsi".

Išgirdęs šiuos žodžius, karalius nudžiugęs tarė savo artimiesiems: „Aš laukiau tik šio balso iš dangaus, kad pripažinčiau savo sūnų. Aš žinojau, kad tai mano sūnus, bet bijojau, kad mano pavaldiniai suabejos ir nepripažins jo kilmės, jeigu tai paliudys tik Šakuntalos žodžiai". Ir jis priėmė sūnų ir pasiuntė parvesti Šakuntalos, o kai ji atėjo, karalius paaiškino jai priežastį, kodėl išsižadėjo tiesos, ir atleido jai, ką buvo pasakiusi iš pykčio.

Dušjanta paskelbė Baratą sosto įpėdiniu, kaip buvo susitarta. Ir kai galingasis Barata paėmė valdžią į savo rankas, jis nugalėjo visus kaimynus karalius ir tapo pasaulio valdovu — čakravartinu *; ir Kanva buvo jo vyriausiasis žynys. Barata tapo pradininku didžios ir garsios Baratų giminės, iš kurios kilo daug galingų karalių, į dievus panašių herojų ir karių. Ir jis davė savo vardą Baratavaršai — šaliai, esančiai visatos vidury.

58. SAKMĖ APIE KARALIŲ, PAVIRTUSĮ ČANDALA

Buvo Ikšvakaus giminėje galingas karalius, vardu Trišankus. Pasikėlęs į puikybę dėl savo galybės ir šlovės, jis kartą sumanė: „Imsiu ir pateksiu gyvas į dangų". Jis pasišaukė didį išminčių Vasištą ir paprašė jo atlikti tokias aukojimo apeigas, kurios padėtų jam gyvam patekti į dangų. Bet Vasišta jam atsakė: „Aš to padaryti negaliu".

Vasišta turėjo šimtą sūnų, didžių šventuolių, išmintimi ir dievobaimingumu prilygstančių tėvui. Nenorėdamas atsisakyti savo tikslo, karalius Trišankus ryžosi prašyti jų pagalbos. Jis nuvyko į pietų šalį, kur buvo jų buveinė ir, atėjęs ten, nuo-

lankiai prašė Vasištos sūnų patenkinti prašymą, kurį įvykdyti atsisakė jų tėvas. Bet ir jie atsisakė ir piktai subarė jį: „Jeigu mūsų tėvas, tavo globėjas, pasakė negalįs patenkinti tavo prašymo, kodėl to paties tu prašai kitų?"

„Jeigu taip,— atsakė jiems Trišankus,— jeigu ir jūs, kaip jūsų tėvas, nerodote man deramos pagarbos ir atsisakote padaryti, ko prašau, aš to paprašysiu kito išminčiaus." Tada Vasištos sūnūs, supykę dar labiau, prakeikė išpuikėlį karalių: „Tegul tu pavirsi niekingu čandala!"

Tos pačios dienos pavakare karalius Trišankus pavirto čandala, kurį niekina ir kurio vengia kilnieji. Apsirengęs mėlynu drabužiu, nuskusta, pelenais pabarstyta galva, su geležiniais papuošalais ant kūno, laidotuvių vainiku ant pečių jis nužingsniavo vienišas savo keliu, o jo patarėjai ir palyda išsibėgiojo, bijodami susitepti nuo jo artumo.

Paverstas čandala Trišankus atėjo tada prie Višvamitros buveinės. Tuo metu Višvamitra rūsčiu, asketišku gyvenimu susilygino su brahmanais ir įgijo negirdėtą galybę. Prisimindamas prieš Vasištą patirtą pralaimėjimą, jis dabar visaip stengėsi įrodyti savo pranašumą prieš jį. Šios dviejų didžių išminčių varžybos tęsėsi daug metų, ir daug nelaimių atsitiko tik dėl jų.

Kai Višvamitra iš Trišankaus sužinojo, kad Vasišta atsisakė atlikti aukojimo apeigas, kurios įleistų karalių gyvą į dangų, užsidegė noru nugalėti nemėgstamą varžovą. „Aš padarysiu tai, ko prašai",— pasakė jis Trišankui.

Ir Višvamitra išsiuntinėjo savo mokinius į visas puses, įsakydamas sukviesti į aukojimą visus dievobaimingus brahmanus, šventųjų apeigų žinovus. Iš visur ėmė rinktis į didžias aukojimo apeigas žyniai,— visos šalies brahmanų gentys skubėjo atsiliepti į Višvamitros kvietimą, tik Vasištos sūnūs atsisakė: „Kaip gali dievobaimingieji dalyvauti apeigose, atliekamose čandalai. Ir dar šių apeigų vyriausiasis žynys bus kšatrijas!"— taip jie atsakinėjo Višvamitros pasiuntiniams. Kai Višvamitra išgirdo, kad taip buvo atsakyta, įtūžo. Jis prakeikė Vasištos sūnus: „Tegul septyni šimtai kartų jų palikuonių bastysis po žemę, nerasdami prieglobsčio, maitindamiesi nešvariu maistu ir užsidirbdami pragyvenimui darbais, uždraustais dievobaimingiesiems. Tegul jų, paniekinusių čandalą, palikuonys, patirs panašų likimą. Ši gentis bus žinoma muštikos arba dombos * pavadinimu".

Sukvietęs pamaldžiuosius brahmanus, Višvamitra paskelbė įvyksiančių apeigų tikslą: „Teįžengia teisusis karalius Trišankus gyvas į dangų!" Išminčiai kalbėjo vienas kitam: „Šis didy-

sis šventuolis Višvamitra, įgijęs negirdėtą galią, gali užsiplieksti iš įtūžio, neprieštaraukime jam, kad neužsitrauktume jo pavojingo pykčio". Ir jie sutiko dalyvauti aukojimo apeigose.

Tada Višvamitros vadovaujami išmintingieji brahmanai, susirinkę iš visų kraštų, atliko iškilmingąsias apeigas. Gadžio sūnus Višvamitra, šio aukojimo vyriausiasis žynys, kreipėsi į dievus, kviesdamas juos nužengti į aukos pašventintą žemę ir priimti kiekvienam skirtą dalį. Bet nė vienas iš Višvamitros kviečiamų dangaus gyventojų nenusileido į žemę. Tada įtūžęs išminčius pasakė karaliui Trišankui: „O karaliau, tu pats dabar įsitikinsi mano šventuoliška galybe. Vien tik kūno kankinimu pasiektų nuopelnų galia aš įkelsiu tave gyvą į dangų!" Ir vos tik jis tai ištarė, karalius Trišankus visų susirinkusiųjų akivaizdoje pakilo į dangų.

Bet kai dievų valdovas Indra pamatė, kad Trišankus kyla į dangų, jis tarė jam: „Eik atgal, karaliau. Tu nusidėjėlis, paniekinęs savo dvasios globėją, nenusipelnei dangaus buveinės". Tardamas šiuos žodžius, galingasis Indra numetė Trišankų iš dangaus, ir tas lėkė į žemę žemyn galva, šaukdamas iš baimės Višvamitrai: „Gelbėk mane! Gelbėk!" O įpykęs Višvamitra suriko, kreipdamasis į krintantį Trišankų: „Sustok! Sustok!" Ir šventuoliška galia karališkasis išminčius sukūrė pietinėje dangaus pusėje naujas žvaigždes ir tarė degdamas pykčiu: „Aš sukursiu naują Indrą ir naujus dievus arba visata liks visai be Indros!"

Tada dievobaimingieji brahmanai, dievai ir asurai maldavo jį sutramdyti savo pyktį ir atleisti. O Trišankus, sustabdytas Višvamitros žodžių, tuo tarpu pakibo nejudėdamas tarp naujų žvaigždynų. „Šis karalius, o didysis šventuoli, nevertas įžengti į dangų,— kalbėjo išminčiai Višvamitrai.— Jis įžeidė savo dvasios globėją". Bet Gadžio sūnus atsakė: „Aš pažadėjau įkelti jį į dangų, ir savo žodžio turiu laikytis!" Tada dievai tarė: „Tegul jis lieka ten, kur tu sustabdei jo kritimą, ir tegul pasilieka pietinėje dangaus pusėje šios tavo sukurtos žvaigždės. Taip išsipildys tavo žodis".

Ir Višvamitra sutiko: „Tegul bus taip, o dievai!" Taip Trišankus pasiliko visam laikui tarp pietų dangaus žvaigždynų *.

59. SAKMĖ APIE ŠUNAHŠEPĄ

Trišankaus sūnus buvo Hariščandra, kuris paveldėjo Ikšvakaus giminės karalystę, kai jo tėvas gyvas pakilo į dangų. Karalius Hariščandra turėjo šimtą žmonų, bet nė viena jam nepadovanojo sūnaus, ir todėl didis liūdesys gniaužė karaliaus

širdį. Kartą dieviškasis išminčius Narada klajodamas aplankė jį. Karalius pagarbiai jį priėmė ir gausiai apdovanojo. Šnekučiuodamasis su išmintinguoju Narada, karalius jį paklausė: „Kiekvienas nori turėti sūnų — ir protingas, ir kvailys; pasakyk man, Narada, kas jiems iš to, kad turi sūnų?"

„Paklausyk manęs, o karaliau,— atsakė jam Narada,— aš papasakosiu tau, ką turi tas, kuriam gimsta sūnus. Tėvas, išvydęs sūnaus veidą *, sumoka savo skolą protėviams; sūnus jam suteikia nemirtingumą. Nėra didesnio žemiško džiaugsmo kaip džiaugsmas tėvo, sulaukusio sūnaus. Nei pelenais pabarstytas kūnas, nei skarmalai, nei iki pečių užauginti plaukai — joks pasiaukojimas neatneša tokių nuopelnų, kokius suteikia sūnaus gimimas. Tėvas iš naujo atgimsta sūnuje, sūnus jį išgelbsti nuo pragaro kančių. Maistas palaiko gyvybę, pastogė suteikia prieglobstį, brangenybės — grožį, vesdamas įsigyji karvių, turėdamas žmoną — turi draugę, dukra teikia rūpesčių, didžiausią dangaus palaimą tėvui dovanoja sūnaus gimimas."

Ir Narada patarė Hariščandrai: „Melskis dievui Varūnai, kad jis dovanotų tau sūnų. Kreipdamasis į Varūną melsk: „Tegul gimsta man sūnus, ir aš tau jį paaukosiu".

Pasakęs šiuos žodžius, Narada išvyko, o karalius Hariščandra paklausė jo patarimo. Jis meldė dievą Varūną: „Tegul gimsta man sūnus, ir aš jį tau paaukosiu!"—„Tegul bus taip",— atsakė jam Varūna.

Ir karaliui gimė sūnus, kurį pavadino Rohita. Tada Varūna tarė karaliui: „Štai tau gimė sūnus. Paaukok jį man, kaip žadėjai". Bet Hariščandra atsakė: „Tik po dešimties dienų nuo gimimo gyvulys tinka aukojimui. Tegul praeina dešimt dienų, tada tau jį paaukosiu".—„Tegul bus taip",— sutiko Varūna. Praėjo dešimt dienų, ir Varūna vėl atėjo atsiimti aukos: „Štai praėjo dešimt dienų, vykdyk dabar, ką pažadėjai". Bet Hariščandra atsakė: „Tik kai išdygsta paskirto aukoti gyvulio dantys, jis tinka apeigoms atlikti. Palauk, kol jam išdigs dantys".— „Tegul bus taip",— atsakė Varūna. Ir kai Rohitai išdygo dantys, Varūna vėl atėjo jo pasiimti. „Palauk,— pasakė jam vaikelio tėvas.— Jis bus tinkamas aukoti, tik kai iškris jo pirmieji dantys!"—„Tegul bus taip",— atsakė Varūna.

Taip ėjo metai po metų, ir kiekvieną kartą, kai dievas Varūna reikalavo jam pažadėtos aukos, Hariščandra surasdavo vis naują priežastį apeigoms atidėti. Ir Rohita išaugo ir suvyriškėjo, ir jau nebebuvo galima ilgiau atidėlioti karaliaus Hariščandros Varūnai duoto įžado.

Bet tada Rohita pasiėmė lanką ir strėles ir pabėgo į mišką; ir ten jis klajojo ištisus metus, nenorėdamas būti paaukotas lyg gyvulys. Po metų jis išgirdo gandą, kad supykęs dėl neatlikto įžado dievas Varūna nubaudė karalių Hariščandrą — pasiuntė jam vandenligę *. Rohita norėjo grįžti namo ir išvaduoti tėvą nuo negalios, bet pakeliui jam pasirodė Indra brahmano pavidalu ir tarė: „Palauk, Rohita, dar negrįžk, dar neatėjo laikas. Skurdus klajūno gyvenimas patinka dievams, nėra garbingesnės dalios negu ši. Pasilik miškuose, Hariščandros sūnau!"

Dar metus Rohita praleido miškuose ir vėl norėjo grįžti namo, ir vėl jį sulaikė Indra. Ir trečius metus jis klajojo po miškus, o paskui ir ketvirtus, ir penktus, ir kiekvieną kartą, kai, baigiantis metams, jis rengdavosi grįžti pas tėvą, Indra pasirodydavo jam kelyje ir grąžindavo atgal į mišką.

Šeštais savo klajonių metais Rohita sutiko miške pavargėlį brahmaną iš Brigaus giminės Ričiką *, kuris atėjo ten kamuojamas bado su savo žmona ir trimis sūnumis. Ričikos sūnų vardai buvo Šunahpuča, Šunahšepa ir Šunolangula *. Rohita tarė brahmanui: „Atiduok man vieną iš savo sūnų, kad galėčiau išsipirkti iš Varūnos; tegul jį paaukoja vietoj manęs. Aš tau už tai duosiu šimtą karvių". Brahmanas sutiko, bet jis nenorėjo atiduoti vyriausiojo sūnaus; o motina nesutiko atiduoti jauniausiojo; ir jie pardavė Rohitai už šimtą karvių savo vidurinįjį sūnų — Šunahšepą.

Rohita nuvedė jį į savo tėvo sostinę ir tarė: „Tegul paaukoja šį brahmano sūnų vietoj manęs". Dievas Varūna sutiko, kad juos sukeistų: „Brahmanas brangesnis už kšatriją". Tada vandenlige besikamuojantis karalius Hariščandra įsakė žyniams viską paruošti aukojimo apeigoms.

Tuo tarpu vargšas Šunahšepa, prieš savo valią atvestas į Hariščandros rūmus, pamatė tarp susirinkusių brahmanų savo giminaitį, didįjį išminčių Višvamitrą *; Višvamitros sesuo buvo Ričikos žmona ir Šunahšepos motina. Nelaimingasis Ričikos sūnus puolė į kojas Višvamitrai ir sušuko: „O išmintingasis, visi mane apleido — nebeturiu dabar nei tėvo, nei motinos, nei artimųjų, nei draugų! Mane nori lyg gyvulį nudurti prie aukojimo altoriaus. Tavim vienu aš pasikliauju — išgelbėk mane, gailestingasis šventuoli, kaip tėvas gelbsti sūnų nuo pražūties!"

Ir Višvamitra jam atsakė: „Nusiramink, Šunahšepa, aš tau padėsiu". Jis kreipėsi į savo sūnus ir tarė: „Šis jaunas atsiskyrėlis prašo, kad jį užstočiau. Tegul vienas iš jūsų pakeis

jį prie aukojimo altoriaus". Bet Višvamitros sūnūs pasipiktinę atsakė: „Kaip gali tu, tėve, dėl svetimo sūnaus atiduoti pražūčiai savo vaikus? Tai neteisinga, tai tas pat kaip valgyti savo paties kūną!" Tada įtūžęs Višvamitra prakeikė savo sūnus: „Negerbdami tėvo norų, jūs drįsote taip įžūliai man prieštarauti! Už tai jūs tūkstantį metų bastysitės po žemę, valgydami nešvarų maistą, jūs tapsite muštikomis kaip Vasištos sūnūs ir jų palikuonys!"

Šunahšepai jis pasakė: „Kai tave pririš prie aukojimo stulpo, sukalbėk šias mantras *, ir jos tave išgelbės". Ir jis pasakė Ričikos sūnui dvi šventai saugomas mantras — maldas, kuriomis kreipiamasi į deivę Ušasę.

Ir štai Šunahšepą apvilko raudonu drabužiu *, uždėjo jam ant kaklo raudonų gėlių girliandą ir atvedė į aukojimo vietą. Bet kai atėjo metas pririšti jį prie aukojimo stulpo, nė vienas iš žynių nepanoro tai padaryti savo rankomis. Tada Šunahšepos tėvas tarė: „Duokite man dar šimtą karvių, ir aš tai padarysiu" *. Rohita pažadėjo jam duoti dar šimtą karvių, ir jis pririšo Šunahšepą prie stulpo virve, nupinta iš šventosios kušo žolės.

Bet kai atėjo laikas aukoti brahmano sūnų, nė vienas iš žynių nesutiko tai padaryti. Šunahšepos tėvas pasakė: „Duokite man dar šimtą karvių, ir aš tai padarysiu". Rohita liepė duoti jam dar šimtą karvių. Tada Ričika su aštriai išgaląstu peiliu prisiartino prie sūnaus.

„Jie nori paaukoti mane lyg būčiau ne žmogus",— pagalvojo Šunahšepa. Ir jis kreipėsi į dievus — Agnį ir Savitarą, Somą, Indrą ir Ašvinus. „Melskis aušros deivei Ušasei,— pasakė jam Ašvinai,— ji tave išgelbės." Šunahšepa ėmė melstis Ušasei *, šviesiajai Nakties deivės seseriai; ir kai jis kalbėjo tą maldą, kurios jį išmokė Višvamitra, raiščiai nuo jo ėmė kristi; ir vos tik ištarė paskutinę eilutę, pasijuto laisvas, o karalius Hariščandra tuo akimirksniu atsikratė vandenligės. Ir susirinkę brahmanai ir karalaitis Rohita ėmė džiūgauti ir šlovinti Šunahšepą.

Višvamitra paskelbė: „Nuo šiol aš pasiimu Šunahšepą, tegul jis bus mano sūnus *. Jis bus mano mokinys ir paveldėtojas vietoj mano tikrųjų sūnų, kurių atsisakau už tėvui parodytą nepagarbą!" Ir žyniai priėmė Šunahšepą į savo luomą, ir jis po kurio laiko tapo įžymiu išminčiumi, didžiu aukojimo apeigų žinovu.

Nuo to laiko sakmę apie Šunahšepą kartoja visi, kurie nori turėti sūnų, ir jų troškimai išsipildo.

60. AGASTJOS DARBAI

Didysis išminčius Agastja, Urvašės ir Varūnos sūnus, atsirado pasaulyje pilname vandens ąsoty, kuriame stebuklingu būdu buvo ir išaugintas kartu su savo broliu Vasišta. Jis buvo vienas iš garsiausių dangaus išminčių, ir būtent jis padėjo Indrai nuversti iš dangaus sosto Nahušą ir susigrąžinti karalystę. Bet daug metų jis gyveno žemėje, miško buveinėje netoli Vindjos kalnų.

Jis mito miško vaisiais ir šaknimis, malšino troškulį švariu šaltinio vandeniu, dengė savo kūną elnio kailiu ir neturėjo jokios prabangos, jokių kūniškų malonumų. Atsižadėjęs pasaulio džiaugsmų, rūsčiu pasiaukojimu jis pasiekė tokio šventumo ir galios, kad jam lenkėsi net kalnai.

Kartą Vindjos kalną apėmė pavydas, kad aplink Meraus viršūnę keliauja saulė, mėnulis ir žvaigždės. Vindjos kalnas tarė saulei: „Kiekvieną dieną tu nuo aušros ligi sutemų apkeliauji Merų, teikdama jam žibesį ir švytėjimą. Aš noriu, kad ir mane pagerbtum apeidama aplink iš kairės į dešinę". Bet saulė atsisakė patenkinti Vindjos prašymą. „Ne savo noru sukuosi aš aplink Meraus kalną,— pasakė saulė,— o Visatos kūrėjo valia. Man paskirtas šis kelias, ir negaliu iš jo iškrypti".

Apmaudas ir pyktis apėmė Vindjos kalną, kurio prašymą atstūmė dienos šviesulys. Ir tada norėdamas atkeršyti dievams ir saulei, Vindja ėmė augti vis aukštyn, kol jo viršūnė atsirėmė į dangaus skliautą, užtverdama kelią planetoms ir žvaigždėms, ir mėnuliui, ir saulei. Sutriko dienos ir nakties kaita, žemėje įsivyravo netvarka, ir sunerimę dievai nuskubėjo prie įpykusio kalno ir ėmė jį prašyti duoti kelią šviesuliams. Bet Vindja nekreipė dėmesio į šį prašymą, nesiteikdamas net atsakyti dievams.

Tada Brahmos patarimu dievai kreipėsi į didįjį šventuolį Agastją, išgarsėjusį savo dvasios galia, ir prašė jį pašalinti kliūtį nuo mėnulio ir saulės kelio. Agastja sutiko. Prisiartinęs prie nepaklusnaus kalno, jis tarė jam: „Šlovė tau, o didysis Vindja. Tu užtemdai visus kalnus savo grožiu ir spindesiu! Padaryk malonę, palenk žemiau savo viršūnę, kad atsivertų man kelias į pietų šalis. Aš greit grįšiu atgal, ir tada tu galėsi atsitiesti ir vėl augti aukštyn, kiek panorėsi".

Vindja negalėjo atsakyti garsiojo Varūnos sūnui, jis palenkė savo viršūnę, atverdamas jam kelią į pietų šalis ir ėmė laukti išminčiaus sugrįžtant. Bet Agastja pasiliko pietuose, taip

ir negrįžo, o Vindja iki šiol yra susilenkęs, atvėręs kelią saulei, mėnuliui ir žvaigždėms.

Kitą kartą išmintingasis Agastja nubaudė Hlados sūnų, klastingą ir žiaurų asurų karalių Ilvalą. Tai buvo tuo metu, kai jis vedė gražiąją Lopamudrą, ir štai kaip tai atsitiko.

Kartą Agastja ėjo miško keliu ir rado didžiulę ir gilią duobę. Agastja žvilgtelėjo į ją ir pamatė, kad toje drėgnoje ir tamsioje duobėje prie pat dugno kabo žemyn galva jo protėviai, seniai pasitraukę iš šio gyvenimo *. Ši bausmė juos ištiko už tai, kad Agastja, jų palikuonis, iki šiol neturėjo sūnų, ir jų giminė nebuvo pratęsta. Jie ėmė maldauti Agastją pagalbos: „Tik kai gims tau sūnus, mes galėsime įeiti į Indros karalystę". Agastja pažadėjo juos išgelbėti ir išvyko ieškoti nuotakos. Ir niekur negalėjo rasti mergelės, kuri būtų verta tapti jo žmona. Tada jis sugalvojo pats susikurti nuotaką. Iš kiekvieno gyvo žemės padaro jis paėmė tai, kas buvo jame gražiausia, ir, visa surinkęs, sukūrė nepaprasto grožio ir proto kūdikį.

Tuo metu vidarbų * karalius neturėjo palikuonių, ir Agastja jam atidavė sukurtąją mergaitę. Karalius jai davė Lopamudros vardą ir išaugino kaip savo tikrą vaiką. Jis augino ją prabangoje ir rūpinosi ja. Šimtas gražiausių šalies mergelių patarnavo karalaitei Lopamudrai, ir ji visas jas pranoko savo grožiu, elgesiu ir geru būdu.

Tokia graži buvo Lopamudra ir tokia didelė sklido apie ją šlovė, kad niekas nedrįso jai pirštis, iš anksto žinodami gausią neigiamą atsakymą. Ir pats vidarbų karalius galvojo: „Kažin, ar atsiras žemėje jos vertas jaunikis".

Ir štai atėjo diena, kai Agastja sumanė atsiimti iš karaliaus savo sukurtąją mergelę. Jis atėjo į vidarbų sostinę ir tarė karaliui: „Aš noriu vesti karalaitę Lopamudrą". Nenorėjo karalius atiduoti savo įdukros už atsiskyrėlio, apsivilkusio elnio kailiu, bet atsakyti didžiam šventuoliui neišdrįso. O karalienę, Lopamudros įmotę, atsiskyrėlio piršlybos taip pritrenkė, kad ji negalėjo ištarti nė žodžio.

Tada Lopamudra pasakė vidarbų karaliui ir karalienei: „Neliūdėkite dėl manęs. Tegul šis atsiskyrėlis veda mane, ir tegul šios vedybos jums abiem suteiks daug gėrio".

Po vestuvių apeigų Agastja su jauna žmona pasitraukė į miško buveinę. Ten jis liepė Lopamudrai nusiimti auksinius vėrinius ir apyrankes, nusimesti prabangių minkštų audinių drabužius ir apsivilkti šiurkščių karnų apdarą, o ant pečių užsimesti elnio kailį. Gražioji Lopamudra romiai pakluso Agastjos liepimui ir ėmė su juo gyventi nuošalioj miško bu-

veinėj, padėdama jam atlikinėti apeigas ir laikytis rūsčių įžadų.

Lopamudros grožis, romumas ir atsidavimas sujaudino Agastjos širdį ir įžiebė didelę meilę jai. Ir kartą, kai ji sugrįžo nuo upės po apsiplovimo, jis pirmą kartą po vestuvių pakvietė į santuokinį guolį. Lopamudra prisiartino prie jo, pagarbiai sudėjusi rankas prieš veidą, ir tarė jam su švelnia šypsena: „Aš žinau, tu vedei mane, kad turėtum palikuonių. Bet prieš tai tu turi parodyti, ko verta tavo meilė. Aš noriu turėti tokį pat gražų guolį, kokį turėjau vidarbų karaliaus rūmuose. Noriu pasipuošti savo nuostabiais papuošalais, kuriuos taip mėgau, ir noriu, kad tu apsivilktum puošnų drabužį, o ne šiuos šiurkščius nudryžusius skarmalus ir kad tave puoštų vainikai ir girliandos. Argi nuodėmė pasipuošti iš meilės?"

Sumišęs Agastja jai atsakė: „Bet aš neturiu tokių turtų, kokius turi vidarbų karalius".—„Argi tu ne didis išminčius ir šventuolis? — nustebo Lopamudra.— Argi tu negali gauti visko, ko panorėsi? Juk aš tave prašau taip mažai!"—„Aš negaliu naudoti savo galios, įgytos atsisakant pasaulio tuštybių, paikiems troškimams patenkinti,— tarė jai Agastja.— Taip galiu prarasti visus savo nuopelnus". Bet Lopamudra laikėsi savo: „Arba tu patenkinsi mano prašymą, mano vyre, arba nebus tarp mūsų meilės. Tegul būna be priekaištų tavo dorybė, bet ir aš neatsisakysiu to, ką pasakiau".

Ir Agastja matydamas, kad žmona nenusileis, išėjo parnešti jai turtų.

Jis atėjo pas valdovą, vardu Šrutavarmaną, ir paprašė dovanų iš jo turtų pertekliaus. Bet kilnusis Šrutavarmanas tokio pertekliaus neturėjo, jo pajamos buvo lygios išlaidoms, ir nors dievobaimingas karalius buvo pasiryžęs atiduoti garsiajam išminčiui visą savo turtą, Agastja nenorėjo padaryti jam ir jo pavaldiniams skriaudos, atimdamas jiems pagal įstatymą priklausančią dalį.

Kartu su Šrutavarmanu Agastja nuėjo pas kitą karalių, kuris vadinasi Vridašva, vildamasis, kad šio pajamos bus didesnės. Bet ir šis karalius neturėjo pertekliaus, ir dabar lydimas jau dviejų karalių Agastja nuėjo pas trečią. Bet ir trečias karalius neturėjo atliekamų pajamų, ir tada jie visi ėmė galvoti, pas ką dabar reikės eiti. Ir prisiminė šaunieji karaliai, kad pasaulyje yra turtingiausias iš karalių asurų valdovo Hiranjakašipaus anūkas, Hlados sūnus Ilvala,— jo turtai nesuskaičiuojami. Ir nutarė jie eiti su Agastja pas Ilvalą.

Karalius Ilvala valdė Manimačio miestą. Kadaise jis kreipėsi į brahmanus, prašydamas dovanoti sūnų, kuris jėga ir šau-

numu prilygtų Indrai, bet brahmanai atsisakė. Nuo to laiko jis keršijo jiems už tai ir krėtė visokias šunybes. Toks pat buvo ir jo jaunesnysis brolis Vatapis. Nedorėlis Ilvala mokėjo visokių pasivertimų. Susitaręs su savo broliu Vatapiu, jis paversdavo jį avinu. Paskui iš šio avino mėsos ruošdavo vaišes ir siūlydavo jas brahmanams, kuriuos kviesdavo į savo rūmus, žadėdamas dovanų. Kai brahmanai nežinodami suvalgydavo uždraustos mėsos, pažeisdami varnos įstatymą, Ilvala juos be pasigailėjimo užmušdavo.

Pas šiuos brolius galvažudžius ir atėjo ieškodamas turtų Agastja ir trys dievobaimingi karaliai. Ilvala juos sutiko prie savo sostinės vartų ir parodė deramą pagarbą, o paskui pakvietė į rūmus, kur pasiūlė savo nuodėmingų vaišių. Agastja iš karto suprato, kuo nori juos pavaišinti Ilvala; bet jis nusprendė visam laikui atsikratyti niekingojo Vatapio ir todėl neatsisakė pasiūlytos mėsos. Ilvala padavė visiems svečiams po lygiai; bet Agastja viską suvalgė vienas, neleisdamas savo palydovams prisiliesti prie vaišių.

Kai tik vaišės baigėsi, Ilvala, manydamas, kad jo gudrybė pavyko, pašaipiai šypsodamasis pašaukė savo brolį Vatapį, norėdamas grąžinti jam buvusį kūną. Bet tuo metu iš Agastjos pilvo pasigirdo toks garsas, lyg trenktų perkūnas iš dangaus; ir išminčius nusijuokė. Veltui šaukė Ilvala brolį; Vatapis ištirpo Varūnos sūnaus pilve, ir nieko iš jo nebeliko. Taip atkeršijo Agastja Ilvalai už tyčiojimąsi iš žynių.

Po valgio Agastja papasakojo Ilvalai, ko pas jį atėjo su trimis valdovais. Tada klastingasis Ilvala tarė: „Įspėk mįslę, kurią tau užminsiu, ir tu gausi visa, ko prašai. Sakyk, teisuoli Agastja, ką būtent sugalvojau tau duoti?" Agastja tuoj pat atsakė: „Tu nori padovanoti kiekvienam mano palydovui po dešimt karvių, o man nori duoti dukart daugiau ir dar auksinį vežimą, pakinkytą greitais lyg mintis žirgais. Eik ir patikrink, ar iš tiesų šis vežimas auksinis, juk pats dar to nežinai".

Ilvala liepė savo patarėjams patikrinti Agastjos žodžius. Tie atėjo ir pranešė, kad vežimas iš tiesų gryno aukso. Nuliūdo tada Ilvala, pagalvojęs, kad norėdamas pasityčioti iš Agastjos, be reikalo pražudė mylimą brolį, o dabar dar turi dovanoti nepageidaujamam svečiui brangų vežimą. Bet jis nieko negalėjo padaryti, ir teko atiduoti išminčiui ir jo palydovams atspėtas dovanas.

Su auksiniu vežimu, pilnu auksinių monetų ir brangių papuošalų, Agastja ir jį lydintys valdovai paliko asurų sostinę Manimatį. Karaliai grįžo į savo karalystes, o Varūnos sūnus pasuko į buveinę, kur jo laukė Lopamudra.

Džiaugsmingai sutiko gražioji Lopamudra vyrą, grįžusį su brangiomis dovanomis. Ji pažadėjo jam dovanoti labai šaunų ir galingą sūnų. Tada Agastja paklausė, ar ji norėtų turėti tūkstantį sūnų arba šimtą, tokio galingumo kaip tūkstantis, ar dešimt sūnų tokio galingumo, kaip tas šimtas, ar vieną sūnų, galingą kaip tūkstantis. Ir Lopamudra pageidavo vieno sūnaus, kuriam niekas neprilygtų žemėje.

„Tegul bus taip",— tarė Agastja; ir tą pačią naktį jie pradėjo abiejų laukiamą sūnų. Kitą rytą Agastja paliko savo buveinę ir pasitraukė į mišką rūsčiai atgailauti, o Lopamudra liko buveinėje laukti gimstant sūnaus. Septynerius metus ji nešiojo vaisių po širdim ir tik aštuntaisiais pagimdė negirdėtos galios ir proto sūnų. Jau iš mažų dienų jis mokėjo vedas, upanišadas ir vedangus * ir parnešdavo iš miško šventajam laužui nepaprastai sunkių medžių.

Ir dar pasakojama apie Agastją, kad kartą jis išgėrė jūrą, padėdamas dievams kovoti su galingaisiais asurais.

Kai dievai, nugalėję asurus, suginė juos į jūros dugną, šie sumanė atkeršyti ir sugriauti visus tris pasaulius iki pamatų. Bet pirmiausiai jie norėjo išnaikinti tuos, kas išmano šventąją išmintį ir gyvena teisuoliškai. „Pasaulis laikosi išmintimi, dorybėmis ir tikėjimu. Išmintį, gėrį ir tikėjimą palaiko brahmanai. Jeigu išnaikinsim brahmanus, pasaulis atsidurs ant pražūties ribos",— taip samprotavo asurai ir ėmė naktimis išeidinėti iš jūros dugno į krantą ir griauti šventuolių buveines.

Kiekvieną naktį išlįsdavo iš jūros kraugeriai demonai ir klaidžiodavo po miškus, be gailesčio žudydami brahmanus; ir jie negailėjo nei vaikų, nei moterų. Nebeliko kas atlikinėja apeigas, suiro įprasta gyvenimo tėkmė; žmonės palikdavo savo būstus ir iš baimės slėpdavosi kalnų olose. Tik drąsiausi didvyriai, mokantys šaudyti iš lanko ir mėtyti ietį, ieškodavo po miškus pasaulio siaubėjų, bet veltui — niekur nerasdavo jų. Klastingieji asurai tik naktimis išlįsdavo iš jūros ir iki aušros vėl grįždavo atgal.

Tada Indros vadovaujami dievai sutrikę atėjo pas Višnų prašyti patarimo. Jie pašlovino pasaulio globėjo žygius ir narsą ir tarė: „Mes atėjome tau apsakyti savo nelaimių. Išvaduok visatą ir dangaus gyventojus nuo baisios baimės. Ligi šiol visi gyvi padarai gyveno žemėje taikiai ir ramiai, žmonės aukodavo dievams aukas ir klestėjo nežinodami vargų. Bet dabar juos užpuolė didelės negandos. Naktimis kažkas slapčia įsibrauna į dievobaimingųjų buveines, žudo išminčius ir šventuolius, griauna altorius ir kelia siaubą žmonėms. Iš bai-

mės jie palieka miestus ir kaimus ir ieško prieglobsčio kalnų olose. Užgeso šventosios ugnys ant altorių, ir gyvenimas sustojo, dievai liko be aukų. Mus graužia rūpestis; nežinoma jėga grasina sugriauti ir pražudyti mūsų karalystę!"

„Broliai, aš žinau tai,— atsakė jiems Višnus,— ir žinau, kas sėja žemėj siaubą ir mirtį. Klausykite manęs. Tai asurai naktimis išlenda iš jūros slapčia žudyti, o prieš aušrą vėl pasislepia jūros dugne. Yra tik vienas būdas iškviesti asurus į atvirą mūšį — reikia nusausinti jūrą, kad nebūtų jiems kur pasislėpti. Eikite pas Varūnos sūnų šventąjį Agastją. Tik jis pajėgs tai padaryti."

Dėkingi dievai pagarbiai nusilenkė visažiniui Višnui ir nuvyko prie Agastjos buveinės. Su didžiausia pagarba prisiartinę prie jūros valdovo sūnaus dievai pašlovino jo ankstesnius žygdarbius, kad nuvertė Nahušą nuo Indros sosto ir kad pašalino kliūtį nuo saulės ir mėnulio kelio,— ir palinkėjo jam amžinos gerovės. Po to jie apsakė šventuoliui savo naują nerimą. Dievai prašė Agastją padėti jiems nusausinti okeano dugną, kad galėtų nubausti klastinguosius pasaulio griovėjus.

Ir teisuolis Agastja nuvyko ant okeano kranto, o dangaus gyventojai lydėjo jį. Jie prisiartino prie jūros, kur pūtė stiprus vėjas; bangos riaumodamos ritosi į krantą, palikdamos ant smėlio baltas putas, o jūros žuvimi mintantys paukščiai šaižiai klykaudami sklandė virš vandens. Ant okeano kranto susirinko daugybė gandarvų ir jakšių, ir minios žmonių — visi norėjo savo akimis pamatyti neregėtą stebuklą.

Prisiartinęs prie vandens, Agastja pasakė: „Aš išgersiu šią jūrą lygiai taip, kaip jūs išgeriate indą vandens, kai troškulys kankina. Žiūrėkite, kaip nusausinsiu jūros dugną, ir būkite pasirengę mūšiui". Ir Agastja įbrido į jūrą ir priglaudė lūpas prie vandens; ir visi su nuostaba pamatė, kaip jūra ėmė greitai nykti išminčiaus viduriuose.

Ir greit atsivėrė jūros dugnas, ir dievai su garsiais šūksmais puolė savo priešus, pasislėpusius okeano gelmėse. Žiaurus, bet neilgas buvo šis mūšis; dangaus gyventojai lengvai nugalėjo apsunkusius nuo nuodėmių asurus ir be gailesčio juos žudė. Užmuštųjų asurų kūnai nuklojo okeano dugną; su auksine kovos apranga, pasipuošę aukso vėriniais, apyrankėmis ir auskarais, jie gulėjo ten lyg medžiai, pakirsti kirvio pačiame žydėjime. Ir tik nedaugeliui iš jų pavyko išsigelbėti nuo mirties, tiems, kurie pabėgo į požemio pasaulį.

Pergalingi dievai džiūgaudami išėjo iš jūros dugno į krantą ir pašlovino Agastjos žygdarbį. Ir jie paprašė išminčių vėl pripildyti okeaną vandens. Bet Agastja juos nuliūdino atsaky-

damas: „Nebėra jau manyje išgerto vandens,— tarė jis dievams,— jis jau išgaravo iš mano pilvo. Nusausintos jūros jau nebegaliu vėl pripildyti vandens. Nuo šiol jūs rūpinkitės, išmintingieji dievai, kaip sugrąžinti jūrai vandenį". Ir palinkėjęs dievams geros kloties, Agastja pasitraukė. O dievai pagalvoję, Indros vadovaujami, nuvyko pas visagalį Brahmą paklausti jo patarimo.

61. GANGOS NUSILEIDIMAS ANT ŽEMĖS

Kai dievai atėjo pas Brahmą prašyti patarimo, kaip vėl pripildyti vandens Agastjos išgertą jūrą, Praamžis jiems atsakė: „Ilgai jums teks laukti, o išmintingieji, iki to laiko, kol gims Ikšvakaus Saulės giminėje Ajodjos mieste karalius Bagirata. Tik jam bus lemta sugrąžinti okeanui prarastus vandenis".

Tuo metu Ajodjos miestą valdė galingas ir išmintingas karalius iš Saulės giminės, vardu Sagara. Jis buvo Hariščandros sūnaus Rohitos anūkas. Sagaros tėvas mirė dar sūnui negimus, ir karalienė, likusi našlė, norėjo kartu su vyru susideginti ant laidotuvių laužo, bet vyriausiasis žynys Aurva * ją sulaikė: „Tu savo įsčiose nešioji kūdikį. Nuodėmė žudyti dar negimusį sūnų. Jam lemta tapti didžiu kariu, daugelio genčių ir tautų nugalėtoju".

Taip atsitiko, kad Sagara gimė po tėvo mirties. Jis išaugo išmintingojo Aurvos miško buveinėje, nes be valdovo likusią Ajodjos karalystę užgrobė barbarų gentys. Kai Sagara užaugo, jis kilo į karą prieš barbarus, sutriuškino juos žiaurioje kovoje ir susigrąžino savo protėvių valdas. Ir pavergė jis barbarų gentis ir užvaldė daug kitų tautų: javanus ir skitus, kambodžus ir pechlevius *. Užkariavęs svetimas šalis, jis privertė jų gyventojus arba nusiskusti galvas, arba užsiauginti barzdas, kad skirtųsi nuo tikrųjų pavaldinių, jo gimtosios šalies gyventojų. Jis uždraudė nugalėtiesiems mokytis vedas ir atlikinėti šventas brahmanų apeigas; tada javanai, pechleviai, skitai ir kitos jo pavergtos gentys iš kšatrijų tapo niekinamais mlečais — barbarais.

Karalius Sagara turėjo dvi žmonas — Kešinę ir Sumatę. Kešinė buvo vidarbų karaliaus sesuo, Sumatė — Kašjapos ir Vinatos dukra, paukščių karaliaus Garudos sesuo. Bet nei Kešinė, nei Sumatė nepadovanojo Sagarai palikuonių. Ir kartą trokštantis turėti sūnų karalius nuvyko su savo abiem žmonomis į Himalajų kalnus ir ėmė griežtai asketiškai gyventi. Kai praėjo šimtas žiauriausio kūno marinimo metų, pas karalių Sagarą atvyko Brahmos sūnus dieviškasis išminčius Brigus *

ir pasiūlė jam apdovanojimą. „Tu turėsi galingų palikuonių, o karaliau, ir sulauksi didelės šlovės,— tarė jam Brigus.— Viena iš tavo žmonų pagimdys sūnų, kuris pratęs tavo giminę; kita duos gyvybę šešiasdešimčiai tūkstančių tavo sūnų".

Tada nudžiugusios karalienės paklausė išminčiaus: „Kuri iš mūsų, o brahmane, pagimdys vieną sūnų, o kuri — tokią daugybę?"—„Rinkitės pačios",— atsakė joms Brigus. Tada dalyvaujant karaliui Kešinė pasirinko vieną sūnų, giminės pratęsėją, o Garudos sesuo Sumatė — šešiasdešimt tūkstančių galingų ir garsių sūnų.

Ir nusilenkęs galingam šventajam, Sagara kartu su žmonomis grįžo į savo sostinę. Netrukus abi karalienės pastojo ir atėjus laikui pagimdė. Kešinė pagimdė sūnų, panašų į dangaus gyventojus, o iš Sumatės įsčių pasirodė didžiulis moliūgas. Kai jį pamatė, karalius Sagara įtūžo ir įsakė savo tarnams Sumatės pagimdytą vaisių išmesti iš rūmų. Bet kai tik karaliaus tarnai palietė šį moliūgą, iš dangaus pasigirdo balsas: „O karaliau Sagara! Nedaryk nuodėmės, neatsisakyk savo vaikų! Pastatyk saugioje vietoje šešiasdešimt tūkstančių ąsočių, pripildyk juos išvalyto aliejaus ir į kiekvieną indą atsargiai įdėk po vieną šio moliūgo sėklelę. Iš kiekvieno ąsočio tavo džiaugsmui išaugs po šaunų sūnų".

Balsas nutilo, ir Sagara nudžiugęs padarė taip, kaip liepė dangus.

Po kurio laiko į ąsočius įdėtos sėklos sudygo ir iš jų išėjo šešiasdešimt tūkstančių jaunų karalaičių, Sagaros sūnų. Jie buvo nepaprastai stiprūs ir savo grėsminga išvaizda visiems keldavo siaubą. Tačiau, kol buvo jauni, juos dažnai skriaudė ir engė jų įbrolis, Kešinės sūnus Asamandža *. Jis iš jaunų dienų buvo pikto būdo, o kai užaugo, dori žmonės visai negalėjo per jį ramiai gyventi; Ajodjos gyventojai labai kentėjo nuo piktų jo išdaigų ir žabangų. Jo mėgstama pramoga buvo grobti vaikus ir skandinti juos pro miestą tekančios upės vandeny. Galų gale Sagara, įpykdytas savo vyriausio sūnaus blogo elgesio, išvijo jį iš savo šalies. Bet jis pasiliko Asamandžos sūnų, savo anūką Anšumaną. Anšumanas buvo visai nepanašus į savo piktąjį tėvą; jis buvo pamaldus ir gero būdo, ir visi jį mylėjo.

Kai paaugo Sumatės pagimdyti šešiasdešimt tūkstančių sūnų, jie kaip ir Asamandža ėmė rodyti savo blogą būdą. Jų buvo tiek daug ir jie buvo tokie stiprūs, kad nieko nebijojo ir negerbė, net dievų. Jie skriaudė ir dievus, ir gandarvus, ir rakšus, ir žmones, pūtėsi prieš visus dėl savo narsumo ir jėgos ir stengėsi su kiekvienu įsivelti į rietenas. Ir Ajodjos

karaliaus piktavalių sūnų išdaigos pasidarė tokios nepakenčiamos, kad ir dievai, ir žmonės kreipėsi į Brahmą maldaudami užtarimo.

Brahma nuramino maldaujančius, išpranašaudamas, kad jau nebeilgai jiems liko kentėti Sagaros sūnų skriaudas — netrukus piktieji karalaičiai žūsią, ir juos pražudysią jų pačių darbai. Su viltimi grįžo dievai į savo dangaus karalystę, o žmonės — į žemę ir ėmė laukti, kada Sagaros sūnus ištiks lemtis, kurios jie nusipelnė.

Ir štai atėjo diena, kai Sagara, nugalėjęs visus aplinkinius karalius, nutarė savo pergales atšvęsti atlikdamas didžiąsias žirgo * aukojimo apeigas. Pagal paprotį aukojimui skirtą žirgą iš pradžių išleisdavo į laisvę. Ir visur, kur jis ėjo, jam iš paskos sekė šešiasdešimt tūkstančių karaliaus sūnų, skelbdami Sagaros valdžią visose žemėse, kur tik žengė žirgo koja.

Ir kai žirgas atėjo prie jūros (be vandens nuo didžiojo Agastjos žygdarbio laikų) ir žengė į jūros dugną, jis akimirksniu išnyko karalaičiams iš akių * lyg būtų prasmegęs žemėn. Sagaros sūnūs puolė visur jo ieškoti; jie apėjo visas apylinkes, bet žirgo niekur nebuvo.

Sagaros sūnums neatėjo į galvą, kad jų žirgą pagrobė ne kas kitas, o dievų valdovas Indra. Pernelyg didelis žemės karalių iškilimas visada keldavo Indros nepasitenkinimą. Valdovas, atlikęs šimtą žirgo aukojimo apeigų, susilygindavo galybe su Indra *, o dangaus karalystės valdovas negalėjo pakęsti varžovų. Todėl jis nuolat stengdavosi sutrukdyti garbėtroškoms žemės valdovams atlikti šias apeigas; štai ir šį kartą jis pagrobė ir paslėpė Sagaros žirgą.

Bet Sagaros sūnūs žinojo, kad aukojimo žirgo dingimas — pats blogiausias ženklas, žadantis valdovui sugriauti visus jo sumanymus, o gal net žūtį. Su didžiausiu uolumu jie puolė ieškoti; apėjo visą žemę, apieškojo miškus ir kalnus, bet žirgo taip ir nerado.

Jie grįžo į Ajodją nuleidę galvas ir prisipažino tėvui, kad neišsaugojo aukojimo žirgo. Karalius Sagara labai supyko ir pasiuntė sūnus vėl ieškoti, įsakęs be žirgo negrįžti. Ir vėl apėjo jie visas pasaulio šalis, bet viskas buvo veltui.

Visur bastydamiesi, jie aptiko gilų plyšį perdžiūvusios jūros dugne. Jie nusprendė jį dar pagilinti, tikėdamiesi rasti, ką prarado. Ir Sagaros sūnūs išrausė visą jūros dugną taip giliai, kad pasiekė požemio pasaulio Patalos ribas, keldami siaubą ten gyvenantiems rakšams ir nagams, ir žudydami visus, kas jiems pasipainiodavo kely. Daug dienų ir naktų jie rausėsi vis giliau į žemę ir pasiekė pagaliau pasaulio dramb-

lius, laikančius žemę — Airavatą rytuose, Mahapadmą pietuose, Vamaną vakaruose ir Sarvabaumą šiaurėje.

Pagerbę dieviškuosius dramblius, ant savo galvų laikančius žemę, šešiasdešimt tūkstančių Sagaros sūnų tęsė savo ieškojimus. Ir štai požemio pasaulio šiaurės vakarų pakrašty jie pamatė savo žirgą, ramiai besiganantį laukymėje. O netoli jo ant žemės sėdėjo atsiskyrėlis, pasinėręs į dievobaimingus apmąstymus.

Tai buvo pats Višnus didžiojo išminčiaus ir šventuolio Kapilos * pavidalu. Neprotingi Sagaros sūnūs, paniekinę gražų paprotį, neparodė išminčiui deramos pagarbos; su didžiausiu triukšmu ir šūksmais, mosuodami mietais ir akmenimis, kuriais rausė žemę, jie puolė tiesiai prie žirgo. Ir jie grasė Kapilai: „Tai tu, galvažudy, pagrobei mūsų aukojimo žirgą? Žiūrėk, nepakliūk mums į rankas!"

Tada Kapila, kurio dievobaimingus apmąstymus jie sudrumstė, pažvelgė piktai į karalaičius. Ir savo liepsningu žvilgsniu jis akimirksniu pavertė pelenais šešiasdešimt tūkstančių Sagaros sūnų.

Šventuoliai iš Kapilos buveinės atnešė į Ajodją žinią apie Sagaros ir Sumatės sūnus ištikusią dalią. Ilgai liūdėjo karalius Sagara, bet susitaikė su dievų valia.

Kai atėjo papročių nustatytas mirusiųjų paminėjimo laikas, Ajodjos karalius pasišaukė savo anūką Anšumaną ir tarė: „O teisingasis Anšumanai, mane ištiko didelė nelaimė. Aš netekau visų savo sūnų; tik tu man likai. Žuvo šešiasdešimt tūkstančių tavo tėvo brolių, didžiojo Višnaus pykčiu paversti pelenais, jų palaikai guli požemio pasaulyje be laidojimo apeigų. Tavo tėvą Asamandžą už jo piktadarybes, paklusdamas liaudies valiai, išvariau už Ajodjos ribų. Žiauriose kautynėse nugalėjau priešus, pajungdamas savo valiai visus žemės valdovus, bet lig šiol negaliu paaukoti žirgo ir atšvęsti savo pergalių. Anšumanai, aš pavedu tau atlikti tai, ko nepavyko padaryti tavo tėvo broliams. Surask žirgą, kurio neišsaugojo mano sūnūs, ir parvesk jį atgal į Ajodją!"

Anšumanas pagarbiai nusilenkė savo seneliui ir išėjo ieškoti žirgo Ajodjos karaliaus žuvusių sūnų pėdsakais. Kelias jį atvedė prie išdžiūvusio okeano. Šiauriniame okeano krašte jis išvydo gilų plyšį, ir giminaičių išrausta plačia perėja Anšumanas nusileido į požemio pasaulį ir išėjo į laukymę, kurioje sėdėjo Kapila, nugrimzdęs aukščiausiosios tiesos apmąstymuose. Ir sudėjęs iš pagarbos rankas prieš veidą Anšumanas tyliai prisiartino prie didžiojo šventuolio, nusilenkė jam į kojas ir papasakojo apie savo atvykimo tikslą.

Kapilai patiko romus ir pagarbus Anšumano elgesys, ir jis pažadėjo Sagaros anūkui patenkinti kiekvieną jo norą. Anšumanas pirmiausiai paprašė leisti pasiimti aukojimui skirtą žirgą; paskui jis tarė: „Pasakyk man, o didysis išminčiau, ar yra būdas nuplauti šešiasdešimties tūkstančių žuvusių karaliaus sūnų nuodėmes, kad jie rastų ramybę dangaus karalystėje?" Kapila jam atsakė: „O Anšumanai, tu teisingas ir doras. Tau padedant, karalius Sagara galės įvykdyti savo norus. Tu sugrąžinsi jam šį žirgą, ir tegul jis paaukoja jį kaip priklauso, o tavo sūnaus sūnus reikiamu laiku gaus didžiojo Šyvos palaiminimą ir jo malone nukreips į žemę dangaus upę Gangą *. Jos vandenys vėl pripildys išdžiūvusią jūrą ir nuplaus žuvusių Ajodjos karaliaus sūnų palaikus. Kai tik šventieji Gangos vandenys palies jų palaikus, jie apsivalys nuo nuodėmių ir gaus dangaus karalystę".

Anšumanas dėkingas nusilenkė gerajam šventuoliui ir, pasiėmęs žirgą, tuo pačiu keliu grįžo į Ajodją. Jis papasakojo karaliui Sagarai viską, kas jam nutiko, apsakydamas ir Kapilos pranašystę. Nudžiugintas laimingo Anšumano sugrįžimo ir gerų pranašysčių, Ajodjos karalius atliko iškilmingas žirgo aukojimo apeigas. Ir dievai buvo patenkinti Sagara, ir jis dar ilgai valdė savo karalystę, saugodamas taiką ir savo pavaldinių gerovę.

Bet atėjo diena, kai jėgos apleido Ajodjos valdovą, ir jo gyvenimo saulė pakrypo vakarop. Tada jis perdavė karalystę Anšumanui ir paliko žemę, pasirinkdamas dangaus palaimą.

Po Anšumano sostas atiteko jo sūnui Dilipai, po Dilipos Anšumano anūkui Bagiratai. Karalius Bagirata buvo gražus, galingas ir laikėsi įstatymų. Visam pasaulyje niekas neprilygo jam galybe ir narsa; jo sostą supo minios jam pavaldžių valdovų; brahmanai šlovino jo dorybes ir išmintį, bet sunki našta gulėjo Bagiratai ant širdies — tai liūdnos jo protėvių dalios prisiminimas. Jis neužmiršo, ką išpranašavo Kapila, kalbėdamasis su jo seneliu; ir kartą, palikęs karalystę savo patarėjams, nuėjo prie Himalajų papėdės ir ėmė vykdyti rūsčius įžadus.

Tūkstantį metų praleido Bagirata, vykdydamas didį pasiaukojimo žygdarbį ant šlaitų Himalajų, kurių didingos viršūnės stiebėsi į dangų, švytėdamos brangiaisiais akmenimis. Nuostabios giraitės puošė ten kalnų šlaitus, kuriais tekėjo į lygumas greitos švarios upės; giliose olose slėpėsi žiaurūs liūtai ir tigrai; aplink skardeno nuostabių paukščių balsai; ant gilių ežerų paviršiaus žydėjo lotosai ir aukštai virš jų skambėjo nuostabi gandarvų giesmė; ant akmeninių uolų sėdėjo gražuo-

lės apsarės, ir kinarai linksmino jas savo dangiškąja muzika; o tolumoje, kur žemė susilieja su dangumi, vaikščiojo milžiniški drambliai; ir sidabrinis švytėjimas gaubė plačiuosius Himalajų pečius.

Ir kai praėjo tūkstantis metų, didžiojo Himavato duktė Ganga pasirodė Bagiratai nuostabios mergelės pavidalu. Tuo metu Gangos upė tekėjo danguje, ir jos vandenys dar nebuvo susimaišę su žemės upių vandeniu.

Ganga pasakė: „O didysis karaliau, ko tu nori iš manęs? Dėl ko tu tūkstantį metų žiauriausiai marini savo kūną? Pasakyk man savo troškimus, o dievobaimingasis šventuoli, ir aš viską tau duosiu". Bagirata deivei pasakė: „O didžioji Ganga! Kadaise mano protėviai blogu elgesiu įpykdė teisuolį Kapilą, ir savo žvilgsniu jis pavertė juos pelenais. Ir iki šiol jiems nėra vietos dangaus karalystėje. Tik tavo šventi vandenys, palietę jų palaikus, gali nuplauti mano protėvių nuodėmes. Norėdamas išmelsti iš tavęs šią malonę, aš pasmerkiau save tūkstančiui metų rūsčios atgailos". Palankiai nusiteikusi Ganga Bagiratai atsakė: „Aš pasiryžusi tau padėti, o dievobaimingasis Dilipos sūnau, bet tai, ko tu prašai, sunku padaryti. Jeigu nukreipsiu savo vandenų tėkmę iš dangaus į žemę, žemė neišlaikys jų kritimo. Visoje visatoje tik vienas Šyva gali išgelbėti žemę nuo pražūtingo mano vandenų smūgio ir nukreipti juos į ją, nepadarydamas žalos. Prašyk Šyvos šios malonės ir, jeigu jis sutiks, aš patenkinsiu tavo prašymą".

Ir dėkingas Bagirata nusilenkė Gangai ir nuėjo prie Kailasos kalno papėdės. Ten, netoliese Šyvos buveinės, jis vėl ėmėsi rūsčiai marinti kūną, kad įgytų grėsmingojo valdovo malonę. Ir praėjo daug metų, ir pagaliau Šyva pasirodė Anšumano anūkui ir pažadėjo padėti Gangai nusileisti iš dangaus. Pasikėlęs kartu su Bagirata aukštai į kalnus, Šyva liepė jam pašaukti deivę. Ir atsiliepdama į Bagiratos kvietimą, Ganga pasirodė ant snieguotos kalno viršūnės. Ji nukreipė savo vandenis iš dangaus į žemę; o kad jų kritimas nepakenktų žemei, Šyva pakišo galvą ir savo kakta atrėmė krintančio vandens srauto smūgį. Ir jo kūnu vanduo nutekėjo ant žemės ir pasuko į okeaną.

Ir Bagirata nuėjo paskui Gangos vandenis, o jam iš paskos sekė dievai ir dangiškieji išminčiai, gandarvai ir asparės, žemiškieji karaliai ir šventuoliai, troškę išvysti, kaip Ganga vėl pripildys vandens išdžiūvusį okeaną.

Bet kai Ganga tekėjo pro Višvamitros prosenelio, išminčiaus iš Kaušiko giminės Džahnaus buveinę *, ji sutrikdė jį ir atitraukė nuo dievobaimingų įžadų laikymosi; ir įpykęs iš-

minčius vienu gurkšniu išgėrė šventąją upę. Dabar Bagiratai teko maldauti išmintingąjį Džahnų nauja atgaila, kol šis atleido ir išleido Gangą iš savo vidurių į laisvę. Bet nuo to laiko Gangą vadina Džahnave — Džahnaus dukra, nes jis išleido ją iš savęs, tarsi pagimdydamas ją antrą kartą.

Ir Gangos vandenys tekėjo toliau, ir įsiliejo į perdžiūvusį okeaną, ir pripildė jį. Jie prasisunkė į požemio pasaulį ir palietė Sagaros sūnų palaikus. Tuoj pat žuvę karalaičiai apsivalė nuo nuodėmių ir gavo dangiškąją palaimą. Ir Bagirata, visą tai pasiekęs savo didžiu pasiaukojimu ir dievobaimingumu, džiugus grįžo į savo karalystę ir ilgai bei laimingai karaliavo.

Nuo to laiko šventoji Gangos upė teka žeme ir įteka į okeaną, kurį ji pripildė vandens.

62. SAKMĖ APIE KARALIŲ ŽMOGĖDRĄ

Karalius Kalmašapada * iš Iksvakaus giminės buvo dievobaimingojo Bagiratos, nuleidusio Gangą iš dangaus į žemę, proanūkis. Jis buvo narsus, ir niekas žemėje negalėjo prilygti jam didybe. Kartą jis išvyko medžioti. Tankaus miško atvašyno siaurame takelyje jis sutiko atsiskyrėlį Šaktį, didžiojo išminčiaus Vasištos vyriausiąjį sūnų. Karalius liepė atsiskyrėliui užleisti jam kelią; bet išminčius nepasitraukė iš tako, ir tada apakęs iš pykčio ir puikybės Kalmašapada sudavė brahmanui rimbu.

Ir Šaktis prakeikė paikąjį karalių: „Su dievobaimingu atsiskyrėliu tu elgiesi lyg rakšas! Todėl nuo šiolei tu lyg rakšas pradėsi maitintis žmogiena! O niekingiausias iš karalių, tapk žmogėdra!"

Išgąsdintas baisaus prakeikimo, Kalmašapada ėmė maldauti Vasištos sūnų atleidimo. Bet pasitaikė, kad tuo metu į šalį, kur valdė Kalmašapada, atėjo didysis šventuolis Višvamitra. Jis atėjo į Ajodjos karalystę slaptai vildamasis tapti Ikšvakaus giminės karalių vyriausiuoju žyniu, nurungęs savo amžiną priešą ir varžovą Vasištą. Kai Višvamitra sužinojo apie Šakčio prakeikimą, pasiuntė karaliui Kalmašapadai piktą rakšą, ir tas apsigyveno jo kūne. Taip Višvamitrai klastingai veikiant išsipildė Šakčio prakeikimas, ir apsėstas rakšo nelaimingasis Kalmašapada pamiršo savo žmogiškąją prigimtį.

Ir kai kitą kartą Kalmašapada sutiko vyriausiąjį Vasištos sūnų brahmaną Šaktį, jis tarė jam: „Kadangi tu man pasiuntei šį baisų prakeikimą, nuo tavęs ir pradėsiu žmogėdros gyvenimą". Jis užpuolė Šaktį, užmušė jį ir suėdė, kaip tigras

suryja elnią. Ir Višvamitros kurstomas, jis paskui surijo vieną po kito visus Vasištos sūnus.

Kai didysis šventuolis Vasišta sužinojo, kad, kurstant klastingajam Višvamitrai, karaliaus žmogėdros suryti žuvo visas šimtas jo sūnų, jo sielvartui nebuvo galo. Bet atsisakęs pasaulio aistrų atsiskyrėlis nekeršijo savo sūnų žudikui. Jis nutarė atsisveikinti su gyvenimu. Užlipęs ant Meraus kalno viršūnės, jis puolė žemyn galva; bet uolėta to kalno papėdė jį priėmė lyg minkšta lova, ir jis išliko gyvas ir sveikas. Tada Vasišta nuėjo į gūdų mišką, uždegė miško laukymėj laužą ir žengė į ugnį. Bet ugnis jo nedegino, ir jos karštis išminčiui buvo lyg vėsaus vėjelio dvelkimas. Tada nelaimingasis Varūnos sūnus prisirišo po kaklu sunkų akmenį ir puolė nuo kranto į jūrą gilioje vietoje, bet bangos išnešė vėl jį į krantą sveiką ir gyvą. Ir po to nepaguodžiamasis Vasišta, veltui ieškojęs mirties, grįžo į savo buveinę.

Bet jis negalėjo rimti ištuštėjusiame name ir sielvarto graužiamas vėl iš ten išvyko. Jis nuėjo ant gilios upės kranto ir, susirišęs rankas ir kojas virvėmis, puolė į jos bangas. Bet upė nutraukė raiščius ir išnešė jį į krantą. Tada Vasišta šią upę pavadino Vipaša *— Išlaisvinančioji iš varžtų.

Dvasios kančių genamas, jis nuėjo tolyn per miškus ir kalnus ir pasiekė kitos plačios ir gilios upės krantą, kur knibždėte knibždėjo krokodilų. Vasišta puolė į šią upę vildamasis išsivaduoti iš pilno kančių gyvenimo, bet krokodilai jo nelietė, o upė tuoj pat išsišakojo į šimtą atšakų, nuseko ir neleido išminčiui nuskęsti. Nuo to laiko ji vadinasi Šatadru *— Tekanti šimtu atšakų.

O Vasišta vėl atsidūręs sausumoje iš sielvarto sušuko: „Iš tiesų negaliu atimti sau gyvybės!" Ir vėl nužingsniavo savo buveinės link. Artindamasis prie namų, jis išgirdo vedų himnus skaitantį balsą; ir šis balsas buvo visiškai panašus į jo vyriausiojo sūnaus Šakčio. Išminčius nuskubėjo į savo buveinę, bet nepamatė ten nieko, tik savo marčią Adrišjantę, vyriausiojo sūnaus našlę. „Kas dabar skaitė vedas Šakčio balsu?"— paklausė Vasišta. „Tai tavo sūnaus sūnus, kurį aš nešioju savo įsčiose,— atsakė jam Adrišjantė.— Jis dar negimė, o jau moka atmintinai visas šventąsias knygas. Jis bus didis išminčius, o Vasišta!" Ir Vasištai atlėgo širdis, ir jis sušuko: „Nenutrūko mano giminė!" Tada išsisklaidė jo liūdesys, ir jis nustojo galvoti apie mirtį.

Bet kartą prie jo buveinės prisiartino rakšo apsėstasis karalius Kalmašapada, tas, kuris surijo jo sūnus. Jį pamačiusi Adrišjantė, drebėdama iš baimės, tarė Vasištai: „Štai artinasi

prie mūsų kraugerys rakšas lyg pats mirties dievas! Gelbėk mane nuo jo, o didysis išminčiau, ir išgelbėk savo būsimąjį anūką!" Vasišta ją nuramino: „Nebijok, mano dukra, tai ne rakšas, tai karalius Kalmašapada, užburtas išminčiaus prakeikimo. Jis tavęs nelies". Ir išmintingasis Vasišta burtažodžiu sustabdė Kalmašapadą, o paskui apšlakstė jį šventintu vandeniu ir išvarė iš jo rakšą, kuris išbuvo karaliaus kūne dvylika metų.

Išvaduotas nuo prakeikimo karalius Kalmašapada vėl tapo savimi, jis nudžiugo ir pašlovino išmintingąjį Vasištą. Šis jam tarė: „Grįžk, karaliau, į savo sostinę ir nuo šiol valdyk savo pavaldinius teisingai ir pagal įstatymą. Ir niekada daugiau neįžeidinėk brahmanų, o Kalmašapada!" Ir Kalmašapada pažadėjo gerajam Vasištai gerbti nuo šiol žynius ir atsiskyrėlius ir niekada daugiau jų nebeskriausti. Jis grįžo į Ajodją ir nuo to laiko valdė taikiai ir teisingai iki pat mirties.

O doroji Adrišjantė pagimdė sūnų, kurį pavadino Parašara *, tai yra Išgelbėtojas, nes jis dar negimęs išgelbėjo nuo mirties savo senelį Vasištą. Ir jis tapo didžiu išminčiumi ir turėjo didelę galią, kurią įgijo šventųjų burtų išmanymu ir rūsčiu asketišku gyvenimu. Jis davė įžadą atkeršyti rakšams už tėvo žuvimą ir atliko didžias aukojimo apeigas, kad visuose trijuose pasauliuose būtų išnaikinta rakšų giminė.

Sunerimę atėjo tada pas Parašarą Brahmos sūnūs Pulastja, Pulaha ir Kratus, siekdami apraminti jo pyktį ir atkalbėti jį nuo pražūtingo sumanymo. Pulastja jam tarė: „Nejaugi dėl vieno žmogėdros tu pasmerksi žūčiai visus rakšus, nekaltus dėl tavo tėvo mirties? Karalius Kalmašapada išsivadavo nuo prakeikimo; tavo senelio tauriojo Vasištos sūnūs kartu su dievais džiaugiasi dangaus palaima. Kam beprasmiškai ir neteisingai naikinti gyvus padarus? Atsisakyk aukojimo apeigų, o Šakčio sūnau!"

Ir įtikintas Pulastjos žodžių, Parašara atsisakė savo įžado. Ugnį, kuri turėjo išnaikinti rakšus, jis išleido į gūdų mišką ant šiaurinio Himalajų šlaito. Ten kiekvieną mėnesio ketvirtį, kai pateka mėnuo, ji degina rakšus, užklystančius į šį mišką.

63. SAKMĖ APIE JAUNĄJĮ ATSISKYRĖLĮ

Senais laikais angų * šalį valdė ketvirtojo Jajačio sūnaus Anaus palikuonis Lomapada. Šis karalius leido dienas pramogaudamas ir linksmindamasis, užmiršdavo aukoti dievams aukas ir net neturėjo artimo žynio patarėjo, dėl to brahmanai buvo juo labai nepatenkinti.

Ir atėjo diena, kai Indros valia lietus aplenkdavo įstatymus paniekinusio Lomapados karalystę, upės jo šalyje nuseko ir žemė išdžiūvo, ir angų daliai teko didžios kančios ir negandos. Tada Lomapada sunerimo. Teko jam pasikviesti išmintingus brahmanus ir prašyti jų patarimo — kaip susigrąžinti lietus į angų žemę.

Ir tada vienas išminčius Lomapadai pasakė, kad, tik įžengus į jų žemę jaunam be nuodėmių atsiskyrėliui Rišjašringai, Indra vėl taps maloningas angams, ir lietūs palaistys perdžiūvusią žemę.

Rišjašringa buvo dievobaimingo atsiskyrėlio Vibindakos, gyvenančio nuošalioj buveinėj gūdžioje miškingoje vietoje, sūnus. Kartą Vibindaka atėjo ant upės kranto atlikti apsiplovimo ir pamatė ant kito upės kranto gražiąją apsarę Urvašę. Atsiskyrėlis, sujaudintas jos žavesio, išliejo sėklą į upės vandenis. Ir atsitiko taip, kad jo sėklą kartu su vandeniu prarijo miško elnė, atėjusi prie upės atsigerti. Ir kai praėjo reikiamas laikas, ji pagimdė berniuką su nedideliu ragu ant kaktos. Vibindaka išaugino ir išauklėjo vaiką; jis pavadino jį Rišjašringa, tai reiškia Elnio ragas.

Rišjašringa išaugo savo tėvo miško buveinėj ir nuo jaunų dienų laikėsi įžadų, atgailavo ir atlikdavo apeigas. Jis nebuvo patyręs pasaulietiško gyvenimo; ir išaugo iš vaiko amžiaus tapdamas gražiu ir stotingu jaunuoliu, bet, tėvo saugomas nuo nuodėmingo pasaulio, jis per šiuos metus niekada nebuvo matęs moters.

Apie šį jauną šventuolį brahmanas apsakė karaliui Lomapadai, bet nė vienas iš susirinkusiųjų išminčių nežinojo būdo, kaip išvilioti Rišjašringą iš miško. Karalius sukvietė pasaulietiškuose reikaluose patyrusius patarėjus, ir jie patarė jam, kaip prisivilioti Rišjašringą į angų karalystę.

Karalius įsakė pašaukti turinčias meilės patirtį miesto pasileidėles *, mokančias dainuoti ir šokti. Jis paaiškino joms, kad dėl šalies gerovės jos turinčios sugundyti Rišjašringą ir atvilioti jį į karalystės žemes. Bet gražiosios pasileidėlės nesiryžo įvykdyti jo liepimo. Nors jos ir bijojo užrūstinti karalių, bet dar labiau bijojo atsiskyrėlio prakeikimo; sutrikusios jos atsakė Lomapadai, kad tokia užduotis ne jų jėgoms.

Karalius Lomapada neturėjo savo vaikų. Bet jam buvo atidavęs savo dukterį karalius iš Ikšvakaus giminės, ir Lopamada augino ją ir auklėjo nuo mažų dienų kaip savo tikrą vaiką. Visame pasaulyje nebuvo mergelės, kuri grožiu prilygtų karalaitei Šantai, angų karaliaus įdukterei. Kai sužinojo, kokia ne-

laimė gresia karalystei, ji pati pasisiūlė parvesti iš miško šalies išgelbėtoją.

Jos įsakymu patyrę staliai pastatė jai ant plausto lengvutę pirkelę, apvijo ją medžių šakomis, išpuošė gėlėmis ir išklojo kvepiančiomis žolėmis. Pasiėmusi pakankamai skanių valgių ir vaisių, ir vyno, karalaitė, lydima nedaugelio jaunų ir gražių tarnaičių, sėdo ant plausto, kurį paleido per mišką tekančia upe į tą pusę, kur atlikinėjo apeigas ir atgailavo nenuodėmingasis Rišjašringa.

Po kurio laiko plaustas pasiekė miško kraštą ir priplaukė prie kranto netoli nuo Vibindakos buveinės. Tvirtai pririšusios prie medžio plaustą, mergelės nulipo nuo jo; ir karalaitė Šanta pasiuntė savo bendrakeleives surasti į buveinę vedančius takus ir pažiūrėti, kaip praleidžia Rišjašringa rytą, dieną ir vakarą.

Paskui, sulaukusi palankaus laiko, kai Rišjašringos tėvas Vibindaka išėjo į mišką malkų aukojimo laužui, karalaitė viena nuėjo į buveinę, tarnaites palikusi saugoti plaustą. Išėjusi iš miško tankmės, ji prisiartino prie vienišo Rišjašringos, besiilsinčio ant pievelės prie lūšnos, ir tarė: „O dievobaimingasis šventuoli, matau tu sveikas, turi pakankamai vaisių ir šaknų ir tau čia gera ir smagu. Tu tikriausiai džiugini savo tėvą, uoliai atlikdamas apeigas, teisuolišku gyvenimu ir elgesiu". Nustebintas jam nežinomo padaro pasirodymo, Rišjašringa atsakė: „Tu visa švyti kaip skaistus šviesulys. Kas tu? Leisk, atnešiu vandens tau kojoms nuplauti kaip geram svečiui. Gal tu nori paragauti sultingų mūsų miško vaisių. Sėskis štai ant demblio. Jis nupintas iš šventos kušos žolės ir apdengtas juodos antilopės kailiu. Ant jo sėdėti malonu ir patogu. Pasakyk man, kur tavo buveinė? O nuostabusis brahmane! Veidu ir stotu tu panašus į dievą! Pasakyk man, kokius įžadus tu vykdai!"

„O Vibindakos sūnau,— atsakė jaunoji mergelė,— už tos kalvos, už trijų jodžanų nuo čia, gražioj vietoj yra mano buveinė. Tu neskubėk nešti vandens kojoms apiplauti; nedera man priimti iš tavęs tokias paslaugas. O svarbiausias mano įžadas — tave apkabinti."

Tada Rišjašringa ėmė vaišinti ją išnokusiais ir sultingais vaisiais. Bet šelmė mergelė jų atsisakė ir pati ėmė vaišinti jį savo atsineštais vaisiais, kokių jam dar nebuvo tekę ragauti. Jos išdaigos ir išdykavimas sužavėjo Rišjašringą ir nepaprastai jį pralinksmino. Ji ėmė puošti jį girliandomis ir vainikais, uždėjo jam brangius vėrinius ir apyrankes ir davė atsigerti aitraus skonio svaigaus gėrimo. Ir jaunoji žavuolė linksmai juokėsi iš Rišjašringos sutrikimo. Paskui ji ėmė žaisti su sviedi-

niu, pakeldavo jį nuo žemės ir išmesdavo aukštai į orą, kad Rišjašringa galėtų gėrėtis jos kūno lankstumu. Žaisdama prie jo, ji lietė jį savo švelniomis rankomis ir viliojo, žvilgčiodama į jį nedrąsiai ir švelniai. Kai pamatė, kad jo širdis suvirpėjo, ji stipriai apkabino jį ir tyliai pasitraukė šalin nuo buveinės, pažvelgusi į jį maloniu atsisveikinimo žvilgsniu.

Ji nuėjo, o Rišjašringa liko lyg nesavas nuo jį apėmusios aistros ir jau nebegalėjo valdytis. Jo mintys neatitrūkdamos sekė paskui jį palikusią žaviąją viešnią, ir jis jautėsi vienišas. Ir visą laiką jis sunkiai dūsavo lyg būtų ištiktas sunkios nelaimės.

Netrukus į buveinę grįžo didysis šventuolis Vibindaka. Jis iš karto pamatė, kad Rišjašringa neišvalė aukojimo reikmenų ir neparuošė pieno ir aliejaus aukojamiems nupylimams. Jis išvydo savo sūnų liūdną, nuleista galva, lyg sunkaus vargo prispaustą. Vibindaka paklausė sūnaus, kas jam šiandien atsitikę, ir Rišjašringa jam atsakė: „Šiandien čia buvo atėjęs niekada man nematytas jaunas šventuolis. Jo tankūs, ilgi, blizgantys, melsvai juodi, gražiai garbanoti plaukai maloniai kvepėjo; jie buvo surišti auksiniu kaspinu. Jis buvo neaukšto ūgio, šviesaus veido, didelėmis juodomis akimis, panašiomis į lotosus, liekno liemens ir aukšta krūtine. Jo kaklą puošė žėrintis lyg dangaus žaibas vėrinys, jo drabužiai buvo siuvinėti aukso siūlais, o ant gražių ir grakščių kojų žvangėjo žibantys papuošalai. Jis švytėjo ir buvo toks gražus lyg dievas. Buvo malonu žiūrėti į jo veidą, ir jo balsas džiugino širdį. Jo kalba buvo maloni lyg kokilos giesmė ir pasiekė pačią širdį. Jis kvepėjo lyg miškas žydėjimo metu. Kai purtydavo galvą, jo plaukai dailiais kuokštais krisdavo ant kaktos ir veido ir pasklisdavo ant pečių. Rankoje jis laikė nuostabų apvalų vaisių, kuris nuo smūgio į žemę pašokdavo ir išlėkdavo aukštai į orą. Ir kai aš žiūrėjau į šį jauną šventuolį, tėve, mano širdis buvo pilna džiaugsmo. Jis nepriėmė mano pasiūlyto vandens apsiplovimui ir atsisakė siūlomų vaisių ir negėrė iš mūsų šaltinio. Jis man davė kitų, nepaprasto skonio vaisių ir pagirdė nuostabiu gėrimu; kai paragavau jo, man galva apsvaigo ir pasidarė lengva ant širdies, kaip niekados nėra buvę. Jis uždėjo man ant kaklo šias gėlių girliandas ir brangius vėrinius. O paskui apkabino mane rankomis ir prisitraukė mano galvą ir prigludo lūpomis prie mano lūpų su tyliu niekad anksčiau man negirdėtu garsu; ir virpesys apėmė mano kūną. Mano tėve, nuo to laiko, kai šis jaunas atsiskyrėlis išėjo, mane graužia liūdesys ir lyg ugnis degina kūną; ir mano mintys krypsta tik į jį. Su juo noriu visada būti ir laikytis tų įžadų, kurių jis laikosi; jie

man labiau prie širdies negu tie, kurių tu mane išmokei. Ir nieko kito netrokštu".

Išklausęs Rišjašringos pasakojimų, sunerimęs tėvas jam atsakė: „O mano sūnau, pikti gražaus pavidalo velniai bastosi po mišką! Jie tik ir svajoja, kaip išvesti šventuolį iš teisingo kelio! Tai buvo rakšas, Rišjašringa, sumanęs pažeisti tavo įžadus; su rakšais nereikia prasidėti, nereikia nei žiūrėti į juos, nei kalbėtis — netikėk jais! Ir tau, atsisakiusiam pasaulio, netinka puoštis vainikais ir vėriniais".

Liepęs sūnui daugiau nieko neprileisti arti buveinės, Vibindaka išėjo į mišką ieškoti rakšo, sudrumstusio Rišjašringos ramybę. Tris dienas jis vaikščiojo po aplinkinius miškus, bet veltui, ir jis sugrįžo į buveinę. Bet kai kitą kartą Vibindaka išėjo į mišką rinkti vaisių ir šaknų, nuostabusis svečias vėl atėjo į buveinę. Ir vos Rišjašringa išvydo karalaitę, apimtas džiaugsmo puole prie jos ir tarė: „Skubėkim greičiau į tavo buveinę, kol mano tėvas negrįžo iš miško!"

Šanta atsivedė Rišjašringą prie savo plaukiojančios trobelės, ir jie užlipo ant šakomis ir gėlėmis papuošto plausto. Ir kol jie kalbėjosi, plaustas nuplaukė nuo kranto ir ėmė plaukti į Lomapados sostinę.

Kai jie parplaukė, nudžiugęs angų karalius su didžiausia pagarba priėmė Rišjašringą ir įvedė jį į savo rūmų vidų. Ir vos tik Vibindakos sūnus peržengė Lomapados rūmų slenkstį, prapliupo gausūs, derlių žadantys lietūs, ir pagirdė žemę, ir pripildė angų šalies vandens telkinius. Karalius Lomapada patenkintas, kad jo troškimai išsipildė, atšventė prašmatnias savo įdukterės Šantos ir Rišjašringos vestuves. O kad Vibindaka nepyktų už sūnaus pagrobimą, karalius nutarė dosniai apdovanoti ir savo žentą, ir jo tėvą. Lomapada savo pavaldiniams, ganantiems gyvulius palei kelią iš miškų, kur buvo atsiskyrėlio būstas, iki pačios karaliaus sostinės, liepė rodyti Vibindakai, vos tik jį išvys, karališką pagarbą ir sakyti, kad ir žemės, ir kaimenės, ir jie patys priklausą Rišjašringai.

Ir viskas įvyko taip, kaip buvo numatęs Lomapada. Kai Vibindaka grįžo iš miško ir nerado būste sūnaus, jį apėmė baisus pyktis. Jis suprato, kad Rišjašringą išsivežė į Lomapados karalystę, ir išvyko ten pasiryžęs iš pykčio paversti pelenais angų valdovą ir jo sostinę. Bet pakeliui į angų sostinę žmonės ganyklose ir piemenų trobelėse sutikdavo Vibindaką su didžiausia pagarba lyg kilmingą valdovą. Piemenys, atsakydami į jo klausimus, bylojo, kad ir gyvuliai, ir žemės, ir jie patys priklausą karaliaus žentui Rišjašringai. Vibindakos pyktis pamažu atslūgo, ir kai atsiskyrėlis pasiekė sostinę, ir Lomapada

pagarbiai jį sutiko prie miesto vartų ir gausiai apdovanojo, Vibindaka susitaikė su tuo, kas įvyko. Bet palikdamas angų sostinę jis tarė Rišjašringai: „O mano sūnau! Kai patenkinsi visus Lomapados prašymus ir tau gims sūnus, nedelsdamas grįžk į mūsų atkampius miškus".

Rišjašringa taip ir padarė. Bet paskui jis nusileido tikrojo savo žmonos Šantos tėvo, dievobaimingojo Ajodjos karaliaus Dašaratos prašymui ir tapo jo vyriausiuoju žyniu. Jis atliko aukojimo apeigas, kad karalius turėtų vyriškos giminės palikuonių, ir Dašaratai gimė galingas sūnus — didysis Rama, rakšų nugalėtojas.

64. SAKMĖ APIE KARALIŲ SOMAKĄ IR JO SŪNŲ DŽANTŲ

Pančalų * šalyje karaliavo garsus Mėnulio giminės palikuonis karalius vardu Somaka. Jis turėjo šimtą žmonų ir visos jos buvo be galo atsidavusios valdovui. Karalius labai norėjo turėti sūnų, bet ėjo metai, o jo žmonos vis buvo bevaikės. Ir pagaliau, kai karalius Somaka jau paseno, viena iš jo žmonų pagimdė sūnų, ir išsipildė sena pančalų valdovo svajonė. Karalaičiui davė Džantaus vardą, ir berniukas augo, švelniai mylimas visų Somakos žmonų. Jos visaip rūpinosi Džantumi ir su džiaugsmu tenkino kiekvieną jo norą, ir jaunojo karalaičio dienos buvo kupinos malonumų ir linksmybių.

Kartą karaliaus sūnui į šlaunį įkando skruzdėlė, ir Džantus garsiai suriko iš skausmo. Visos karaliaus žmonos susijaudino, apsupo karalaitį ir ėmė dejuoti; ir rūmuose kilo didelis triukšmas. Kai karaliui Somakai pranešė, kad skruzdėlė įkando jo sūnui, šis išsigandęs ir susijaudinęs su visais patarėjais nuskubėjo į moterų menes. Bet išaiškėjo, kad Džantui neatsitiko nieko bloga, ir skausmas be pėdsakų praėjo. Tada Somaka grįžo prie karališkosios tarybos reikalų, skųsdamasis karčia dalia tėvo, kuris turi tik vieną sūnų.

„Jau verčiau būčiau visai bevaikis,— tarė Somaka savo patarėjams.— Kai turi tik vieną sūnų, nerimas dėl jo visą laiką spaudžia širdį — juk baisu jo netekti. Visą gyvenimą norėjau turėti daug sūnų. Visos mano žmonos sveikos ir nori turėti palikuonių, ir visos jos, išskyrus vieną, liko bevaikės. Tik vieną sūnų jos man padovanojo senatvėj. Liūdna dalia senstančio valdovo, neturinčio daug palikuonių; o juk ir mano žmonos kiekvienais metais vis sensta. Nejaugi negalima išsivaduoti iš šio rūpesčio? Aš pasiryžęs visokiems išbandymams, kad tik kiekviena mano žmona pagimdytų po sūnų!"

Į šiuos žodžius išmintingas brahmanas, gerai išmanantis apeigas karaliaus žynys, Somakai atsakė, kad būdas išsivaduoti yra. „Bet jis žiaurus ir pareikalaus iš tavęs didelės tvirtybės ir dvasios jėgų, karaliau",— tarė žynys. Karalius Somaka, viskam pasiryžęs, kad įsigytų palikuonių, liepė žyniui pasakyti, kaip to pasiekti.

Tada brahmanas tarė: „O valdove, tu turi paaukoti Džantų, savo pirmagimį ir kol kas vienintelį sūnų, ir jeigu taip padarysi, tavo žmonos po kurio laiko pagimdys tau šimtą kitų gražių ir narsių sūnų. Tuo metu, kai aukojimo laužo ugnis apims Džantaus kūną ir tavo žmonos įkvėps aukos dūmų, jos pajus kūne sunkumą, ir kiekviena iš jų pagimdys tau po sūnų. O tavo pirmagimis Džantus iš naujo atgims savo motinos įsčiose; tu jį atpažinsi iš auksinio apgamo ant nugaros".

Toks didelis buvo karaliaus Somakos noras turėti palikuonių, kad jis sutiko paaukoti Džantų. Vyriausiasis žynys įsakė brahmanams įžiebti ugnį ant altoriaus ir paruošti aukojimo apeigų rykus. Paskui jis nuėjo į rūmų moterų pusę paimti Džantaus. Kai žmonos sužinojo apie rengiamą aukojimą, liūdesys, siaubas ir gailestis apėmė jas; jos iš visų pusių apsupo Džantų ir nenorėjo atiduoti žiauriajam žyniui. Bet tas jėga išplėšė karalaitį iš moterų rankų, atvedė prie altoriaus ir darydamas užkeikimus paaukojo.

Ir kaip buvo pranašavęs žynys, kai Somakos žmonos įkvėpė aukojimo laužo dūmų, jos pajuto kūne anksčiau nepatirtą sunkumą; ir po dešimties mėnesių kiekviena iš jų pagimdė karaliui po sūnų. Ir Džantų, kaip buvo išpranašauta, vėl pagimdė jo motina, ir jis tarp Somakos sūnų buvo laikomas vyriausiu, ir valdovo žmonos mylėjo jį kaip ir pirmąjį Džantų.

Po kurio laiko paaukojęs jaunąjį Džantų žynys numirė. O netrukus po jo mirties su gyvenimu atsisveikino ir nusenęs karalius Somaka. Po mirties karalius, eidamas į Indros dangaus karalystę, turėjo pereiti per baisiąsias Jamos valdas. Ten jis pamatė savo vyriausiąjį žynį, degantį negęstančio laužo liepsnose ir besiraitantį baisiose kančiose. Karalius Somaka sužinojo, kad jis kenčia šias kančias už tai, jog paaukojo jaunąjį karalaitį Džantų. Tada Somaka panoro pasidalyti su juo kančias, nes manė, jog neteisinga, kad už jų abiejų nusikaltimą turi kentėti vien tik brahmanas. Ir karalius, ir brahmanas abu degė Jamos buveinės laužo liepsnose, kol apsivalė nuo nuodėmių. Po to Teisingumo karalius išleido juos abu į dangaus valdas.

65. SAKMĖ APIE KARALIŲ UŠINARĄ

Senais laikais gyveno žemėje galingas karalius Ušinara iš Anaus giminės. Visur sklido garsas apie jo dievobaimingumą, ir žmonės kalbėjo, kad savo šventumo galia jis viršija patį dangaus valdovą Indrą. Ir štai kartą dievai Indra ir Agnis panoro įsitikinti patys, ar tiesą kalba apie karalių Ušinarą. Indra pasivertė sakalu, Agnis — balandžiu, ir paukščių pavidalu abu pasirodė prie karaliaus rūmų. Balandis, tarsi gelbėdamasis nuo sakalo, puolė prie karaliaus Ušinaros kojų ir prašė jį gelbėti, o sakalas kreipėsi į Ušinarą tokiais žodžiais: „Visi žemėje tave, karaliau, laiko teisingu ir šventu. Išspręsk mūsų ginčą teisingai. Mane seniai kankina alkis. Juk neatimsi tu mano maisto, nuo amžių man paskirto paties visatos kūrėjo? Nejaugi gailėdamas balandžio, tu pasmerksi mane mirti badu? Arba tu gelbėsi šį paukštį vien dėl geraširdžio ir gailestingo valdovo šlovės?"

Ušinara jam atsakė: „Šis mažas paukštis visas dreba iš baimės dėl tavo aštrių nagų ir godaus snapo. Jis prašo manęs pagalbos, ir jį apginti nuo tavęs ir išgelbėti jo gyvybę yra mano pareiga!"

Tada sakalas Ušinarui tarė: „O didysis karaliau, argi tu nežinai, kad tik maistas palaiko ir gelbsti mūsų gyvybę? Net žmogus negali išgelbėti savo gyvybės, jeigu jis neturi maisto. Kiekvienas gyvas padaras be maisto žūsta. Ir jeigu tu atimsi mano teisėtą maistą, atimsi man gyvybę. Balandį tu išgelbėsi, bet mane pražudysi. Jeigu iš tavęs, karaliau, atimtų tavo maistą, tu žūtum ir negalėtum išgelbėti nuo žūties nei savo pavaldinių, nei šito bailaus paukščio. O jeigu žūsiu aš, negaudamas savo grobio, žus iš bado ir mano žmona, ir mano maži vaikai. Ir mes visi išmirsime tik dėl vieno šito balandžio. Tada tavo teisuolišką sielą prislėgs sunki nuodėmė. Visada taip būna pasaulyje — tai, kas vienam neša gėrį, kitam virsta nelaime ir tampa neteisingu ir nuodėmingu poelgiu. Verta gerai pagalvoti, kad neapsiriktum, koks darbas atneš daugiau gėrio. Kas geriau — išgelbėti daugelį, paaukojant vieną, ar išgelbėti vieną ir pasmerkti žūčiai daugelį?"

Nustebintas tokios protingos paukščio kalbos Ušinara tarė: „O išmintingasis sakale! Tu samprotauji taip protingai lyg būtum paukščių karalius Garuda. Ir aš nedrįstu sakyti, kad tu neišmanai dėsnių. Bet tu gali numalšinti alkį, susirasdamas kito maisto, ir nereikalauti, kad išduočiau paukštį, kuris iš baimės prašo mano užtarimo. Aš duosiu tau geresnio maisto negu šis mažas paukštis. Nori, įsakysiu tau duoti buivolo, šer-

no arba elnio mėsos?" Sakalas Ušinarai atsakė: „Ne, didysis karaliau, aš nenoriu nei šerno, nei buivolo, nei elnio. Atiduok man balandį. Pats dangus pasiuntė jį šiandien man ir mano vaikams. Balandžiai — nuo amžių mums paskirtas maistas".

„Prašyk manęs, ko nori, sakale,— tarė Ušinara.— Galiu tau atiduoti savo protėvių valdas, bet kurią savo brangenybę: auksą, perlą, rubinus — viską, ko panorėsi. Tik neprašyk manęs balandžio, kuris puolė prie mano kojų norėdamas, kad išgelbėčiau. Sakyk, ką tu nori gauti iš manęs vietoj šio paukščio?" Tada sakalas tarė: „O karaliau, jeigu tu taip trokšti išgelbėti šį balandį, kuris dreba iš baimės dėl savo menkos gyvybės, atpjauk nuo savo kūno tokio svorio mėsos gabalą kaip šis balandis. Tegul tavo kūnas pamaitins mane, mano žmoną ir mano vaikus".

Ir Ušinara su džiaugsmu sutiko duoti už balandį savo kūno. Nesudrebėjęs atkirto jis savo kūno gabalą, o kai pamatė, kad balandis sunkesnis, atpjovė antrą gabalą, kad jo atpjautos mėsos svoris prilygtų balandžio svoriui. Kraujuotomis rankomis jis pakilojo balandį ir abu savo kūno gabalus ir nustebęs pajuto, kad balandis vis dar sunkesnis. Tada Ušinara ėmė pjauti nuo savo kūno gabalą po gabalo, norėdamas išlaikyti duotą žodį, bet balandis vis sunkėjo, ir netrukus ant karaliaus kaulų nebeliko nė gabalėlio mėsos.

Ir tada karaliui Ušinarai sakalas tarė: „Žinok, o šventasis Ušinara, aš — Indra, o šis balandis — Agnis. Mes atėjome pas tave, norėdami išmėginti tavo širdies gerumą ir įsitikinti patys, ar teisingi gandai apie tavo dorybingumą. Nuo šiol, o teisingasis karaliau, tavo šlovė spindės kaip saulė ir pasklis po visą visatą. Iki pasaulio pabaigos žmonės pasakos apie tave legendas, o tu pats įžengsi į dangų".

Ir visa, ką išpranašavo Ušinarai visagalis Indra, išsipildė. Liko amžiais šlovė apie dorąjį karalių.

66. SKANDOS *, KARO DIEVO, GIMIMAS

Senais laikais, kai kariavo dievai ir asurai, dangaus kariaunos vadas Indra sunaikino mūšyje galingus ir narsius Ditės sūnus daičius. Sielvarto apimta motina užslėpė neapykantą savo sūnų žudikui. Ji atėjo pas savo vyrą Kašjapą ir tarė: „O didysis, Indra pražudė mano vaikus, neleidęs jiems pasidžiaugti gyvenimu. Prašau tavęs, padovanok man sūnų, kuris būtų toks galingas, kad galėtų nubausti Indrą ir atkeršyti už man padarytą skriaudą!"

Kašjapa pažadėjo Ditei, kad jos noras išsipildysiąs, ir ji pagimdysianti galingą sūnų. Laiminga ji pasitraukė į miškus ir laikėsi griežtų įžadų. Ir kai atėjo laikas, Ditė pagimdė didžiulį lyg kalno viršūnė sūnų, tvirtą lyg geležis. Ji pavadino jį Vadžranga *. Jam nebuvo baisus joks ginklas, net Indros griaustinio smūgiai ir žaibai nieko negalėjo jam padaryti.

Kai Vadžranga suaugo ir įgijo kariui būtinų žinių, jis paklausė Ditės: „O motina! Pasakyk, ką turiu dėl tavęs padaryti?" Ir tada Ditė, pajutusi, kad išmušė jos valanda, su šypsena žvelgdama į savo galingąjį sūnų paliepė: „Klausyk, Vadžranga! Dangaus valdovas Indra pražudė daugybę tavo tikrų brolių. Eik į Amaravatį ir nubausk Indrą!"

Vadžranga paklusniai nuvyko į dangaus valdas, susirado Indrą jo karališkuose rūmuose, lyg vaiką pagriebė dangaus valdovą savo galingomis rankomis, surišo jį, užsimetė ant nugaros ir su šia našta grįžo pas motiną. Prisiartinęs prie Ditės, Vadžranga metė jai po kojų surištą Indrą, kaip meta liūtas savo liūtei miške sugautą elnią. Bet nespėjo nudžiugusi Ditė ištarti nė žodžio, kaip jiems pasirodė Praamžis ir tarė Vadžrangai: „O mano sūnau! Ką tu nori daryti su Indra? Patikėk, nėra didesnės bausmės kaip šlovės nuplėšimas, tai baisiau negu mirtis. Paklausyk manęs, išlaisvink iš varžtų dangaus valdovą. Bus geriau, jeigu jis atgaus laisvę tavo gera valia, o ne mano įsakymu. Tu taip jį pažeminai, kad dabar jam nebemielas gyvenimas". Vadžranga pagarbiai atsakė: „Man nieko nereikia iš Indros. Aš tik įvykdžiau savo motinos valią. Tu, Brahma, mūsų Praamžis, ir aš turiu klausyti tavo patarimų. Aš tuoj pat paleisiu dangaus valdovą. Nejaučiu jam nei pykčio, nei priešiškumo. Bet prašau tavęs didžios malonės. Išmokyk mane teisingai ir dorai gyventi, o didysis Brahma!" Ir Vadžranga nusilenkęs Brahmai nutilo laukdamas atsakymo.

„Jeigu tu nori teisingai ir dorai gyventi, mano sūnau,— tarė jam Brahma,— tai lik gyventi miškuose ir laikykis griežtų įžadų. Atsisakyk tuščių troškimų, nesiek nei valdžios, nei pasaulietiškų malonumų. Teisuoliškas gyvenimas, atsitolinus nuo aistrų, pavydo ir pykčio, apvalys tavo sielą ir pripildys ją palaimingos ramybės. Ir kad pasaulietiškos laimės ilgesys negraužtų tau širdies, dovanosiu gražią ir švelnią mergelę". Taip kalbėjo Vadžrangai Visatos kūrėjas ir tuoj pat sukūrė jo laimei gražią mergelę liaunu liemeniu ir aukšta krūtine, kerinčiomis panašiomis į lotosus akimis. Praamžis pavadino ją Varange ir padovanojo Ditės sūnui.

Vadžranga su savo jauna žmona pasitraukė į ramią miško buveinę ir ėmė dorai gyventi, laikydamiesi griežtų įžadų. Pir-

mą tūkstantį metų jis stovėjo iškėlęs rankas į dangų; antrą tūkstantį metų jis stovėjo susilenkęs ir įrėmęs galvą į žemę; trečią tūkstantį metų jis kankino save svilinančia kaitra, o ketvirtąjį — pasinėrė į ledinį vandenį. Ir visus tuos metus jo gražioji žmona Varangė išsėdėjo ant tvenkinio, laikydamasi tylėjimo įžado ir atsisakiusi bet kokio maisto.

Tuo pačiu metu, kai jie rūsčiai atgailavo, Indra, pasivertęs didžiule beždžione atsidūrė prie Varangės. Jį pamačiusi, ji baisiai nusigando. Jis urzgė ir laužė viską, kas pakliuvo po ranka, sudaužė atsiskyrėlių namų apyvokos reikmenis ir padarė baisią netvarką. Paskui, pasivertęs didžiuliu slibinu, jis žiedais apsivijo apie persigandusią Varangę ir išvilko ją iš vyro namų.

Tuo metu pasibaigė Vadžrangos atgailavimo laikas. Brahma buvo patenkintas jo pasiaukojimo žygdarbiu ir pažadėjo Vadžrangai, kad jo neištiksiąs baisus asurų likimas ir jo kūnas būsiąs amžinas. Nudžiugęs Vadžranga tada liovėsi marinti kūną, paragavo pagaliau skanaus maisto ir nuėjo į savo buveinę, norėdamas pranešti apie Brahmos malonę savo Varangei. Bet lūšnoje jis jos nerado. Sunerimęs Vadžranga ėmė visur ieškoti žmonos ir pagaliau surado ją gūdžiame miške ant kalno šlaito. Išgąsdinta Indros ji gailiai sriūbavo, ir Vadžranga ilgai negalėjo jos nuraminti. Kai jis sužinojo, kas įvyko ir kas buvo Varangės išgąsčio kaltininkas, jį apėmė toks įtūžis, kad nusprendė atkeršyti ne tik Indrai, bet ir visiems jo karalystės gyventojams. Bet dabar Vadžranga buvo jau senyvo amžiaus ir, be to, jis buvo pažadėjęs Brahmai niekada nepalikti savo atsiskyrėliškos buveinės. Tada jis ryžosi pasiaukojimu pelnyti dar vieną Brahmos malonę — įsigyti sūnų, kuris būtų dar galingesnis negu jis pats.

Ir vėl ilgus metus rūsčiais įžadais Vadžranga marino savo kūną, kol Brahma pagaliau pažadėjo jam trokštamą sūnų. Tada, nutraukęs savo šventuolišką žygdarbį, jis sugrįžo pas mylimą žmoną.

Kai atėjo nustatytas laikas, Varangė pradėjo Brahmos pažadėtą sūnų ir ėmė kantriai laukti jo gimimo. Bet ėjo metai po metų, o kūdikis vis negimė. Tūkstantį metų kamavosi Varangė laukdama, kol pagimdys, ir pagaliau sulaukė. Išvydo pasaulį Vadžrangos sūnus, gražus, galingas ir stotingas, ir jo balsas buvo skardus lyg griaustinio griausmas. Vadžranga sūnų pavadino Taraka. Jis augo taip greitai, kad netrukus buvo didelis lyg kalno viršūnė, ir iš mažumės išmanė mokslus kaip protingiausias brahmanas.

Visi asurai džiaugėsi žiūrėdami į Vadžrangos sūnų; jie didžiavosi jo jėga ir žiniomis ir pripažino jį savo valdovu ir vadu. Į jį asurai dėjo savo geriausias viltis. „Vadžrangos sūnaus jėga ir narsa duos mums viso pasaulio valdžią",— galvojo jie. Pats Taraka, žinodamas, kaip Indra nuskriaudė jo motiną Varangę, tik ir galvojo, kaip nugalėti dangaus karalystę ir nubausti jos klastingąjį valdovą. Jis nusprendė išeiti iš miško ant Himalajų šlaitų ir ten atlikti negirdėtą pasiaukojimo žygdarbį. Taraka sugalvojo pelnyti aukščiausią Brahmos dovaną pirmiau, negu pradės kautis su dievais.

Jis apsistojo nuošalioj kalnų oloj, sukūrė laukymėje prieš olą negęstančių laužų ratą, atsisakė bet kokio maisto ir ėmė kankinti savo kūną ugnimi ir saulės kaitra. Taip jis praleido daugelį metų; paskui ėmė pjauti vieną po kito savo kūno gabalus ir mėtyti juos į laužų ugnį, pats save aukodamas Brahmai. Pagaliau atėjo diena, kai Taraka liko visai be kūno; stovėjo jis bekūnis tarp liepsnojančių laužų, ir šis iki šiol neregėtas žemėje žygdarbis sukėlė trijų pasaulių gyventojų siaubą. Pats Brahma pritrenktas atvyko pas Vadžrangos sūnų ir jo paklausė: „Pasakyk, didysis šventuoli, ko nori. Rinkis, kokią nori dovaną, savo žygdarbiais tu pelnei mano malonę".

Taraka paprašė Brahmos nemirtingumo. „O Praamži,— tarė jis Visatos kūrėjui,— tu žinai pačius slapčiausius visų padarų, gyvenančių trijuose pasauliuose, sumanymus. Tu žinai, koks didelis dievų ir asurų priešiškumas. Padėk man iškovoti asurams pergalę. Padaryk, kad niekas negalėtų manęs įveikti kautynėse nei ranka, nei koja, nei ginklu. Nieko daugiau neprašau". Bet Brahma atsakė Tarakai, kad asuras negalįs išvengti mirties; už tai jis galįs pasirinkti mirtį, kokią pats panorėsiąs. Tada Taraka tarė: „Padaryk taip, kad tik septynių dienų kūdikis galėtų atimti man gyvybę". Ir Brahma sutiko suteikti šią dovaną Tarakai, Vadžrangos sūnui.

Kai Taraka su šia Brahmos dovana grįžo pas asurus, jie atsigavo ir ėmė linksmintis. Su tokiu vadu kaip Taraka jie nustojo bijoti Indros ir dangaus kariaunos, ir ėmė gyventi ramiai ir nerūpestingai. Bet didis karys Taraka negalėjo ilgai mėgautis ramybe ir taika. Jo sielą kamavo troškimas susikauti su dievais. Kartą jis sušaukė asurus ir tarė jiems: „Koks malonumas valdyti požemio pasaulį ir neturėti dangaus valdžios? Mano širdis trokšta kautynių džiaugsmo su dievais. Dievai iš visur gauna aukas, jie geria šventąją somą, džiaugiasi apsarių grožiu ir linksminasi žaisdami dangaus giraitėse. O mes pakenčiame visa tai ir nenorime atkeršyti už mūsų protėviams padarytas skriaudas! O tie, kurie nekeršija už skriaudas, per

amžius neturės nei turtų, nei šlovės. O broliai, aš pradedu mirtiną karą su dievais. Paruoškite man vežimą su aštuoniais ratais. Iškelkite ant jo mano kovos vėliavą ir rinkite kovai mano kariuomenę. Rytoj mes pulsime Indrą ir visus dangaus karalystės gyventojus".

Ir paklusdami Tarakos valiai, asurai surinko didelę kariuomenę, apginklavo ją pagal karo mokslo taisykles, o Tarakai įkinkė į aštuonratį vežimą tūkstantį greitų lyg mintis žirgų, prikrovė jį iečių, akščių, lankų ir strėlių ir iškėlė jo aukso vėliavą.

Grėsmingų raitų, pėsčių, su vežimais ir ant dramblių asurų pulkų priekyje ėjo būgnininkai ir muzikantai. Kariai užtraukė kovos dainą, grasindami priešams baisia mirtimi, ir žemė drebėjo nuo jų sunkių žingsnių.

O tuo metu Indra, sunerimęs dėl Tarakos galybės, pasitraukė nuo Manasos kalno ir ten vienumoj mąstė, kaip jam padidinti savo kariaunos galybę. „Asurai spaudžia mus,— mąstė jis,— ir aš jau neturiu jėgų atremti jų puolimo. Mano kariuomenei reikia naujo vado, galingo vyro, kuris išgelbėtų mus nuo sutriuškinimo."

Ir kai jis sėdėjo ten paskendęs tokiose mintyse, staiga išgirdo pagalbos šauksmą. Indra pakėlė akis ir netoliese ant kalno šlaito išvydo demoną galiūną Kešiną, panašų į raudono vario uolą; vienoje rankoje laikydamas kuoką, kita jis tempė gražią mergelę. „Kaip tu drįsti prievarta varyti šią mergelę! — sušuko dievų karalius, prisiartinęs prie milžino.— Liaukis ją kankinęs! Žinok, prieš tave dangaus karalystės valdovas, griausmavaldys Indra, ir jis neleis, kad pasaulyje klestėtų savivalė".

Kešinas pašaipiai jam atsakė: „Palik ją man, tai mano grobis, ir noriu ją turėti. Eik į savo dangaus karalystę, Indra, ir džiaukis, kad mane sutikęs likai gyvas". Indra supykęs žengė prie demono, norėdamas nubausti jį už įžūlumą; tada Kešinas sviedė į jį savo didžiulę kuoką, bet dievas perskėlė ją pusiau savo vadžra. Įtūžęs asuras griebė kalno viršūnę ir norėjo ją sviesti į priešą, bet ir ją Indra sudaužė vadžros smūgiu, ir ji užgriuvo patį Kešiną. Ir sužeistas Kešinas, paleidęs mergelę, ėmė bėgti.

Kai jis išnyko, Vasava paklausė mergelę: „Kas tu esi, gražuole? Kieno tu? Kaip tu čia atsiradai?" Toji atsakė: „Mano vardas Devasena *, aš — Kūrinių valdovo Dakšos duktė. Mano sesuo Daitjasena * jau tapo Kešino grobiu. Mes abi, kai tėvas leisdavo, dažnai ateidavome čionai, ant Manasos kalno, pasilinksminti su draugėmis, ir Kešinas jau bandė mus pagrobti. Mano sesuo užsidegė aistra jam, ir jis pagrobė ją,— o mane

tu išgelbėjai, o didysis dievų valdove. Ir dabar prašau tave surasti man vyrą, kurio jėgą aš galėčiau nepaprastai padidinti.

„Pasakyk man, kur slypi tavo jėga, o mergele, mano motinos sesuo",— paklausė Indra. Devasena atsakė: „Aš pati, o galingasis, neturiu jokios jėgos, bet tas, kuris mane ves, įgis jėgą, kokios neregėjo pasaulis — tokią dovaną gavau iš savo tėvo. Mano vyras bus nenugalimas karys; kartu su tavimi jis nugalės bet kokį priešą".

Tada Indra susimąstė: „Kur man surasti šios mergelės vertą vyrą?"

Tuo tarpu diena ėjo vakarop, ir dievų valdovas pamatė, kad besileidžianti saulė, apsupta pikta lemiančio švytėjimo, panyra į raudonus lyg kraujas debesis. Ir jis išvydo Varūnos buveinę okeaną,— jo vandenys lyg nusidažė krauju. Žemėje, atsukę į saulę ugnimi liepsnojančius nasrus, kaukė šakalai. „Rytoj bus didelis mūšis",— pagalvojo Indra.

Kartu su Devasena jis nuvyko pas Brahmą ir jam nusilenkęs tarė: „Išrink šiai mergelei vyrą. Jis turi būti didis karys". Ir Brahma atsakė: „Netrukus gims labai galingas kūdikis. Jam lemta tapti tavo kariaunos vadu ir šios mergelės vyru".

Tada Indra su išgelbėta iš asuro mergele nuvyko į šventąją Vasištos buveinę, kur gyveno septyni didieji išminčiai *, išgarsėję pasauliuose tobulu tiesos pažinimu: Atris, Višvamitra, Brigus, Gautama, Džamadagnis, Baradvadža ir Vasišta. Jie visi kartu su savo žmonomis apsigyveno ten, netoli Meraus kalno viršūnės. Jie atliko didžias aukojimo apeigas pergalės trokštančiam Indrai, ir Agnis šią auką nunešė dievams.

O Indra grįžo į savo sostinę Amaravatį, kur pasiuntiniai jau atnešė žinią apie asurų kariuomenės žygį. Apimtas nerimo, dievų karalius kreipėsi į išmintingą dievų globėją Brihaspatį patarimo, ir šis Indrai pasakė, kad reikia ruoštis kovai. „Priešas eina į karą prieš tave,— tarė Brihaspatis dievų karaliui.— Jeigu tu dabar ieškosi taikos, Taraka pagalvos, kad jo bijai. Jeigu norėsi dovanomis numalšinti jo neapykantą ir pyktį, jis pagalvos, kad tu silpnas, ir panorės atimti iš tavęs viską, ką turi. Tik mūšis ir pergalė, o valdove, gali tave sutaikyti su Taraka".

Indra sutiko, kad išmintingasis Brihaspatis teisus, ir ėmė rengti mūšiui savo kariauną.

Baisus ir žiaurus buvo asurų mūšis su dievais. Tūkstančiai karių žuvo toje kovoje, ir jų kūnai nuklojo mūšio lauką. Krauju užlietame lauke lyg kalnai stūksojo sulaužyti vežimai, užmušti drambliai ir žirgai. Sparnuoti maitvanagiai suko ratus virš mūšio lauko, laukdami, kol ateis jų laikas, ir hienų bei

šakalų gaujos degančiomis akimis iš visų pusių subėgo į kautynių vietą.

Vis mažiau karių liko Indros kariaunoje, vis stipriau jį spaudė pergalės prieš dievus trokštantys asurai. Višnus, Varūna ir Kubera jau ne kartą buvo pasitraukę iš mūšio lauko, norėdami atsipūsti ir sukaupti jėgas, o paskui vėl puldavo kautis, bet nugalėti asurų jie nepajėgė. Pagaliau dangaus valdovas ir Taraka patys stojo į žiaurią dvikovą. Jie apipylė vienas kitą spiečiais strėlių, svaidė vienas į kitą ietis ir diskus. Jau buvo sužeisti žirgai, įkinkyti į jų vežimus, nukauti jų vežėjai, nukrito žemėn strėlėmis nukirstos kovos vėliavos, o abu priešininkai vis dar tęsė savo dvikovą. Dangaus kariaunos kariai atskubėjo Indrai į pagalbą prieš galingąjį Vadžrangos sūnų, bet visos jų pastangos jį nugalėti buvo veltui.

Grėsmingas Tarakos vežimas davėsi po mūšio lauką lyg negailestingai kertanti mirtis ir traiškė bei žudė visa, kas gyva. Tarakos strėlės skynė taikliai ir negailestingai, ir Indros kariuomenę apėmė siaubas. Apimti nenugalimos baimės, jo kariai bėgo iš mūšio lauko kaip pakliuvo, ir dievai negalėjo jų sustabdyti.

Didžią pergalę laimėjo Taraka ir asurai, o kartu su ja — trijų pasaulių valdžią. Iškilmingai grįžo Taraka į savo sostinę, ir gyventojai jį sutiko džiaugsmingais šūksmais ir su gėlėmis. Prie Tarakos rūmų vartų būriavosi grandinėmis sukaustyti belaisviai dangaus gyventojai, ir asurai džiaugėsi, kad jie gėdingai pažeminti. Bet Vadžrangos sūnus liepė savo tarnams nuimti belaisviams grandines ir paleisti juos į laisvę.

Pažeminti dievai su Indra priešakyje susigraužę atvyko į Brahmos rūmus ir prisiartinę prie jo sosto nulenkė galvas prieš visatos kūrėją. „O Praamži,— tarė dievai,— tu duodi gyvybę žemės padarams ir laikai savo rankose dangaus gyventojų likimą. O didysis! Tu amžinas ir tavęs neslegia atgimimų našta *. Giedras dangus — tavo kakta, o mėnuo ir saulė — tavo akys, tavo plaukai — šliaužiančios gyvatės, pasaulio šalys — tavo ausys, okeanas — tavo nemirtingo kūno bamba, o pati žemė — iš tiesų tavo kojos. Tu — priežastis, tu — veiksmas, tu — ramybė, tu — visatos pasaulis. Visi mūsų slapčiausi troškimai — tavo valioj, nes tu — visatos tėvas ir valdovas. Tu didis, tu galingas, tu bekraštis, tu nuostabus. Tad būk mūsų užuovėja, mūsų parama!" Taip šlovino Brahmą pralaimėjimo pažeminti dievai, laukdami jo pagalbos ir patarimo.

„Kas tau atsitiko, Indra? — paklausė tada Praamžis.— Tu panašus į moterį, netekusią vyro ir papuošalų. Tavo plaukai susivėlę ir veidas išblyškęs. O tu, Agni? Aš nematau nei tavo

ugninio švytėjimo, nei jį lydinčių dūmų. Tu panašus į apsvilusį ir apneštą pelenais mišką po gaisro. Kas yra tau, Varūna? Tu išdžiūvai, lyg visi tavo vandenys būtų išgaravę. O tu, šaunusis Kubera? Tu taip išsigandai, kad buvai pasiryžęs atsisakyti visų savo lobių. O tu, didysis Višnau? Kaip atsitiko, kad tavo grėsmingasis ginklas buvo bejėgis mūšyje?"

Dievai stovėjo prieš Visatos kūrėją nuleidę galvas, nusvarinę prie kūno savo galingas rankas ir niekuo negalėjo pasiteisinti. Jie vėl kreipėsi į Brahmą: „O kūrėjau, Taraka atėmė mūsų karalystę ir tapo jos valdovu. Asurai užgrobė Himalajų viršūnes ir olas ir ten apsigyveno. Šis nuostabus kalnų kraštas, kuris visada mums patiko, dabar nebepriklauso mums. Asurai atėmė visus mūsų turtus, mūsų dangaus muzikantus ir šokėjas. Jie sudaužė mūsų vežimus ir sulaužė ginklus, kuriuos tu kadaise mums buvai dovanojęs, ir mes dabar visiškai bejėgiai. Sueigose asurai mums skiria prasčiausias vietas, visaip mus įžeidinėja ir neduoda ištarti nė žodžio — jie sako, kad mes per daug plepūs. Mus verčia tiktai dirbti, bet neleidžia žaisti nei linksmintis. Taraka neatskiria kilmingųjų ir žemųjų luomų ir apdovanoja nepaisydamas rangų bei nuopelnų. Padėk mums, didysis Brahma, susigrąžinti karalystę, išvaduok mus nuo šio pažeminimo!"

Visatos Kūrėjas dangaus gyventojams atsakė: „Taraka negali žūti nuo vyro rankos, ar tai būtų dievas, ar paprastas mirtingasis. Jam atimti gyvybę gali tik septynių dienų kūdikis; taip apdovanotas asuras už savo nuopelnus. Todėl jūs ir pralaimėjote kovą, o dievai!" Ir Brahma apsakė dievams, kad iš Tarakos atimti trijų pasaulių valdžią galės tik Šyvos ir gražiosios Umos, Himavato dukros, sūnus, bet jis dar negimė. „Eikite pas Šyvą, dievai,— tarė Brahma,— įkalbėkite jį vesti Umą ir tegul jiems jūsų laimei gimsta sūnus. Septintą savo gyvenimo dieną jis pasiųs Taraką į Jamos karalystę".

Žemai nusilenkę Praamžiui, dievai paliko jo rūmus, grįžo į asurų nusiaubtą dangaus miestą Amaravatį ir ėmė galvoti, kaip įkalbėti Šyvą vesti gražiąją Kalnų dukrą.

Žiaurus ir niūrus dievas tuo metu gyveno kalnuose, toli nuo visų dangaus gyventojų. Nuo to laiko, kai žuvo jo atsidavusi žmona Satė, Dakšos dukra, jis nepastebėdavo moterų, ir dienas, ir naktis leisdavo pasinėręs į tiesos apmąstymus; ir niekas negalėjo jo atitraukti nuo dievobaimingų minčių. Bet dievai žinojo, kad Kalnų dukra Parvatė,— ta, kuri vadinama dar ir Uma arba Gaure,— ištikimai be atsako myli rūstųjį Šyvą.

Iš jaunų dienų pamilo Šyvą gražioji Uma, ji — tai antrą kartą atgimusi Satė, buvusi didžiojo dievo žmona ir mylimoji. Per dienas Uma garbino dieviškąjį šventuolį, grėsmingąjį Pašupatį. Ji atlikinėjo aliejaus nuliejimo ant švento Šyvos paveikslo apeigas, rinko ir aukojo jam kvapnias gėles, ji aistringai jam meldėsi, bet visos jos pastangos pažadinti meilę Šyvos širdyje buvo bevaisės.

Tada Indra sumanė jai padėti. Jis pasišaukė meilės dievą Kamą *, Lakšmės sūnų, nuo kurio strėlių dar niekam nepavyko apsisaugoti, ir liepė jam uždegti Šyvos širdį nenugalima aistra. „Eik į šventą Kailasos kalną,— tarė jam Indra.— Ten, ant nepasiekiamo kalno viršūnės, gyvena didysis šventuolis Šyva, pasinėręs į gilius apmąstymus, sutelkęs savo dvasios jėgas prie slaptingų esmių esmės. Įtempk savo lanką ir nepastebimai paleisk meilės strėlę į rūsčiojo dievo širdį. Jeigu tau pavyks sužadinti Šyvos širdyje aistrą, jis ves gražiąją Himavato dukrą, ir jie duos pasauliui sūnų, kuris išvaduos jus nuo Tarakos ir jo priespaudos."

Ir Kama, amžinai jaunas meilės dievas, apsiginklavęs geismo lanku ir gėlių strėlėmis, sutiko įvykdyti Indros valią. Kartu su savo žmona Rate, gražiąja meilės džiaugsmų deive, jie išvyko prie stačių Kailasos šlaitų.

Buvo pats pavasario žydėjimas,— ant kalnų viršūnių tirpo sniegas ir šlaitais linksmai čiurleno kalnų upeliai ir upės. Tankūs slėnių miškai skleidė nuostabų gėlių kvapą apylinkėse. Žvėrys ir paukščiai, aistringai trokšdami palikuonių, žaidė savo pavasario žaidimus. Tik rūstusis Šyva sėdėjo nejudėdamas ir paskendęs šventuose apmąstymuose, nepastebėjo aplink jį vykstančių pasikeitimų.

Kama atsargiai nusėlino į tą vietą, kur sėdėjo mintyse paskendęs Šyva, ir, pasislėpęs už uolos, žvilgčiojo iš už jos, niekaip nesiryžo sudrumsti dievobaimingos vienatvės, bijodamas užsitraukti didžiojo dievo rūstybę. Kama laukė, kol įsimylėjusi Uma prisiartins prie Šyvos, norėdama jam nusilenkti ir pagarbinti malda bei padėti gėlių,— jis tikėjosi, kad ji pridengs jį nuo viską matančio rūsčiojo dievo akių. Ir kai pasirodė žavioji kalnų dukra, Kama įtempė lanką ir uždėjo ant templės vieną savo taikliąją strėlę, bet tuo akimirksniu Šyva jį pamatė ir iš pykčio sudegino dievobaimingų apmąstymų drumstėją savo žvilgsnio ugnimi.

Neliko net gražiojo Kamos kūno pelenų, ir nuo to laiko meilės dievas tapo bekūnis ir buvo pavadintas Ananga, Bekūniu. Ėmė gailiai raudoti Ratė, išvydusi savo vyro žūtį, bet ją nuramino balsas iš aukštybių: „Neverk, gražioji Rate, Kama

nežuvo, jis tik neteko kūno. Kai didysis Šyva ves Umą, jis pasigailės Kamos, ir meilės dievas sugrįš į pasaulį".

Žavioji Ratė nusišluostė ašaras, bet Uma liko nepaguodžiama. Žuvo visos jos viltys, kad sulauks Kamos pagalbos ir jo strėlės pažadins meilę Šyvos širdyje. „Kam reikalingas man grožis? — iš nevilties sušuko ji.— Kam man tamsios akys, balti dantys, kam šis švelnus kūnas, šis skaistus veidas, jeigu mano numylėtasis Šyva jiems abejingas? Nebesaugosiu ir nebepuoselėsiu daugiau savo kūno grožio, išeisiu į nuošalią dykumą, apsirengsiu karnų skarmalais ir pradėsiu žiauriausiai marintis".

Ir Uma išėjo iš prabangių kalnų valdovo savo tėvo Himavato rūmų ir pasitraukė į tylią atsiskyrėlės buveinę. Ji nusivilko puošnius drabužius iš brangių medžiagų, nusiėmė žėrinčius vėrinius ir aukso apyrankes ir apsivilko elnio kailiu. Ji atsisakė maisto ir vandens ir ėmė laikytis varginančių įžadų. Per vasaros karščius ji kankino save ugnimi ir laužų dūmais, šaltyje stovėjo nejudėdama šaltame upelio vandeny. Taip ilgus metus kankino save gražioji Uma, norėdama pelnyti Šyvos palankumą. Ir štai kartą į jos atsiskyrėlės būstą atvyko toks jaunas brahmanas. Ji sutiko jį maloniai ir pagarbiai, nuplovė jam kojas, padavė švaraus vandens, vaisių ir šaknų ir pasodino ant garbingos pasostės iš kušos žolės.

Pailsėjęs po kelionės ir padėkojęs Umai už vaišes, brahmanas jos paklausė, kodėl ji netausoja savo grožio ir jaunystės, kodėl neklauso širdies balso, o laikosi rūsčių įžadų. Tada dievobaimingoji mergelė papasakojo svečiui, kaip ji pamilo Šyvą, kaip tikėjosi suvilioti jį savo grožiu ir jaunyste ir kaip žlugo visos jos viltys ir pastangos. „Todėl aš ir nusprendžiau pradėti šventuolės gyvenimą,— pasakė Himavato duktė.— Mano grožis man neatnešė sėkmės."

Jaunasis brahmanas išklausė ją ir tarė: „Tu apsakei man visą tiesą, o dievobaimingoji atsiskyrėle. Bet sakyk, kam tau reikia Šyvos palankumo? Kodėl tau patiko šis niūrus ir vienišas šventuolis, pasinėręs apmąstymuose ir marinantis savo kūną? Jis rūsčios ir baisios išvaizdos, ant kaklo vietoj vėrinio jis nešioja nuodingą gyvatę, o klubus apsivyniojęs kruvinu dramblio kailiu — tai kailis demono vilkolakio, kurį jis kadaise užmušė. Jis jodinėja ant baisaus jaučio, mėgsta lankytis laidojimo laužavietėse ir neturi jokių turtų".

Bet Uma nepanoro daugiau klausytis jos mylimąjį užgauliojančių jaunojo brahmano kalbų ir užsiplieskė pykčiu.

„Veltui tu stengiesi mano širdį atitraukti nuo Šyvos, o brahmane,— tarė įpykusi Himavato dukra.— Iš tiesų Šyva didis,

gražus ir rūstus, ir mano gyvenimas visas priklauso jam. Tai kas, kad jis jodinėja ant baisaus jaučio ir ant kaklo nešioja gyvatę? Kad ir ką kalbėtų apie jį, tiesą ar melą, mano meilė jam niekada nepraeis." Ir nespėjo ištikima savo meilei Uma pasakyti šių žodžių, kaip jos akivaizdoj svečias pasikeitė, ir vietoj jauno brahmano prieš nustebusią ir nudžiugusią Himavato dukrą atsirado pats didysis Šyva. Panašiu į griaustinio griausmą balsu jis pareiškė jai, kad jos meilė ir begalinis atsidavimas sujaudinę jo širdį ir jis norįs vesti ją.

Su didžiausiu džiaugsmu nuskubėjo Uma pas savo tėvą Himavatą pasakyti, kad pagaliau išsipildė jos viltys — Šyva veda ją. Gera žinia apie Šyvos ir kalnų dukros vedybas apskriejo visus tris pasaulius, ir dievai, ir asurai, ir žmonės nuskubėjo į šiaurę, kad galėtų dalyvauti iškilmingose vestuvių apeigose. Po vestuvių Šyva su savo žmona pasitraukė ant Kailasos kalno viršūnės.

Ištisus metus tęsėsi Šyvos ir Umos vestuvinė naktis, visus ilgus dangaus metus * išbuvo apsikabinę laimingi sutuoktiniai, ir tokia stipri buvo juos jungianti aistra, kad dangaus gyventojai jau ėmė nerimauti dėl kovos su Taraka laimingos pabaigos.

„Reikia nutraukti jų glėbesčiavimąsi,— kalbėjo Brahmai dievai.— Antraip iš jų aistros atsiras toks palikuonis, kad jo neišlaikys nei žemė, nei dangus." Sunerimę dievai su Brahma ir Višnumi priešakyje patraukė prie Kailasos kalno šlaitų, kreipėsi į Šyvą ir pašlovino jį.

„Kur tu pradingai, Mahadeva, Didysis dieve,— sušuko Višnus, kreipdamasis į Kailasos viršūnę.— Baisiai engia mus piktasis Taraka, apgink mus nuo jo!" Ilgai maldavo dievai ir pagaliau savo maldavimais atitraukė Šyvą nuo gražiosios Parvatės glamonių. Didysis dievas pasirodė maldaujantiems; jis maloningai išklausė dangaus gyventojus ir, paklausęs jų patarimo, išliejo savo vaisingą sėklą į Agnio liepsną.

Tada liepsnos liežuviai apsigaubė baltais dūmais; bet Agnis nepajėgė išlaikyti Šyvos sėklos ir savo ruožtu išpylė ją į dieviškuosius Gangos vandenis. Bet ir šviesioji deivė neiškentė svilinančios kaitros, ir jos vandenys išmetė Mahadevos sėklą į pakrantės nendrynus.

Čia ir išvydo pasaulį nuostabaus pavidalo dieviškasis kūdikis. Ir šį Šyvos ir Himavato dukros aistros pagimdytą kūdikį ėmė vadinti Skanda, Atžala.

O Parvatė, kai Šyva ją paliko, norėdamas išklausyti dievų prašymo, supyko ir tarė: „Jūs galvojate tiktai apie save, o dievai, jūs šlovinate mano vyrą tik siekdami savo tikslų; per

jus aš likau bevaisė". Ir ji prakeikė Višnų ir kitus dievus: „Nuo šiol ir jūsų žmonos taps bevaisės, ir neturėsite jūs palikuonių!"

Kai septyni didieji išminčiai, dar Skandai negimus, atliko aukojimo apeigas prieš pirmąjį Indros ir Tarakos mūšį, jie paprašė Agnį nunešti auką dievams. O kai apeigos jau buvo baigtos ir Agnis ėjo namo, netoli septynių išminčių buveinės jis netyčia išvydo jų žmonas, besimaudančias upėje ir tviskančias grožiu lyg žvaigždės danguje. Jų nuostabus grožis pavergė ugnies dievo širdį. Jis užsidegė aistra, bet susivaldė.

„Aš jų geidžiu, bet jos, dievobaimingos žmonos, nežino nuodėmingų geidulių. Aš nedrįstu nei paliesti jų, nei galiu šiaip sau į jas žiūrėti, bet pasislėpsiu jų namų židinių dūmuose, ir jų grožis visą laiką džiugins mano akis." Taip pagalvojo įsimylėjęs Agnis, ir nuo to laiko jis nematomas apsigyveno septynių išminčių buveinėje, kad visada galėtų matyti jo širdžiai mielas gražiąsias žmonas. Bet aistra jo neapleido, o įsiliepsnojo vis karščiau ir karščiau; ir pagaliau suglumęs dėl to Agnis apleido tą buveinę ir pasitraukė į gandarvų karaliaus Čitraratos mišką, kad ten atsikratytų savo kūno, nes negalėjo pasiekti taip geidžiamų septynių išminčių žmonų.

O tuo tarpu viena iš Dakšos dukterų, skaisčioji Svaha, jau seniai slapčia mylėjo Agnį, bet nežinojo kaip jį palenkti, kokia jo silpnybe pasinaudoti, nes nė vienos negalėjo rasti. Kai ji išgirdo, kad jis pasitraukė į mišką apimtas aistros septynių išminčių žmonoms, piktai pagalvojo: „Dabar jį apgausiu, — patenkinsiu jo aistrą ir pati pasieksiu savo tikslą".

Ji pasivertė gražia ir dora dieviškojo išminčiaus Atrio žmona, atėjo pas dievą ir tarė: „O Agni, aš liepsnoju meile tau, apkabink mane. Jeigu tu mane atstumsi, mirsiu. Aš — Anasuja, Atrio žmona, atėjau pas tave žinant ir sutinkant mano draugėms, šventųjų išminčių žmonoms".

Agnis paklausė: „Kaip tu sužinojai, kad kamuojuosi dėl jūsų, ir iš kur apie tai sužinojo tavo draugės?" Ji jam atsakė: „Mes jau seniai visos tave mylime, bet bijojome tavo baisios galios. Kai supratome, kad ir tu mūsų trokšti, mane atsiuntė pas tave. Nedelsk ir pasimėgauk meile su manimi".

Ir meilės aistros apsėstas Agnis susijungė su deive Svaha, pasivertusia Anasuja. O paskui ji, bijodama, kad ją pamatys šiuo pavidalu ir blogai pagalvos apie nekaltą išminčiaus žmoną, pasivertė erele ir išskrido iš miško.

Kitą kartą ji atėjo pas Agnį Višvamitros žmonos pavidalu, ir viskas pasikartojo iš pradžių. Ir šešis kartus atėjo Svaha į mišką pas ugnies dievą vis nauju pavidalu, ir šešis kartus

ji susijungė su juo, ir jo aistra buvo patenkinta. Svaha negalėjo pasiversti tik Vasištos žmona Arundate — pernelyg Arundatė buvo atsidavusi savo vyrui.

Kai pasaulį išvydo Skanda, sudrebėjo žemė, ir dangus ir pasaulio šalys nušvito nuostabiu švytėjimu. Nerimas apėmė gyvenančius žemėje, ir visur ėmė sklisti gandai apie būsimas negandas. Žmonės, gyvenę netoli Čitraratos miško, matė kaip šešis kartus svetimu pavidalu ten lankėsi Svaha, ir kalbėjo: „Šešios išminčių žmonos užmezgė nuodėmingą ryšį su dievu Agniu ir užtrauks mums nelaimę". Kai išminčiai išgirdo šį gandą ir kai jie sužinojo, kad pasaulį išvydo nepaprastos išvaizdos kūdikis, jie patikėjo gandu ir nusprendė, kad žmonos jiems neištikimos ir kad šis kūdikis — jų žmonų nuodėmingo ryšio su dievu Agniu vaisius. Įpykę išminčiai išsižadėjo savo žmonų. Tik Arundatė pasiliko su savo vyru Vasišta.

Šešios pamestos žmonos nuėjo ant Gangos kranto ir nendryne rado naujagimį Skandą. Agnis taip pat atėjo ten, pasivertęs žmogumi su ožio galva; jis žaidė su mažyliu, linksmino jį ir budriai saugojo kaip savo įsūnį. O išminčių žmonos išmaitino ir išaugino jį, ir kadangi jaunasis Skanda turėjo šešias žindyves, ant jo pečių išaugo šešios galvos su šešiomis burnomis, taip pat jam išaugo šešios rankos.

Išmaitinę Šyvos ir Umos sūnų, šešios dorybingos, nenusidėję, žmonių apšmeižtos išminčių žmonos nuėjo į dangų ir ten tapo žvaigždėmis Kritikomis *. Ir pagal savo įmotes jaunasis dievas gavo dar vieną Kartikėjos pravardę.

Tada septyni išminčiai įsitikino, kad jų žmonos buvo nenusidėjusios. Pati Svaha viską prisipažino. Pirmasis apie tai sužinojo Višvamitra ir pasakė kitiems. Jis pirmasis atėjo pas Skandą ir pašlovino jį šventa giesme ir atliko naujagimiui priklausančias apeigas.

O išminčiai taip pat nuėjo į dangų ir tapo Didžiųjų Grįžulo ratų žvaigždėmis — Septynių išminčių žvaigždynu. Netoli jų mirkčioja danguje maža žvaigždutė — tai Arundatė *, ištikimoji Vasištos žmona, likusi su juo neišskiriama.

O jaunasis Skanda pakilo iš nendryno švytėdamas lyg tekanti saulė. Viena ranka jis pačiupo Šyvos lanką, sukeliantį virpulį širdyse, kitoje rankoje laikė ietį, dar dviejose — didžiulę kriauklę, kuria užtrimitavo taip garsiai, kad jį išgirdo visuose visatos pakraščiuose. Penktą dieną po gimimo Skanda užlipo ant kalno viršūnės, apsidairė aplink ir pergalingai sušuko; išgirdę šį šūksnį, žmonės parkrito iš baimės ant žemės, ir sunerimo netgi patys galingiausi trijų pasaulių padarai. O Skanda įtempė tėvo lanką ir ėmė leisti strėles į sniegu tviskan-

tį Kraunčos * kalną. Jo strėlės pramušė kalną, perskyrė jį giliu tarpekliu, kuriuo nuo to laiko skrenda gervės ir žąsys, ir kiti paukščiai prie šventojo Manasos * ežero. Skandos strėlių pervertas Kraunčos kalnas nugriuvo, giliai dejuodamas, ir visi aplinkiniai kalnai suklykė iš baimės. Skanda tada sviedė į juos savo ietį; ir išgąsdinti kalnai atitrūko iš savo vietų ir išlėkė į dangų, saugodamiesi jaunojo dievo smūgių. Ir pati žemė sudrebėjo sužeista šių smūgių. Ji pakluso Skandai, ir kalnai jam nusilenkė ir grįžo į savo vietas.

O dangaus gyventojai, sunerimę dėl dieviškojo vaikelio veiksmų, tarė Indrai: „Jo galia neišmatuojama ir atneš žūtį ne tik asurams. Jį reikia nedelsiant užmušti, kol neužaugo, kitaip jis užims tavo vietą ir taps visatos valdovu ir visų mūsų šeimininku".

Tada Indra sėdo ant savo dramblio Airavatos ir patraukė prieš Skandą dievų kariaunos priešakyje, bet jo siela buvo kupina abejonių dėl būsimojo mūšio baigties. Ir Agnis nesidėjo prie dievų, jis palaikė Skandą.

Vis greičiau ir greičiau artėjo Indros vedama grėsminga dievų kariauna, švytėdama įvairiaspalvėmis vėliavomis, prašmatniais vežimais ir ginklais. Išvydęs jį, Skanda išėjo pasitikti. Tada Indra grėsmingai sušuko, norėdamas įkvėpti savo kariuomenę, ir puolė iki šiol neregėtą kūdikį, stengdamasis nusmogti jį pirmuoju kirčiu.

Atsakydamas Skanda suriaumojo lyg audros įsiūbuotas okeanas, ir nuo to baisaus riaumojimo dievų kariuomenė, apimta panikos, išsklido į visas puses. O iš visų įpykusio Skandos burnų ištryško ugnis, apsvilinusi apstulbusių dievų kūnus ir galvas, jų ginklus, arklius, dramblius ir vežimus. Ir tada visi dievai ėmė bėgti, paliko Griausmavaldį, ir juos deginusi liepsna užgeso.

O Indra, pasilikęs vienas, smogė Skandai baisų smūgį savo vadžra, perskėlė ja dešinįjį Šyvos sūnaus šoną, ir iš ten išėjo jaunuolis auksine kovos apranga ir su ietimi rankoje — tai buvo Višaka, Skandos sūnus.

Ir tada Indra nusiminė. Nulipęs nuo dramblio Airavatos, jis taikiai sudėjo delnus prieš veidą ir nusilenkė Skandai, prašydamas taikos. Ir galingasis kūdikis didžiadvasiškai atleido Amaravačio valdovui ir pažadėjo jam savo draugystę. Šyvos sūnus susitaikė ir su kitais dievais; ir dangaus gyventojai atsigavo ir ėmė džiūgauti.

Šeštąją dieną po Skandos gimimo visi dievai, Brahmos vadovaujami, visi gandarvai, apsarės, jakšiai, kinarai ir visi gyvi žemės padarai atėjo pagerbti jaunojo Šyvos ir Umos sūnaus.

Jie pašlovino Kartikėją palankiais žodžiais ir palinkėjo jam visokiausių gėrybių ir sėkmės; ir jie gėrėjosi jo grožiu ir jėga. Šyva ir Uma tada paprašė Brahmą suteikti jų sūnui kokį nors laimingą apdovanojimą, kuris būtų tinkamas ir dievams, ir jam pačiam.

Didysis Brahma ne tuojau atsakė jiems dėl jų prašymo. Visus tris pasaulius jis jau seniai padalijo kitiems dievams, ir jam buvo nelengva rasti tinkamą dovaną galingajam Šyvos sūnui. Bet neilgai mąstė Praamžis, jis įsteigė Skandai aukštą dangiškosios kariaunos vado ir karo dievo titulą, ir visi dangaus gyventojai sveikino Brahmos sprendimą džiaugsmo ir pritarimo šūksmais.

Tada Indra atvedė gražiąją Devaseną, tikrą dangaus kariaunos galios įsikūnijimą, ir atidavė ją Kartikėjai į žmonas. Višnus jam padovanojo grėsmingą ginklą, tūkstančių tūkstančius jakšių atidavė į Skandos kariuomenę karalių karalius Kubera, Agnis jį apdovanojo ugniniu žėrėjimu, Vajus — greitai skrendančiu vežimu, o sumanusis Tvaštaras padovanojo jam gražų povą, kuris mokėjo panorėjęs keisti savo pavidalą. Paskui dievai, nusilenkę Šyvos sūnui, pašlovino jį tokiais žodžiais: „Mes garbinam tave, o Šešiaveidi, ir dedam į tave daug vilčių! Tu galingas, tu bebaimis, tu švyti lyg saulė vidurdienio danguje. Tu — didis karys, tu — dangaus kariaunos vadas, tu — mūsų užuovėja ir parama. Tu žinai, o Skanda, kad asuras Taraka atėmė iš mūsų, dangaus gyventojų, pasaulio valdžią ir visaip mus žemina. Mes prašome tavęs, galingasis Kartikėja, nubausk Taraką ir grąžink mums ramybę ir džiaugsmą!"

„Nieko nebijokite, o dievai,— atsakė jiems Šyvos sūnus.— Aš susidorosiu su jūsų priešais ir sunaikinsiu juos. Neišvengs bausmės ir Taraka, pridaręs jums tiek skriaudų." Ir tuojau pat Kartikėja, dangaus kariaunos lydimas, leidosi į žygį prieš Taraką.

Jo kariaunos priešaky į Tarakos sostinę nudūmė Indros pasiųstas žinianešys. Jis smarkiai aplenkė Skandos kariauną, atvyko pas asurų valdovą ir tarė jam: „Mane atsiuntė pas tave Indra, o galingasis kary! Jis liepė tau pranešti, kad dangaus karalystės ir visų trijų pasaulių valdžia priklauso jam ir niekam kitam. Ir jis skelbia, kad už visas savo piktadarybes tu turėsi žiauriai atkentėti".

Išdidus dievų valdovo kreipimasis per pasiuntinį sukėlė Tarakos įtūžį. „O Indros pasiuntiny,— tarė jis,— ar nesakė tavo valdovas, kad kartą jį aš jau sutriuškinau mūšio lauke ir paėmiau nelaisvėn? Nejaugi jis spėjo apie tai pamiršti? Iš tiesų

jis neturi gėdos, jeigu drįsta grasinti man, išvadavusiam jį iš pančių kartu su visais jo bendražygiais!"

Tačiau, paleidęs pasiuntinį, Taraka labai susimąstė. „Indra nebūtų drįsęs taip su manim kalbėti,— galvojo pats sau,— jeigu nebūtų tvirtai įsitikinęs pergale. Kas gi suteikė jam pagalbą? Kas dabar gudriajam Indrai teikia vilčių?"

Bloga lemiantys ženklai nutraukė Tarakos apmąstymus, ir jį apėmė nerimas. Staiga jam išdžiūvo burna, ir ėmė trūkčioti kairės akies vokas,— ant kelio prieš rūmus ėmė sūkuriuoti geltonų dulkių stulpas, visur pasigirdo kraupūs šauksmai ir kauksmas, ir Taraka išvydo Šyvos sūnaus į kovą vedamą nesuskaičiuojamą dangaus kariuomenę. Ir įsiklausęs Taraka išgirdo šlovinimo žodžius, garsiai tariamus dangaus dainių ir pasakotojų: „O jaunasis Kartikėja, tu švyti neapsakomu švytėjimu! Tavo galia ir kovos menas atneš tau trokštamą pergalę. Tavo kovos vežimą traukia povas — nuostabus Tvaštaro kūrinys. Jo nesustabdys nei rūstusis Taraka, nei visa priešo kariuomenė. Tu tviski šiame aukso vežime lyg saulė danguje. Šlovė tau, o Skanda, šlovė tau ir pergalė, dieviškasis kūdiki!"

Tada Taraka prisiminė, kokios dovanos buvo prašęs Brahmos, ir jis dar prisiminė, kad jam lemta mirti nuo septynių dienų kūdikio rankos. Bet jis nesudrebėjo ir, liepęs savo kariuomenei rengtis mūšiui, išvažiavo su savo vežimu sutikti priešą.

„O kūdiki,— tarė jis Skandai,— nejaugi tu veržiesi į žūtbūtinį mūšį? Tau labiau tiktų žaisti sviediniu. Tu dar nesi matęs baisių susirėmimų su asurais. Matyt, tavo vaikiškas protas tavęs neapsaugojo nuo pavojaus."

„Vadžrangos sūnau, tu veltui gaišti laiką tuščioms kalboms,— atsakė asurų valdovui Skanda.— Žvilgtelėk į ryto saulę, kai ji tik pasirodo danguje. Ar ilgai tu gali žiūrėti į ją neužsimerkęs? Paimk į rankas jauną kobrą. Ar ilgai tu išlaikysi ją rankose, nebijodamas mirtino kirčio?" Ir kai Taraka išgirdo šiuos kūdikio žodžius, jis suprato, kad baigiasi jo valdžia ir gyvenimas.

Bet jis nenorėjo geruoju pasiduoti. Ir prasidėjo kova. Strėlių debesys užtemdė dangų, nulėkė į Kartikėją baisia jėga sviestos akstys ir ietys, bet Šyvos sūnus nesudrebėjo savo vežime. Jis lengvai atmušė smūgius, o jo ginklai taip sunkiai žeidė priešus, kad šie iš baimės ėmė trauktis nuo jo ir stengėsi laikytis toliau, bijodami jo mirtį nešančių strėlių. O Tarakos strėlės nepadarė Skandai jokios žalos, ir jis nesulaikomai veržėsi į priekį pro asurų kariuomenės gretas, sėdamas apie save mirtį, panašus į negailestingąjį ir nenugalimąjį Jamą.

Netrukus asurai sudrebėjo ir leidosi bėgti iš mūšio lauko, palikę Taraką vienas prieš vieną su Skanda. Ir prasidėjo žiauri dvikova. Priešai nenusileido vienas kitam narsa, bet Taraka nepajėgė nugalėti nepažeidžiamojo Šyvos sūnaus. Geležimi apkaustyto vėzdo smūgiu Skanda nutraukė Tarakai galvą nuo galingų pečių, ir asurų valdovas lyg audros nuverstas didžiulis medis krito negyvas mūšio lauke. Nukrito į dulkes auksinė Tarakos karūna ir kartu su ja apsinešė dulkėmis jo buvę darbai, jėga, valdžia ir šlovė.

O dievai džiūgaudami šventė pergalę, ir džiaugsmingi šūksniai skardeno kovos lauke. Taip jaunojo Skandos, šlovingojo Šyvos ir Umos sūnaus, žygdarbis išvadavo dangaus gyventojus nuo kančių ir pažeminimo, ir visatos valdžia vėl grįžo dievams.

67. GANEŠOS, DRAMBLIAGALVIO DIEVO, GIMIMAS

Šyvos žmona Parvatė aistringai troško turėti palikuonių. Skanda gimė jai nedalyvaujant, nebuvo išnešiotas jos įsčiose ir išpuoselėtas buvo svetimų žmonių, o ji norėjo pati išauginti savo tikrą sūnų. Šį prašymą ji išsakė vyrui.

„Kiekvienas privalo turėti sūnų,— tarė ji,— kad tas garbintų savo protėvius nustatytomis apeigomis." Šyva jai šypsodamasis atsakė: „O Kalnų dukterie, tu, aš regiu, laikai mane paprastu pasaulio gyventoju, kuriam sūnus reikalingas sielai išgelbėti. Bet man sūnus nereikalingas. Juk aš nemirtingas, ir atminimo apeigų man nereikia. Kam apsisunkinti palikuonimis? Užtenka ir to, kad iš savimeilės dievai nutraukė mano šventuolišką gyvenimą ir sujungė mus, kad gimtų Skanda. Jis gimė, ir Agnis jį įsūnijo. Mes su tavim dabar džiaugsimės meilės glamonėmis vien tik dėl malonumo, negalvodami apie palikuonis".

Pravatė pasakė: „O Valdove, teisingos tavo kalbos, ir vis dėlto aš noriu turėti savo kūdikį, kad galėčiau jį glamonėti ir bučiuoti jo veidą. Paskui tu galėsi grįžti prie savo šventuoliško gyvenimo — aš pati išauginsiu sūnų. O jis jau tegul neturės vaikų, jeigu tu nenori daugiau palikuonių". Bet Šyva, supykdytas jos atkaklumo, nusigręžė nuo žmonos ir, nedavęs jai atsako, pasitraukė.

Deivė nuliūdo ir ilgai negalėjo nusiraminti. Jos draugės nuėjo pas Šyvą, suminkštino jo širdį ir įkalbėjo grįžti pas Parvatę. „Jeigu tu jau taip trokšti sūnaus,— pasakė jai Šyva,— jeigu tu nori bučiuoti jo veidą, aš tau jį duosiu." Jis suvyniojo deivės drabužių apačią ir padavė jai į rankas: „Štai tau

sūnus, Parvate, bučiuok jį, kiek tik nori".—„Kaip gali šis audeklo gabalėlis pakeisti man sūnų? — atkirto ji.— Nesijuok iš manęs, Šyva."

Bet taip kalbėdama, ji netyčia priglaudė ryšulėlį prie savo krūtinės. Ir vos tik šis ryšulėlis palietė deivės krūtinę, jis netikėtai atgijo. Ir ji tai pamatė ir suriko: „Gyvenk! Gyvenk!"— glamonėdama jį lotosais papuoštomis rankomis. Tada vaikas ėmė alsuoti ir suriko, šaukdamasis motinos. O ji meiliai pasilenkė prie jo ir davė jam savo krūtį, ir iš jos krūties ėmė tekėti pienas.

Tada Parvatė nudžiugo ir liepė žyniams atlikti sūnaus gimimui prideramas apeigas. Visi dievai atėjo pasveikinti Šyvos ir Parvatės ir atnešė naujagimiui dovanų. Kiekvienam iš jų Parvatė rodė kūdikį, ir kiekvienas šlovino jo grožį. Iš visų svečių tik Vivasvato sūnus, Šanio planetos valdovas, nors ir pagarbino deivę ir jos sūnų, nepanoro į jį žvilgtelėti ir nuolankiai nusilenkė Parvatei, nuleidęs akis žemyn. „Kodėl tu nežiūri į mano kūdikį?"— paklausė įsižeidusi Parvatė. Tada Šanis jai apsakė, kad jis nusikaltęs savo žmonai, per ilgai jos nepaisydamas, ir ji už tai prakeikusi jį: „O tu, neatkreipiantis į mane savo žvilgsnio,— tarė ji,— tegul nuo šiol tavo akis būna nedora; tegul žūva viskas, į ką pažvelgsi!"—„Nuo to laiko aš į nieką nepakeliu akių",— tarė Šanis deivei; bet Parvatė nepaisė jo įspėjimo. „Niekas negali pakenkti mano vaikeliui",— pagalvojo ji ir liepė Šaniui pažvelgti į kūdikį. Bet vos tik Šanis nukreipė savo žvilgsnį į Parvatės sūnaus veidą, jo galva atsiskyrė nuo kūno ir nukrito ant žemės.

Paklaikusi iš skausmo Parvatė apkabino rankomis begalvį kūdikio kūną. „O mano vaike, mano vaike!"— sušuko ji liedama karčias ašaras. Šyva apstulbęs pakėlė nuo žemės nukritusią galvą ir kreipėsi į žmoną, ją guosdamas: „Neverk, o gražioji Parvate! Nėra didesnio skausmo, kaip skausmas dėl sūnaus, niekas taip nedrasko širdies. Bet aš atgaivinsiu tavo sūnų. Pridėk jo galvą prie kūno". Parvatė pridėjo galvą prie kūno, bet ji nesilaikė ir vėl nukrito. Šyva vėl paėmė ją į rankas ir pasinėrė į apmąstymus. Tada pasigirdo balsas iš dangaus: „O Šyva, tavo sūnaus galva pražudyta blogos akies, jis jau nebegalės su ja gyventi. Pridėk jam prie pečių bet kokią kitą galvą, ir jis atgis. Tu laikai jo galvą veidu į šiaurę; paimk kieno nors galvą, miegančio veidu į šiaurę *, ir ji taps tavo sūnaus galva". Išgirdęs šiuos žodžius, Šyva paguodė deivę ir pasiuntė savo ištikimą tarną Nandiną ieškoti galvos.

Nandinas leidosi į kelią ir po ilgų klajonių po tris pasaulius atėjo į dangaus karalystės sostinę Amaravatį. Ten jis išvydo

Indros dramblį Airavatą; jis pamatė jį, gulintį prie miesto vartų, pasukusį galvą į šiaurę. Nandinas pakėlė virš jo savo kardą, bet dramblys išsigandęs garsiai sutrimitavo, ir tuoj pat pasirodė Indra su savo palyda. „Kas tu toks, kas tave pasiuntė? — paklausė jis Nandino.— Kaip tu drįsti kelti kardą prieš mano dramblį?"—„Aš — Nandinas, mane pasiuntusio Šyvos tarnas,— atsakė šis.— Noriu nukirsti šiam karališkajam drambliui galvą dėl Šyvos sūnaus,— jis neteko galvos nuo blogo Šanio žvilgsnio."

Indra supyko ir sviedė sunkų vėzdą į Nandiną, norėdamas jį užmušti, bet Nandinas sugavo tą lekiantį vėzdą kaire ranka. „Pasiimk savo vėzdą, Indra",— šypsodamasis tarė jis, ir sviedė jį atgal. Vėzdas trenkė dievų karaliui į krūtinę; šis susvyravo, bet atsipeikėjo, sėdo ant Airavatos ir, lydimas Marutų kariaunos ir kitų dievų, su vadžra rankoje puolė Šyvos tarną. Dievai iš visų pusių apsupo Nandiną ir apipylė jį strėlių lietumi. Bet galingasis Nandinas, kurio kūnas buvo tvirtas lyg uola, atsilaikė prieš strėles, atmušdamas jas kaire ranka. Ir dievų akivaizdoj jis nukirto savo kardu Airavatai galvą, ir jie nepajėgė jam sukliudyti.

Jis grįžo pas Šyvą su dramblio galva, ir šis pridėjo ją prie savo sūnaus kūno. Ir berniukas atgijo ir švytėdamas atsisėdo dievų sueigoje. Jaunasis dievas su dramblio galva buvo kresno kūno, su dideliu pilvu, panašiu į puodą, ir už tai jį praminė Gatodara, Storapilviu. Bet Šyva pavedė jam vadovauti ganams — pulkų pulkams savo tarnų ir palydovų dieviškos ir demoniškos prigimties, ir todėl jis daugiau žinomas Ganešos, Pulkų valdovo, vardu. Taip jį pavadino Brahma ir apdovanojo savo malone: jo vardas nuo šiol buvo minimas pirmiau negu kitų dievų vardai.

Išminties deivė Sarasvatė jam padovanojo plunksną ir rašalo, ir Geneša tapo mokslingumo dievu; šia plunksna jis pirmas užrašė Parašaros sūnaus išmintingojo Vjasos papasakotą sakmę apie didįjį Baratos palikuonių mūšį Kuraus lauke *.

Ir Brahmos malone jis tapo pirklių ir keliautojų, ir prekybos, ir kitų verslų globėju. Brihaspatis padovanojo Ganešai šventąjį raištį per kairįjį petį, brahmano skiriamąjį ženklą. Žemės deivė Pritivė paskyrė jam amžinai tarnauti žiurkę,— nuo to laiko Ganeša visados joja ant žiurkės.

Kai visi dievai pašlovino Ganešą, Indra kreipėsi į Šyvą ir nuolankiai tarė: „O Valdove, tavo tarnas užmušė mano dramblį. Atleisk man už tai, kad nesuprasdamas koviausi su juo, užuot iš karto atidavęs, kaip pridera dievobaimingajam, ko jis prašė". Tada Šyva jam pasakė: „Mesk Airavatos kūną į okeaną

ir jis vėl išplauks iš jo gyvas ir sveikas, įgijęs naują galvą". Indra padarė taip, kaip jam sakė Šyva, ir atgijęs Airavata sugrįžo pas jį.

O tuo metu Soma ant okeano kranto pastatė Šyvos garbei nuostabią šventyklą. Ir jis prašė Šyvos malonės, kad kiekvienas, aplankęs šią šventyklą, iškart gautų nuodėmių atleidimą ir galėtų patekti į dangaus karalystę. Ir štai niūriais laikais, tarp vario ir geležies amžių, nesuskaičiuojama galybė žmonių — moterys, barbarai, šudros, tamsuoliai ir visokie nusidėjėliai — visi galėjo patekti į dangaus karalystę tik vieną kartą aplankę Šyvos šventyklą. Žmonės paniekino dorą, apeigas, pasiaukojimą, nebeduodavo išmaldos, nebesimokė vedų — visi, seni ir jauni, traukė į Šyvos šventyklą Somanate *, vildamiesi be vargo ir pastangų gauti išganymą.

Ir netrukus dangaus karalystė buvo jų sausakimša. Indra ir kiti dievai nusiminę kreipėsi į Šyvą: „O Valdove, tavo malone dangus perpildytas žmonių, ir jie jau baigia išstumti mus iš mūsų teisėtų valdų. Teisingumo karalius Jama stebisi, skaičiuodamas jų gerus ir blogus darbus,— minių minioms jų jau grėsė pragaras, bet aplankę tavo šventyklą, jie gavo nuodėmių atleidimą ir pateko į rojų". Šyva į tai atsakė: „Aš negaliu laužyti mėnulio dievui duoto žodžio — visi, aplankę Somanato šventyklą, turi nueiti į dangų. Bet eikite pas mano žmoną, ji sugalvos, kaip jums padėti".

Dievai tada kreipėsi į Parvatę ir šlovino ją, ir prašė jos pagalbos. Sujaudinta jų maldavimų, deivė pasišaukė savo sūnų Ganešą ir jam pasakė: „Tapk tu nuo šiolei tuo, kuris sugalvos kliūtis žmonėms, norintiems patekti į Somanatą! Gundyk juos ir aptemdyk jų protą; tegul jie trokšta turtų ir malonumų. Sugalvok visiems kliūtis kelyje į išsigelbėjimą, bet nekliudyk tiems, kurie garbins ir šlovins tave himnais Vignešos vardu". Ganeša pakluso motinai. Uoliai vykdantis jos įsakymą, nuo to laiko jis dar vadinamas Vigneša, Kliūčių valdovu.

Ir dažnai Kliūčių valdovas stovi pakaitom su Nandinu sargyboj prie Šyvos namų ant Kailasos kalno. Kartą ant to kalno atėjo Parašurama, norėdamas aplankyti savo gerbiamą didįjį dievą. Bet prie įėjimo į Šyvos namų vidaus patalpas jam kelią pastojo Ganeša; tuo metu Šyva ilsėjosi savo guolyje, ir budrusis Kliūčių valdovas saugojo savo tėvo miegą. O Parašurama, pamatęs netikėtą kliūtį, įtūžo ir norėjo žūtbūt įeiti. Iškėlęs savo kirvį, jis puolė Ganešą, bet drambliagalvis užkabino jį savo iltimi ir nusviedė tolyn nuo įėjimo. Džamadagnio sūnus trenkėsi į žemę ir neteko sąmonės. Bet atsipeikėjęs

jis atsikėlė ir, liepsnodamas pykčiu dar smarkiau negu pirma, sviedė savo kirvį į Ganešą. Ganeša išvydo, kad į jį lekia kadaise didvyriui Šyvos padovanotas kirvis; gerbdamas tėvo ginklą, jis neišsilenkė jo, bet pakišo savo iltį — ir kirvis ją nukirto. Ir vis tiek jis neįleido Parašuramos į tėvo miegamąjį, kol Šyva nepabudo. Nuo to laiko Ganeša turi tik vieną iltį, ir todėl jį dar vadina Ekadanta, Vienadančiu.

68. AKLAS GIMĘS ANDAKA

Kartą, kai Šyva su savo žmona gyveno ant Mandaros kalno, gražioji Parvatė tyliai priėjo prie jo iš užpakalio ir juokaudama uždengė jam akis į auksinius lotosus panašiomis rankomis. Ir tuoj pat visa visata aptemo. O Šyvos kakta iš aistros apsipylė prakaitu, ir jo lašas nukrito ant žemės ir virto baisaus pavidalo kūdikiu — bjauriu, tamsiu, plaukuotu padaru, gauruota galva ir barzda. Ir todėl, kad gimė tamsoje, jis neturėjo akių. Jis suriko baisiu balsu ir ėmė šokti kvatodamas ir raudodamas.

O Šyvai tuo metu ant kaktos atsirado lyg saulė švytinti ir liepsną svaidanti trečia akis. Kalnų dukra atitraukė savo rankas nuo valdovo akių, ir visur pasklido šviesa. Ji pamatė baisųjį kūdikį ir paklausė: „Kas tai?"—„Tai nepaprastos jėgos ir žiaurumo kūdikis, kuris gimė, kai tu uždengei man akis,— atsakė Šyva.— Jis gimė iš mano prakaito, jo vardas — Andaka, Neregys. Imki jį savo globon. Tegul tavo draugės tau padeda". Ir Parvatei pagailo išsigimusio kūdikio, ir ji ėmė globoti jį.

O tuo metu asurų vadas Hiranjakašipaus brolis Hiranjanetra *, norėdamas turėti sūnų, griežtai asketiškai gyveno miškuose. Daugelį metų jis išbuvo visai nejudėdamas lyg medinis, o atlikęs įžadą, kreipėsi į Šyvą ir paprašė jo malonės: „Neturiu sūnaus, kuris pratęstų mano giminę, ir todėl ėmiausi vykdyti šį įžadą,— tarė Hiranjanetra.— Padovanok man galingą sūnų, vertą tapti asurų karaliumi".

Šyva, patenkintas jo pasiaukojimo žygdarbiu, pasakė: „O asurų valdove, nelemta, kad tau gimtų sūnus, bet aš atiduosiu tau savo sūnų Andaką. Jis prilygsta tau savo galia, ir jo nenugalės joks priešas. Priimk jį kaip savo tikrą sūnų, ir jis atneš tau laimę". Asurų vadas priėmė Šyvos dovaną; jis pašlovino didįjį dievą, apėjo jį iš dešinės į kairę ir su ką tik gautu sūnumi išvyko į savo valdas.

Praėjo šiek tiek laiko, ir Šyva išvyko iš savo namų, norė-

damas aplankyti septynių išminčių buveinę. Jis paliko savo ištikimą tarną Nandiną saugoti namų, o Višnus, Brahma ir kiti dievai ėmėsi globoti Parvatę ir, nesant Šyvai, tarnavo jai pasivertę moterimis lyg jos tarnaitės. Tuo metu asurų valdovo rūmuose užaugęs piktasis Andaka sugalvojo pagrobti savo tikro tėvo žmoną. Apkvaišęs nuo aistros, jis atėjo prie Mandaros kalno, bet negalėjo patekti į Šyvos namus, kurių duris budriai saugojo Nandinas. Tada Andaka pasivertė paukščiu ir įskrido pro langą į Parvatės miegamąjį. Čia jis atgavo savo tikrąjį pavidalą; bet tą pačią akimirką prieš jį atsirado pats rūstusis Šyva, grasindamas tridančiu. Jis pasmeigė Andaką ant trišakio smaigalio ir ėmė šokti. Ir kol jis šoko, ant tridančio pasmeigto Andakos nuodėmės paliko nelaimingąjį, ir jis pažino tiesą ir pašlovino didįjį dievą. Patenkintas Šyva numovė jį nuo trišakio ir tarė: „Nuo šiol tu būsi su manim, Hiranjanetros sūnau. Tu tapsi vienu iš mano kariuomenės, vadovaujamos Ganešos ir Nandino, vadų, ir daugiau nepatirsi negandų, ir net dievai ims tave gerbti". Jis paėmė jį už rankos ir privedė prie Parvatės, ir ši maloningai jį priėmė. O jis krito kniūbsčias prieš didžiąją deivę ir ją pašlovino. Nuo to laiko ji vėl ėmė jį globoti lyg savo sūnų. O jis ėmė vadovauti pulkams baisaus pavidalo dvasių, kurios buvo Šyvos palyda.

69. TRIPUROS SUGRIOVIMAS

Senais laikais gyveno galingas asuras Vipračičio sūnus Maja, danavų valdovas. Jis buvo nepaprastai galingas ir, be to, sumanus ir gudrus. Jis ir buvo burtų įtaigos, pavadintos pagal jo vardą maja *, kūrėjas.

Kai jis pralaimėjo kovą su priešais, nusprendė pasitraukti iš pasaulietiško gyvenimo ir pradėti žiauriai marinti kūną, kad taptų nenugalimas. Žiemą jis pasinerdavo į šaltą vandenį, vasarą susikurdavo apie save laužus ir neprisidengdavo galvos nuo svilinančių saulės spindulių, nuo lietaus nesislėpė pastogėj. Laukiniai vaisiai, šaknys ir žolės buvo jo vienintelis maistas, o troškulį malšino tik upelių vandeniu.

Rūstus asketizmas išlaisvino jo dvasią nuo nedorų kėslų, o kūnas liko be mėsos, ir jis pasidarė toks liesas ir permatomas, kad per odą buvo matyti kaulai. Ir tokia didelė buvo šventuoliškumu įgyta jo dvasios jėga, kad nuo jos įkaito visi trys pasauliai ir apsigaubė karšto garo kamuoliais.

Tada pas jį atvyko visatos kūrėjas Brahma ir paklausė: „Ko tu trokšti, Maja? Aš patenkintas tavo šventuoliškumu ir

duosiu, ko tik paprašysi". Maja atsakė Brahmai: „Seniai tęsiasi priešiškumas tarp asurų ir dievų. Dievai mus nugali kautynėse ir visaip engia. Mes negalime nuo jų apsiginti — visur jie mus suranda: ir ant žemės, ir po žeme, ir okeano dugne! Aš noriu pastatyti asurų apsaugai tvirtovę, kurios niekas negalėtų sugriauti — nei dievai savo ginklais, nei brahmanai savo prakeiksmais".

„Nieko nėra amžino,— šypsodamasis atsakė Brahma,— nei asuro, nei žmogaus, nei tvirtovės. Aš negaliu patenkinti tokio prašymo." Tada Maja paprašė Praamžio, kad tvirtovė būtų neįveikiama visiems, išskyrus Šyvą, ir kad pats Šyva negalėtų sugriauti jos kitaip, kaip tik viena vienintele strėle, pirmu šūviu iš lanko.

„Tegul bus taip",— atsakė Brahma ir sugrįžo į savo rūmus. O Maja, nudžiugintas visatos kūrėjo dovanos, ėmė galvoti apie tai, kaip jam pastatyti tokią tvirtovę, kad niekas negalėtų jos sugriauti vienu lanko šūviu.

Skandos nugalėtas galingasis asuras Taraka turėjo tris sūnus — Tarakakšą, Kamalakšą ir Vidjunmaliną. Žuvus tėvui, jie ėmė rūsčiai asketiškai gyventi ir pelnė Brahmos malonę. Šia malone jiems buvo leista pasistatyti žemėje tris miestus — vieną aukso, kitą sidabro, o trečią geležies. Ir jie įsikūrė šiuose miestuose — Tarakakša — auksiniame, Kamalakša — sidabriniame ir Vidjunmalinas — geležiniame, ir gyveno jie taikiai juose tūkstantį metų. Sumanus statybininkas Maja nusprendė sujungti šiuos tris miestus į vieną ir pavadinti jį Tripura. Jis taip ir padarė, gavęs Tarakos sūnų sutikimą. Jis pastatė tvirtovę su trimis įtvirtinimais, kiekvienas po šimtą jodžanų ilgio ir pločio. Pirmas buvo iš geležies ir įkastas į žemę, antrasis, iš sidabro, buvo pastatytas ant pirmojo ir rėmėsi į dangų, o trečiasis, iš aukso, iškilęs virš antrojo, dunksojo virš dangaus skliauto. Taip trys miestai susijungė į vieną, geležinių, sidabrinių ir auksinių sienų apsuptą.

Prie aukštų Tripuros vartų stovėjo rūstūs sargai, apsiginklavę aštriomis ietimis ir kardais. Palei visą į auksinę tvirtovę vedantį kelią buvo pastatyti gražūs indai su vynu ir gėlėmis, o Tripuros viduje Maja pastatė rūmus ir šventyklas, nutiesė kelius ir sujungė juos plačiomis aikštėmis; palei kelius pastatė gražių ir prabangių rūmų, išpuošė miestą ašokų giraitėmis ir sodais, prisodino žydinčių pavėsingų medžių aplink vėsius tvenkinius. Auksiniuose Majos rūmuose visą laiką girdėjosi muzika ir auksinių bei sidabrinių varpelių skambėjimas; malonus vėjelis dvelkė gėlių kvapais ir aitriais aukojimo dūmais. Laimingi asurai su žmonomis ir vaikais iš visur susirinko į

Tripurą, apsigyveno jiems skirtuose rūmuose ir dėkingumo himnais bei maldomis šlovino sumanųjį statytoją, didįjį architektą ir asurų vadą Mają.

Tripuroje gyveno nesuskaičiuojama daugybė daičių ir danavų, ir jiems nieko netrūko. Nebebijodami dangaus gyventojų, linksminosi jie mango ir ašokų giraitėse ant tyrų tvenkinių krantų, išsitepę kvapniaisiais tepalais, apsirengę puošniais drabužiais, pasipuošę auksinėmis apyrankėmis ir brangiais vėriniais. Laimingi asurai leido savo dienas Tripuroje lyg dievai Indros dangaus karalystėje, ir jų širdys visą laiką buvo kupinos linksmybės, ir jie nesipyko ir nesivaidijo.

Taip palaimingai ir ramiai gyveno asurai daugelį metų nuostabiame mieste. Bet kartą naktį Maja susapnavo baisų sapną; jam pasivaideno, kad į Tripurą prasiskverbė ligos ir vaidai, pavydas ir skurdas. Kitą rytą jis sušaukė asurus į puošnius karališkosios tarybos rūmus ir pasakė: „O broliai! Aš sapnavau šiandien negerą sapną, ir jis slegia mano dvasią negerovių nuojauta. Sapnavau, kad į Tripurą prigužėjo daugybė baisaus pavidalo moterų. Jos įsibrovė į mūsų namus ir pasėjo mūsų širdyse nesantaiką, neapykantą ir pavydą vienas kitam. O paskui išvydau tokį siaubingos išvaizdos vyrą su keturiomis kojomis ir trimis akimis. Jis ėmė persekioti šias moteris, bet išaušo rytas, ir pabudau. Nežinau, ką reiškia šis sapnas Tripurai, bet tikrai žinau, kad dievai jaučia mums priešiškumą, kad jiems nepatinka mūsų gerovė, galia ir turtai, ir jie norėtų vėl mus išvaryti į okeano dugną arba į požemio karalystę. Todėl kreipiuosi į jus: būkite geri vienas kitam. Neįsileiskite į savo širdis pykčio ir pavydo. Tegul mūsų gyvenimas būna teisingas ir doras".

Asurai niūriai tylėdami išklausė Mają ir išėjo iš jo rūmų su jo patarimais; bet kitą dieną juos tarsi kas pakeitė. Pranašingas buvo Tripuros valdovo sapnas. Nuo tada visam laikui dingo Majos mieste ir laimė, ir ramybė, ir pasitikėjimas, ir draugystė. Pavydas, godumas ir pyktis apėmė asurų širdis, jų akys nuo nuolatinio pykčio ir nepasitenkinimo paraudo. Kas valandą Tripuroje kildavo vaidai ir muštynės, ir nelengva buvo Majai atstatyti taiką ir tvarką tarp savo pavaldinių, nuo tada apsėstų kažkokios beprotybės. Asurai ėmė nesilaikyti apeigų, jie persekiojo žynius ir visaip juos skriaudė ir engė. Šventyklos ištuštėjo, užgeso altorių ugnys, žyniai gelbėdamiesi pasislėpė slaptuose prieglobsčiuose, ir nebeliko kam Tripuroje kalbėti maldas, giedoti Brahmai himnus, nešti ant altorių aukas.

Asurai liovėsi gerbę vyresniuosius ir garbinę protėvius. Jie nebeskyrė dienos nuo nakties — dieną miegojo, o po saulės laidos puotavo ir pramogavo; jie buvo abejingi kūno nešvarumui ir pamiršo apsiplovimus. Jie nešvarūs guldavosi į savo guolius, atlikę nešvarius nusilengvinimus, neplovė nei kojų, nei rankų, neapsiprausdavo po sutuoktinių glamonių. Jie nebepuošdavo savo būstų, mindė gėles, iškirto giraites, sugriovė atsiskyrėlių buveines, darydavo žiaurius išpuolius prieš dangaus gyventojus. Visa tai pranašavo būsimą Tripuros žlugimą.

Nuožmūs asurų išpuoliai kėlė siaubą visiems gyviems visatos padarams. Indra su Marutų kariauna užpuolė Tripurą, bet jų ginklai buvo bejėgiai prieš gynybines sienas, nepajudinamas Brahmos malone, ir dangaus karalystės valdovas turėjo pasitraukti nieko nepešęs. Tada dievai iš baimės nukako pas Brahmą klausti jo patarimo ir gauti pagalbos.

„O didysis Brahma,— tarė jie pasaulių kūrėjui,— priglausk ir apgink mus nuo laukinių ir kraugeriškų Tripuros gyventojų. Jie pasislėpė už neįveikiamų savo sostinės sienų ir tyčiojasi iš mūsų bejėgiškumo. Jų kruvini išpuoliai visada netikėti, o paskui jie tuoj pat pasitraukia į Tripurą ir pasislepia ten, ir mūsų ginklai negali jų pasiekti. Žmonės žemėje dreba iš baimės lyg žąsys prieš audrą, lyg elniai prieš liūtus. Dėl asurų neturi ramybės nė dangaus gyventojai. Taip dabar sunku mums visiems, kad ėmėme pamiršti savo žmonų, vaikų ir anūkų vardus. Ištuštės žemė ir dangus, jeigu tu, didysis Brahma, nesuteiksi mums pagalbos."

Praamžis išklausė dievus, ir jo veidas švietė ramybe ir geranoriškumu. Jis tarė dangaus gyventojams: „Aš Mają apdovanojau už didžiulę dvasios jėgą, už jo neregėtą šventuolišką žygdarbį. Aš jam pažadėjau, kad jo tvirtovė bus neįveikiama. Bet jam nepavyko nuslopinti asurų pykčio ir kraugeriškumo, ir jie vėl varo aplinkiniams siaubą ir neša nelaimes. Ir todėl Majos sostinė turi būti sugriauta, ir jos gyventojai išvaryti už žemės ir dangaus ribų. Bet ne taip paprasta sugriauti Tripurą. Šią tvirtovę galima sugriauti viena strėle, vieninteliu lanko šūviu, ir ši strėlė turi būti nepaprasta. Tik Šyva gali atlikti šį žygdarbį. Eikite pas Šyvą, o dievai, ir prašykite jo nubausti Tripuros gyventojus".

Dievai nuvyko pas rūstųjį Šyvą, sėdintį kartu su Uma ant Kailasos kalno viršūnės. Jį supo auksinis spindesys, o trys jo akys lyg trys saulės spindėjo žilpinančia ugnimi, o ant jo kaktos švietė sidabrinis mėnuo. Dangaus gyventojai pašlovino Šyvą himnais ir aukštino jo nuostabius darbus ir, jam nusi-

lenkę, ėmė karštai maldauti — nubausti Tripuros gyventojus ir sugriauti dievų nekenčiamą tvirtovę.

„O Šyva,— tarė jie,— galingas ir klastingas Vipračičio sūnus Maja pasistatė neįveikiamą Tripuros tvirtovę ir iš ten graso atimti iš mūsų valdžią. Asurai tyčiojasi iš mūsų lyg iš vergų, ir mes negalime nuo jų apsiginti. Jie nusiaubė mūsų karalystės sodus ir giraites; ten, kur anksčiau mūsų akis džiugino dieviškoji Nandanos giraitė, dabar tuščia ir nyku. Jie pasigrobė pačias gražiausias apsares ir prievarta jas nusitempė į Tripurą. Jie nusiginė į savo sostinę Indros žirgus ir dramblius; ir dangaus valdovo žirgus jie dabar pasikinko į savo vežimus. Jie išsinešė į Tripurą mūsų lobius, ir mes nežinome, kaip juos susigrąžinti atgal. Net mūsų pačių gyvybei dabar gresia pavojus ir dabar pasikliaujam tik tavo malone ir galybe."

„Tegul viskas išeina jums į gera, o dievai,— atsakė jiems šlovingasis Šyva.— Aš visada linkėjau jums taikos ir laimės ir dabar to paties linkiu. Liaukitės bijoję ir nerimavę; aš sunaikinsiu asurų tvirtovę, kurios jūs taip neapkenčiate. Bet ir jūs turite man padėti parengti mūšiui mano vežimą."

Ir dievai ėmė rengti mūšiui didžiojo Šyvos vežimą *. Jam prilygstančio neturėjo nė vienas nemirtingųjų pasaulio valdovų. Jo pagrindas buvo žemė, Meraus kalnas — pasostė, Mandaros kalnas — ašis, o saulė ir mėnulis — jo auksinis ir sidabrinis ratai; dangaus skliautas buvo to vežimo priekis. Keturios Vedos tapo žirgais, pakinkytais į Šyvos vežimą, o lankai buvo keturios jugos * — keturi amžiai, taip padalytas laikas nuo pasaulio sukūrimo pradžios: Kritajuga — aukso amžius, Tretajuga — sidabro, Dvaparajuga — vario ir Kalijuga — dabartinis, geležies amžius. Didžiulis slibinas Dritaraštra buvo šiam kinkiniui vietoj pavadžių.

Baisūs nuodingi nagai, slibinų valdovo Vasukio sūnūs ir anūkai tapo ugninėmis strėlėmis rūsčiojo Šyvos strėlinėse; jo lankas buvo Samvatsara — laiką matuojantys Metai, o jo templė buvo Kalaratrė * — pasaulio pabaigos Naktis — Jamos sesuo.

Dievai parengė šį visatos vežimą, o patenkintas Šyva pagyrė jų išradingumą. Paskui jis pasakė: „O dievai, man dabar reikalingas sumanus vežėjas, kad jis būtų pranašesnis ir už mane, ir už visa tai, iš ko padarytas šis vežimas".—„Kas gi gali būti šio vežimo vežėju?"— svarstė dievai. Jie sutriko, ir juos apėmė nerimas. „Ką mums daryti? Nejaugi niekada nebus sugriauta Tripura?"— dejavo jie. Tada pats Brahma, matydamas jų sumaištį, pagailėjo jų ir tarė: „Aš būsiu Šyvos

vežėju". Jis atsistojo vežime ir paėmė vadžias į rankas, o dievai ėmė džiūgauti ir pradėjo džiaugsmingai šūkauti.

Ir patenkintas Šyva įlipo į vežimą, žirgai Vedos įtempė viržius, bet nuo didžiojo dievo sunkumo jie sulinko iki pat žemės ir puolę ant kelių įsimurdė snukiais į dulkes. Šyva pakėlė juos galinga ranka, ir vėl nuskardeno džiaugsmingas dievų šūkis lyg okeano riaumojimas audros metu. „Pergalės, pergalės tau, o Šyva!"—šūkavo jie. Ir dieviškasis vežėjas Brahma pasuko Šyvos vežimą į Tripurą.

Dievai patraukė paskui vežimą, Jama jojo ant savo ugninio buivolo *, laikydamas rankose krivulę ir kilpą, su kuria sugaudavo nusidėjėlius; Indra sėdėjo ant balto dramblio Airavatos, mosuodamas savo grėsminga vadžra; Skanda sekė paskui tėvo vežimą raitas ant povo; Agnis jojo ant avino; Vajus — ant elnio. Slibinas Šeša dengė vežimo priekį, kur stovėjo Brahma, o didingi išminčiai Ušanas ir Brihaspatis saugojo jų ratus, iš paskos jojo Šyvos tarnas Nandinas ant jo jaučio su jo vėliava ir tridančiu *; paskui jį Geneša, raitas ant žiurkės, o pabaigoj ėjo Andakos vadovaujami pramatai *, kraupūs Šyvos palydos demonai, skardendami aplink baisiais lyg liūto riaumojimas šūksmais.

Ir netrukus Šyvos vežimas prisiartino prie Tripuros. Ant jos aukštų sienų mūšio laukė nesuskaičiuojami asurų pulkai, Majos kariai su parengtais ginklais slėpėsi tvirtovės bokštuose. Viskas aplink nuščiuvo prieš neišvengiamą mūšį.

Šyva apžvelgė asurų tvirtovę, stūksančią virš dangaus skliauto ir nesuskaičiuojamą Majos kariuomenę; ir jis, kreipdamasis į Indrą, tarė: „Asurai pasirengę mūšiui. Jų kariauna nesuskaičiuojama, ir Majos kariai dega pykčiu ir trokšta pergalės prieš mus. Matyt, asurai pastebėjo bloga lemiančius ženklus, ir pajuto, kad artinasi kruvino mūšio valanda. Atitrauk, o Indra, nuo manęs jų dėmesį ir pradėk nuošaliau įnirtingą mūšį su Majos asurais. Imk sau į pagalbą mano palydą. O aš pats stovėsiu čia vežime ir pasistengsiu surasti spragą Majos įsitvirtinimuose, o kai bus palankus laikas, viena strėle paversiu Tripurą pelenais."

Indrai davus ženklą, dangaus kariuomenė puolė Tripurą. Sudundėjo būgnai, kariai užtraukė kovos dainą, ir tvirtovės gynėjus apėmė didis susijaudinimas. Vieni degė pykčiu ir, mosuodami ginklais, įnirtingai riaumojo, nekantriai laukdami susirėmimo. Kiti, jausdami neišvengiamą žūtį, blaškėsi po tvirtovę ir klausinėjo vienas kitą: „Kodėl toks siaubas sukaustė mūsų dvasią? Kas mūsų laukia šiame mūšyje — mirtis ar pergalė? Kodėl čia atvyko pats rūstusis Šyva, kuris tupi lyg liū-

tas prieš šuolį ant savo didžiulio lyg kalno viršūnė vežimo? Kodėl nelaimės nuojauta graužia mūsų širdis? Ko reikia Šyvai iš Tripuros gyventojų?"

Bet niekas negalėjo atsakyti jiems į klausimus. Indros kariuomenė jau prisiartino prie tvirtovės sienų, ir netrukus užvirė įnirtingas mūšis tarp asurų ir dangaus kariaunos. Grėsmingai lyg griaustinis prieš audrą gaudė lankų templės. Strėlių debesys užtemdė giedrą dangų, ir mirtinai nukauti krito Majos kariai ir kovotojai iš Indros stovyklos. Upėmis ėmė lietis kraujas po Tripuros sienomis, ir žemę užklojo negyvi kūnai. Galvos, rankos ir kojos, nukirstos aštriais kardais, krūvomis gulėjo kovos lauke ir trukdė kariams susiremti dvikovoj. Sužeistųjų dejonės, arklių žvengimas, lūžtančių vežimų traškėjimas, skausmo ir įniršio šūksmai skardeno kautynių lauke.

Indros kariai vienu metu puolė visas tris Tripuros tvirtoves, atitraukdami Majos asurų dėmesį nuo palankaus laiko laukiančio Šyvos. Jie vis labiau spaudė Majos karius ir pagaliau privertė juos ieškoti prieglobsčio už tvirtų Tripuros sienų. Tada Maja nusprendė panaudoti prieš dangaus kariauną savo burtų jėgą. Ir netrukus Indros kariams ėmė rodytis, kad svilinanti liepsna lyg siena ima supti juos iš visų pusių; iš visų pusių jiems grėsė liepsnos liežuviai, o paskui juos puolė urgzdami ir riaumodami laukiniai liūtai ir tigrai, ir šliaužė kraujo ištroškę krokodilai ir nuodingos gyvatės; su trenksmu ant jų griuvo kalnų skardžiai ir krito didžiuliai medžiai, ir siaubas apėmė Indros kariuomenę. Iš baimės kariai alpo ir stingo, panašiai kaip netenka sąmonės ir sustingsta šventuoliai, kankindami savo kūną.

Tada į mūšį puolė didieji dievai — pasaulio globėjai: pats Indra, o su juo Varūna, Surja, Jama ir Kubera. Jie išsklaidė kariuomenę apėmusius kerus, ir ši dar atkakliau veržėsi prie pat asurų tvirtovės sienų. Ir vėl įsiliepsnojo mūšis, kurį sunkiai atlaikė Tripuros gynėjai. Vis mažiau beliko Majos karių, mūšio lauke riogsojo vis daugiau negyvų kūnų. Dievai nenugalima jėga spaudė asurus, ir šie labai netvarkingai bėgo slėptis už tvirtovės sienų. Taip ryte tekanti saulė išsklaidė nakties tamsą.

Pagaliau tvirtovės gynėjus apleido jėgos, ir net pats asurų vadas Maja pavargo nuo mūšių. Tada jis užlipo į viršutinį Tripuros įtvirtinimą, norėdamas savo menėse pailsėti nuo nepakeliamo mūšio ir atgauti jėgas. Jis sunkiai dūsavo nuleidęs rankas ir nukoręs galvą. Niūrios mintys apėmė Tripuros valdovą. „Deja,— kalbėjo sau Maja,— nėra tokių tvirtovių, kurios

stovėtų amžinai. Atrodė, Tripura nepažeidžiama ir neįveikiama, bet ir ją galima sugriauti. Visas kliūtis įveikia nenugalimas Laikas. Kaip mums atlaikyti šį mūšį, jeigu pats neįveikiamas Laikas atsisuko prieš mus. Viskas visatoje paklūsta Laikui — toks didžiojo Brahmos dėsnis. Kaip mums surasti išsigelbėjimą? Aš nebijau nei Indros, nei Varūnos, nei Kuberos, bet prieš mus stojo pats rūstusis Šyva ir, matyt, išmušė Tripuros žlugimo valanda. Bet mes kausimės iki paskutinio atodūsio, ir aš turiu palaikyti savo bendražygių kovingumą. Dabar parodysiu liaudžiai savo galią tuo, kad atgaivinsiu kovos lauke kritusius asurus. Tada vėl atgis Tripuros gynėjų tikėjimas pergale."

Burtų galia Maja sužadino savo kariaunos viltis ir žvalumą. Stebuklingu būdu atsirado Tripuroje nustebusių asurų akivaizdoje puikus tvenkinys * šešiolikos jodžanų ilgio ir aštuonių pločio, apjuostas kalnų akmenimis. Į tvenkinį vedė platūs laiptai, virš vandens kvepėjo gėlės ir pūtė švelnus vėjelis. Lotosai plūduriavo vandens paviršiuje lyg žvaigždės dangaus skliaute. Neregėti paukščiai auksinėmis plunksnomis skraidė virš mėlyno vandens ir čiulbėjo linksmindami širdį savo žvitrumu.

Šio stebuklo nustebintų asurų akivaizdoje Maja panardino užmuštą karį į šiltą telkinio vandenį, ir šis akimirksniu atsikėlė iš mirusiųjų — taip plyksteli ugnis ant aukojimo altoriaus, kai žynys kliūsteli į ugnį truputį aliejaus. Ir atgijęs asuras sušuko: „Kur Indra? Kur jo kariuomenė? Mes kovosime, mes sutriuškinsime savo priešus ir amžinai sunaikinsime jų galią! Arba mes šiandien pasieksime pergalę, arba, nesudrebėję prieš rūstųjį dangaus valdovą, visi ligi vieno nueisime į Jamos karalystę!"

Majos padarytas stebuklas suteikė asurams naujų jėgų. Džiūgaudami ir tikėdami pergale jie šūkavo: „Mes kovosime! Mes nepasitrauksime!"— ir su įniršiu puolė Indros karius, smogdami jiems triuškinančius smūgius. „Broliai, kaukitės nebijodami mirties,— drąsino vienas kitą asurai.— Jeigu jūs krisite mūšyje, jus vėl prikels stebuklingas Majos tvenkinys."

Ir, nejausdami baimės, asurai veržėsi į mūšį lyg liūtai, puolantys auką nakties medžioklėje. Tūkstančiai asurų krito nuo Indros karių smūgių, drėkindami žemę savo krauju, ir tūkstančius jų atgaivindavo Maja savo tvenkinyje. Indros kariaunai darėsi vis sunkiau, vis drąsesnės darėsi Tripuros gynėjų atakos. Ir vėl asurai ėmė spausti dievus, ir šie nežinojo, kaip atremti jų puolimą.

Tada dievai kreipėsi pagalbos į Višnų. Didysis pasaulio globėjas tuoj pakilo aukštai į dangų, praskrido virš Tripuros gynėjų galvų ir, jų nepastebėtas, prasmuko į neįveikiamą tvirtovę. Ten, pasivertęs jaučiu, jis prisiartino prie stebuklingojo tvenkinio, ištrypė gėles, išvaikė giedančius paukščius ir išgėrė visą iki paskutinio lašo gyvybę teikiantį vandenį. Paskui jis grįžo atgal į Indros stovyklą. Taip saulė, nusileisdama už žemės krašto, panardina žemę į nakties tamsą.

Dabar dievai pradėjo pirmauti; jie užgriuvo asurus, žudydami juos šimtais ir tūkstančiais. Kovos lauke tekėjo kraujo upės; nusivylimas apėmė Tripuros karius, ir jie vėl ėmė trauktis už savo tvirtovės sienų. „Pergalė! Pergalė! — šaukė džiūgaudami dievai.— Pagaliau mes užvaldysime visatą nuo vieno krašto iki kito, ir valdysime ją visiškai." O asurai pasislėpė už Tripuros sienų norėdami užsigydyti žaizdas ir sukaupti jėgų naujam mūšiui.

Tripuros valdovas, bebaimis ir galingas Maja, surinko miesto aikštėj savo pavargusius karius ir tarė jiems: „O asurai! Jūs pasitraukėte, bet nepasidavėte, nesuklupote prieš priešą! Iš tiesų narsiai kovėsi šiandien dievų kariuomenė. Bet jūs neturite nusiminti. Šlovė ir sėkmė iki šiol lydėjo mus, visą laiką pasiekdavome pergalę, bet dabar mums reikia rengtis pasitraukti iš Tripuros. Deja! Laikas nieko nepagaili ir net tvirtovę iš geležies, sidabro ir aukso jis įveikia. Tik pats Laikas nežino pralaimėjimo. Pažvelkite, žiaurūs priešai apsupo mūsų tvirtovę iš visų pusių!"

Liūdna Majos kalba įstūmė asurus į neviltį. Jų veidai išblyško kaip nublanksta žvaigždės naktį šviečiant mėnuliui. Ir vos Maja baigė savo kalbą, kai atbėgo stebuklingo tvenkinio sargai ir pranešė baisią žinią apie jautį, išgėrusį gyvybę teikiantį vandenį. Maja neparodė pykčio ir nepradėjo barti sargų; jis suprato, kad Višnus, kuriam visatoj nėra slaptos vietos, apgavo jo sargus.

„Mus ištiko didelė nelaimė,— pasakė jis.— Jeigu mūsų tvenkinyje nebėra stebuklingo vandens, nuo šiol nebegalėsime atgaivinti užmuštų karių, ir čia, šioj lygumoj be kalnų, be miškų, be jokios priedangos, mes neatsilaikysime prieš dievus, neapginsime Tripuros. O asurai, mums teks pasitraukti, kad mus gintų audringi okeano vandenys. Ten, jūros gelmėj, dievai negalės mūsų persekioti ir nepavergs mūsų savo valdžion. O jeigu jie seks paskui mus, ten pajėgsime juos nugalėti mirtiname mūšyje, ten sunaikinsime visą jų kariuomenę."

Maja davė ženklą, ir Tripura staiga pajudėjo iš vietos, pasinėrė į okeano vandenis ir išnyko iš nustebusių dievų akių.

Tada Šyva kreipėsi į Brahmą, prašydamas, kad leistų jam su vežimu sekti ten, kur pasislėpė Tripura. Ir visažinis Brahma parodė Šyvai ir jo kariuomenei kelią į Tripurą, vėl iškilusią į paviršių prie vakarinio okeano kranto. Nesuspėjo asurai pasirengti naujam mūšiui, kai Indros kariai vėl ėmė pulti Majos tvirtovę.

Okeanas suvilnijo ir nusidažė krauju. Mūšyje kritusių asurų kūnai skendo sūriam jūros vandeny ir tapdavo jūros pabaisų grobiu. Didžiulės užmuštųjų kraujo ir mėsos trokštančios plėšrios žuvys iš visur suplaukė į tą vietą ir, rydamos lavonus, aršiai pjovėsi dėl grobio.

Dangaus gyventojai ėmė atakuoti vienu metu visus Tripuros vartus. Geležis, sidabras ir auksas neišlaikė pergalės trokštančio Indros kariuomenės spaudimo. Miestui grėsė neišvengiama žūtis. Asurų motinos, seserys, žmonos ir nuotakos gailiai šūkavo, ir virš jūros skambantys jų liūdni balsai atimdavo besikaunantiems Majos kariams jėgas.

Galų gale Tripuros valdovas dar kartą sušaukė visus asurus ir jiems tarė: „O kariai! Žinokite, kad artinasi laikas, kai mėnulis ir Pušjos * žvaigždynas priartės vienas prie kito dangaus skliaute, ir tuo metu mūsų tvirtovė atsidurs vienoj linijoj su jais. Tada Šyva galės sugriauti Tripurą viena vienintele strėle. O broliai, artinasi Brahmos senais laikais išpranašauta valanda. Jeigu Šyva nepraleis šios akimirkos, ir jo ranka ir lankas nesudrebės, mes nebeturėsime tvirtovės ir mums teks bėgti.

Bet jeigu mes įmanysime reikiamu momentu pastumti Šyvos vežimą iš vietos ir sukliudysime jam pataikyti strėle į Tripurą, dievai turės grįžti į savo vietas nieko nelaimėję. Todėl būkite, o asurai, tvirti ir bebaimiai ir pamirškite pralaimėjimą ir mirtį, kurie mums gresia!"

Asurai išklausė Majos žodžius ir pasakė: „Mes padarysime viską taip, kaip tu, o valdove, liepsi, ir sukliudysime Šyvai strėle sugriauti Tripurą. Mes neleisime jam sugriauti mūsų tvirtovės ir užmušime jį anksčiau, negu spės įtempti savo lanko templę." Ir kupini ryžto apginti Tripurą būsimam mūšy asurai nuėjo ilsėtis, laukdami tos valandos, kai mėnulis ir Pušjos žvaigždynas ims artėti vienas prie kito.

Ir štai atėjo naktis, ir mėnulis užtekėjo dangaus skliaute virš Tripuros, ir jo šviesa apšvietė asurų miesto gatves ir aikštes. Tarnaitės danavų ir daičių menėse uždegė šviestuvus ir fakelus, ir visa Tripura sužėrėjo ugnimis, ir tapo joje šviesu

lyg saulėtekio metu. Viltis pasiekti pergalę, tikėjimas Majos visagalybe ir jo stebuklingais burtais džiugino asurų širdis, ir jie, pamiršę rūpesčius, ėmė vidurnaktį pramogauti ir mylėtis. Kvepėjo gėlės, nakties tyloj skambėjo dainos ir švelni muzika, ir meilės alpulys apėmė Tripuros gyventojus, nejaučiančius besiartinančios nelaimės.

Bet praėjo naktis, ir atėjo rytas; ir Indros kariuomenė pasiruošė naujam mūšiui. Kai saulė nušvietė Meraus kalno viršūnę, dangaus kariauna sujudo ir suūžė lyg okeanas visatos žūties metu. Dievai Varūna, Kubera ir tūkstantakis Indra vėl vedė atakon dievų kariuomenę, apsiginklavusią tūkstančiais iečių ir smaigų, ir atrodė, jog prie Tripuros sienų traukia neaprėpiama miško tankmė. Sugaudė įtemptos kovos lankų templės, suzvimbė ore strėlės, sublizgo ietys ir akstys. Vėl pasruvo kovos laukas krauju, ir žemę nuklojo kritusiųjų kūnai. Kovoj patyrę asurų kariai drąsino vienas kitą pergalingais šūksmais, o priešus jie stengėsi sugluminti apipildami užgauliais keiksmais ir prakeiksmais. Jų veidai, išbalę po nemiegotos nakties, švietė rūsčiu ryžtu; ir jie buvo pasiryžę mirti, kad išgelbėtų Tripurą.

Bet dangaus kariauna buvo stipresnė ir geriau išmanė kovos meną. Neišlaikę jų spaudimo asurai vėl greitai traukėsi už tvirtovės sienų. Ir vos tik užsivėrė paskui juos geležiniai vartai, kaip mėnulis ir Pušjos žvaigždynas ėmė artėti vienas prie kito virš asuro Majos tvirtovės.

Tada Šyva paėmė į rankas savo grėsmingą lanką, uždėjo ant standžios templės nepermaldaujamą kaip mirties dievas Jama strėlę ir paleido tą strėlę į neįveikiamą Tripuros tvirtovę. Po akimirkos aukštybėse sugriaudė baisus griausmas, dangus užsiplieskė auksine ugnimi virš žūstančios Tripuros, ir asurų tvirtovė, plykstelėjusi kaip smaluotas fakelas, nugriuvo į okeano gelmes. Užvirė jūros vanduo, ir jos paviršius apsigaubė baltais garais. O šaunios Majos tvirtovės griuvėsiai visam laikui liko jūros dugne, ir kartu su jais visi galingojo asurų valdovo pavaldiniai.

Niekam iš Tripuros karių nebuvo lemta išsigelbėti nuo didžiojo dievo Šyvos strėlės, išliko tik pats Maja; Šyva jo pagailėjo už ankstesnius nuopelnus ir leido jam gyvam ir sveikam pasitraukti iš degančios Tripuros. Maja paskui apsigyveno toli visatos pakrašty ir daugiau nebekariavo su dievais.

O dangaus gyventojai, išsivadavę iš Tripuros gyventojų jungo, iškilmingai grįžo į Amaravatį, džiūgaudami ir šlovindami Šyvos žygdarbį.

70. SAKMĖ APIE DŽALANDARĄ

Kartą dangaus gyventojų valdovas Indra panorėjo pagerbti didįjį Šyvą ir prablaškyti jį muzika ir šokiais. Savo gandarvų ir čaranų lydimas, su brangiais apdarais žibančiomis gražiosiomis apsarėmis Indra nuvyko prie Kailasos kalno, kur gyveno Šyva; ir išmintingasis Narada, saldžiabalsių chorų kūrėjas su savo stebuklinga vijna, buvo su juo.

Jie atvyko prie Šyvos buveinės vartų, ir ištikimasis sargas Nandinas, saugantis savo valdovo ramybę, nuėjo pranešti apie juos. Umos vyras palankiai sutiko žinią apie dangaus gyventojų atvykimą ir liepė Nandinui nedelsiant įleisti juos. Indra įėjęs pagarbiai nusilenkė Šyvai ir tarė: „O Valdove, leisk mano tarnams parodyti muzikos, dainavimo ir šokių meną, tegul jie prablaško tavo dievobaimingas mintis". Tripuros nugalėtojas maloningai sutiko, ir Indrai davus ženklą, Šyvos būste suskambo Narados vadovaujamų dangaus muzikantų užburianti melodija, o žavios šokėjos ėmė šokti namų šeimininkui nuostabų šokį. Ir toks įtaigus buvo jų menas, kad net rūstusis Šyva susižavėjęs klausė ir žiūrėjo į juos, ir viskuo patenkintas jis tarė Indrai: „O dangaus gyventojų valdove, tu iš tiesų pralinksminai mane ir įtikai man; kokio apdovanojimo už tai trokšti?"

Indra, išgirdęs didžiojo dievo pagyrimą, labai pasipūtė. Ir jis tarė jam: „O Valdove! Noriu prilygti tau mūšyje galia ir narsumu".

Dievų karaliaus įžūlumas nepatiko Šyvai. Rūsčiai suraukęs antakius, jis mostu liepė išeiti dangaus gyventojams kartu su savo valdovu. Ir toks didelis, toks nepakeliamas buvo Šyvos pyktis, kad tamsiu debesiu išsiveržė jis iš įtūžusio dievo lūpų ir įgavo kūnišką pavidalą. Ir Šyva jam pasakė: „Įeik į dangiškosios Gangos vandenis ir įsikūnyk jos sūnuje, kuris gims jai susiliejus su Okeanu, kad dievų karalius būtų nubaustas už įžūlumą". Ir Šyvos pyktis pakluso savo valdovo liepimui.

Šyvos valia išsipildė, ir dieviškoji Ganga bei Upių valdovas, galingasis Okeanas, susiliejo meilės glamonėse, ir iš jų sueities gimė negirdėtos galios ir dydžio sūnus. Jam gimstant sudrebėjo žemė, ir griausmingas balsas sudundeno iš jūros gelmės, o jo aidas atsiliepė visuose trijuose pasauliuose. Pats Brahma tada pabudo iš savo šventų minčių ir pamatė, kad visata siaubo apimta. Sėdęs ant dangiškojo žąsino *, Praamžis pasuko į Okeaną ir, jį pasiekęs, paklausė Upių sutuoktinį: „Kodėl, o galingasis, taip suriaumojai, kad net visa visata su-

drebėjo?" Okeanas atsakė: „Tai ne aš, didysis Brahma, tai suriko mano naujagimis sūnus. Leisk jam pažvelgti į tavo veidą, taip retai pasiekiamą žvilgsnio; ir tegul ši malonė jį saugos nuo būsimųjų negandų".

Ir jis kreipėsi į savo gražiąją žmoną ir tarė: „Parodyk Visatos kūrėjui mūsų sūnų". Ir Ganga atnešė kūdikį ir, nusilenkusi Brahmai iki žemės, padėjo sūnų jam ant kelių. Ir kol Brahma su nuostaba žvelgė į neregėtą Okeano sūnų, vaikas įsikibo jam į barzdą, kuria tekėjo susigraudinusio Praamžio ašaros.

Sužavėtas mažojo vaiko jėgos ir grožio Brahma tarė: „Tegul jo, savo rankomis pajutusio mano ašarų drėgmę, vardas bus Džalandara, Laikąs drėgmę. Ir tegul jis bus pergalingas ir nenugalimas net pačių dievų!" Ir, apdovanojęs Okeano sūnų tokia dovana, Brahma išvyko.

Ėjo laikas, ir jaunasis Džalandara paaugo; ir dažnai jis skraidė ant vėjo sparnų virš bekraščio okeano vandenų, skardendamas orą karingais šūksmais. Tai jis nerdavo į jūros gelmes ir užpuldavo tenykščius gyventojus, naikindamas juos dėl pasismaginimo, tai šaudavo į aukštį ir, pavijęs galingus paukščius, sviesdavo juos žemyn. Visa, kas gyva, bijojo padūkusio Okeano ir Gangos sūnaus. Daugelis jūros gyventojų, baimindamiesi dėl savo gyvybės, pabėgo į Himalajų kalnus, o paukščiai visai liovėsi skraidę virš jūros bangų.

Kartą į Okeano buveinę atvyko išmintingasis asurų globėjas Ušanas; su derama pagarba priimtas, jis šeimininkui pasakė: „Tavo sūnus neapsakomai stiprus, iš tiesų jis vertas valdyti visus tris pasaulius. Tuo tarpu jis nevaldo nė mažiausio žemės gabalėlio. Tu turi surasti jam tokią šalį, kurią jis galėtų valdyti". Tada, sekdamas gudragalvio Ušano patarimu. Okeanas atsitraukė nuo kranto, palikdamas trijų šimtų jodžanų ilgio ir šimto pločio sausumos gabalą. Iš meilės sūnui jis atidavė jam valdyti šią šalį, pavadintą jo vardu Džalandara.

Paskui Okeanas pasikvietė įžymųjį asurų architektą Mają ir liepė jam pastatyti toje žemėje Džalandarai sostinę. Ir Maja pastatė nuostabų miestą su aukštais pastatais iš aukso ir brangiųjų akmenų, apsuptą kvepiančių sodų ir gražių tvenkinių; ten ištisus metus žydėjo nuostabiausios gėlės ir giedojo saldžiabalsiai paukščiai. Šiame mieste Okeanas ir Ušanas iškilmingai apvainikavo Džalandarą karaliumi. Okeanas davė sūnui daugybę pavaldinių ir grėsmingą nesuskaičiuojamą kariuomenę. Brigaus sūnus Ušanas tapo jo vyriausiuoju žyniu ir patarėju; jis išmokė Džalandarą naudotis visokiais ginklais ir patikėjo jam paslaptį, kaip atgaivinti mirusius.

O po kurio laiko Ušanas surado Džalandarai ir nuotaką; jis ištekino už jo gražiąją apsarę Vrindą, kurią Džalandara pamilo iš pirmo žvilgsnio, ir jie susituokė gandarvų papročiu, ir jų santuoka buvo laiminga.

Bet nepanoro Džalandara mėgautis taikiu gyvenimu savo karalystėje. Kartą jis pasikvietė savo artimą patarėją ir draugą Durvaraną ir siuntė jį pas dievų karalių. Durvarana išklausė ir įsiminė žodžius, kuriuos turėjo perduoti Indrai, ir leidosi į kelionę.

Pasiekęs Amaravatį, jis pasirodė dievų valdovui ir pareiškė: „Mane pas tave atsiuntė šaunusis Okeano sūnus Džalandara, galingiausias iš trijų pasaulių valdovų. Kadaise kartu su kitais dievais ir asurais tu išdrįsai įsiūbuoti didįjį Okeaną, plakdamas jį Mandaros kalnu, kad išgautum amritą *. Tada tu išplėšei iš Okeano jo lobius — amritą, šviesųjį mėnulį, stebuklingąjį žirgą Učaihšravą, dramblį Airavatą, medį Paridžatą. Dabar Okeano sūnus Džalandara tau liepia: grąžink, ką pagrobei! Ir jeigu tau brangi gyvybė, nedelsdamas paklusk visatos valdovo valiai!" Indra šypsodamasis atsakė pasiuntiniui: „Negrąžinsiu Okeano sūnui, ką teisėtai pasiėmiau. Bet esu pasirengęs pasiūlyti jam savo draugystę ir globą, kaip ir kitiems žemės karaliams. O jeigu jis sumanys su mumis pyktis, jeigu sukels karą, tegul tada kaltina tik save — čia jo laukia žūtis". Ir tai pasakęs Indra išlydėjo Durvaraną.

Sugrįžęs į Džalandarą, Durvarana perdavė savo valdovui dievų karaliaus žodžius; ir galingasis Okeano sūnus, apimtas baisaus pykčio, liepė rengti kariuomenę žygiui. Nesuskaičiuojami asurų pulkai susirinko prie jo vėliavų; ir visi jie patraukė į žygį prieš dievus, drebindami žemę sunkiais žingsniais ir kovingais šūksmais skardendami visatą. Per šimtus jodžanų nusitęsė didžiulė pėsčių, raitų, su vežimais ir ant dramblių demonų kariauna. Antrąją žygio dieną jie priėjo Meraus kalną. Čia Džalandara sustabdė savo kariuomenę, kuri išsidėstė kalno papėdėje ir ant jo pietinio šlaito. Asurai pasklido po apylinkes, siaubdami dieviškąjį kraštą, niokodami Indrai priklausančius sodus ir giraites. Ir baisus Džalandaros kariuomenės sukeltas triukšmas pasklido toli aplink ir pasiekė Amaravatyje esančių dievų ausis.

Sunerimęs Indra liepė dievams rengtis kovai. Brihaspačio patartas, jis tuojau pat pasiuntė pakviesti Višnų, prašydamas jo pagalbos, ir didysis dievas per pasiuntinį pažadėjo, kad nepaliks brolių nelaimėje ir padės jiems, ištiktiems negandos.

Indros vadovaujama galinga dangaus gyventojų kariauna patraukė iš Amaravačio. Jis važiavo kariaunos priekyje ve-

žime, o paskui jį ant dangiškojo dramblio jojo jo sūnus Džajanta, traukė tviskėdami puošnia kovos apranga Mitra ir Varūna, nušviesdamas apylinkes savo spindulių švytėjimu Surja, jakšių nešamame palankine sėdintis Kubera, ant elnio jojo Vajus, ant avino — Agnis, kovos vežimu važiavo grėsmingieji Marutos, o paskui juos ėjo nesuskaičiuojami lyg okeano bangos pulkų pulkai jakšių, guhjakų, gandarvų, čaranų, nagų, ir kitų dangaus karalystės gyventojų ir dievų, pasaulio globėjų pavaldinių.

Dangaus gyventojai užėmė šiaurinį Meraus kalno šlaitą; prieš juos išsidėstė asurų kariuomenė, ir kai suskambėjo kovos trimitai ir būgnai, kariaunos patraukė viena prieš kitą ir susirėmė įnirtingose grumtynėse. Vežimai puolė vežimus lyg griausmas susidurdami kautynėse, debesys strėlių užtemdė dangų; priešingų stovyklų drambliai puolė vienas kitą; žirgai blaškėsi, nutrenkdami savo raitelius žemėn, ir kraujo srautai paplūdo kovos lauke.

Prie dievų kariaunos prisijungęs Višnus stojo dvikovon su galingu asuru Kalanemiu; Jama kovėsi su Durvarana, Soma ir Surja užpuolė Rahų, Agnis mušėsi su Ketumi *, Kubera — su Nihoda, Džajanta — su Samhrada, o Indra pliekėsi su bebaimiu senu asurų karaliumi Baliu.

Tose kautynėse Višnus nugalėjo Kalanemį, pargriovęs jį ant žemės savo kalnus griaunančio vėzdo smūgiu. Rahus, išvengęs Somos kardo, užpuolė Surją ir išmetė jį iš vežimo; paskui, grįžęs prie Somos, nugalėjo ir jį, prarijo ir vėl išspjovė — nuo to laiko Somos veidas pagelto. Durvarana nugalėjo kautynėse rūstųjį Jamą; Hiranjakašipo sūnus Samhrada daugybe strėlių pervėrė Džajantą, nuvertė jį nuo šlaito ant žemės, o dramblį pagrobė ir nuvedė Džalandarai; o Rahus atidavė Okeano sūnui saulės žirgą Učaihšravą, kurį jis iškinkė iš Surjos vežimo. Nihoda nuginklavo ir privertė trauktis Kuberą.

Ilgas ir žiaurus buvo Indros ir Balio mūšis. Asurų karalius pataikė dievų valdovui kirviu į krūtinę; Indra susvyravo ir suriko iš baimės. Tada Balis nusijuokė; ir jo juokas perlais ištryško iš lūpų. Tai išvydęs sužavėtas Indra pagyrė Balį. Šis dėkingai tarė: „O dievų valdove, už šį pagyrimą prašyk iš manęs dovanos". Į tai Indra nedelsdamas atsakė: „O Bali, prašau tavęs dovanoti savo kūną!" Sunerimęs Balis pagalvojo: „Ar galiu nepatenkinti šio prašymo? Dievobaimingasis net pikčiausiam priešui neatsakys dovanos. Kūnas neamžinas — tik siela verta rūpintis". Ir Balis tarė: „Imk mano dovaną, o Indra". Nudžiugęs dievų karalius tuoj pat nutrenkė taurųjį priešą savo vadžra; ir Balio kūnas nuo to smūgio subiro į daugybę

dalių, nusėjusių aplinkinius kalnus. Vadžros sutriuškinti Balio kaulai tapo deimantais *, akys virto ametistais, kraujas — rubinais, kaulų smegenys — smaragdais, mėsa — kalnų krištolu, liežuvis — koralais, dantys — perlais. „Atgaivink jį!"— išrėkė Okeano sūnus, kreipdamasis į Ušaną. Bet Brigaus sūnus liūdnai atsakė: „Kaip prikelti tą, kuris pats savo noru pasirinko mirtį? Jo kūnas jau neprisikels, bet dvasia pakils į dangų ir įgis nemirtingą pavidalą" *.

Tada įnirtęs Džalandara pats stojo į kovą ir sušuko, kreipdamasis į Indrą: „O negarbingiausias iš karių! Tik apgaule tu pražudei narsųjį Balį!" Ir jis apipylė dievų karalių ir jo vežimą strėlių lietumi. Indra sudrebėjo nuo šių strėlių, bet atsigavęs sviedė į Džalandarą savo neįveikiamąją vadžrą. Tačiau Okeano sūnus sugavo ją skrendančią ranka ir, iššokęs iš savo vežimo, vienu šuoliu įšoko į Indros vežimą, norėdamas paimti dievų karalių nelaisvėn, bet išsigandęs Indra suspėjo pasprukti Višnaus priedangon. O Džalandara, paėmęs dangaus valdovo vežimą, privertė jo vežėją Matalį sau tarnauti ir pasukti prieš dievų kariauną.

Po Indros pralaimėjimo Višnus pasišaukė paukščių karalių Garudą, sėdo ant jo ir, iškilęs į padangę, iš ten užpuolė asurų kariuomenę. Iš viršaus jis smogė triuškinančius smūgius, dulkėmis pavertusius daugybę pėsčiųjų karių, žirgų ir dramblių ir apvertusius tūkstančius kovos vežimų. Tada, Džalandaros liepimu, galingieji asurų kariuomenės vadai visi stojo prieš Višnų ir paleido į jį tokį strėlių spiečių, kad netrukus ir didysis visatos globėjas, ir paukštis Garuda dingo visiems iš akių.

Bet Višnus atrėmė visus smūgius, pats užpuolė priešą ir privertė jį trauktis. Tada Džalandara sėdo į savo vežimą ir pasileido į Višnų. Jie abu apipylė vienas kitą srautais strėlių. Džalandara sunkiai sužeidė Garudą, ir paukščių karalius nukrito ant žemės. Višnus tada sėdo į vežimą ir puolė asurų kariuomenę. Ir daugybė asurų krito nuo jo mirtinų smūgių.

Matydamas, kad jo kariuomenė mažėja, Džalandara tarė Ušanui: „O išmintingasis! Atėjo laikas panaudoti tavo stebuklingą meną, tavo slaptas žinias!"—„Išvysk, o karaliau, brahmano galią kovos lauke!"— atsakė jam Ušanas. Jis apšlakstė kritusius karius vandeniu ir ištarė užkeikimą; ir dievų ginklais nukauti asurai tuoj pat atgijo ir vėl puolė į mūšį.

Matydamas šį stebuklą, Višnus tarė Brihaspačiui: „Nejaugi tu leisi, kad asurų globėjas pranoktų tave mokslingumu? Tu turi atgaivinti mūšyje nukautus dangaus gyventojus".—„Aš nežinau Ušano užkeikimų,— pasakė dievų globėjas,— ir vis dėlto

pasistengsiu čia jam nenusileisti." Savo burtų galia Brihaspatis akimirksniu atsidūrė tolimame visatos pakrašty, kur Pieno okeano vidury stūksojo stebuklingas Dronos kalnas, ant kurio augo mirusiuosius atgaivinančios gydomosios žolės. Su šiomis žolėmis Brihaspatis nedelsdamas grįžo į mūšio lauką ir greit išgydė visus užmuštus dangaus kariaunos karius.

Džalandara nustebo išvydęs daugybę atgimusių priešų, vėl stojusių į mūšį. „Kaip jie prisikėlė iš mirusiųjų? Juk dievai nežino tokio užkeikimo",— kreipėsi jis į Ušaną. Tas jam apsakė apie Dronos kalną Pieno okeane ir ant jo augančias stebuklingąsias žoles. Tada Džalandara pavedė Ušanui vadovauti mūšiui, o pats nuskubėjo prie Pieno okeano. Jis kreipėsi į jo valdovą, tėvo brolį, priekaištaudamas už pagalbą dangaus gyventojams, jo gentainių priešams; kai Pieno okeanas jam atsakė, kad niekam iš prašančiųjų jis negalįs atsakyti, todėl Brihaspatis ir toliau galėsiąs gauti stebuklingųjų kalnų žolių, įtūžęs Džalandara koja spyrė Dronos kalną, ir šis nugrimzdo skradžiai į jūros dugną ir dingo požeminio pasaulio gelmėse. O Džalandara grįžo į mūšio lauką ir, užpuolęs dangaus gyventojų kariuomenę, išnaikino nesuskaičiuojamą daugybę priešo karių. Tada Brihaspatis vėl kreipėsi į Pieno okeaną, bet neberado tarp jo bangų Dronos kalno ir tuščiomis grįžo atgal pas savo kariuomenę. Kai jis apsakė apie kalno su gydomosiomis žolėmis dingimą, dievus apėmė baisus nusivylimas.

O Džalandara toliau naikino Indros karius, ir jie iš baimės ir sumaišties bėgo slėptis nuo jo ginklo smūgių Višnaus priedangon. Ir vėl šis stojo prieš nesutramdomą Okeano sūnų. Galingasis Džalandara pėsčias prisiartino prie jo vežimo ir, sugriebęs viena ranka už ašies, sviedė jį aukštai į dangų. Kita ranka jis pačiupo Garudą ir švystelėjo jį į kitą pusę. Vežimas, iš kurio iškrito Višnus ir Vinatos sūnus, netrukus trenkėsi į žemę įvairiuose visatos kampuose, tolimuose žemynuose.

Višnus atsikėlė nuo žemės ir, liepsnodamas įtūžiu, puolė Džalandarą, apipildamas jį strėlėmis. Prisiartinęs prie priešo, jis sviedė aštrią akstį, kuri įsmigo Okeano sūnui giliai į krūtinę, ir Džalandara nusviro savo vežime, o vežėjas greitai išvažiavo iš mūšio lauko, išveždamas savo poną nuo priešo smūgių. Bet Džalandara vėl greit atgavo jėgas. Grįžęs į mūšio lauką, jis paleido strėlių debesis į galingąjį dievą, ir Višnus, neatlaikęs šio pražūtingo lietaus, krito pagaliau be sąmonės ant žemės. Džalandara jau buvo užsimojęs smogti mirtiną smūgį nukritusiam priešui, kai Indra suriko: „Pagailėk savo sesers vyro!" Ir Džalandara čia prisiminė, kad Višnaus žmona — Lakšmė, Okeano dukra, ir nelietė jo, išsitiesusio jam po kojų

ant žemės. Kai Višnus atsipeikėjo, Džalandara jam nusilenkė ir pašlovino jį ir savo seserį Lakšmę. „Kokią man dovaną tau suteikti už šį pagyrimą, o asurų valdove?"—paklausė jį Višnus. Ir Džalandara panoro, kad Višnus su savo žmona Lakšme pasitrauktų į jos tėvo Okeano buveinę * ir daugiau nesikištų į asurų ir dievų kovą.

Po Višnaus pralaimėjimo dievai sudėjo ginklus, nebegalėdami ilgiau atsilaikyti prieš asurus, ir Džalandara iškilmingai įžengė į dangaus karalystės sostinę Amaravatį, paklususią nugalėtojui. Okeano sūnus pasiėmė lobius, kadaise dievų išgautus iš jo tėvo, ir įsikūrė dievų mieste. Jo valdžiai dabar pakluso visi trys pasauliai; ir ilgai jis karaliavo laimingai ir ramiai. Visur nenukrypstamai buvo atlikinėjamos reikiamos apeigos, ir visi jo pavaldiniai gyveno labai dorybingai. Jaunesnieji paklusdavo vyresniesiems, žmonos ištikimai tarnavo vyrams, išnyko skurdas ir vargas, nebeliko vagių ir plėšikų, visi turėjo pakankamai maisto, visi buvo dosnūs, kiekvienas troško dovanoti ir niekas nereikalavo atpildo. Tada nebuvo nei žudynių, nei smurto, ir niekas nežinojo, kas yra skolos. Nebuvo nei luošių, nei išsigimėlių, nei galvažudžių. Per visą Džalandaros karaliavimo laiką jo karalystėje niekas nemirė ir neseno; ir nė vienas nejautė niekam priešiškumo.

Bet išginti iš dangaus ir netekę aukų dievai buvo nepatenkinti. Jie atėjo skųstis pas Brahmą, ir jis kartu su jais nuvyko ant Kailasos kalno pas didįjį Šyvą. Dievai nusilenkė Šyvai maldaudami: „Užmiršk savo pyktį, o Valdove, atleisk Indrai ir pasigailėk mūsų — mes prašome tave apginti!" Šyva šypsodamasis atsakė: „Kaip aš galiu jums padėti, jeigu pats Višnus pasirodė bejėgis prieš jūsų priešą? Dar nėra tokio ginklo, kuriuo būtų galima nukauti Džalandarą". Bet Brahma pasakė: „O Šyva, tik tavo galybė gali sutramdyti Okeano sūnų!" Tada Šyva pagalvojęs liepė visiems dievams išlieti savo pyktį ant Džalandaros į vieną vietą, ir iš dievų pykčio atsirado ugninis diskas, kurį Šyva paėmė į ranką. „Štai ginklas prieš Džalandarą!"— Pasakė jis ir padavė diską Brahmai į rankas. Jo ugnis apsvilino Brahmai barzdą, ir šis išsigandęs atsitraukė, ir visi dievai išsigando neregėto ginklo. Šyva juokdamasis paėmė iš jo diską atgal: „Dovana be naudos * tam, kuris jos nevertas".

Tuo tarpu Narada, išgirdęs apie dievų sumanytą naują karą prieš Džalandarą, nuvyko į Amaravatį ir apsakė jam jo priešų, paprašiusių Šyvos pagalbos, kėslus. Džalandara pasakė: „Aš neatsisakau susiremti su Šyva, jei šis karas žada gerą laimikį. Pasakyk man, Narada, kokie lobiai slypi šio dievo buveinėje?" Narada atsakė: „Šyva senas ir baisus; jo kūnas

pelenuotas, ant kaklo nešioja gyvatę, jis gyvena asketiškai ir abejingas šio pasaulio gėrybėms. Vienintelė brangenybė, kurią jis turi,— jo gražioji žmona Parvatė, jai lygių nėra visuose trijuose pasauliuose. Nei žaviausios apsarės, netgi nei tavo žmona Vrinda negali varžytis su ja grožiu". Taip pasakė klastingasis Narada, visada pasirengęs sukiršinti ir sukelti kivirčus. O Džalandara, įkaitintas jo kalbų, pagalvojo, kad verta pamėginti susikauti su Šyva dėl gražuolės Parvatės.

Ir Džalandara pasiuntė pasiuntiniu į Kailasos kalną demoną Rahų. Šis nuvyko į Šyvos buveinę ir, Nandino įleistas, išvydo dieviškąjį šventuolį, sėdintį soste su mėnuliu ant kaktos ir apie kaklą apsivyniojusį gyvatę. Jo sūnūs Skanda ir Ganeša trynė pelenais jo kūną, ir aibė niūrių ir baisaus pavidalo padarų supo valdovo sostą.

Rahus prisiartino prie jo ir tarė: „O Šyva, mane pasiuntė trijų pasaulių valdovas Džalandara. Jis nori, kad tu pripažintum jo aukščiausią valdžią visatoje ir pareikštum jam savo nuolankumą. Pripažink jį savo valdovu ir nuo šiol paklusk jo valiai!"

Nieko neatsakė Šyva į šiuos žodžius. Tuo tarpu uoliai pelenais trinančių sūnų rankų pajudinta jo kaklą apsivijusi gyvatė nukrito žemėn ir užpuolė Ganešos žiurkę. Pagriebusi ją už uodegos, gyvatė ėmė ryti žiurkę, bet Skandos povas taip šaižiai suriko, kad išgąsdinta gyvatė paleido žiurkę ir nušliaužė į savo vietą ant dievo kaklo. Nuo nuodingo įpykusios gyvatės kvėpavimo nublanko mėnulio šviesa, ir niūrioj buveinėj pasidarė visai tamsu.

Rahus sutriko išvydęs šį keistą reginį ir norėjo pasitraukti nuo Šyvos sosto, bet atsipeikėjo ir vėl kreipėsi į didįjį dievą. „Jeigu tu atsidėjai taip gyventi ir atmetei pasaulio malonumus,— tarė jis jam,— kam tau reikalinga valdžia, kam tau šeima — žmona ir vaikai? Paklusk Džalandarai ir atiduok jam viską: ir savo žmoną Parvatę, ir sūnus Skandą ir Ganešą,— tegul jie tarnauja galingajam Okeano sūnui."

Ir vėl nieko neatsakė Šyva. Suerzintas Rahus atsigręžė į šalia stovintį Nandiną ir pasakė: „Argi dera valdovui nesiteikti atsakyti į pasiuntinio kalbą?" Bet ir Nandinas nieko jam neatsakė. Šyvai davus ženklą, jis tylomis išvedė Rahų iš buveinės. Rahus sugrįžo pas Džalandarą ir papasakojo, kaip jį priėmė didžiojo dievo buveinėje ant Kailasos kalno.

Tada karingasis Džalandara surinko savo kariauną ir patraukė su ja Kailasos kalno link. Bet pirmiau jis nuvyko pas tėvą ir išklojo jam savo ketinimus. „Nedaryk šito, mano sūnau,— pasakė jam Okeanas.— Palik ramybėje didįjį šventuolį

ir mėgaukis valdžia savo karalystėje." Bet Džalandara tėvo nepaklausė. Ir Vrinda pasakė jam, išeinančiam į žygį: „Ar pritinka visatos valdovui, karalių karaliui kelti karą prieš skurdžių šventuolį? Žinau, tu įsisvajojai apie Parvatę, bet kam tau ji? Kuo ji geresnė už mane? Veltui tu patikėjai prasimanymais Narados, tyčia tave kurstančio kariauti. Nuslopink nedorą aistrą ir pasilik su manimi". Bet ir žmonos nepaklausė Džalandara. „Neturėsiu ramybės, kol neišvysiu Parvatės",— tarė jis ir nuskubėjo pas savo kariuomenę.

Bet kai Džalandara pakilo į Kailasą ir pasiekė Šyvos buveinę, rado ją tuščią; didysis dievas su visais namiškiais ir tarnais paliko ją, nelaukdamas, kol ateis asurai. „Kur jis dingo, palikęs man savo namus su visa manta?"—paklausė Džalandara Ušano. Brigaus sūnus jam atsakė: „Su žmona ir sūnumis, ir visa savo palyda Šyva pasitraukė ant aukščiausio ir nepasiekiamo kalno į šiaurę nuo Manasos ežero". Ir Džalandara nedelsdamas nuvedė savo kariuomenę prie to kalno.

Išvydęs besiartinančią Džalandaros kariuomenę, Šyva liepė Parvatei užlipti ant pačios kalno viršūnės, o Nandinui jis pasakė: „Imk mano karius ir leiskis sutikti priešo". Ir Nandinas ėmė vadovauti Šyvos kariuomenei, ir sutiko pirmuosius Džalandaros būrius, jau bekylančius į šlaitą.

Prie pačios kalno papėdės ir ant jo šlaitų užvirė įnirtingas mūšis. Šyvos demonai puolė Džalandaros demonus, leisdami į juos strėles, smogdami ietimis, akstimis ir kardais. Jie ėmė stumti juos žemyn, bet vis nauji puolančiųjų pulkai plūdo prie kalno ir atkakliai keberiojosi jo skardžiais aukštyn. Ilgai tęsėsi šis mūšis, ir žemė prie kalno papėdės buvo nuklota užmuštųjų kūnais ir nusidažė krauju. Bet negalėjo Džalandaros kariai įveikti kalno gynėjų ir atsitraukė nuo jo.

Tada į mūšį stojo galingiausieji asurai. Durvarana puolė Nandiną, Rahus kovėsi su Skanda, Džamba — su Ganeša, Šailaromanas — su Pušpadanta. Durvarana sužeidė Nandiną į krūtinę, ir Šyvos kariuomenės vadas krito be sąmonės savo vežime. Skanda mėtė akstis į Rahų, bet šis sumaniai išvengdavo mirtinų karo dievo smūgių. Ir nuvargęs Skanda paliko mūšio lauką, ir ant savo povo pasikėlė į kalną. Pušpadanta savo vėzdu išvertė iš kojų Šailaromaną, ir tada jį užpuolė Giriketus. Šyvos karys kardu nukirto Giriketaus galvą, bet šis ir toliau puolė jį grasindamas kardu ir skydu. Tada Giriketaus galva sušuko: „Sustok! Ar tau negėda kautis tokiu pavidalu?" Ir ji vėl pakilo ant Giriketaus pečių. Pušpadanta dar kartą ją nukirto, bet ji vėl priaugo prie kūno, ir pagaliau asuras privertė Pušpadantą pasitraukti į kalną.

Džamba apipylė strėlėmis Ganešą, o šis puolė priešą kovos kirviu ir stengėsi nusmogti jį savo straublio smūgiais. Bet Džamba pataikė jam akstimi į burną, ir Ganeša gailiai sušuko kovos lauke: „O mano motina! O mano tėve! O broli! O mano mylima žiurke!"

Išgirdusi sūnaus šauksmą, Parvatė skubiai nusileido nuo kalno viršūnės ir prisiartinusi prie Šyvos tarė: „Asurai žudo Ganešą, ir Skanda turbūt jau krito kovos lauke, o tu ramiai ilsiesi čia, toli nuo mūšio! Ginkluokis ir skubėk sūnums į pagalbą!"

Šyvai davus ženklą, tarnai atvedė jo jautį. Jis apsirengė kovos apranga, sėdo ant jaučio ir ėmė leistis nuo kalno; atsisveikindamas tarė Parvatei: „Nesijaudink, bet būk atsargi, jeigu koks nors klastingas asuras sugebėtų čia prasibrauti".

Iš visų pusių pasigirdo garsūs šūksmai, kai besikaunantys pamatė ant balto jaučio besiartinantį Šyvą. Nandinas, Skanda, Pušpadanta ir kiti jo kariuomenės vadai apsidžiaugė ir nusekė paskui jį.

Ir tarp Šyvos ir Džalandaros kariaunų vėl užvirė dar smarkesnis mūšis. Bet pats Okeano sūnus dar jame nedalyvavo. Apimtas liepsningų minčių apie gražiąją Parvatę, jis pasišaukė vieną iš asurų ir liepė jam pasiversti savo valdovu ir vadovauti mūšiui. O pats Džalandara, pasivertęs Šyva, slapčia paliko savo kariuomenę. Lydimas tik vieno Durvaranos, jis slapta prasmuko pro kalno gynėjus ir ėmė kilti į jo viršūnę.

Tuo metu Višnus, atsisakęs karų ir taikiai gyvenantis Pieno okeano buveinėj, pasiuntė Garudą į mūšio lauką sužinoti, ar Šyva jau nugalėjo Džalandarą. Garuda greitai nuskrido tenai ir, iš aukštai apžvelgęs besikaunančiųjų minias, nepamatė tarp jų Okeano sūnaus. Tada jis pakilo iki pačios kalno viršūnės ir staiga jį atpažino: Šyvos pavidalu Džalandara artinosi prie Parvatės buveinės. Paukščių karalius snape laikė stebuklingą rutulį — visų pasivertimų atpažintoją, kurį jam buvo davęs Višnus; ir Garuda tuoj pat atpažino Džalandarą. Jis sugrįžo pas Višnų ir apsakė, ką matęs. Višnus pagalvojo: „Nesiveldamas į mūšį aš padarysiu Šyvai ir Parvatei paslaugą, jeigu nukreipsiu Džalandaros dėmesį, pasinaudodamas jo klastinga gudrybe".

Dievobaimingo brahmano pavidalu persikėlė Višnus į Džalandaros sostinę; kartu su juo buvo slibinas Šeša, pasivertęs žmogumi. Netoli miesto buvo didelis miškas, kurio pavėsy laisvalaikiu ilsėdavosi ir pramogaudavo Džalandaros sostinės gyventojai. Šio miško gilumoje savo burtų jėga Višnus pasistatė atsiskyrėlio būstą ir ten apsigyveno kartu su Šeša, kuris

jam patarnaudavo; ir jis panoro, kad Džalandaros žmona gražioji Vrinda, jo palikta namuose, ateitų į mišką ir aplankytų jo būstą.

Naktį Vrinda susapnavo baisų sapną. Ji išvydo sapne nukirstą Džalandaros galvą su nupjautomis ausimis ir nosimi ir maitvanagių iškapotomis akimis. Paryčiais nubudusi, ji išsigandusi pasišaukė brahmanus ir papasakojo jiems savo sapną. „O karaliene,— tarė brahmanai,— bloga pranašauja tavo sapnas. Kad išvengtum nelaimės, apdovanok brahmanus karvėmis, drabužiais ir brangenybėmis!"

Vrinda dosniai apdovanojo brahmanus, bet baisusis sapnas nėjo jai iš galvos. Norėdama išblaškyti širdį slegiantį nerimą, ji sėdo į vežimą ir kartu su savo patikėtine Smaradute išvyko į mišką pasivažinėti.

Miške pūtė vėsus vėjelis ir linksmai čiulbėjo paukščiai. Mulų traukiamas Vrindos vežimas greitai riedėjo tarp medžių, karalienės širdis pralinksmėjo, ir nei ji, nei jos draugė nepastebėjo, kaip vežimas išklydo iš kelio. Mulai atvežė jį į gūdžią miško vietą, kur po didžiuliais saulės šviesos nepraleidžiančiais medžiais tvyrojo prieblanda, čia nečiulbėjo paukščiai, o tankiuose atvašynuose girdėjosi kraupus šnarėjimas ir grobuonių riaumojimas.

Kai Vrinda ir Smaradutė nežinodamos, į kurią pusę sukti vežimą, sutrikusios žvalgėsi aplink, norėdamos rasti kelią iš miško, iš atvašyno išlindo baisi gauruota žmogėdra su trimis kojomis, penkiomis rankomis ir liūto nasrais. Vrinda ir Smaradutė iš siaubo užsidengė akis rankomis, drebėdamos lyg jauni medeliai nuo vėjo, o žmogėdra puolė vežimą ir apvertė jį. Karalienė su tarnaite iškrito ant žemės; o žmogėdra surijo mulus, po to pagriebė Vrindą savo liūto nagais ir tarė: „Tavo vyrą užmušė mūšyje galingasis Šyva, ir nėra kam tave apginti. Pasilik su manimi miške ir gyvenk žmogėdrų papročiu".

Kaip tik tada pasirodė šiurkščiais karniniais atsiskyrėlių drabužiais apsirengę Višnus ir Šeša su pintinėlėmis vaisiams rinkti rankose. Kreipdamasis į žmogėdrą, Višnus piktai sušuko: „Tuoj pat paleisk šią gražuolę, šią švelnią žmoną, kurią laikai naguose! Ar tik tau neatrodo, kad kiekvienas sutiktas šiame miške turi tapti tavo grobiu?"—„Pamėgink išplėšti ją man iš nagų, jeigu turėsi tiek jėgų",— atsakė jam žmogėdra. Tada pykčio liepsna ištryško Višnui iš akių ir tuoj pat pavertė pelenais baisiąją demonę.

Vrinda nusilenkė iki žemės savo išvaduotojui ir tarė: „O dievobaimingasis atsiskyrėli, tu mane išgelbėjai! Kas tu esi ir kur tavo buveinė?" Tariamasis atsiskyrėlis jai atsakė: „Aš —

didžiojo išminčiaus Baradvadžos sūnus Devašarmanas. Mano buveinė netoliese šiame miške. Eime, palydėsiu tave tenai, kad galėtum pailsėti ir atsipeikėti nuo patirtos baimės". Ir jis su Šeša išėjo iš tų atvašynų, kur pavertė pelenais žmogėdrą, o Vrinda su Smaradute nusekė paskui juos.

Kai jie pasiekė buveinę tarp medumi kvepiančių medžių, kur tekėjo skaidrūs upeliai ir čiulbėjo saldžiabalsiai paukščiai, Višnus atsisėdo į tigro kailiu apdengtą žėrintį sostą, ir jo pavidalas stebuklingai pasikeitė. Sukrėsta Vrinda išvydo, kad prieš ją sėdi jau ne atsiskyrėlis, jos sutiktas miško glūdumoj, o puošniais drabužiais apsirengęs jos vyras Džalandara su karališkos valdžios ženklais.

Ji nusilenkė jam ir sušuko: „O mano vyre! Kuo galėčiau tau įtikti? Kaip tu atsidūrei šiame miške?" Klastingasis Višnus Džalandaros pavidalu jai atsakė: „O karaliene! Ilgai kovojau su Šyva, bet jis mane nugalėjo ir nukirto galvą savo ginklu. Tačiau likimui lėmus, mano galva vėl susijungė su kūnu, ir atskubėjau čia, žinodamas, kad tu kankiniesi dėl išsiskyrimo su manimi ir nekantraudama lauki manęs sugrįžtant". Apgauta Vrinda stipriai apkabino tą, kurį laikė savo vyru, ji karštai bučiavo ir glamonėjo jį, ir jos bučiniai Višnui atrodė saldesni už Lakšmės. Ir daug dienų jie praleido kartu toje miško buveinėje mėgaudamiesi meile ir pamiršę laiko tėkmę.

Bet atėjo tokia diena, kai Vrinda, apkabinusi Višnų, netikėtai pamatė, kad tai ne jos vyras, o kažkoks nepažįstamasis. „Kas tu esi?"— išsigandusi sušuko ji, atšlydama nuo jo. Ir Višnus prisipažino. Jis pasakė: „Tavo vyras išvyko į žygį, norėdamas nugalėti Šyvą ir pasigrobti jo žmoną. Bet žinok, kad Šyva ir aš — vienas ir tas pats *. Šyva nugalėjo Džalandarą, o aš pasigrobiau jo žmoną. Tavo vyras užmuštas mūšy, ir tu gali pasilikti su manimi".

„Tu mane apgavai,— tarė jam Vrinda.— Apgaule pagrobei mane iš teisėto vyro. Gal jis šito ir nusipelnė, trokšdamas svetimos žmonos. Bet ir tu būsi nubaustas už savo apgaulę, ir tegul ateity ir iš tavęs pagrobs žmoną!"

Vrindos prakeiktas Višnus išvyko, o ji susikrimtusi paliko buveinę ir, savo ištikimosios Smaradutės lydima, nuėjo prie miško ežero, kur atliko apsiplovimą, kad apsivalytų nuo nuodėmingų Višnaus glamonių. Ant to ežero kranto ji ir liko atgailauti, atsisakiusi maisto ir nukreipusi savo mintis nuo pasaulietiškų reikalų.

Jos dangiškosios seserys apsarės nusileido pas ją ir kvietė į dievų karalystę, bet ji atsisakė eiti su jomis ir pasiliko prie miško ežero, kol išseko jos gyvybė. Tada Smaradutė pririnko miš-

ke žagarų ir sukrovė laidojimo laužą. Ir dorybingosios Vrindos kūnas sudegė laužo ugny, bet jos siela gavo amžiną išsigelbėjimą *, kaip ir jos ištikimosios Smaradutės, puolusios į tą pačią ugnį ir sudegusios kartu su savo ponia.

Nuo to laiko šį mišką ėmė vadinti Vrindos Mišku — Vrindavana *. Po daugelio metų ši vieta išgarsėjo tuo, kad ten praleido savo jaunystės metus didysis herojus Krišna, slėpdamasis nuo savo priešo nedorojo karaliaus Kansos.

O Vrindos prakeikimas išsipildė, kai Višnus įsikūnijo teisingojo karaliaus Ramos pavidalu: rakšų karalius Ravana pagrobė jo žmoną Sitą, kurioje buvo įsikūnijusi laimės deivė Lakšmė.

Kai Džalandara Šyvos pavidalu pasirodė Parvatei, ji nustebusi paklausė: „Kodėl toks liūdnas tavo veidas? Juk sugrįžti su pergale; papasakok, kaip sutriuškinai asurų kariuomenę". Džalandara tylėdamas numetė nuo pečių apsiaustą ir parodė jai Skandos ir Ganešos galvas, po kuriuo buvo jas paslėpęs — jis sukūrė šiuos galvų pavidalus jam žinomais burtais. Išvydusi jas, Parvatė ėmė raudoti sielvartingai šaukdama savo sūnus. O Durvarana Nandino pavidalu jai pasakė: „Visi mūsų kariuomenės vadai žuvo kovodami su asurais, išlikome tik mudu. Tavo sūnų galvas radome mūšio lauke." Ir jis paėmė jas iš tariamojo Šyvos rankų ir padėjo priešais Parvatę ant žemės.

Ji gailiai rypuodama sukniubo prie jų. O Džalandara Šyvos pavidalu tarė jai: „Neraudok sūnų, juk aš likau gyvas. Atėjau pas tave po sunkaus mūšio, norėdamas nusiraminti tavo glėby. Eikime į santuokos guolį, ir tegul meilės glamonės padės mums pamiršti skausmą." Parvatė pasipiktinusi jam atsakė: „Nepadorios tokiu metu tavo kalbos. Kaip gali kalbėti apie meilę tokiu metu, kai reikia atlikti laidojimo apeigas? Argi aš galiu iš karto nurimti ir pamiršti savo sūnų žūtį?"

Bet užsidegęs aistra Džalandara atkakliai laikėsi savo: „Atsisakanti patenkinti vyro norus žmona pasmerkta kančioms giliausiame Jamos pragare. Aš praradau viską — sūnus, kariuomenę, visus savo turtus ir valdžią,— tik tu viena likai man. Bet tu atstumi mane,— taigi aš pasitrauksiu iš čia į slaptą buveinę ir ten pasidarysiu galą!"

Ir jis kartu su Nandinu apleido Parvatės buveinę, bet nenuėjo toli, kad ji galėtų surasti jį. Suglumusi ir sutrikusi Parvatė su savo draugėmis ir tarnaitėmis nukako ant šventosios Gangos kranto pamąstyti ir nuraminti sielą. Apsiplovusi Gangos vandeny, ji pasišaukė savo draugę Džają ir tarė jai: „Pasiversk manimi ir nueik pas jį. Jeigu jis šią skausmo valandą

ims tave glamonėti, vadinasi čia ne Šyva, o juo pasivertęs asuras".

Kai Džaja Parvatės pavidalu prisiartino prie Džalandaros, jis nedelsdamas apglėbė ją. Ji grįžo pas savo ponią ir pasakė: „Tai ne Šyva, o deive, tai tavo vyru pasivertęs Džalandara". Išgirdusi šiuos žodžius, Šyvos žmona iš baimės, kad jos nesurastų asurų valdovas, pasislėpė lotose, o jos draugės pavirto bitėmis ir skraidė virš žiedo.

Tuo metu asuras iš kalno papėdėje paliktos kariuomenės pasikėlė į kalno viršūnę ir atėjo pas savo valdovą. „Valdove, mūsų kariuomenę sutriuškino rūstusis Šyva,— pasakė jis Džalandarai.— O iš tavo šalies atėjo žinia, kad karalienę Vrindą pagrobė Višnus, pasivertęs atsiskyrėliu."

„O dievų klasta! — suriko įtūžęs Džalandara, kreipdamasis į Durvaraną.— Koks išdavikas Višnus, apgaule pagrobęs mano žmoną!"—„Ką pasėsi, tą ir pjausi, o karaliau,— atšovė jam Durvarana.— Juk ir tu pats stengeisi pagrobti Šyvos žmoną; taip pat su tavimi pasielgė ir Višnus".—„Ką man dabar daryti? — sutrikęs paklausė Džalandara.— Ar skubėti pas kariuomenę, ar grįžti į sostinę, kad atkeršyčiau apgavikui Višnui?"— „Grįžk pas kariuomenę,— patarė jam Durvarana.— Jeigu nugalėsi Šyvą, galėsi patenkinti visus savo troškimus, ir Višnus neišvengs tavo keršto." Ir Okeano sūnus nusileido prie kalno papėdės.

Sugrįžęs į mūšio lauką Džalandara pamatė, kad jis visas nuklotas kritusių jo karių kūnais, nusėtas nukirstomis galvomis ir rankomis, paplūdęs kraujo srautais. Jis apsidairė ir išvydo niūrųjį Šyvą, sėdintį ant balto jaučio, apsiraizgiusį baisiomis gyvatėmis ir su šviesiu mėnuliu kaktoje. „Kodėl jūs neužmušėte šio pasigailėtino atsiskyrėlio?"— įtūžęs suriko Džalandara, kreipdamasis į Rahų, Džambą ir į kitus išlikusius asurų kariuomenės vadus. „Jo neįmanoma užmušti,— niūriai atsiliepė šie.— Mes negalime susidoroti su šiuo atsiskyrėliu, jis išnaikino nesuskaičiuojamą daugybę mūsų karių".

Ir tada Okeano sūnus pats puolė Šyvą, įtempdamas savo galingo lanko templę. Džalandaros į priešą paleistų strėlių debesys užtemdė dangų; ir Šyva jam atsakė taiklių strėlių srautu, išmušusiu jam iš rankų skydą ir pervėrusiu daugelyje vietų kovos aprangą. Čiurkšlėmis pliūptelėjo kraujas iš Džalandaros žaizdų, ir daug asurų nukovė mirtinos Šyvos strėlės, o likusieji sumaišty ėmė bėgti. Vienas Džalandara nesudrebėjo ir sušuko kreipdamasis į Šyvą: „Tu puikus šaulys, o dieviškasis šventuoli! Bet palauk, dar pajusi mano ginklo jėgą. Aš nukausiu tave savo strėlėmis, jei tik nepabėgsi iš mūšio lau-

ko." Ir jis paleido į didįjį dievą daugybę taiklių strėlių. Šyvos tarnai didžiuliai milžinai Virabadra ir Manibadra puolė Džalandarą, stengdamiesi apsaugoti savo poną nuo strėlių ir pamėgino apversti jo vežimą; bet jis smogė Virabadrai kumščiu, o Manibadrą tuo pat metu spyrė koja; ir nuo šių smūgių abu nuskriejo toli nuo vežimo ir krito ant žemės be sąmonės.

Tada Okeano sūnus vėl ėmė leisti strėles į Šyvą, o kariai, padrąsinti jo sėkmės, vėl puolė į mūšį. Ir jie susidūrė lauke su pulkais baisių Šyvos palydovų pramatų, ir prasidėjo žiaurios grumtynės.

Į dvikovą su Džalandara stojo Skanda, bet Šyva, bijodamas, kad nenukentėtų sūnus, įsiterpė į jų dvikovą ir užėmė šešiaveidžio dievų karvedžio vietą. Džalandara uždėjo ant savo lanko templės neatmušamą, panašią į mirties dievo ženklą strėlę ir paleido į Šyvą; bet iš trečiosios akies ištryškusia liepsna Šyva sudegino ją ir užgriuvo asurų valdovą pražūtingų strėlių lietumi. Ir Džalandara lyg didžiulis žaibo perskeltas medis krito be sąmonės ant žemės. Ir kol jis kvošėjosi, Šyva asurų kariuomenei padarė daug žalos, sunaikindamas šimtus tūkstančių priešo karių. Bet Džalandara atsipeikėjęs vėl stojo į mūšį, įkvėpdamas savo karius ir smogdamas priešui smūgius. „Saugokis, Šyva! — sušuko jis.— Aš sutriuškinsiu tave ir tavo kariuomenę, ir Brahma, ir Višnus norom nenorom turės pripažinti mano valdžią, ir visata visiškai priklausys man." Ir Džalandaros pasirodymo padrąsintų karių spaudžiama pramatų kariuomenė ėmė trauktis prie kalno.

Tada Džalandara savo burtų galia sukūrė į Parvatės draugę Džają panašią moterį; ir pasiuntė prie Šyvos šią šmėklą, kuri verkdama kreipėsi į jį: „O Valdove! Asurai pagrobė nuo kalno viršūnės tavo žmoną, ir dabar ji jų valdovo valioj!" Šyva žvilgtelėjo į Džalandaros pusę ir pamatė jo vežime Parvatės pavidalą, sukurtą asurų valdovo burtų galia *. Tariamoji Parvatė verkdama tiesė į Šyvą rankas, maldaudama ją išgelbėti, ir jis, neįtardamas apgaulės, puolė priešo vežimą, norėdamas atimti iš Džalandaros savo žmoną. Demonas Šumba pastojo jam kelią; Šyva sviedė į jį savo trišakį, bet Šumba išsilenkė smūgio ir sukrėstas Šankara pamatė, kad jo ginklas įsmigo nelaimingai žmonai į krūtinę.

Iš siaubo ir sielvarto netekęs sąmonės didysis dievas parkrito ant žemės, asurai ėmė džiūgauti ir jau rengėsi švęsti pergalę. Bet tada Brahma skubiai nusileido iš dangaus ir tarė atsipeikėjusiam Šyvai: „Kaipgi tu, aiškiaregy, leidaisi burtininko Džalandaros apgaunamas? Tavo žmonai negresia pavojus, ji saugiai pasislėpusi nuo priešo. Tai buvo šmėkla, kurią

sukūrė asurų valdovas, norėdamas, kad tu netektum narsos ir jėgų. Kelkis ir nubausk piktadarį!"

Ir Šyva atsikėlė ir toliau kovojo su Džalandara. O Šumbai jis pasakė: „Palauk, nedorasis asure, ateity tu pats krisi nuo mano žmonos rankos". Ant savo balto jaučio Šyva puolė priešo kariuomenę ir akimirksniu ją išblaškė, ir asurai leidosi netvarkingai bėgti. Ir tik vienas Džalandara liko kovos lauke. Ilgai kovėsi Šyva ir Džalandara, leisdami vienas į kitą strėlių debesis. Pagaliau Šyvos strėlės sudaužė Džalandaros vežimą, nukovė jo vežėją ir pargriovė žirgus. Okeano sūnus, palikęs vežimą, puolė rūstųjį dievą ir numetė jį nuo jaučio. O baltąjį Šyvos jautį, pagriebęs už uodegos, nusviedė ant tolimos Himalajų viršūnės.

Galingieji priešai vėl susirėmė veržlioj dvikovoj, ir sudrebėjo žemė po jais. Šyva išmušė Džalandarai iš rankų ginklą, bet tas kovojo toliau ir, apglėbęs rankomis Parvatės vyrą, stengėsi jį pasmaugti savo glėby. Bet Šyva atgniaužė Džalandaros rankas ir tarė jam: „Aš sužavėtas tavo narsa, Okeano sūnau. Kokios dovanos nori iš manęs?"—„Neužmušk manęs, Šyva, savo ranka,— atsakė Džalandara.— Apsaugok mane nuo gėdos. Aš pats susinaikinsiu."

Jis paėmė iš dievo rankų aštrią akstį, įsismeigė į krūtinę, ir tuo akimirksniu Šyva, pačiupęs tviskantį diską, sukurtą iš dievų pykčio, nukirto juo Džalandarai galvą. Kraujo upė siūbtelėjo iš Okeano sūnaus kūno ir pasipylė ant žemės. Ir septynios demonės iš Šyvos palydos, vadinamos Septyniomis Motinomis * surijo mirusio Džalandaros kūną, išgėrė jo kraują ir ėmė linksmai šokti kovos lauke.

O Šyva, susigrąžinęs baltąjį jautį, pašaukė savo žmoną Parvatę, ir ji išėjo iš lotoso, kur slėpėsi nuo Džalandaros. Ir Šyva su Parvate ir palyda grįžo į savo buveinę ant Kailasos kalno.

71. DEIVĖ KALĖ

Kadaise asurai ir dievai susirėmė žiauriame mūšyje, ir tose grumtynėse Aditės sūnūs nugalėjo ir išnaikino Ditės sūnus. Tada Ditė, sielvartaudama žuvusių sūnų, tarė savo dukrai: „Eik į miškus ir marink savo kūną. Tegul iš tavo šventuoliškos galios tau gimsta galingas sūnus, kuris atkeršys Indrai ir kitiems dievams už tavo brolius". Dukra nusilenkė motinai ir, pasivertusi laukine buivole, išėjo į mišką. Ten ji atliko tokį žiaurų pasiaukojimo žygdarbį, nuo kurio sudrebėjo pasauliai, o Indra ir dievai apstulbo iš nuostabos ir nerimo. Ir už šį šventuoliškumą jai buvo leista pagimdyti buivolo išvaizdos

sūnų. Jo vardas buvo Mahiša, Buivolas. Laikui bėgant jo jėgos vis didėjo ir didėjo lyg okeano vanduo potvynio metu. Tada asurų vadai atsigavo; Vidjunmalino vadovaujami, atėjo jie pas Mahišą ir tarė: „O išmintingasis, kadaise mes karaliavome danguje, bet dievai, Višnaus padedami, apgaule atėmė mūsų karalystę. Parodyk savo galią, o didysis Buivole, grąžink mums šią karalystę. Sutriuškink kautynėse Šačės vyrą ir visą dievų kariauną". Išklausęs šių kalbų, Mahiša užsidegė troškimu kautis ir patraukė į Amaravatį, o paskui jį ėjo pulkai asurų.

Šimtą metų tęsėsi baisi kova tarp dievų ir asurų. Mahiša išvaikė dievų kariuomenę ir įsibrovė į jų karalystę. Nuvertęs Indrą nuo dangiškojo sosto, jis užgrobė valdžią ir įsiviešpatavo pasaulyje.

Dievams teko paklusti asurui buivolui. Bet nelengva buvo jiems nešti šį jungą; nusiminę jie nuėjo pas Brahmą, Šyvą ir Višnų ir apsakė jiems apie Mahišos siautėjimą: „Jis atėmė iš mūsų visus lobius ir pavertė mus savo tarnais; ir mes gyvename sukaustyti baimės, nedrįsdami nepaklusti jo įsakymams; mūsų žmonas deives jis privertė tarnauti savo namuose, apsarėms ir gandarvams liepė jį linksminti, ir dabar jis per dienas ir naktis linksminasi su jais šventajame Nandanos sode. Ir visur jodinėja ant Airavatos, dieviškąjį žirgą Učaihšravą jis laiko savo arklidėse, Jamos buivolą kinko į savo važį, o sūnums leidžia jodinėti ant Agnio avino. Savo ragais jis išrauna iš žemės kalnus ir drumsčia okeaną, ieškodamas lobių jo gelmėse. Ir niekas negali jo sudrausti".

Dangaus valdovai, išklausę dievų, labai supyko, ir jų pykčio liepsna išsiveržė iš jų lūpų ir susiliejo į kalno dydžio ugnies debesį; tame debesyje susikaupė visų dievų jėgos. Iš šio visą visatą rūsčia šviesa nutvieskusio debesio atsirado moteris. Šyvos liepsna tapo jos veidu, Jamos — jos plaukais, Višnaus galia padarė jos rankas, mėnulio dievas sukūrė jos krūtinę, ją apjuosė Indros jėga, Varūnos galia padovanojo jai kojas, žemės deivė Pritivė sukūrė jos klubus, kulnus jai sukūrė Surja, dantis — Brahma, akis — Agnis, antakius — Ašvinai, nosį — Kubera, ausis — Vajus. Taip atsirado galybe ir rūsčiu būdu pranokstantį visus dievus ir asurus Didžioji deivė. Dievai davė jai ginklus. Šyva jai davė trišakį, Višnus — kovos diską, Agnis — ietį, Vajus — lanką ir strėlinę, pilną strėlių, dievų valdovas Indra — savo garsiąją vadžrą, Jama — krivulę, Varūna — kilpą, Brahma padovanojo jai savo vėrinį, Surja — savo spindulius, Višvakarmanas davė sumaniai padarytą kirvį ir brangius vėrinius ir žiedus, Kalnų valdovas Himavatas — liūtą, kad galėtų juo jodinėti, Kubera — vyno taurę.

„Te nugalėsi tu!"— sušuko dangaus gyventojai, o deivė atsakė pasaulį sukrėtusiu karingu šūksniu ir, pabalnojusi liūtą, išvyko į kovą. Išgirdęs šį baisų šūksnį, asuras Mahiša su kariuomene išėjo jos pasitikti. Jis išvydo ištiestais delnais užtemdžiusią dangų tūkstantarankę deivę; nuo jos žingsnių drebėjo žemė ir požemio pasauliai. Ir prasidėjo mūšis.

Tūkstančiai priešų puolė deivę — su vežimais, ant dramblių ir raiti ant žirgų,— žeisdami ją vėzdų ir kardų, ir kirvių, ir iečių smūgiais. Bet Didžioji deivė lyg žaisdama atmušinėjo jų smūgius ir ramiai, be baimės laidė savo ginklus į nesuskaičiuojamą asurų kariuomenę. Liūtas su besiplaikstančiais lyg liepsna karčiais, ant kurio ji jojo į miško tankmę, įsiveržė į asurų gretas. O iš deivės kvėpavimo atsirado šimtai grėsmingų karių, stojusių paskui ją į kautynes. Deivė kirto galingus asurus savo kardu, bloškė juos vėzdo smūgiais, smeigė ietimi ir vėrė strėlėmis, užmesdavo jiems ant kaklo kilpą ir tempė paskui save žeme. Asurai tūkstančiais krito nuo jos smūgių, be galvų, perkirsti pusiau, kiaurai perverti arba sukapoti į gabalus. Bet kai kurie iš jų net be galvų dar spaudė rankose ginklus ir toliau kovojo su Deive; ir kraujo srautai liejosi žeme, kur ji praūždavo raita ant savo liūto.

Daugybę Mahišos karių nukovė Deivės kariai, daug sudraskė liūtas, puldamas ir dramblius, ir vežimus, ir raitus, ir pėsčius; ir galutinai sutriuškinta asurų kariuomenė išsiblaškė. Tada pats buivolo pavidalo Mahiša pasirodė kovos lauke, gąsdindamas deivės karius savo išvaizda ir grėsmingu maurojimu. Jis puolė juos ir vienus sutrypė kanopomis, kitus nusmeigė ragais, trečius nusmogė uodega. Jis puolė Deivės liūtą, ir po jo kanopomis sudrebėjo ir suskeldėjo žemė; uodega jis talžė okeaną, kuris įsibangavo lyg per didžiausią audrą ir išsiliejo iš krantų; Mahiša ragais į gabalus plėšė dangaus debesis, o nuo jo kvėpavimo griuvo aukštos uolos ir kalnai.

Tada Deivė užmetė Mahišai baisiąją Varūnos kilpą ir stipriai užveržė ją. Bet tuoj pat asuras paliko buivolo kūną ir pavirto liūtu. Deivė užsimojo Kalos — Laiko — kardu ir nukirto liūtui galvą, bet tą pačią akimirką Mahiša pavirto žmogumi su krivule vienoje rankoje ir skydu kitoje. Deivė čiupo savo lanką ir pervėrė strėle žmogų su krivule ir skydu; bet tas akimirksniu pavirto didžiuliu drambliu ir baisiai riaumodamas puolė Deivę ir jos liūtą, mosuodamas siaubingu straubliu. Deivė kirviu nukirto drambliui straublį, bet tada Mahiša atgavo savo pirmykštį — buivolo — pavidalą ir ėmė rausti žemę ragais ir mėtyti į Deivę didžiulius kalnus ir uolas.

Piktoji deivė tuo tarpu išgėrė svaigaus skysčio iš turtų valdovo karalių karaliaus Kuberos taurės; ir jos akys paraudo ir įsižiebė lyg liepsna, ir raudonas skystis nutekėjo jos lūpomis. „Maurok, beproti, kol aš vyną geriu! — tarė ji.— Netrukus dievai sušuks iš džiaugsmo sužinoję, kad tave užmušiau!" Ji pašoko į orą milžinišką šuolį ir iš viršaus puolė didįjį asurą. Koja ji primynė buivolo galvą ir ietimi prismeigė jo kūną prie žemės. Norėdamas išvengti pražūties, Mahiša mėgino įgyti kitą pavidalą ir pusiau išlindo iš buivolo nasrų, bet Deivė tuoj pat kardu nukirto jam galvą.

Mahiša krito negyvas, ir dievai ėmė džiūgauti ir šlovinti Didžiąją deivę. Gandarvai apdainavo jos šlovę, o apsarės pagerbė jos pergalę šokiu. Ir kai dangaus gyventojai nusilenkė Deivei, ji jiems pasakė: „Kiekvieną kartą, kai jums grės didelis pavojus, šaukitės manęs, ir aš jums padėsiu." Ir ji išnyko.

Po kurio laiko ir vėl ištiko nelaimė Indros karalystę. Du grėsmingi asurai Šumba ir Nišumba įgijo pasauly labai didelę galią ir šlovę ir kruviname mūšyje nugalėjo dievus. Apimti siaubo bėgo nuo jų dievai ir pasislėpė šiauriniuose kalnuose, ten kur nuo padangių skardžių krenta į žemę šventoji Ganga. Ir jie šaukėsi Deivės, šlovindami ją: „Apgink visatą, o Didžioji deive, kuri galia prilygsti visai dangiškajai kariuomenei, o tu nesuvokiama net visažiniams Višnui ir Šyvai!"

Ten, kur dievai šaukėsi Deivės, atėjo Kalnų duktė, gražioji Parvatė, apsiplauti šventosios Gangos vandenyje. „Ką čia šlovina dievai?"— paklausė ji. Ir tada iš švelniosios Šyvos žmonos kūno pasirodė rūsčioji Deivė. Ji išėjo iš Parvatės kūno ir tarė: „Tai mane šlovina ir šaukia dievai, kuriuos vėl engia asurai, jie šaukia mane, didžiąją Kalę, mane, piktąją ir negailestingąją kovotoją, kurios dvasia lyg antrasis aš uždaryta gailestingosios deivės Parvatės kūne. Rūsčioji Kalė ir švelnioji Parvatė, mes — dvi pradžios, sujungtos vienoj dievybėj, du Mahadevės, Didžiosios deivės, veidai!" Ir dievai pašlovino didžiąją deivę jos visais vardais: „O Kale, o Uma, o Parvate, pasigailėk, padėk mums! O gražioji Šyvos žmona Gaure, o Neįveikiamoji Durga, įveik savo galia mūsų priešus! O Didžioji motina Ambika, apgink mus savo kardu! O Piktoji Čandika, apsaugok mus nuo piktų priešų savo ietimi. O Deive Deve, išgelbėk dievus ir visatą!" Ir Kalė, išklausiusi dangaus gyventojų maldavimus, vėl išvyko į mūšį su asurais.

Kai didysis demonų kariuomenės karvedys Šumba išvydo šauniąją Kalę, jį pavergė jos grožis. Ir jis nusiuntė pas ją savo piršlius. „O gražioji Deive, tapk mano žmona. Aš valdau visus tris pasaulius, ir dabar man priklauso visi jų lobiai. Ateik

pas mane, ir tu valdysi juos kartu su manimi!"— Taip pasakė Šumbos vardu deivei Kalei jo pasiuntiniai, bet ji atsakė: „Aš daviau įžadą, kad mano vyru taps tik tas, kuris nugalės mane mūšyje. Tegul jis išeina į mūšio lauką; jeigu jis arba jo kariuomenė mane nugalės, aš tapsiu jo žmona!"

Pasiuntiniai grįžo ir perdavė Šumbai jos žodžius; bet jis nepanoro kautis su moterimi ir pasiuntė prieš ją visą savo kariauną. Asurai puolė Kalę, norėdami paimti ją į nelaisvę ir atvesti savo ponui paklusnią ir sutramdytą, bet Deivė lengvai juos išsvaidė savo ieties smūgiais, ir daug asurų krito tada mūšio lauke; vienus nukovė Kalė, kitus sudraskė į gabalus jos liūtas. Išlikę asurai išsigandę ėmė bėgti, o Durga persekiojo juos raita ant liūto ir surengė baisias žudynes; kratydamas karčius jos liūtas plėšė asurus dantimis ir nagais ir gėrė kritusiųjų kraują.

Kai Šumba išvydo, kad jo kariuomenė sunaikinta, jį apėmė baisus pyktis. Jis surinko tada visus savo pulkus, visus narsius ir galingus asurus, visus, kurie pripažino jį savo valdovu ir pasiuntė juos prieš Deivę. Nesuskaičiuojamos asurų pajėgos patraukė prieš bebaimę Kalę.

Tada visi dievai atėjo jai padėti. Brahma pasirodė mūšio lauke savo gulbėmis pakinkytame vežime; mėnuliu apsivainikavęs ir apsivyniojęs baisiomis nuodingomis gyvatėmis raitas ant jaučio išjojo Šyva su trišakiu dešinėje; jo sūnus Skanda jojo raitas ant povo, grūmodamas ietimi; Višnus skrido ant Garudos, apsiginklavęs disku, vėzdu ir lanku su kriaukle-trimitu ir krivule, o jo ženklai — visatos šernas ir žmogus-liūtas — sekė paskui jį; dangaus gyventojų valdovas Indra atvyko ant dramblio Airavatos su vadžra rankoje.

Kalė nusiuntė Šyvą pas asurų valdovą: „Tegul jis paklūsta dievams ir sudaro su jais taiką". Bet Šumba atmetė taikos pasiūlymą. Jis pasiuntė savo pulkams vadovauti karvedį galingą asurą Raktavidžą * ir liepė jam be pasigailėjimo triuškinti dievus. Raktavidža vedė į mūšį nesuskaičiuojamą asurų kariuomenę, ir vėl jie mirtiname mūšyje susirėmė su dievais.

Dangaus gyventojai užgriuvo Raktavidžą ir jo karius savo ginklų smūgiais, ir daugelį asurų jie išnaikino — nukovė mūšio lauke, bet jie negalėjo įveikti Raktavidžos. Dievai sužeidė asurų karvedį daugybėje vietų, ir kraujas čiurkšlėmis kliokė iš žaizdų; bet iš kiekvieno Raktavidžos pralieto kraujo lašo kovos lauke atsirasdavo naujas karys ir vėl stodavo į kovą; ir todėl dievų naikinama asurų kariuomenė, užuot mažėjusi, be galo didėjo, ir šimtai iš Raktavidžos kraujo atsiradusių asurų stojo į kovą su dangaus kariais.

Tada deivė Kalė pati stojo į mūšį su Raktavidža. Ji sužeidė jį savo kardu ir išgėrė visą jo kraują ir surijo visus iš jo kraujo atsiradusius asurus. Kalė, jos liūtas ir paskui ją sekantys dievai sunaikino tada visus nesuskaičiuojamus asurų pulkus. Raita ant liūto Deivė įsiveržė į nedorėlių brolių buveinę; veltui jie stengėsi jai priešintis. Ir abu galingi kariai, narsūs asurų vadai Šumba ir Nišumba krito nuo jos rankos ir iškeliavo pas Varūną, kilpa gaudžiusį dėl savo piktadarybių naštos žuvusių asurų sielas.

72. SAKMĖ APIE KARALIŲ DIVODASĄ

Pururavo sūnaus Ajaus antrasis sūnus buvo Kšatravrida, pradėjęs didžiojo miesto Kašio *, kurį prie Gangos įkūrė jo proanūkis Kaširadža, karalių giminę. Tolimas Kaširadžos palikuonis buvo karalius Ripundžaja, išgarsėjęs savo pasiaukojimu ir dievobaimingumu tamsiaisiais visuotinio ištvirkimo ir doros praradimo laikais.

Atėjo laikai, kai žemiškieji valdovai pamiršo gerus papročius ir šventas apeigas, ir žemėj įsiviešpatavo netvarka. Įpykę dievai nustojo siuntę žemei lietų, ir prasidėjo didžiausia sausra, trukusi šešerius metus. Visur išdžiūvo medžiai ir žolės, žemė nebedavė derliaus, badas ir ligos pražudė daugybę žmonių, ištuštėjo miestai ir kaimai. Karaliai ir didikai tarsi plėšikai atimdavo iš savo nelaimingų pavaldinių paskutinį duonos kąsnį. Ir dora, ir dievobaimingumas buvo visiškai pamiršti.

Tada Praamžis Brahma, apimtas gailesčio daug nelaimių iškentėjusiai žmonių giminei, atvyko pas Kašio karalių Ripundžają, kuris vienintelis visuotinės beprotystės ir piktadarystės laikais neiškrypo iš doros kelio.

„O dievobaimingasis karaliau,— tarė Brahma Ripundžajai,— iš tiesų tik tau lemta išgelbėti nuo pražūties šią žemę ir joje gyvenančią žmonių giminę. Aš tau suteikiu dievišką jėgą, ir mano malone tapk šio pasaulio valdovu! Net dangaus gyventojai tau tarnaus, ir todėl tebūnie nuo šiol tavo vardas — Divodasa — Tas, kuriam tarnauja dangus." Jaunasis karalius pagarbiai nusilenkė Brahmai ir tarė: „O Praamži, kodėl man uždedi tokią valdžios naštą, argi nėra žemėje kitų valdovų?"— „Visi kiti valdovai paskendo nuodėmėse ir pamiršo pareigą,— atsakė jam Brahma.— Jie nustojo garbinti dievus ir aukoti jiems aukas, juos šlovinti ir jiems melstis. Todėl juos Indra ir nubaudė sausra, badu ir maru. Tik tau, o teisingasis karaliau, dievai gali patikėti visos žemės valdžią. Ir jeigu tu, pir-

masis iš žemės valdovų, priimsi šią valdžios naštą, gausūs lietūs sudrėkins nebeduodančią derliaus žemę, ir visam laikui išnyks sausra ir badas."

Karalius dėmesingai išklausė Visatos kūrėją ir pagalvojęs atsakė: „O visagali Brahma, aš imsiuosi sunkios aukščiausiosios valdžios naštos, jeigu tu neatsisakysi teikti man pagalbą ir padėsi savo patarimais, o visi nemirtingieji dievai tegul palieka žemę ir grįžta į savo dangaus valdas. Aš vienas noriu valdyti žmones, kad man varžovai nebūtų nei žemės karaliai, nei dangaus dievai, kad tik iš mano vieno rankų pavaldiniai gautų savo gėrio ir laimės dalį".

„Tebūnie taip",— tarė Brahma ir liepė dievams palikti žemę, atiduotą vieno Divodasos valdžion. Dievai noriai pakluso Brahmai, tik rūstusis Šyva buvo nepatenkintas, jis nuo senų laikų buvo pasirinkęs mėgstamą buveinę ir šventovę — Divodasos sostinės Kašio miesto laidojimo laužavietę ant Gangos kranto. Bet Brahma įprašė jį laikinai palikti savo šventyklą Kašyje ir pasitraukti ant Mandaros kalno.

O Divodasa vedė nagų karaliaus Vasukio dukrą gražiąją Anangamohinę ir ėmė valdyti visą žemę. Ir valdė jis išmintingai ir gailestingai, ir vėl grįžo į žemę dievobaimingumas ir tvarka. Miestiečiai ir žemdirbiai nustatytu laiku aukodavo dievams aukas ir šlovindavo juos savo himnais ir maldomis, ir pasibaigė sausra, pasipylė gausūs lietūs, vaisingoji žemė apdovanojo Divodasos pavaldinius gausiais derliais.

Karalius Divodasa, negailestingas piktadariams ir mielaširdingas teisuoliams, valdė žemę aštuonis tūkstančius metų. Jis savo grėsmingu žvilgsniu — kaip Surja — pelenais paversdavo priešus, bet jo palankus lyg mėnulio dievo Somos veidas džiugino jo gerųjų pavaldinių širdis. Kaip Teisingumo dievas Jama, jis bausdavo nusidėjėlius ir apdovanodavo dievobaiminguosius, jis buvo narsus karys kaip Indra; jis naikindavo priešininkus kaip Agnis miškus; klastinguosius jis surišdavo savo kilpa kaip Varūna asurus; jis buvo dosnus ir garbingas kaip Kubera, o veidas jo buvo panašus į Ašvinų. Ir jo klestinti karalystė buvo panaši į Indros, o jo visko pertekę pavaldiniai buvo laimingi kaip dangaus gyventojai.

Bet dievai, iš dangaus žiūrėdami į palaimingą mirtingųjų gyvenimą, ėmė pavydėti; kai praėjo aštuoni tūkstančiai laimingų Divodasos valdymo metų, jie atėjo pas savo globėją Brihaspatį ir pasakė: „O dieviškasis išminčiau, karalius Divodasa apipylė gėrybėmis savo pavaldinius, bet ne iš mūsų malonės. Jis įžeidinėja dievus, bet jis toks protingas, kad neduoda jokios dingsties mums kerštauti. Savo pavaldiniams jis ge-

ras lyg savo tikriems vaikams; niekas iš priešų negali prieš jį atsilaikyti. Jo karalystės gyventojai klesti; nėra ten skurdžių; nėra bevaikių, niekas ten nemiršta, nesulaukęs gilios senatvės. Kiekvienas kruopščiai dirba savo darbą, visi laikosi nustatytųjų apeigų. Pats karalius ir kiekvienas iš jo artimųjų turi tik po vieną žmoną, ir jų žmonos ištikimos vyrams. Jaunesnieji jo karalystėje gerbia vyresniuosius, ir nėra ten nei vaidų, nei pavydo, nei nusikaltimų. Nėra Divodasos karalystėje nei vagių, nei apgavikų, nei žudikų, nei vyno prekiautojų, nei lošėjų, nei palūkininkų, nei bedievių, nei juokdarių. Kiekviename name skamba laimingos dainos, bet negirdėti ten nei liutnių, nei fleitų, nei būgnelių garsų, nei lėbaujančių padaužų ir girtuoklių šūksmų. Brahmanai ten mokyti ir dievobaimingi, kšatrijai narsūs, vaišijai darbštūs, šudros taikūs ir paklusnūs. Savo turtus karalius naudoja keliams tiesti, kanalams ir tvenkiniams kasti, vaismedžiams sodinti. Nebėra toje karalystėje skurdo, nė vargų. Ir visa tai Divodasa pasiekė be dievų pagalbos, ir todėl mes daugiau nebegalime nei teikti mirtingiesiems malonių, nei bausti jų. Bet visi, kurie anksčiau sukildavo prieš dievus, buvo nuversti — ir Balis, ir Ravana, ir galingasis Džalandara, ir kiti mūsų priešai,— kodėl gi Divodasai leidžiama mus žeminti?"

„Kol Divodasa valdo teisingai ir pavaldiniai patenkinti jo valdymu, mes bejėgiai sukliudyti jam,— pasakė Brihaspatis dievams.— Mums reikia prieš jį nuteikti brahmanus. Jeigu mums pavyks sukelti jų nepasitenkinimą, jo gerovė tuoj pat sužlugs." Ir dievai pamėgino pasinaudoti Brihaspačio patarimu, bet nesėkmingai; brahmanai neklausė jų pasiuntinių apkalbų, atstūmė visas pagundas ir liko ištikimi savo valdovui.

Už visus dievus labiausiai ant Divodasos niršo Šyva, atskirtas nuo savo mylimos šventyklos Kašio mieste. Jis taip pat pasiuntė į dorojo valdovo karalystę savo šnipus ištirti, kokių šis turįs silpnybių; bet Šyvos pasiuntiniams taip patiko Divodasos valdų gerovė, kad jie pasiliko gyventi Kašio mieste ir jau nebegrįžo atgal.

Pats Brahma, Šyvos primygtinai prašomas, nuvyko pas Divodasą įkalbėti karalių užleisti Umos vyrui Kašio miestą; bet ir jis buvo taip sužavėtas žemės šalių valdovo išmintingumu ir dievobaimingumu, kad pasiliko Kašio mieste prižiūrėti aukojimų ir mokyti tenykščių brahmanų vedų išminties.

Paskui Brahmą Šyva pasiuntė į Kašį savo sūnų Ganešą. Bet ir tas, atvykęs į palaimingąjį miestą, delsė grįžti atgal. Šyva kreipėsi pagalbos į Višnų. Tas pažadėjo padaryti viską, kad išsipildytų jo troškimas, ir išvyko į Kašį kartu su Lakšme

ir Garuda. Nuo miesto į šiaurę Višnus įsikūrė nuostabią buveinę, kurioje apsigyveno kaip tikėjimo mokytojas, pasivadinęs Budos vardu. Lakšmė buvo su juo toje buveinėje kaip vienuolė, o Garuda įgavo jo mokinio pavidalą ir nesitraukė nuo jo nė per žingsnį, pagarbiai klausydamasis jo kalbų. Šiuo pavidalu Višnus saldžiomis kalbomis ėmė vilioti naivias Divodasos pavaldinių sielas.

„Tik žinojimas,— kalbėjo jis žmonėms,— teikia mums palaimą, o tamsumas stumia į kančias ir nelaimes. Brahmanai jums sako, kad visatą sukūrę visagaliai dievai Brahma, Višnus ir Šyva, kad jie saugą pasaulio teisingumą ir tvarką, kad dievams reikią įsiteikti gausiomis aukomis, kad reikią laikytis nuo seno įsigalėjusio papročio. Bet juk niekas, net brahmanai, nėra dievų nei matę, nei girdėję; ir niekas tikriausiai negalėtų pasakyti, ar jie yra, ar ne. Jūs sakote vardus — Brahma, Višnus, Šyva,— jūs šiems vardams suteikiate pavidalą ir turinį ir tikite, kad viską šiame pasaulyje jie valdo — ir gyvenimą, ir mirtį.

O aš sakau jums, žmonės, kad tik žinojimas — tikra palaima, o tamsumas — baisi nelaimė. Tik žinojimas palengvina gyvenimą, ir beprotiška tikėti, kad apeigos visagalės.

Brahmanai suskirstė žmones į aukštesniuosius ir žemesniuosius, į geresnius ir blogesnius, atskyrė žmones vienus nuo kitų užgauliomis neperžengiamomis kliūtimis. Bet tiems, kurie siekia tiesos, išminties ir teisingumo, visi lygūs: brahmanai, kšatrijai, vaišijai ir šudros.

Saugokite gyvybę, žmonės! Visi, kuriuose rusena gyvybės ugnis,— šventi, ir niekas negali kėsintis į svetimą gyvybę. Mylėkite džiaugsmą, o žmonės! Jame — tikrasis dangus, o tikrasis pragaras — tai skausmas, kūno kančios. Bet nebijokite mirties. Tai tik nuraminantis ir palaimingas miegas, jis numalšina visas aistras, kančias ir nelaimes."

Taip kalbėjo Buda atėjusiems jo paklausyti žmonėms, o mokinys skleidė šias kalbas po visą didžiulį ir daugelio žmonių gyvenamą Kašio miestą. Ir greit nebeliko mieste nė vieno šių naujų ir neįprastų pamokslų neapžavėto ir nesutrikdyto žmogaus. O romi ir žavi Budos vienuolė patraukė ir sutrikdė savo kalbomis visas Divodasos sostinės moteris. „Kokia nuostabi meilė! — kalbėjo ji jaunoms Kašio merginoms.— Kiek daug laimės ji teikia! Kas gyvenime gali būti geriau už meilės malonumus! O moters amžius toks trumpas ir greit praeinantis. Greitai vysta nuo rūpesčių ir darbų mūsų švelnus grožis, o kartu su juo mus palieka ir visi gyvenimo džiaugsmai. Tad nevenkite meilės, kol esate jaunos ir gražios, neužgniauž-

kite pasiaukojimu ir susilaikymu didžiausio kūniškojo malonumo!" Ir ji dosniai apipildavo moteris įvairiomis dovanomis; o šios, susižavėjusios jos grožiu, dosnumu ir patrauklia iškalba, ėmė retsykiais nebepaisyti dorovės ir savo pareigų, o paskui ir visiškai prarado bet kokią gėdą ir pamiršo moters dorovingumą.

Ir atėjo šventam Kašio miestui neramūs laikai, kai žmonės visai pamynė senus papročius ir apeigas, nebeklausė valdovo, nebegerbė brahmanų ir vyresniųjų, kai žmonos ir jaunos merginos nebesaugojo savo tyrumo ir doros. Tada karalystėje prasidėjo didžiausia netvarka, ir karalius Divodasa jau nebepakėlė sunkios aukščiausiosios valdžios naštos. Jį taip pat pasiekė žinia apie stebuklingąjį pamokslininką. Jis pasikvietė Budą ir paprašė jo patarimo. Buda jam atsakė: „O valdove, tave pražudė pernelyg didelė puikybė. Tu labai įžeidei rūstųjį dievą Šyvą, atimdamas jo pamėgtą Kašio miesto laidojimo laužavietę. Dabar turi susitaikyti su likimu ir atsisakyti savo karalystės,— perduok valdžią savo sūnui, o pats pasitrauk į miško buveinę. Ten pasistatyk lingamą ir garbink visagalio dievo pavidalą, kol susigrąžinsi sau ir savo pavaldiniams Šyvos palankumą".

Taip pasakė Budos pavidalu Višnus nuliūdusiam Divodasai, o paskui jis atgavo savo įprastą išvaizdą ir kartu su Lakšme ir Garuda pasitraukė į dangaus valdas. Nusenęs karalius paklausė jo patarimo. Jis perdavė valdžią savo sūnui ir išvyko į Šyvos šventyklą, kur pasistatė lingamą ir vien tik garbino rūstųjį dievą. Po kurio laiko į tą šventąją buveinę, kur Divodasa garbino Šyvą, iš dangaus nusileido Valdovo tarnai. Jie uždėjo teisuoliui ant kaklo dangiškųjų gėlių girliandą, ir jo išvaizda stebuklingai pasikeitė. Jo kaktoje atsivėrė trečia akis, kaklas pamėlynavo, kūnas pabalo, plaukai ant kaktos susivėlė, kaklą apsivijo gyvatės, o ant kaktos sušvito giedras mėnulis. Ir Šyvos tarnai nunešė jį gyvą į dangų, ten jis įsimaišė į jų gretas, panašus savo pavidalu į jų valdovą.

Taip už dorybes buvo atlyginta teisingajam karaliui Divodasai. O didysis dievas Šyva nuo to laiko vėl valdo šventąjį Kašio miestą ant Gangos kranto.

73. ARDŽŪNOS PAĖMIMAS Į DANGŲ

Kadaise žemėje valdė du broliai, du karaliai iš garsios Baratos giminės. Vyresnysis buvo vardu Dritaraštra, jaunesnysis — Pandus. Pandus mirė jaunas, ir Dritaraštra pasiėmė į savo rūmus penkis jo našlaičius sūnus ir auklėjo juos kartu su

savo vaikais. Bet Kuraus palikuonys Kauravai — taip vadino Dritaraštros sūnus — nemėgo savo pusbrolių ir klasta bei apgaule privertė išvaryti Pandavus — Pandaus sūnus — iš karalystės trylikai metų į gūdžius miškus.

Ilgai klaidžiojo broliai Pandavai po neįžengiamus miškus, maitindamiesi vaisiais ir šaknimis, rengdamiesi šiurkščiais elnių kailiais, ir laukė, kol pasibaigs jų tremties laikas, kad galėtų grįžti į namus ir susigrąžinti tėvo karalystę, kurią buvo pasigrobę klastingieji Kauravai. Bet norėdami nugalėti galingus priešus, Pandavai turėjo įsigyti mūšyje neįveikiamus ginklus.

Pats sumaniausias ir narsiausias trečiasis Pandaus sūnus Ardžūna nusprendė būsimajam mūšiui įsigyti išmėgintus kovose su asurais dievų ginklus. Brolių gerų linkėjimų palydėtas, jis išvyko į šiaurę prie Himalajų kalnų šlaitų. Ilga ir sunki buvo narsiojo Ardžūnos kelionė. Jis brovėsi per gūdžių miškų tankmę, perplaukdavo vandeningas upes, perbrisdavo kalnų upelius. Ir kai pagaliau pasiekė stačius šiaurinius kalnų šlaitus, jis staiga išgirdo griausmingą balsą iš dangaus: „Sustok čia, galingasis Pandaus sūnau!"

Paklusdamas dangaus balsui, nustebęs Ardžūna sustojo ir apsidairęs pamatė išsekusį šventuolį, sėdintį netoliese, didžiulio medžio pavėsyje. Dievobaimingasis atsiskyrėlis paklausė Ardžūnos: „Kas esi, mano sūnau, ir ko čia atėjai, apsiginklavęs kardu ir lanku su strėlėmis? Čia, ant šventųjų Himalajų šlaitų, ginklai nereikalingi. Čia taikių brahmanų, atsisakiusių pasaulio aistrų, džiaugsmų ir liūdesio, prieglobstis. Nusiimk šį kardą ir lanką, ir strėlinę su strėlėmis. Čia tu nerasi sau varžovų susiremti ir parodyti jėgą ar savo kovos meną".

Taip su meilia šypsena kalbėjo Ardžūnai brahmanas, bet rūstusis karys jam pasakė: „Ne todėl čia atėjau, kad atsisakyčiau kario gyvenimo. Aš turiu gauti sau ir savo broliams dangaus ginklus". Tada dievobaimingasis atsiskyrėlis, įsitikinęs, kad Ardžūnos pasiryžimas tvirtas, jam pasakė: „O narsusis Pandaus sūnau, tu matai ne brahmaną, o dangaus karalystės valdovą Indrą. Aš džiaugiuosi matydamas tave, galingasis kary. Pasakyk man, ko nori, ir aš patenkinsiu tavo troškimą".

Ardžūna pagarbiai sudėjo delnus, nusilenkė Indrai ir atsakė: „O valdove, aš troškau tave išvysti, ir mano noras išsipildė. Noriu tavęs paprašyti, kad išmokytum mane valdyti dangaus gyventojų ginklus". Indra šypsodamasis paklausė: „Kam tau čia reikalingi dangaus gyventojų ginklai? Jų tau ant šių taikių šlaitų neprireiks. Prašyk ko nors kito, narsusis Ardžūna". Bet Pandaus sūnus tvirtai laikėsi savo. „Aš nenoriu nei

šventumo, nei dangiškosios palaimos,— tarė jis.— Nenoriu ramaus gyvenimo be kovos žygdarbių ir kariškų rūpesčių. Bus suterštas geras Pandavų vardas, jei paliksiu nelaimėj savo brolius tremtinius ir mėgausiuosi tavo buveinės palaima, o Indra!"

Indra buvo patenkintas Ardžūnos atsakymu ir pažadėjo Pandaus sūnui išpildyti jo troškimą. „Bet tu turi įvykdyti mano sąlygą,— tarė dievų karalius.— Jeigu tau pasiseks pamatyti rūstųjį pasaulio griovėją Šyvą, gausi trokštamą ginklą".

Ir dangaus karalystės valdovas išvyko į savo šalį, o narsusis nepalenkiamas Ardžūna liko ant to kalno šlaito ir ėmėsi vykdyti rūstų pasiaukojimo žygdarbį, norėdamas laimėti visagalio Šyvos malonę. Jis mito tik nukritusiais medžių lapais; praėjus pirmam atgailos mėnesiui, jis ir šį maistą valgydavo tik kas trečią naktį, o dar po mėnesio — kas šeštą naktį; po trijų mėnesių Ardžūna visai atsisakė maisto. Pasistiebęs, iškėlęs į dangų rankas, jis nejudėdamas dieną naktį stovėjo pakėlęs akis į dangų. Ir toks didelis buvo jo atgailos įkarštis, kad žemė įkaito ir apsigaubė dūmais. Dangaus gyventojai sunerimo, bijodami Ardžūnos galybės, kurią jis įgijo šiuo šventuolišku žygdarbiu, ir ėmė prašyti Šyvos sukliudyti Pandaus sūnui toliau taip žiauriai marintis. „O didysis dieve,— sakė jie,— Ardžūna šventuoliškumu įgijo tokią dvasios jėgą, kad jos ugnimi gali sudeginti visus tris pasaulius. Mes nežinome, ko jis siekia, bet mus gąsdina jo šventumas. Padėk mums, Šyva, nuslopink jo uolumą!"

Šyva nuramino dangaus gyventojus pasakęs jiems, kad Ardžūna nesiekia nemirtingumo ir nesistengs užkariauti dangaus karalystės, ir pažadėjo išsklaidyti tą jų nerimą. Jis pasivertė miško medžiotoju, pasiėmė į rankas strėlinę su strėlėmis ir, žaibuodamas ugniniu žvilgsniu, nusileido Himalajų šlaitais. Paskui jį sekė Uma, pasivertusi miškų gyventoja, o paskui ją palyda — tūkstantis gražiausių mergelių.

Kai Šyva prisiartino prie tos vietos, kur Ardžūna, ištvermingai laikydamasis įžadų, atgailavo, jis pamatė, kad Pandaus sūnų rengiasi užpulti šernu pasivertęs rakšas. Įnirtusio žvėries staugimas atitraukė Ardžūną nuo šventųjų apmąstymų. Jis čiupo savo grėsmingąjį lanką, uždėjo ant templės strėlę ir tarė: „Aš čia atėjau ne tau kenkti, bet pirmas smogsiu tau smūgį ir pasiųsiu tave į Jamos karalystę, nes tu nori atimti man gyvybę, o piktasis žvėrie!" Ir galingos Ardžūnos rankos įtempta templė sugaudė visoje apylinkėje; bet kalnų medžiotojo pavidalu pasirodęs Šyva jį sulaikė. Jis pasakė jam: „Sustok, neskubėk, drąsusis kary. Aš pirmas nusitaikiau savo strėlę į

šį didžiulį lyg uola šerną". Tačiau Ardžūna jo nepaklausė ir paleido savo strėlę į šerną kartu su juo. Kai žvėris krito negyvas, jis atgavo savo tikrąjį pavidalą, ir Ardžūna išvydo, kad prieš jį guli mirtinai nukautas siaubingas rakšas.

Ardžūna, džiaugdamasis pergale, paklausė kartu su juo į rakšą šovusio medžiotojo: „Aš noriu sužinoti, kas tu esi, o miško klajūne. Kodėl apie tave tiek daug gražių moterų? Kodėl tu švyti lyg šviesiausias dievas? Nejaugi tau nebaugios šios gūdžios miško tankmės? Kodėl tu norėjai pažeisti karių ir medžiotojų paprotį ir stengeisi atimti mano grobį? Juk laukinis žvėris norėjo nužudyti mane, o ne tave, ir aš nusitaikiau į jį pirmas. Tu mane įžeidei ir už tai turėsi sumokėti savo gyvybe". Šyva ramiai atsakė Pandaus sūnui: „Nepyk ant manęs, drąsusis kary. Mums, nuolatiniams miško gyventojams, šie kalnų šlaitai — nuolatinė medžioklės vieta. Geriau pasakyk, dėl ko tu, kšatrijau, pratęs prie prabangos ir pertekliaus, atėjai į laukinę ir negyvenamą vietovę? Kodėl tu čia apsigyvenai?" Ardžūna atsakė: „Su savo lanku ir strėlėmis gyvenu šiame miške kaip Kartikėja! Tu matei, kaip užmušiau šį laukiniu šernu pasivertusį piktąjį rakšą". „Tu sakai netiesą,— atkirto medžiotojas.— Mano strėlė užmušė šerną, aš, o ne tu, pasiunčiau rakšą į Jamos karalystę. Tu didžiuojiesi savo jėga ir kėsiniesi į svetimą grobį. Už tai tave nužudysiu savo taiklia, panašia į Indros žaibą strėle. Ginkis, įtempk iš visų jėgų savo lanką ir leisk nuo templės savo strėles!"

Įžūli miško medžiotojo kalba išvedė iš kantrybės Pandaus sūnų. Jis įtempė iš visų jėgų lanką ir paleido į priešą mirtinų lyg gyvatės įkandimas strėlių spiečių. O medžiotojas šaipydamasis tik kartojo: „Leisk, leisk, galvažudy, savo mirtinas strėles!" Ir garsusis šaulys Ardžūna iš visų jėgų stengėsi nušauti įžūlųjį miško gyventoją, bet jo strėlės nepadarė medžiotojui jokios žalos.

Tada Pandaus sūnų pirmą kartą gyvenime apėmė baimė. Pritrenktas šio stebuklo, jis nuleido lanką, nuėmė nuo templės strėlę ir sušuko: „Ką aš regiu? Kodėl jo nežeidžia mano strėlės? Galbūt tai pats visagalis Šyva? Juk dangaus gyventojai retkarčiais nusileidžia ant šių kalnų šlaitų. Be abejonės, tai — pats Šyva, kalnų dukros vyras; niekas kitas nebūtų atsilaikęs prieš mano strėles!" Ir apimtas įniršio ir baimės Ardžūna vėl apipylė strėlių lietumi ramiai stovintį medžiotoją su atlaidžia šypsena lūpose.

Netrukus Ardžūnos dėkle nebeliko nė vienos strėlės, o nepažeidžiamasis medžiotojas stovėjo kaip ir anksčiau nepaliestas. Tada Pandaus sūnus norėjo smogti jam aštriuoju lanko galu.

Bet dar jis nespėjo užsimoti, kai medžiotojas išplėšė iš rankų lanką ir nusviedė šalin. Apimtas pykčio, Ardžūna išsitraukė kardą ir kirto juo iš visų jėgų medžiotojui į galvą, bet šis net nepajudėjo, o Ardžūnos kardas sutrupėjo į gabalus. Dar labiau įtūžo galingasis karys, Pandaus sūnus, ir jis ėmė rauti iš žemės medžius su šaknimis, laužti nuo uolų didžiulius akmenis ir mėtyti juos į nenugalimąjį miško gyventoją, bet visos jo pastangos buvo veltui. Tada Ardžūna ėmė smogti medžiotojui baisius smūgius savo sunkiais kumščiais, bet ir jie nepadarė kalniečiui jokios žalos.

Ardžūna prisiartino prie nepažeidžiamo savo priešininko, apglėbė jį galingomis rankomis ir suspaudė, sukaupdamas visas jėgas, triuškinančiame glėbyje. Bet kalnietis nesudrebėjo ir nepasidavė; kai jis pats suspaudė savo glėby Ardžūną, herojus uždusęs krito ant žemės be sąmonės, be jokių gyvybės žymių.

Kai Ardžūna atsipeikėjo, jis, apimtas liūdesio ir gėdos, visas kruvinas pakilo nuo žemės. Jis nukreipė savo mintis į didįjį Šyvą ir nusilipdęs iš molio jo pavidalą atsiklaupė prieš jį, uždėjo jam gėlių girliandą ir ėmė jam graudžiai melstis.

Bet kai jis atsistojo ir žvilgtelėjo į nugalėtoją medžiotoją, tai su nuostaba ir džiaugsmu išvydo, kad šio galvą vainikuoja ta pati gėlių girlianda, kurią jis buvo uždėjęs ant molinio Šyvos pavidalo. Ardžūna iš karto atpažino, kad medžiotojas yra didysis dievas, puolė jam po kojų ir nuolankiai prašė atleisti jo įžūlumą. Ir Šyva nepykdamas su palankia šypsena pasakė jam į griaustinio grumėjimą panašiu balsu: „Tu šiandien pradžiuginai mane, Pandaus sūnau, savo narsa ir begaline jėga. Rankų jėga tu beveik prilygai man; tarp mirtingųjų tau nėra lygaus. Atsilygindamas už tavo šaunumą, o Ardžūna, aš dabar pasirodysiu tau tikruoju pavidalu!"

Ir Šyva pasirodė Ardžūnai visatos griovėjo pavidalu, ir greta jo stovėjo mylima žmona gražioji Uma. Ardžūna puolė ant kelių, nulenkė galvą prie Šyvos kojų ir ėmė jį šlovinti tokiais žodžiais: „O didysis Šyva, tu — dangaus gyventojų ir mirtingųjų prieglobstis ir užuovėja! Tavo trijų viską reginčių akių žvilgsnis prasiskverbia į visatos gelmes, ir tau žinoma viskas, kas vyksta trijuose pasauliuose. Tu — didysis gyvenimo ir jėgos šaltinis, aš lenkiuosi tau ir maldauju tavo malonės. Tu — didysis, tu — visų geriausias, tau viskas pasiekiama žemėje, oro erdvėse ir danguje. Atleisk man mano įžūlumą. Juk dėl tavęs, dėl susitikimo su tavimi atėjau į šiuos kalnus ir rūsčiai atgailavau. O Šyva, prašau tavo malonės ir užtarimo!"

Didysis Šyva parodė Ardžūnai savo palankumą, atleido jam ir iš didelės malonės apglėbė jį. Ir jis pažadėjo Pandaus sūnui, kad nuo šiol jo kūnas nepatirs nei skausmo, nei negalės ir niekas negalės nugalėti jo mūšyje. „Prašyk manęs, ko tik nori, aš patenkinsiu tavo norą",— tarė Šyva Ardžūnai. Tada Pandaus sūnus paprašė priešams nugalėti neįveikiamo dievų ginklo, galinčio sugriauti tris pasaulius.

Šyva pažadėjo Ardžūnai savo ginklą, kurio negalėjo valdyti nė vienas iš dievų, išskyrus jį patį. „Bet tau, Ardžūna, šis ginklas bus pagal jėgas,— tarė Šyva.— Aš išmokysiu tave, kaip juo kovoti, kaip jį svaidyti į priešo kariuomenę ir susigrąžinti atgal." Ir jis parodė Pandaus sūnui, kaip valdyti šį stebuklingą ginklą mintimis, žodžiu ir rankomis.

„Dabar eik į Indros karalystę ir prašyk jo grėsmingojo ginklo",— pasakė Šyva Ardžūnai atsisveikindamas ir išvyko kartu su Uma į savo buveinę ant Kailasos kalno.

Susitikimas su Šyva suteikė Ardžūnai vilties ir pradžiugino jo širdį. Apstulbintas to, kas įvyko, jis tarė sau: „O, koks laimingas mano likimas, kokia didelė mano sėkmė! Man, mirtingajam, pavyko pamatyti savo akimis patį didįjį Šyvą ir paliesti jį savo ranka. Aš pelniau jo malonę, ir tai nulems mano pergalę. Mano pastangos nenuėjo veltui!"

Ir tuo metu, kai jis džiaugėsi savo viltimis, nepastebėjo, kaip prieš jį atsirado toks didingos ir grėsmingos išvaizdos kšatrijas su baltais, brangiais akmenimis išpuoštais drabužiais, laikydamas vėzdą vienoje rankoje ir baisią kilpą — kitoje. Ir Ardžūna jį atpažino — tai buvo vandenų valdovas Varūna, o paskui jį sekė jūrų gyventojai ir nuostabios mergelės — upių ir šaltinių deivės.

Po Varūnos pasirodė vienaakis neregėtos išvaizdos žmogus su trimis kojomis, apsirengęs auksiniais drabužiais. Ir jį atpažino Ardžūna — tai buvo karalių karalius, lobių valdovas Kubera, apsiginklavęs vėzdu. Jis važiavo auksiniu vežimu, o paskui jį sekė pulkų pulkai grėsmingų jo lobių saugotojų jakšių, kinarų ir rakšų.

Netrukus po Kuberos prie Ardžūnos priėjo raudonais drabužiais su švytinčiu lyg saulė vainiku ant galvos galingas milžinas išblyškusiu veidu ir veriančiu ugniniu žvilgsniu. Jis buvo apsiginklavęs lanku ir strėlėmis ir rankoje laikė krivulę ir panašią į Varūnos kilpą. Tai buvo protėvių valdovas, mirties dievas, teisingumo globėjas Jama. Jis atvyko lydimas nagų ir gandarvų, ir viskas aplink nušvito nuo jo dieviško švytėjimo.

Paskutinis atvyko pats dievų karalius Indra. Jis jojo ant dieviškojo dramblio Airavatos kartu su savo gražiąja žmona

Šače, apvainikuotas gėlėmis, baltais drabužiais su auksinėmis apyrankėmis ant galingų rankų, auksaplaukis ir auksabarzdis, ir virš jo galvos dvi apsarės laikė į šviesų debesį virš švytinčio mėnulio panašią baltą vėduoklę. Jis buvo apsiginklavęs vadžra ir tinklu, taip pat lanku — vaivorykšte, ir jį lydėjo gražios apsarės, sidai ir čaranai — dangaus dainiai, apdainuojantys didžiojo asurų nugalėtojo šlovę.

Kai visi dangaus gyventojai iškilmingai susėdo ant Himalajų kalnų viršūnių, Jama kreipėsi į Ardžūną tokiais žodžiais: „Pakelk akis, šaunusis Pandaus sūnau. Mes, pasaulio globėjai, atėjom čia ir pasirodėm tau tikruoju pavidalu — tu nusipelnei savo žygdarbiais tokio atpildo. Aš tau išpranašauju — visus savo priešus tu nugalėsi būsimose kautynėse, niekas negalės prieš tave atsilaikyti. Aš įteikiu tau savo ginklą, savo mirtinai smogiančią karališkąją lazdą, su šiuo ginklu tu laimėsi didžias pergales".

Ardžūna pagarbiai nusilenkė protėvių valdovui ir nudžiugęs priėmė jo dovaną. Tada prabilo Varūna lyg audra okeane griaudžiančiu balsu: „Pažvelk į mane, narsusis Pandaus sūnau! Aš dangaus ir žemės vandenų valdovas Varūna. Dovanoju tau savo kilpą, kurios niekas negali pertraukti. Bet koks priešas, į ją patekęs, praranda jėgas ir žūsta. Netgi baisioji Jamos kilpa ne stipresnė už manąją, ir jos neišvengs tavo priešai". Ir Varūna atidavė Ardžūnai savo kilpą, taip pat lanką, strėles, vėzdą ir kovos vežimą.

Kai nusilenkęs Varūnai Pandaus sūnus priėmė jo dovanas, jis išgirdo jam skirtus Kuberos žodžius: „Aš taip pat noriu tave pradžiuginti, narsusis kary. Dovanoju tau kitiems mirtingiesiems nežinomą savo žvilgsnio jėgą. Žvilgsniu tu galėsi užmigdyti giliu miegu savo priešus, ir jie bus prieš tave bejėgiai. Šia jėga sunaikinsi tavo žūties trokštančius Dritaraštros sūnus". Ir vos tik karalių karalius ištarė šiuos žodžius, Ardžūna pajuto jam suteiktą galią. Jo žvilgsnis tapo aštresnis ir prasiskverbė už anksčiau jam nepasiekiamų ribų.

Tada į jį kreipėsi pats dievų valdovas Indra. Panašiu į dangaus griaustinį balsu jis tarė galingajam Pandaus sūnui: „Tavo žygdarbiai, kokių neįvykdė nė vienas mirtingasis karys, pelnė tau aukščiausią apdovanojimą. Tu, Ardžūna, iš tiesų vertas gyvas aplankyti dangaus karalystę. Paruošk savo sielą įžengti į dangų. Mano vežėjas Matalis greit atvyks tavęs pasiimti ir atveš tave į mano karalystę. Ten, o drąsusis, tu gausi ginklą, kurį aš pats valdau".

Įvykusio stebuklo nudžiugintas ir sumišęs Ardžūna pašlovino dangaus gyventojus ir dėkingas jiems nusilenkė, o jie, palinkėję Pandaus sūnui sėkmės kovose, išvyko į dangaus valdas.

Po kurio laiko danguje pasigirdo griaustinis ir, praskirdamas debesis virš Himalajų viršūnių, pasirodė stebuklingas Indros vežimas. Jame švytėjo dievų karaliaus ginklai — akstys ir lazdos, diskai, vėzdai ir ietys, lankai ir strėlės, ir ugniniai žaibai. Pro vežimo kraštus kėlė baisias galvas didžiulės gyvatės. Jos plačiai žiojo nuodingus nasrus ir spjaudė ugnį ir dūmų kamuolius. Dešimt tūkstančių greitų lyg vėjas auksaspalvių žirgų traukė dangumi nemirtingųjų valdovo vežimą. Auksiniame jo priekyje stovėjo galingasis Indros vežėjas, trijuose pasauliuose išgarsėjęs mokėjimu valdyti žirgus Matalis, o virš jo galvos plevėsavo mėlyna dangaus karalystės valdovo vėliava. Vežimas nusileido ant žemės, ir Matalis tarė Ardžūnai: „Linkiu tau sėkmės, šaunusis kary. Mano ponas atsiuntė tavęs atvežti, jis nori tave išvysti savo rūmuose. Nedelsk, Pandaus sūnau, ir be baimės sėskis į vežimą. Indros dangaus mieste tavęs laukia dievai, gandarvai ir apsarės".

Dėkingomis maldomis šlovindamas Šyvą, Ardžūna tuoj pat sėdo į dangaus vežimą, ir stebuklingi Indros žirgai pakėlė jį į aukštybes. Po kelių akimirkų jau nebebuvo matyti žemės, ir didžiai nustebęs Ardžūna žvalgėsi aplink, sužavėtas neregėtų vaizdų.

Čia, aukštai danguje, nesimatė nei mėnulio, nei saulės, bet visa erdvė švytėjo nuostabia šviesa. Ir netrukus vežimas prisiartino prie Amaravačio, prie puikiosios Indros sostinės vartų.

Prie miesto vartų Ardžūna išvydo Airavatą, aplink miesto sienas žydinčios giraitės džiugino dangaus gražuolių širdis, o gaivus vėjelis sklaidė jų nuostabų kvapą. Pačiame mieste, pakeliui į dangaus valdovo rūmus, Ardžūna matė daug puikių rūmų ir sutiko daug gandarvų ir apsarių, dangaus išminčių ir kovose išgarsėjusių vyčių, ir visi jie sveikino kaip brangų ir laukiamą svečią narsųjį Pandaus sūnų.

Įžengęs į paties dangaus valdovo Indros pasistatytus rūmus ir prisiartinęs prie jo sosto, Ardžūna žemai nusilenkė; dievų karalius apkabino narsųjį karį ir pasodino jį greta savęs ant sosto po aukštu baltu baldakimu. Ir dangaus gyventojai su džiaugsmu žvelgė į juos abu, trykštančius galia ir grožiu, lyg į dangiškąjį tėvą ir jo žemiškąjį sūnų *, gandarvai ir čaranai apdainavo juos savo skambiose dainose, o gražuolės apsarės ėmė šokti aplink juos linksmą šokį.

Indra išpildė visus karščiausius Pandaus sūnaus troškimus ir padovanojo jam savo neįveikiamą ginklą — triuškinančias ugnines strėles.

Gavęs iš dangaus gyventojų visa, ko troško, Ardžūna ėmė ilgėtis miško tankmėj pasilikusių brolių, bet dangaus karalystės valdovas nepanoro taip greit su juo išsiskirti; jis laikė jį savo rūmuose, apsupo visokiausia prabanga ir liepė jam patarnauti daugybei tarnų. O kad Ardžūna Amaravatyje nesiilgėtų žemiško gyvenimo, Indra liepė gandarvui Čitrasenai išmokyti karžygį groti liutnia ir kitais muzikos instrumentais. Pandaus sūnus susidraugavo su Čitrasena ir, mokydamasis iš gandarvo jo meno, ilgą laiką buvo ramus ir laimingas. Bet paskui jis vėl ėmė ilgėtis savo brolių ir vėl atbudo keršto troškimas savo priešams, pagrobusiems iš Pandavų karalystę.

Vėl Indra ėmė galvoti, kaip atitraukti Ardžūną nuo liūdnų minčių. Kartą jis pastebėjo, kad Ardžūna susižavėjęs žvelgia į gražiausią apsarę Urvašę; ir jis vėl pasišaukė pas save Čitraseną. „Eik, o Čitrasena, pas Urvašę,— liepė Indra,— perduok jai mano liepimą. Tegul ji aplanko Pandaus sūnų. Jis jau gavo dangaus ginklą, kurio troško, ir išmoko jį valdyti, ir čia tavo padedamas išmoko visų menų. Dabar tegul iš Urvašės jis sužino visas moteriškas gudrybes ir vingrybes, visas moters būdo savybes,— kada nors tai jam pravers" *. Paklusęs Indros valiai, Čitrasena nuėjo pas Urvašę ir perdavė jai dangaus valdovo liepimą: „O žavioji Urvaše, Indra nori, kad Ardžūna patirtų visus dangaus gyvenimo džiaugsmus. Eik pas jį ir padaryk taip, kad pavergtum jo širdį".

Urvašė su šypsena atsakė Indros pasiuntiniui: „Kodėl gi negalėčiau savo meilės dovanoti narsiajam Pandaus sūnui? Man patinka galingas karys, ir su džiaugsmu įvykdysiu Indros valią. Eik, Čitrasena, būk ramus, nedelsdama vykstu pas Ardžūną".

Kai Čitrasena išėjo, žavioji Urvašė, gražuolė su kerinčia šypsena, atliko apsiplovimą, pasipuošė brangiais akmenimis ir auksinėmis apyrankėmis, užsidėjo ant galvos ir pečių kvepiančių gėlių vainikus ir, meilės dievo Kamos įaistrinta, ėmė galvoti apie žavųjį Pandaus sūnų. Kai atėjo naktis, ji lengvai ir grakščiai žengdama nuėjo pas Ardžūną. Jos ilgi ir minkšti, baltomis lelijomis papuošti plaukai krito ant grakščių pečių, sandalu iškvėpintos švelnios krūtys bangavo ir nuo kiekvieno žingsnio lankstėsi lieknas liemuo, sužadindamas meilę net rūsčiųjų šventuolių širdyse; plonu permatomu audeklu pridengti apvalūs klubai, Kamos slėpynė, traukė žvilgsnius; mažos dailios pėdos buvo nudažytos raudonais milteliais, o ant kulkšnių lyg auksiniai varpeliai skambėjo auksinės apyrankės. Urvašė ėjo prie Pandaus sūnaus rūmų, apsvaigusi nuo vyno ir meilės troškimo, o paskui ją sekė jos grožio sužavėti gandarvai, sidai ir čaranai.

Vos Urvašė įžengė į jo prabangias menes, Ardžūna, kuriam buvo pranešta apie jos atvykimą, išėjo pasitikti ir jo širdis suvirpėjo, kai jis išvydo akinantį dangaus mergelės grožį. Ir jis, pagarbiai ją priėmęs, tarė: „Nėra už tave gražesnės visame danguje, o Urvaše. Aš pasirengęs tau tarnauti ir laukiu tavo įsakymų".

Sumišusi ir nudžiuginta Ardžūnos sutikimo Urvašė kurį laiką tylėjo, norėdama suvaldyti jaudulį, o paskui pasakė Pandaus sūnui apie Indros liepimą, kurį jai perdavė Čitrasena. „Dievų karalius panoro, kad išblaškyčiau tavo ilgesingą norą pamatyti brolius,— tarė Urvašė Ardžūnai,— o aš noriu, kad tu mane mylėtum. Prisimenu, kaip tu neatitraukdamas akių į mane vieną žiūrėjai, kai apsarės linksmino dangaus gyventojus šokiais Indros rūmuose. Nuo to laiko Kamos valia mane nenugalimai traukia prie tavęs, ir aš trokštu tavo meilės, o žavusis karžygy."

Sutrikęs nuo aistringų Urvašės kalbų Ardžūna užsidengė rankomis ausis ir atsakė: „Nedera man klausytis tavo meilės žodžių, o puikiausia iš moterų. Juk tu — mūsų protėvio, davusio pradžią visai mūsų giminei, Pururavo žmona. Aš gerbiu tave kaip savo pramotę, pagarbiai tau lenkiuosi kaip ir dangaus karalienei Šačei. Kai susižavėjęs žiūrėjau į tave, galvojau: „Štai ta garsioji Urvašė, kuri pradėjo mūsų Baratų giminę!" Ir mano meilė buvo palikuonio meilė savo pramotei. Kokius dar jausmus, jeigu ne sūnaus, galiu jausti tau?"

Į šias kalbas Urvašė atsakė: „O narsusis Pandaus sūnau, dangaus gražuolės apsarės ne tokios kaip žemės moterys, jos yra laisvos ir savo mylimaisiais pasirenka tuos vyrus, kurių trokšta. Žygdarbiais pelnęs dangaus karalystę Puraus ir Baratos palikuonis nepadarys nuodėmės, jei pamils mane arba kurią nors kitą apsarę. Bet atstumdamas mane, įsimylėjusią, tu, Ardžūna, pasielgsi neteisingai!"

Bet Ardžūna buvo ryžtingai nusiteikęs nepasiduoti vilionėms. Tada supykusi Urvašė jį prakeikė ir išpranašavo, kad jam lemta ilgai gyventi moterų menėse ne vyro pavidalu ir kad nė viena iš gražuolių jo nepamils. Šis prakeikimas išsipildė po keleto metų, kai Ardžūna, slapstydamasis su broliais nuo priešų persekiojimų, ėmė tarnauti matsijų * karaliui ir eunucho pavidalu tapo karaliaus žmonų ir karalienės Utaros šokių ir muzikos mokytoju.

Išsigandęs Ardžūna apie Urvašės prakeikimą papasakojo Čitrasenai, o šis apie tai apsakė Indrai. Dievų karalius pasikvietė Ardžūną ir paguodė. Jis jam pasakė: „Iš tiesų, sūnau mano, laiminga tavo motina. Šią naktį tu atlikai tokį žygdarbį,

kurį vargu ar atliktų didžiausi šventuoliai. Ne kiekvienas atsiskyrėlis atsilaikytų prieš Urvašės kerus. Bet nusiramink, Urvašės prakeikimas išeis tau į gera; jis išgelbės tave ir tavo brolius nuo negandų". Ir Ardžūna nusiramino ir leido savo dienas kaip anksčiau su savo draugu Čitrasena, mėgaudamasis gyvenimu dangaus karalystėje.

Pagaliau atėjo laikas Ardžūnai grįžti į žemę pas brolius. Ir vežėjo Matalio vežamas stebuklinguoju vežimu, pasiėmęs dievų dovanotus ginklus, Ardžūna iš dangaus nusileido į žemę pas brolius gūdžioje miško vietoje, kur jie seniai laukė jo ir jau pavargo nuo nerimo. Matalis atsisveikino su narsiuoju Pandaus sūnumi ir grįžo į dangų. Broliai džiaugsmingai pasveikino Ardžūną, o jis papasakojo jiems viską, kas jam nutiko ant Himalajų kalnų šlaitų, ir apie savo gyvenimą šviesioje Indros karalystėje.

Kai pasibaigė jų ištrėmimo laikas, išsipildė viskas, ką dievai buvo išpranašavę Ardžūnai. Aštuoniolika dienų trukusiame didžiame mūšyje Kurukšetroje Pandavai nugalėjo savo priešus Dritaraštros sūnus ir atgavo karališkąją valdžią sau ir savo palikuonims.

74. VIŠNAUS GARBINTOJAI IR JO MAJOS PASLAPTIS

Gyveno kadaise nuo jaunumės garsėjęs išmintimi ir dievobaimingumu karalaitis Kamadamana *. Tos šalies valdovas, Kamadamanos tėvas, negalėjo atsidžiaugti savo doruoju sūnumi, bet tik viena jį liūdino: atsidavęs griežtam pasiaukojimui, karalaitis atsisakė visų pasaulietiškų džiaugsmų ir buvo davęs įžadą niekada nevesti; tėvas jam piršo daug puikių karalaičių iš galingų giminių, bet negalėjo priversti jo vesti, kad pratęstų savo giminę.

„Moterys — laimės ir gerovės šaltinis,— kalbėjo karalius sūnui.— Nėra geresnio draugo už žmoną; nevedęs nepatiria tikros palaimos. Ir be moters negalima pratęsti giminės; o neturintis sūnaus po mirties pakliūva į pragarą, nes nėra kam atlikti nustatytas atminimo apeigas. Aš jau senas, ir man, o ne tau derėtų būti atsiskyrėliu ir marinti savo kūną. Vesk, ir atiduosiu tau valdyti karalystę, o pats pasitrauksiu į miško buveinę, žinodamas, kad mūsų giminė neišnyks, nepasibaigs kartu su tavimi."

Karalaitis jam atsakė: „Tėve, aš jau seniai atsisakiau pasaulietiškų rūpesčių dėl aukštesnės išminties negu ta, kurią išpažįsti tu. Man atsivėrė dieviškoji Višnaus galia, prasiskver-

bianti į mus ir į visa, kas mus supa pasaulyje. Neprašyk, niekada nesulaužysiu savo įžado. Nekalbėk man apie karališkosios valdžios naštą, apie giminės pratęsimą. Man leista prisiminti buvusius gimimus *, ir žinau, kad jau tūkstančius kartų patyriau senatvę ir mirtį, susijungimą ir išsiskyrimą su žmonomis. Aš buvau žole, krūmu, liana, buvau medžiu *; gimdavau naminiu gyvuliu ir plėšriu žvėrimi; buvau moterimi ir vyru, paprastu žmogumi ir brahmanu, gyvenau tarp nemirtingųjų. Buvau ir asuru, ir rakšu, ir jakšiu, ir gandarvu, ir apsare, ir nagų karaliumi. Šimtus kartų išnykdavau žūstant ir išnykstant visatai ir vėl atsirasdavau, iš naujo ją sukūrus, kad be galo daug kartų vėl atgimčiau. Ir vėl, ir vėl krisdavau kaip apgaulingo egzistavimo auka — ir kiekvieną kartą dėl to, kad vesdavau žmoną.

Žinok, kad praėjusį gimimą,— tęsė karalaitis,— buvau dievobaimingas atsiskyrėlis ir mano vardas buvo Sutapas. Jau tada buvau visiškai atsidavęs didžiojo Višnaus garbinimui; ir už atsidavimą man buvo leista išvysti jį savo akimis. Visagalis dievas pasirodė man sėdintis ant Garudos ir tarė: „Aš patenkintas, kad mane garbini, pasakyk savo troškimą, ir jį patenkinsiu". Aš jam pasakiau: „Leisk, o dieve, perprasti didžiąją tavo majos, tavo stebuklingos jėgos, sukuriančios visą šį mūsų regimą pasaulį, paslaptį".

„Niekas neperprato majos, niekas negali jos suprasti",— atsakė man dievas,— tęsė savo pasakojimą karalaitis.— Ir jis pasekė man sakmę apie Brahmos sūnų, šventąjį išminčių Naradą.

Narada taip pat norėjo perprasti majos paslaptį ir prašė Višnaus jam atskleisti ją. Tada Višnus atvedė jį prie tokio tvenkinio ir liepė Naradai pasinerti į vandenį. Ir Narada pasinėrė į tą vandenį ir išnėrė iš jo mergelės pavidalu. Jis pamiršo savo buvusį gyvenimą. Dabar jis vadinosi Sušila, ir jis tapo galingo Kašį valdžiusio karaliaus dukra. Tėvas išpiršo Sušilai kaimyno karaliaus Vidarbos sūnų, ir ji patyrė meilės laimę ir daugel metų išgyveno pertekliuje ir gerbiama. Sušila tapo karaliene ir pagimdė daug sūnų, o paskui atsirado ir anūkų. Bet prasidėjo nesantaika tarp jos tėvo ir vyro, ir jie abu krito kovoj, ir tada mūšio lauke žuvo daug jos sūnų ir anūkų. Šiame lauke ji apraudojo juos, sukrovė didžiulį laidojimo laužą, ant kurio sudėjo žuvusiųjų kūnus ir pati, apsipylusi ašaromis, puolė į jį. Bet — o stebuklas! — laužas pavirto tvenkiniu, ir Višnus už rankos ištraukė iš jo Naradą ir paklausė: „Ko tu raudi? Tai ir yra mano majos atspindys, o Narada!" Tada išminčius paprašė tobulo tikėjimo ir atsidavimo

aukščiausiai dievybei ir leidimo prisiminti buvusius gimimus. Ir jis panoro, kad šis tvenkinys nuo šiol taptų šventas ir jo vanduo nuplautų visų maldininkų, kurie į jį pasiners, nuodėmes.

Visa tai pažadėjęs Naradai, Višnus liepė jam eiti paskui jį ir išvedė iš tamsaus miško ūksmės, kur buvo tas tvenkinys, į negailestingai saulės kepinamas plikos dykvietės erdves. Ilgai jie ėjo ta dykuma, kentėdami karštį ir troškulį, kol pagaliau ji pasibaigė ir tolumoje pasimatė kaimas. „Aš nebegaliu toliau eiti,— tarė Višnus Naradai ir atsisėdo ant žemės įkalnėje augančio medžio pavėsy.— Eik į šį kaimą ir atnešk man vandens." Narada nuėjo ten ir pasibeldė į pirmos lūšnos duris; jas atidarė neregėto grožio mergina kerinčiomis akimis, kurios buvo panašios į paties Višnaus akis. Išminčius pamilo ją vos išvydęs.

Šiuose namuose jį taip svetingai sutiko, kad jis pamiršo savo palydovą, likusį prie medžio už kaimo, ir pasipiršo merginai, ir jos tėvai davė sutikimą. Jis vedė tą merginą ir apsigyveno jos namuose. Praėjo vos dvylika dienų, o jie turėjo jau tris vaikus, ir Naradai atrodė, kad taip ir turi būti, ir nė kiek tuo nesistebėjo, o netrukus mirė jo uošvis, ir jis paveldėjo jo namus.

Vienuolika metų jis išgyveno šiame kaime su savo mylima žmona ir vaikais, džiaugdamasis šeimynine laime. Bet dvyliktais metais prapliupo labai gausūs lietūs, artimiausia upė išsiliejo iš krantų ir užliejo viską aplink, ir audringą vėjuotą naktį Narada gelbėdamasis išbėgo su savo žmona ir vaikais iš namų. Siautulingas vanduo užliejo juos, pagriebė ir nunešė; ir tamsoje per potvynį Narada pametė ir žmoną, ir vaikus. Pats jis išsigelbėjo vandens išneštas ant tokios kalvos, vos kyšančios iš bangų. Raudodamas jis veltui šaukė nuo tos kalvos savo artimuosius, ir staiga išgirdo pažįstamą balsą: „Kurgi tu dingai, Narada? Aš tavęs jau visą pusvalandį laukiu". Ir tuoj pat išsisklaidė tamsa, ir nurimo audra, ir aiškiai kaip dieną Narada pamatė Višnų — jis sėdėjo ant kalvelės po tuo pačiu medžiu, o aplink tvyrojo ta pati dykuma. Višnus šypsodamasis pažvelgė į nustėrusį Naradą ir jo paklausė: „Ką gi, ar tu pagaliau supratai mano majos paslaptį?"

Kai Višnus man tai apsakė,— baigė savo pasakojimą karalaitis,— jis nuvedė mane prie tokio pat tvenkinio kaip tas, kuriame naujai atgimė Narada, ir davė man tokį pat patarimą. Ir aš įžengiau į tvenkinį kaip atsiskyrėlis Sutapas, o iš jo išėjau kitam gyvenimui jau mergelės pavidalu. Bet daugiau jau manęs nebejaudino nei šio pasaulio džiaugsmai, nei kančios,

ir dabar, šio paskutinio mano gimimo metu, niekas manęs neatitrauks nuo Višnaus garbinimo, kuriuo išsivaduosiu nuo šių iliuzinių gyvenimų kaitos".

75. MARKANDĖJOS REGĖJIMAI

Didysis išminčius Markandėja iš Angirų giminės klajojo po žemę. Jis klajojo daug tūkstančių metų ir aplankė daug šventų apsiplovimo vietų ir atsiskyrėlių buveinių, lankėsi daugelyje šalių ir miestų, ir jo širdis džiaugėsi, kad brahmanai ir karaliai dievobaimingi ir dori, kad miestiečiai ir žemdirbiai garbina dievus ir laikosi šventųjų įstatymų ir pildo Vedose nurodytas apeigas.

Ir pats Markandėja daug tūkstančių metų kontempliavo dievobaimingas mintis, aukodavo aukas ir marindavo savo kūną. Kaip atpildą už tai jis panoro sužinoti visatos sukūrimo paslaptį.

Vos apie tai pagalvojo, pats nepastebėjo kaip atsidūrė už kito pasaulio ribų. Apimtas siaubo ir nevilties, išvydo, kad jį supa neperregima tamsa, o aplink į neišmatuojamus tolius tęsiasi bekraščiai vandenys, ir jis nebeteko vilties išsigelbėti.

Ten nebuvo nei saulės, nei mėnulio ir nei gabalėlio žemės — vien tik vandenys. Bet paskui Markandėja pamatė žmogų, kuris miegojo gulėdamas ant vandens; jo didžiulis kūnas pats švytėjo ir apšvietė neperregimą tamsą. Pusiau nugrimzdęs į vandenį, jis plūduriavo lyg kalnas arba debesis.

Markandėja atpažino didįjį Višnų ir nudžiugęs prisiartino prie jo. Tą akimirką miegantysis atvėrė burną ir įkvėpdamas orą prarijo išminčių. Ir Markandėja vėl atsidūrė matomame pasaulyje su jo kalnais, miškais, upėmis, miestais ir kaimais. Ir jis nusprendė, kad visa tai jam prisisapnavo.

Vėl jis klajojo po miestus ir kaimus, ir šventas vietas, ir prabėgo dar tūkstančiai metų, ir jis apkeliavo visą visatą ir negalėjo rasti jos pabaigos. Bet kartą jis vėl susapnavo nuostabų sapną.

Vėl jis buvo plynėje be žmonių; dangus virš jo buvo miglotas; o apačioje tyvuliavo bekraščiai vandens plotai. Bet paskui Markandėja pamatė ant banjano medžio šakos miegantį kūdikį. Jis švytėjo akinančia šviesa, ir Markandėja užsidengė rankomis akis, neįstengdamas žiūrėti į dieviškąjį kūdikį.

„Be abejo, jau anksčiau esu matęs šį kūdikį",— pagalvojo Markandėja ir priėjo arčiau. Staiga jis išgirdo balsą: „Nebijok, Markandėja, mano vaike! Tu gali prie manęs prisiartinti".

„Kas tu esi, įžūlusis, be deramos pagarbos kreipęsis į senelį, išgyvenusį daug tūkstančių metų ir besilaikantį rūsčių įžadų? — paklausė pasipiktinęs išminčius.— Netgi Brahma kreipiasi į mane su derama pagarba, vadindamas mane ilgaamžiu. O gal tu ieškai savo žūties?"

Berniukas šypsodamasis jam atsakė: „Mano sūnau, aš — Puruša, tavo Praamžis. Aš — Višnus — Narajana *, kuriam priklauso manyje esanti ir mano sukurta visata. Kašjapos ir Aditės sūnus, išvadavęs pasaulį iš asuro Balio ir jo valdžios,— tik vienas iš mano pavidalų. Daug kartų įvairiais pavidalais aš nužengdavau į žemę, kad ją išgelbėčiau nuo blogio. Išgelbėjusi Manų nuo tvano žuvis, padėjęs dievams iš okeano išgauti amritą Vėžlys, iš vandens ištraukęs žemę Šernas, Žmogus-liūtas, Liliputas, Parašurama, Rama, nužudęs Ravaną, herojus Krišna *, išvadavęs žemę iš piktojo karaliaus Kansos priespaudos, Buda, kuris paskleidė žemėj klaidingą mokymą, kad išbandytų dievobaimingųjų tikrąjį tikėjimą ir atskirtų teisuolius nuo nuodėmingųjų,— vis tai mano avataros, mano pasirodymai. Dešimtasis mano įsikūnijimas žemėje bus Kalkinas *, būsimasis teisėjas, kuris pasirodys visatos žūties valandą.

Bet ne tik šie įsikūnijimai, visa visata: saulė, mėnuo ir žvaigždės, žemė ir jūra, pasaulio šalys ir laikai — mano išraiška, jais aš kuriu, apsaugau ir sunaikinu pats save. Aš — Trimurtis *, vienas dievas trijuose asmenyse. Brahmos asmeniu aš sukuriu pasaulį, Višnaus pavidalu — jį saugau, būdamas Šyva — jį sugriaunu.

Vieneri mirtingųjų metai, o Markandėja,— tai tik viena dievų diena ir naktis. Dvylika tūkstančių dieviškųjų metų, susidedančių iš tokių dienų ir naktų,— tai viena Brahmos diena, ir visą šią dieną gyvuoja visata. Kai kūrėjas užmiega ir ateina Brahmos naktis, visata žūsta. Brahmos naktis tęsiasi tiek pat laiko, kaip ir jo diena; kai ji praeina, vėl išaušta nauja diena. Brahma iš naujo vėl kuria visatą. O Markandėja, ši visata jau ne kartą buvo atsiradusi ir vėl žuvusi, ir dar daugel kartų ji žus ir vėl bus sukurta iš naujo. O Brahmos gyvenimas tęsiasi šimtą jo metų.

Dvylika tūkstančių dieviškųjų metų besitęsianti Brahmos diena sudaro Mahajugą *. Mahajugą — Didžiąją jugą — sudaro keturios jugos — žmonijos amžiai. Kūrimo pradžioje būna Kritajuga, Aukso amžius, kuris tęsiasi keturis tūkstančius dieviškųjų metų; prieš jį būna ryto brėkšmos periodas, o po jo prasideda vakaro prieblanda — ir kiekvienas šis periodas tęsiasi po keturis šimtus dieviškųjų metų. Šios jugos metu gimsta dorybingi žmonės, ir žemėje gyvena vien griežtai besilaikan-

tys įstatymų teisuoliai brahmanai; ir šventoji Darmos — Įstatymo — Karvė tvirtai stovi ant visų keturių kojų. Po to prasideda Tretajuga, Sidabro amžius, kuris tęsiasi tris tūkstančius dieviškųjų metų, o prieš jį ir po jo būna po tris šimtus metų ryto brėkšmos ir vakaro prieblandos. Šiame amžiuje dora žemėje sumažėja vienu trečdaliu, žmonės pradeda pamiršti pareigą; ir norint palaikyti darmą, žmonės suskirstomi į varnas — luomus. Tretajugos metu Įstatymo Karvė stovi jau tik ant trijų kojų. Dvaparajuga, Vario amžius, tęsiasi du tūkstančius dieviškųjų metų, ir su juo siejasi dukart po du šimtus sutemų metų. Dar mažiau doros belieka pasaulyje, svyruojančiame tarp tamsos ir šviesos, blogio ir gėrio. Žemų aistrų apakinti žmonės nebepaiso šventųjų pareigų, o Įstatymo Karvė stovi ant dviejų kojų. Pagaliau prasideda Kalijuga, dabartinis niūrus amžius, kai žemėje be galo dauginasi ydos, ir pasaulyje belieka tik ketvirtis darmos. Todėl jis tęsiasi neilgai — tik tūkstantį dieviškųjų metų ir du kartus po šimtą metų sutemų. Po to ateina nuodėmėse paskendusio pasaulio žūtis; baisi okeano dugne slypinti ugnis išsiveržia į paviršių ir praryja visatą. O paskui, kai praeina Brahmos naktis, viskas prasideda iš pradžių.

Visatos žūtis ir jos sukūrimas vis kartosis šimtą Brahmos metų. O kai baigsis šio Brahmos gyvenimas, Dievas sukurs naują Brahmą, ir vėl viskas prasidės iš pradžių".

Ir Višnus pasakė: „O Markandėja, iš manęs prasideda viskas, kas buvo, yra ir bus. Paklusk mano amžiniems įstatymams ir klajok po mano kūne esančią visatą. Visi dievai, visi šventieji išminčiai ir visi gyvi padarai yra manyje. Aš — tas, kuriuo išreiškiamas pasaulis, bet kurio stebuklingasis pasireiškimas — maja — lieka nepaaiškinama ir nepasiekiama". Ir jis vėl prarijo Markandėją.

Ir atsiradęs pilname gyvybės ir judėjimo pažįstamame pasaulyje, kupiname šviesos, Markandėja jau žinojo, kas buvo sapnas, o kas — tikrovė. „Nejaugi šis pasaulis ir aš jame — tik dievo regėjimas? — galvojo jis.— O gal ta tamsų tamsa, kurioje glūdi Narajana, man tik prisisapnavo?"

PAAIŠKINIMAI

1. KŪRIMAS

Senovės indų literatūroje, pradedant vedomis, randame daug kūrimo mito versijų. Dažnai net viename šaltinyje, tokiame kaip „Rigveda" ar „Mahabharata", nėra bendros kosmogoninės koncepcijos ir aprašomi visiškai prieštaringi vaizdiniai apie visatos atsiradimą. Versija apie pasaulio atsiradimą iš pirmapradžiuose vandenyse išsirutuliojusio Auksinio Gemalo (Hiranjagarbos) yra labiausiai paplitusi, pradedant brahmanų literatūra, ir randama visoje epo periodo literatūroje. Mūsų aprašymuose yra panaudoti dvyliktos „Mahabharatos" knygos, taip pat „Šatapatos brahmano" (XI kn.) kosmogoniniai tekstai, kuriuose pagrindiniai vaizdiniai sutampa. „Šatapatos brahmane" dievas kūrėjas vadinamas Pradžapačiu. Taip pat panaudotas kosmogoninis tekstas pirmosios „Brihadaranjakos upanišadų" knygos, kurioje kūrėjas yra Puruša (Žmogus). Kitą, ankstesniąją kūrimo mito versiją žr. 13 mite.

Bet tada kūrėjas apsidairė aplink <...> *ir jį apėmė baimė.* Vienatvės baimės motyvą, kaip priežastį sukurti palikuonis, randame ir „Brihadaranjakos upanišadų" kosmogoniniame mite. Tačiau šioje versijoje Puruša sukuria moterį, perskildamas pusiau. Mes panaudojome patriarchato mitologijai būdingą epo versiją, kur moteris gimimo akte nedalyvauja (plg. Atėnės gimimas iš Dzeuso galvos graikų mitologijoje ir t. t.).

<...> *Jis pagimdė šešis sūnus* <...>. Brahmos sūnų skaičius ir vardai skirtinguose epo ir puranų tekstuose labai nevienodi; mes pasirinkome labiausiai paplitusį variantą. „Mahabharatoje" ir puranuose, be išskaičiuotų šešių Brahmos sūnų ir septintojo Dakšos, minimas taip pat Brigus (žr. 2), Rudra—Šyva (žr. 3), Narada (žr. 29), Vasišta, Darma ir kt.

<...> *Kūrinių valdovus.* Pradžapatis brahmanų literatūroje — tai dievo kūrėjo vardas; epe ir puranuose — tai įprastas Brahmos sūnų, pirmųjų jo sukurtame pasaulyje pagimdytų esybių, epitetas.

<...> *gimęs iš kūrėjo sielos* <...>. Neretai visi šeši vadinami *gimusiais iš sielos* (manasodža), bet kai kuriose puranų versijose tik Maričis gimsta iš Brahmos sielos, kiti (kaip mūsų tekste) — stebuklingai atsiranda iš įvairių jo kūno dalių, nors versijos ir skiriasi. Kartais ir Maričis atsiranda kitaip: pavyzdžiui, „Brahmavaivartos purane" (1 kn.) Maričis gimsta iš Brahmos peties, Atris — iš dešinės šnervės, Kratus — iš kairės, o toliau aprašymas skiriasi nuo mūsų pasirinktos versijos. Žr. toliau taip pat apie kitų Brahmos sūnų gimimą — Brigaus (2), Rudros (3), Narados (29) — ir apie rakšų bei jakšių atsiradimą (žr. 34).

Kašjapa — kai kuriuose tekstuose vadinamas paties Brahmos sūnumi; epe taip pat dažnai jam taikomas Pradžapačio epitetas.

Darma — teisingumo dievas, įkūnijantis moralinės teisėtvarkos įstatymo — darmos — sąvoką (žr. 75). Epe ir vėliau kai kada sutapatinamas su mirties dievu Jama.

Angirai — jau „Rigvedoje" minima išminčių ir aiškiaregių, tarpininkų tarp dievų ir žmonių, giminė; tyrinėtojai sieja sanskrito *angirą* su graikų *aggelos* „žinianešys" (angelas).

Dakša (vedose — vienas iš Adičių) <...> *atsirado iš didžiojo dešinės kojos piršto.* Šis vardas giminingas lotynų kalbos *dexter,* slavų *desnica,* tai paaiškina asociaciją su dešiniąja puse. „Brahmavaivartos purane" Dakša gimsta iš dešiniojo kūrėjo šono (Brigus — iš kairiojo).

Virinė, tapatinama su Naktimi (Ratre), kai kuriuose mituose vadinama Dakše.

<...> *penkiasdešimt dukterų* <...>. Kai kuriuose šaltiniuose minima šešiasdešimt ir kalbama apie tai, jog dešimt jų buvo išleistos už žmonijos protėvio Manaus.

Vyriausioji Dakšos dukra <...>. Epo tekstuose dažnai Kašjapos žmonos pradedamos skaičiuoti nuo Aditės, po kurios eina Ditė ir Danu, bet „Mahabharatoje" labai ryškiai atsispindi seniausios pasaulėjautos demonų asurų, vyresniųjų dievų brolių, įvaizdis.

Adičiai, vedose šią dievų grupę sudaro septyni arba aštuoni nariai. Povediniame periode jų skaičius padidėja iki dvylikos, šiai grupei priskiriami anksčiau jai nepriklausę dievai — Indra, Tvaštaras, Savitaras ir kiti, bet jai jau nebepriklauso Dakša. Adičio vardas dažnai siejamas su dievu Vivasvatu (žr. 6) ir tampa Saulės sinonimu.

<...> *jauniausias Aditės sūnus Višnus* <...>. Vedose Višnus — antraeilė dievybė (kaip manoma, susijęs su saulės mitologija) ir Adičiams nepriskiriamas. Pradedant brahmanų literatūra, jo reikšmė nepaprastai padidėja, ir vėlyvajame epe jis jau minimas atskirai nuo Adičių; Aditės ir Kašjapos sūnus — tai tik vienas iš jo įsikūnijimų (žr. 75). Induistų religijos Višnus — vienas iš vyriausiųjų dievų, pasaulio saugotojas.

2. ASURAI, VYRESNIEJI DIEVŲ BROLIAI

Vedose asurai vaizduojami kaip į gyvates panašios būrybės, žmogui priešiškų gamtos jėgų įsikūnijimas (žr. 5 mitą apie demoną Valą, 15 mitą — apie Višvarupą ir Vritrą). Epe jų paveikslai antropomorfizuojami.

Šalmalis — šilkmedis (Salmalia Malabarica)

Maja — ankstyvuosiuose paminkluose reiškia antgamtines savybes, kurių turi demonai ir dievai, visokie burtai, anas pasaulis ir panašiai. Vėliau induizmo religinė filosofinė koncepcija mają traktuoja kaip aukščiausiosios būtybės teigiamą būties iliuziškumą (žr. 74).

<...> *sujungė šiuos tris miestus į vieną* <...>. Trijų asurų dangaus miestų įvaizdis atsirado vedų literatūroje. Vėliau išsirutuliojo sakmė apie tris sujungtus miestus Tripurą (žr. 69).

Šukra — indų astronomijoje — Veneros planetos pavadinimas.

Brihaspatis — Jupiterio planeta.

3. RUDRA IR DAKŠOS AUKOJIMAS

Rudros pavidalo aprašymo pagrindas paimtas iš vedų šaltinių. Mitas apie tai, kaip buvo sutrukdytas Dakšos aukojimas, taip pat siekia vedų laikus. Dakšos dukros ir Šyvos žmonos Satės paveikslas ir jos nuoskaudos bei susideginimo motyvas, aptinkamas povedinėse mito versijose, daugeliu detalių nesutampa su vedų versijomis. Šyvos prototipas Rudra, viena iš vyriausių epo ir induizmo panteono dievybių, tikriausiai jau vedose atspindi labai archaiškus ikiarijinės Indijos gyventojų mitologijos bruožus. Mite apie Dakšos aukojimą atsispindi Rudros kulto įtraukimas į vedų ritualą, nors iš pradžių, matyt, jis nebuvo būdingas.

Himavatas, arba Himalaja — indų literatūroje Himalajų kalnų, taip pat jų viršūnę įkūnijančios dievybės pavadinimas.

Šyva, tai reiškia Maloningasis — toks tradicinis vardo (kaip eufemistinio epiteto) aiškinimas. Tačiau šiuolaikiniai tyrinėtojai mano jį esant dravidiškos kilmės ir turint tą pačią reikšmę kaip ir arijų Rudra — **Raudonasis.**

Satė („Dorybingoji"). Mitas apie jos susideginimą siejamas su taip pat vadinamu barbarišku viduramžių Indijos našlių sudeginimo papročiu.

Aukso amžius. Apie žmonijos istorijos dalijimą į keturis „amžius" indų mitologijoje žr. 75.

Mrigaširša („Antilopės galva") — trijų žvaigždžių žvaigždynas, iš dalies atitinkantis Orioną; Ardra atitinka Oriono α.

<...> *auka* <...> *buvęs pats Kūrinių valdovas* <...>. Aprašomoji versija atspindi Dakšos aukojimo mitą iš „Aitarėjos brahmano" (III kn.), kuriame pasakojama apie Pradžapačio (brahmanuose tai, kaip minėjome,— dievo kūrėjo vardas, netapatus Dakšai) kraujomaišos ryšį su savo dukra, gražiąja aušros deive Ušase. Jo sūnūs dievai sukuria Rudrą ir suteikia jam pačias rūsčiausias savo savybes kaip tik dėl to, kad nubaustų Pradžapatį. Jau šioje versijoje pasirodo astralinė simbolika: Pradžapatis tapatinamas su Mrigaširšos žvaigždynu, Rudra — su Ardros, o Ušasė — su Rohinės (Tauro) žvaigždynu, tai rodo dar vieną ryšį su epo Dakšos, mėnulio Zodiako žvaigždynų tėvo, mitologija (žr. 1). Mito apie Pradžapačio nuopuolį atbalsis epo versijose — tai užuomina apie Dakšos ožio galvą, kitkuo povedinėje literatūroje jis jau nesiejamas su pasakojimu apie Dakšos aukojimą, atspindinčiu seniausios epochos arijų genčių vyriausiojo dievo Rudros pradinį atstūmimą nuo bendro somos ritualo; vienintelis Rudros—Šyvos pykčio motyvas — paniekinimas dievų, nepakvietusių jo į aukojimo apeigas. „Kaušitakio brahmane" (VI kn.) kraujomaišos nuodėmės versija kiek kitokia,— ten Pradžapačio sūnūs dievai pamato rytuose pasirodžiusią savo seserį Ušasę, ir iš jų tuo metu išsiliejusios ir Pradžapačio į aukso indą surinktos sėklos gimsta tūkstantakojis dievas — Rudra. Daugumoje kitų šio siužeto vedų tekstų laikomasi versijos, kuri mūsų aprašyme pateikiama pirma (pagal „Šatapatos brahmaną", įtraukiant epizodus ir detales, rodančius Šyvos ir Dakšos giminystės ryšius iš „Vajaus purano").

Rudros — vedų mitologijoje — kraupi gyvačių pavidalo demonų kariauna — Rudros palyda. Povediniame periode — vienuolikos šalutinių dievų grupė kartu su dvylika Adičių ir aštuoniais Vasais bei dviem Ašvinais (arba Djausu — Dangumi ir Pritive — Žeme), sudaranti tradicinį „Trisdešimt trijų" panteoną.

<...> *vedė Žemę* <...>. Vedų mitologijoje Marutų motina yra mitologinė Karvė, vadinama Prišne („Dėmėtąja"), kartais tapatinama su žeme, kartais su lietaus debesiu. Puranuose Marutų motina vadinama Dite.

4. INDROS DARBAI

Šioje sakmėje Indra vaizduojamas daugiausia pagal vedų šaltinius. Tačiau Aditės sūnumi Indra tampa tik epo mitologijoje; vedų literatūroje kalbama apie stebuklingą gimimą, bet motinos vardas neminimas. „Atarvavedoje" jo motina vadinama Ekaštaka (su Ratre, Naktimi, tapatinama deivė). Indros tėvu laikomas Djausas arba Pradžapatis. (Brahmanuose Indra dažnai vadinamas jauniausiuoju Pradžapačio sūnumi arba pasakojama, kad dievai patys sukūrė Indrą ir išsirinko valdovu.)

<...> *gimė* <...> *nepaprastu būdu* <...>. Apie tai kalbama jau „Rigvedoje", bet neapibrėžtais posakiais, pats Indros atsiradimo pasaulyje būdas neminimas (plg. stebuklingą Brahmos sūnų gimimą 1 mite).

Emuša. Mitas apie Indros pergalę prieš šį demoną šiek tiek minimas „Rigvedoje". Brahmanuose Emuša — vardas demoniško šerno, pakė-

lusio savo iltimi žemę; tikriausiai tai garsios Višnaus avataros („persikūnijimo") prototipas (žr. 22).

Vadžra — mitinis griausmavaldžio dievo Indros ginklas, kurį jam nukalė Tvaštaras; kai kuriuose tekstuose jį Indrai padovanojo Kavja Ušanas. Vadžra vaizduojama auksinė arba geležinė, su keturiais arba šimtu kampų ar disko formos, vėliau — kryžminė. „Mahabharatoje" pasakojama, kad vadžra buvo padaryta iš kaulų šventojo atsiskyrėlio Dadičio, kuris pats paaukojo savo skeletą šiam reikalui.

Soma — ritualinis svaiginantis gėrimas; buvo gaminamas iš syvų somos augalo, kurį dabar sunku identifikuoti (kai kurie šiuolaikiniai tyrinėtojai mano, kad tai galėjusi būti musmirė, žynių naudojama kaip narkotikas); paralelė su senovės iraniečių ritualo *haoma* rodo, koks senas somos kultas. Jau vedose somos ritualas siejamas — nelabai aiškiai — su mėnulio mitologija; vėliau soma sutapatinama su mėnuliu, o epe Soma — mėnulio dievo vardas (žr. 12). Tvaštaro, indų mitologijos Hefaisto, padaryta taurė somai — mėnulis. Povedinėje mitologijoje soma tapatinama su nemirtingumo gėrimu amrita (žr. 24). Mitas, kad somą atnešė iš dangaus Indros paukštis erelis, neaiškiai minimas keliuose „Rigvedos" himnuose.

Pulomanas — Danu sūnus; Indros pergalė prieš Pulomaną paviršutiniškai minima epe ir puranuose; tikriausiai jis neidentiškas Pulomanui iš sakmės apie Pulomą (žr. 19).

Šačė — tos pačios šaknies vardas kaip ir Indros epitetas Šakra („Galingasis"). Vedose Indros žmonos vardas — Indranė.

Namučis. Mitas apie Indros pergalę prieš Namučį pasakojamas „Šatapatos brahmane" ir kai kuriuose kituose šaltiniuose. „Mahabharatoje" pagrindinis šio mito motyvas įsilieja į mito versiją apie Vritrą — Indra, kovodamas su Vritra, aptaško savo ginklą putomis.

Sura — vedų epochoje — stiprus svaiginantis gėrimas, kitaip negu soma — nešventas.

Ašvinai — žr. 6 ir paaiškinimus.

<...> smogė į <...> Ušasės <...> vežimą <...>. Šiame vedose minimame mite kai kurie tyrinėtojai įžvelgia Indros paveikslo soliarinį aspektą (aušra traukiasi nuo saulės spindulių) ir paralelę su graikų mitu apie Apoloną ir Dafnę (vienas iš Ušasės vardų vedų literatūroje — Dahana, Degančioji); kiti čia nori matyti patriarchato pradmenų pergalę prieš archainį, savo pozicijas užleidžiantį matriarchato dievybės kultą.

5. KARVIŲ PAGROBIMAS

Mitas pateikiamas pagal garsųjį himną-dialogą iš „Rigvedos" (X kn.), iš kurios išrašyti Saramos ir panijų pokalbiai, ir pagal Šaunakio „Brihadevatą" (IV—III a. pr. m. e.).

Panijai. Vedų literatūroje mitologiniai šios demonų genties bruožai susipina su realios tautos bruožais, kai kurie tyrinėtojai panijus tapatina su iraniečių parnų gentimi, gyvenusia prie Okso (Amudarjos). Yra dar prielaidų apie dravidišką šio etnonimo kilmę.

Sarama („Greitoji") — mitinė kalė, pragaro šunų, sergstinčių kelią į mirusiųjų karalystę, motina (žr. 40), kartais laikoma visų plėšriųjų žvėrių pramote. Šis vaizdinys povedinėje literatūroje išnyksta.

Vala („Ola") — mitinės olos, kurioje slepiamos pagrobtosios karvės—vandenys, demonas; kartais dar vadinamas Vritros broliu (žr. 15).

6. VIVASVATAS IR JO VAIKAI

Mitas apie aštuntojo, motinos atstumto, Aditės sūnaus gimimą mi-

nimas X „Rigvedos" knygoje ir pateikiamas „Šatapatos brahmane" (III kn.). Vedų mitologijoje aštuntas (pasak kai kurių versijų — septintas) Aditės sūnus Vivasvatas, arba Martanda („Pagimdytas miręs"), yra paskutinis iš jos sūnų Adičių. Su saulės dievu Surja jis sutapatinamas vėliau.

Saranju — Tvaštaro duktė, kartais įgaunanti zoomorfinį pavidalą. Mitas apie Vivasvato vedybas su Saranju minimas X „Rigvedos" knygoje ir išsamiau aprašomas Sajanos (XIV a.) komentaruose. Vėlesnėse puranų versijose Saranju pakeičia Višvakarmano duktė Sandžnia (žr. toliau).

Jama („Dvynys"). Mitas apie Jamą ir Jamę — vienas iš seniausių vedų mitų (tai rodo ir iraniečių paralelė — Jima ir Jimak) — tikriausiai atspindi arijų dvynių mito variantą. Iraniečių mitologijoje Jima — aukso amžiaus žmonių karalius, kai žemėje nebuvo mirties ir kančių. Indų Jamos mitologijoje tai neminima, bet vienas iš ryškiausių išlikusių motyvų yra jo atsisakymas kraujomaišos vedybų su seserimi,— tai ir sudaro žinomo himno-dialogo iš „Rigvedos" knygos turinį. Tačiau kai kuriuose vedų tekstuose vaizduojama, kad ši nuodėminga sąjunga įvykusi (žr. 8), ir veikiausiai ji ir buvo laikoma Jamos mirties priežastimi (plg. biblinį mitą apie Adomo ir Ievos nuodėmę), nors tiesioginių įrodymų tekstuose nerandame. Vėlesnėse versijose Jamos nuodėme laikoma pamotės įžeidimas (žr. toliau).

Šanis, arba *Šanaiščara* — indų astronomijoje — Saturno planetos pavadinimas. *Tapatė*, Kaitrioji, kaip ir Šanis, tarp Vivasvato vaikų atsiranda tik vėlesnėse mito versijose; paskui ji tampa „Mahabharatos" herojų protėvio Kuraus motina.

Darma — žr. 1 mito paaišk.

Sandžnia. Vėlesnėse versijose, kuriose Sandžnia — Višvakarmano dukters vardas (žr. ankstesnį paaišk.), jos vietininkė vadinama Čaja, taip pat reiškia „Atspindys" (paraidžiui „Šešėlis"). Šiose versijose saulės dievo žmonos pabėgimo motyvas kitas — ji negali pakęsti jo skleidžiamo karščio. Paskui jos tėvas Višvakarmanas, norėdamas sumažinti šį karštį, nutašo dalį Vivasvato ugninio kūno ir suteikia jam gražiausią pavidalą (žr., pavyzdžiui. „Markandėjos purano" versiją).

Ašvinai. („Gimę iš arklio") — paprastai laikomi ryto brėkšmos ir vakaro sutemų, arba vakarinės ir rytinės žvaigždės, dievais, nors iš tikrųjų gamtos fenomenas, sudarantis šių paveikslų pagrindą, vedų tekstuose, atrodo, nėra aiškiai aprašytas. Tyrinėtojai sieja Ašvinus su graikų mitologijos Dioskūrais, turinčiais daug bendrų bruožų.

Surja — saulės mergelė; moteriškasis saulės dievo Surjos vardo variantas. Plg. graikiškosios paralelės Helijo ir Elenos vardus — jie tos pačios kilmės, kaip ir indų; Elena — Dioskūrų sesuo. Mergelė Surja kai kuriuose tekstuose taip pat laikoma Ašvinų seserimi (galbūt šiuo atžvilgiu jos antrininkė — Vivasvato duktė Tapatė, žr. ankstesnį tekstą); kartais ji tapatinama su aušros deive Ušase. Kai kuriuose tekstuose Ušasė — Ašvinų motina. Tyrinėtojai mano, kad taip teigti leidžia Deivės Motinos ir dviejų zoomorfinių palydovų derinys, užfiksuotas mitologijoje ir ikonografijoje netgi už indoeuropiečių pasaulio ribų (Ašvinai iš pradžių, matyt, buvo garbinami žirgų pavidalo). Kai kuriose mito apie Somos piršlybas versijose Ašvinai pasirodo kaip Somos piršliai, o ne kaip Savitaro dukros jaunikiai; jie ateina pas Saulę prašyti jos dukros rankos mėnulio dievui (čia nuoroda į paralelę iš lietuvių mitologijos, kur du broliai, „Dievo sūnūs", atjoja ant žirgų ir peršasi Saulės dukrai). Vedose Ašvinai dažnai vadinami „Dangaus (Djauso) vaikais". Nasatjo ir Dasros vardais jie vadinami jau

epo mitologijoje (nors ir ten dažniau vartojamas bendras Ašvinų vardas), vedose tai — abu vienodai apibūdinantys epitetai („Draugiškasis", „Padedantysis"; nors pirmasis, kaip manoma, iš tikrųjų siejamas su nearijietišku arklio pavadinimu, t. y. sutampa su Ašvinų vardu).

Budžjus. Mitas apie jį miglotai minimas keliuose I „Rigvedos" knygos himnuose.

Jamuna — senovinis Džamnos upės pavadinimas.

Matarišvanas — neaiškios kilmės vedų literatūros trečiaeilis dievas; jau „Atarvavedoje" minimas kaip vėjo dvasia, kai kada sutapatinamas su ugnimi, kurią jis atnešęs iš dangaus į žemę (indiškasis mito apie Prometėją variantas, tačiau be dievų kovos motyvo).

7. SAKMĖ APIE MIRTIES ATSIRADIMĄ

„Mahabharatoje" ši sakmė pateikiama du kartus: VII ir XII knygose, bet į epo mitologijos visumą neįsilieja. Paprastai epe ir puranuose Mirtis (Mritjus) — vyriškosios giminės dievybė, kartais tapatinama su Jamu, jo palydovu (žr. toliau 45, tačiau aprašyme rusų kalba mes palikome Mirtį moteriškosios giminės). Pasak kai kurių epo variantų, pernelyg tirštas žemės apgyvendinimas sukėlęs antrąjį tvaną; šis mitas paprastai siejamas su trečiu Višnaus įsikūnijimu (žr. 22).

<...> apsivilkusi tamsiai raudona suknia. Senovės Indijoje raudona spalva reiškė mirtį.

<...> pasuko į Pietus savo keliu <...>. Senovės indų mitologijoje Pietūs — mirties šalis, kur gyvena mirusiųjų vėlės (žr. 40).

8. SAKMĖ APIE NAKTIES SUKŪRIMĄ

Beveik nepakeista pateikiama iš „Juodosios Jadžurvedos" („Maitrajanija samhita", 1 kn.).

9. SAKMĖ APIE TVANĄ

Iš esmės pateikiama pagal vedų („Šatapatos brahmano" 1 kn.) versiją, kai kurios detalės paimtos iš „Mahabharatos" III knygos mito apie tvaną. Apskritai „Mahabharatos" versija iš esmės skiriasi nuo vedų; Manų išgelbėjusi žuvis epe laikoma dievo Brahmos įsikūnijimu. Vėlesnėse versijose, puranuose, žuvis — vienas iš Višnaus įsikūnijimų (avatarų) (žr. 75).

10. GANDARVAI IR NAGAI

Gandarvų ir nagų mitologija čia pateikiama pirmiausiai iš epo šaltinių. „Rigvedoje" Gandarva — padangėse gyvenanti dvasia, sauganti somą, asocijuojasi su vaivorykšte (iraniečių paralelė — Gandareva, drakono vardas). „Atarvavedoje" gandarvai kartu su apsarėmis yra blogos miškų ir vandenų dvasios, vilkolakiai, kai kada zoomorfinio pavidalo, kai kuriais bruožais primenantys viduramžių krikščioniškosios demonologijos sukubus ir inkubus. Kai kurie tyrinėtojai indų gandarvus lygina su graikų mitologijos kentaurais. Nagai atsiranda tik povedinėje mitologijoje.

Kitos dešimt jo žmonų <...>. Skirtinguose epo tekstuose iš Kašjapos kilusių mitologinių būtybių ir gyvulių genealogija labai nevienoda ir nevientisa (taip pat kaip nevienodai išvardijamos ir Kašjapos žmonos). Paprastai visose versijose Vinata — paukščių suparnų motina, o Kadru — slibinų nagų motina (žr. 25). Apie kitus Kašjapos žmo-

nų palikuonis epo tekstuose randame daug įvairovės. Arišta vadinama arba kai kurių plunksnuočių, arba gandarvų motina, Kapila — karvių, bet taip pat gandarvų ir apsarių, Munė — gandarvų, bet kituose tekstuose — apsarių (kita apsarių atsiradimo versija aprašoma toliau). Be to, skirtinguose epo ir puranų tekstuose minimos Simhika — Rahaus ir kitų užtėmio demonų motina; Danaju — Vritros ir kitų drakonų motina (žr. 15, kur nurodoma kita Vritros kilmė); Kroda — pykčio demonų motina ir daugelis kitų.

Patala — bendras pavadinimas septynių požemio sričių, kuriose gyvena nagai ir demonai.

Sarasvatė — vedose — upės deivė, įsikūnijimas Sarasvatės upės, vedų epchos laikais ribojančios arijų genčių gyvenamąsias vietas ir laikomos šventa. Vėliau sutapatinama su deive Vače, kalbos personifikacija,— epo periode ji tampa išminties ir iškalbos deive, vadinama Brahmos dukterimi, bet dažniausiai žmona arba Dakšos dukterimi. Brahmanuose perteikiamas mitas apie deivę Vačę, kuri, dievų prašoma, išviliojo iš gandarvų somą („Šatapatos brahmano" III kn.).

Apsarės, arba *apsarasės* („judančios vandenyse"),— žemesniosios mitologijos vaizdiniai, iš pradžių, matyt, buvusios panašios į europiečių mitologijų nimfas, najades arba undines; nuolat asocijuojasi su gandarvais. Matyt, į dangaus sferą patenka vėliau, kur tampa Indros karalystės šokėjomis ir kurtizanėmis (plg. arabų mitologijos hurijas). Pasak kai kurių versijų, apsarės, kaip ir kitos brangenybės, atsiranda iš okeano jo garsiojo plakimo metu; arba šios kilmės yra tik viena iš jų — Ramba (žr. 24).

<...> *gandarvų miestas* — Gandarvapura, atitinka europietiškąją Fata Morganą.

<...> *gandarvai* <...> *užpuolė* <...> *nagus* <...>. Apie tai pasakojama III „Višnaus puranų" knygoje.

11. UGNIES DIEVO AGNIO PABĖGIMAS

Šis mitas aptinkamas jau X „Rigvedos" knygoje — himne-dialoge tarp Agnio ir Varūnos. Įvairios jo versijos aprašomos vedų literatūroje ir V bei XIII „Mahabharatos" knygose; epo literatūros versijoje Agnis prakeikia varles.

<...> *Vasai* <...> *Geradariai* (arba Šaunieji). Iš pradžių ši dievų grupė tikriausiai buvo vedų panteono periferijoje; dievai Anila ir Anala nebuvo identifikuojami su svarbiausiomis vėjo ir ugnies dievybėmis — Vajumi ir Agniu — ir vėliau neretai nuo jų skiriami. Puranuose Agnis vadinamas tikru Angiro sūnumi (nors III „Mahabharatos" knygoje apie Angirą kalbama kaip apie Agnio įsūnį).

Ahanas. Kitose versijose vyriausiasis Vasas vadinamas Apa — vandens įsikūnijimu.

Druva („Tvirtasis, Nepajudinamasis") — indų astronomijoje Šiaurinės žvaigždės pavadinimas. Kartais personifikuojamas kaip Manaus anūkas, žemės karalius, už dievobaimingumą paimtas į dangų.

Soma — iš pradžių ritualinio gėrimo arba augalo, iš kurio jis gaminamas, įsikūnijimas (žr. 4 mito paaišk.); povediniame panteone galutinai tampa mėnulio dievu. Dažnai vadinamas Atrio sūnumi, kartais — Darmos sūnumi arba dar kitaip.

Djausas, Dangus — vienas iš ankstyviausių vedų panteono dievų ir iš pradžių tikriausiai jų valdovas, atitinkantis graikų mitologijos Dzeusą (jų vardai yra tos pačios indoeuropietiškos kilmės). Tačiau jau „Rigvedos" seniausiuose himnuose Djauso — Dangaus — kultas, nuolat siejamas su Pritivės — Žemės („visuotiniai gimdytojai") kultu, pradeda

menkėti. Paskui jis visiškai išnyksta iš panteono ir tik epizodiškai minimas „Mahabharatoje", kur jis šliejamas prie Vasų,— čia tapatinamas su jauniausiu Vasų broliu — Prabasa.

<...> *aukos Atnašautojas* (Hutavaha) — vienas iš Agnio epitetų; čia turima omeny ritualinė ugnies, kurioje sudeginama auka, funkcija,— Agnis auką pakelia aukštyn dievams.

<...> *Varūnos,* <...> *nakties valdovo* <...>. Vedose jis nuolat siejamas su naktimi, taip pat kaip jo brolis Mitra — su diena.

12. MĖNULIO DIEVAS SOMA

Dievų ir asurų karas dėl pagrobtos Brihaspačio žmonos Taros dažnai minimas indų epo ir vėlesnėje literatūroje kaip žiliausios senovės įvykis. Mito pagrindas yra astralinė simbolika (pats Taros vardas reiškia „Žvaigždė"). Sakmė čia pateikiama pagal „Višnaus purano" (IV kn.) versiją.

Sakmė apie Somos žmonas ir Dakšos prakeikimą pateikiama pagal XII „Mahabharatos" knygos tekstą.

Budos planeta — Merkurijus.

<...> *kur ji įteka į okeaną.* Sarasvatės (Sarsutės) upė, dabar išnykstanti Radžastano dykumos smėlynuose, senovėje įtekėdavo į okeaną.

13. PURUŠOS AUKOJIMAS

Šis mitas, kuriame pirmą kartą indų literatūroje minimos varnos — keturi pagrindiniai senovės Indijos visuomenės luomai, pateikiamas garsiajame „Himne Purušai" („Purušos suktoje") ir X „Rigvedos" knygoje. Karinis luomas himne pavadintas „radžanjais", bet vėliau nuolat vartojami žodžiai „kšatrijai", „kšatra".

14. SAKMĖ APIE PURURAVĄ IR URVAŠĘ

Šis garsus mitas, pasaulio literatūroje ir folklore paplitusios sakmės apie mirtingojo meilę antgamtinei būtybei indiškoji versija, čia iš esmės pateikiamas pagal „Šatapatos brahmaną" (XI kn.). Po išsiskyrimo susitikusių Pururavo ir Urvašės dialogas paimtas iš X „Rigvedos" knygos himno-dialogo. Taip pat pasinaudota IV „Višnaus purano" knyga, iš kur paimti epizodai apie Mitrą ir Varūną ir apie gandarvų gorę su žarijomis, bei kai kuriais kitais šaltiniais.

Kita šios sakmės versija (artima „Matsjos purano" versijai) panaudota garsioje Kalidasos dramoje „Narsumu laimėta Urvašė".

Ila, arba Ida,— Manaus dukra, jo sukurta po tvano per aukojimo apeigą (žr. 9), kai kuriose sakmėse Mitros ir Varūnos malone buvo paversta vyru. Būdama moteris, ji nuo mėnulio dievo Somos sūnaus Budos (Merkurijaus planetos įsikūnijimas) pagimdė sūnų (žr. 12) Pururavą — Mėnulio dinastijos, kuriai priklauso svarbiausios „Mahabharatos" sakmės herojai, pradininką.

Ikšvakus — vyriausiasis Manaus sūnus, pradininkas vadinamosios Saulės karalių dinastijos, kuriai priklauso „Ramajanos" herojai; kai kuriuose tekstuose Ikšvakus — antrasis Manaus sūnus, pirmasis yra nedorasis karalius Vena, žuvęs per savo nuodėmę; pasak kitų versijų, Vena kilęs iš Druvos giminės (žr. 52). Kiti Manaus sūnūs taip pat yra įvairių karališkųjų giminių pradininkai (žr. 31, 42, 72).

<...> *Geidulys, Nauda* ir *Dorybė* — atitinkamai Kama, Arta ir Darma — trijų tradicinių brahmanų etikos gyvenimo tikslų — t. y. ve-

dybinio gyvenimo norint palikuonių, šeimos materialinės gerovės garantijos ir religinių nuostatų bei apeigų laikymosi — įsikūnijimai („trivargas"). Šis epizodas mūsų paimtas iš „Matsjos purano" versijos.

Mitra — dievybė, kuri vedose nuolat asocijuojasi su Varūna,— vienas iš jų įkūnija dieną, kitas — naktį. Vedų literatūroje Mitra — tai dievybė, į kurią kreipiamasi sudarant visokias draugiškas sąjungas ir susitarimus; dėl to jo vardas tapo draugiškumo simboliu, o vėliau reiškė bendrinį „draugo" pavadinimą. Bet šio senovės dievo reikšmė vedų literatūros epochoje jau blanksta.

Nandana — Indros dangaus karalystės mitinė giraitė (žr. 27).

Agastja — paprastai vadinamas Varūnos sūnumi, puranuose — kai kada Pulastjos sūnumi (ž. 60).

Vasišta — epe dažnai minimas kaip Brahmos sūnus, gimęs iš jo kvėpavimo (žr. 1 mito paaišk.).

Kurukšetra — Vidurio Indijos lyguma dabartinio Delio rajone, kur vyko „Mahabharatoje" aprašytas didysis mūšis; istorinė sritis, kurų šalis, kurios tauta kartu su pančalais sudarė pirmųjų vergovinių Gango slėnio valstybių branduolį.

Šamis — Mimosa suma.

Ašvata — šventasis figmedis (Ficus religiosa).

<...> *pasikėsino į brahmanų turtą* <...>. Apie Pururavo žūtį dėl konflikto su brahmanais pasakojama I „Mahabharatos" knygoje.

15. INDROS PERGALĖ PRIEŠ VRITRĄ

Šis vienas iš seniausių indų literatūros mitų čia pateikiamas daugiausia iš vedų šaltinių. „Mahabharatos" versijoje jo turinys yra kardinaliai pakitęs,— Vritros paveikslas antropomorfizuojamas, nebelieka jokio ryšio su gamtos fenomenu, išblanksta mitologiškumas; į pirmą vietą iškyla Višnaus paveikslas, užtemdydamas pirminį sakmės heroją — Indrą. Vedose mitas atspindi daugelyje mitologijų paplitusį senovės motyvą apie dievo griausmavaldžio pergalę prieš drakoną, simbolizuojantį priešišką žmogui stichiją, arba (pasak kai kurių aiškinimų) pirmapradį chaosą, t. y. mitas turi kosmogoninį turinį. Jau vedų literatūros sakmėje apie Vritrą susipina du mitologiniai siužetai — pergalė prieš trigalvį drakoną Višvarupą ir pergalė prieš patį Vritrą — kosminį slibiną.

Tvaštaras — ankstyvojoje vedų literatūroje kai kada minimas kaip Indros tėvas, bet ir šiose versijose išlieka priešiškumo motyvas (Indra užmuša savo tėvą).

Višvarupa („Įgyjantis visus pavidalus"), arba *Triširas* („Trigalvis"),— taip jis dažniau vadinamas „Mahabharatoje",— vienas iš seniausių indų mitologijos vaizdinių, ir greičiausiai iš pradžių mitas apie jį nebuvo siejamas su mitu apie Vritrą. „Rigvedoje", viename iš X knygos himnų, pasakojama, kaip dievas Trita užmušė trigalvį slibiną ir išvadavo jo prarytas karves. Tai, matyt, seniausia mito versija, kurios paralelę randame iraniečių mitologijoje,— ten karžygis Traetonas užmuša trigalvį drakoną ir išvaduoja, tiesa, ne karves, o dvi gražias mergeles (plg. graikų mitą, kaip Heraklis užmuša trigalvį Herijonėją ir išvaduoja pabaisos iš dievo pagrobtas karves); matyt, šis žygdarbis tik vėliau buvo priskirtas Indrai ir susijęs su mitu apie Vritrą.

Indra <...> *prisibijojo galios, kurią šis buvo įgijęs* <...> *pasiaukojimu.* Šis mito motyvas atsiranda tik „Mahabharatos" versijoje,

nors asketiškais žygdarbiais įgyjamos magiškos jėgos idėja rutuliojama jau brahmanų literatūroje ir nuo to laiko tampa vienu iš svarbiausių indų mitologijos motyvų. Iš „Mahabharatos" taip pat paimtas epizodas apie apsares, neįstengiančias suvilioti Višvarupos.

Trita — labai sena vedų dievybė, kaip manoma, žaibo įsikūnijimas. Beje, jau „Rigvedoje" jo mitologija ir kultas pavaizduoti kaip nykstantys, o jų kilmė neaiški. Epo periodu Trita visai išnyksta (epe tai — vieno iš šalutinių išminčių, susijusių su Agnio mitologija, vardas); „Mahabharatos" versijoje jo visiškai nėra. Vedose viena iš jo funkcijų, kaip aprašyta mūsų tekste,— nuodėmių atleidimas, kaltės prisiėmimas; tokį vaidmenį Trita ir vaidina vienoje iš mito apie Višvarupos nužudymą versijų; kitoje versijoje jis pats (Indros primokytas) įvykdo šį žygdarbį. „Mahabharatos" versijoje vietoj Tritos pasirodo toks dailidė, kuris, Indros prašomas, nukerta visas tris užmuštojo Višvarupos galvas (Višvarupos galvų aprašymas mūsų tekste paimtas iš „Mahabharatos") ir tuo būdu (ne visai suprantamu) išvaduoja Indrą iš brahmano nužudymo nuodėmės.

Vritra — indų mitologijoje tradiciškai laikomas sausros demonu, ir dievo griausmavaldžio pergalė prieš jį suprantama kaip audros, išlaisvinančios slibino prarytus vandenis, alegorija. Tačiau šio mito vedų aprašymuose tiesiogiai tokį aiškinimą patvirtinančių faktų nėra, ir kai kurie tyrinėtojai čia randa seniausio mito, atsiradusio prieš arijams atsikeliant į Indiją, atšvaitus — mito apie saulės pergalę prieš upes sukausčiusį žiemos demoną. Dar yra taip pat kosmogoninis aiškinimas: dievas užmuša pabaisą, įkūnijančią pirmapradį „beformį" chaosą,— tai simbolizuoja kūrimo aktą. Vritros vardas kilęs iš šaknies „var"—„uždengti, apgaubti, turėti savo viduje"; bet tikroji jo etimologija lieka neaiški. Kai kurie tyrinėtojai per tarpines hipotezes jį sieja su senovės islandų Loduru — tai Skandinavijos mitologijoje vienas iš piktojo dievo Lokio vardų.

Tik narsieji <...> Marutos <...> liko su Indra <...>. Kai kuriose vedų mito versijose Marutos taip pat pabėga, palikę Indrą vieną.

<...> ir dar su juo liko Višnus. „Mahabharatos" versijoje Vritros nugalėjimas yra daugiausia Višnaus, kuris įlenda į Indros vadžrą ir suteikia jai triuškinančią galią, nuopelnas.

<...> tada Vritra <...> prarijo Indrą. Šį epizodą aptinkame epo versijose. „Bagavatos purane" Indra pats iš vidaus perplėšia drakono pilvą ir išsivaduoja. „Mahabharatoje" Indra, išlindęs iš Vritros pilvo, antrą kartą pralaimi, dievai rkeipiasi pagalbos į Višnų, tas pataria sudaryti su Vritra taiką, bet paskui įeina į Indros ginklą ir užmuša drakoną; toliau į mitą apie Vritrą įtraukiamas motyvas apie nužudymą puta iš vedų mito apie Namučį (žr. 4 mito paaišk.).

<...> pasiuntė Marutas sužinoti <...>. Šis momentas atsiranda „Taitirijos brahmano" versijoje; „Šatapatos brahmane" (IV kn.) dievai į žvalgybą pasiunčia vėjo dievą Vajų. Jau vedų versijose aptinkamas Indros, užmušusio žynį, nuodėmės motyvas, bet kai kuriuose tekstuose jo pabėgimas aiškinamas vien baime dėl nežinojimo, ar drakonas tikrai žuvo. Epe pabrėžiamas Indros nusikaltimas, kuriuo motyvuojamas jo išvijimas, ir po to Nahušos įsigalėjimas (žr. 18).

16. SAKMĖ APIE NAHUŠĄ

Pateikiama pagal V „Mahabharatos" knygos tekstą. Kita sakmės versija yra XIII knygoje, iš kurios paimtos kai kurios detalės, pavyzdžiui, Agastjos plaukuose pasislėpusio Brigaus prakeikimas; V knygos

versijoje Nahušą prakeikia pats Agastja, po to, kai šis įspiria jam į galvą. XIII knygos versijoje išpuikęs Nahuša įsigudrina jodinėti ant išminčių pečių, važinėti išminčiais pakinkytame vežime arba sėdėti jų nešamame palankine; Šačės šioje versijoje visiškai nebėra. Šis mitas atsiradęs palyginti vėlai, jame aiškiai dominuoja mintis apie brahmanų pranašumą prieš dievus, kuri būdinga senovės Indijos mitams ir literatūrinėms sakmėms, pradedant brahmanų periodu.

Merus — mitinis kalnas, pasak senovės indų kosmografijos, stūksantis visatos centre, t. y. Džambudvipos žemyne, apie kurį žiedu išsidėstę dar šeši žemynai ir šeši okeanai. Indų mitologijoje Meraus kalnas atitinka graikų Olimpą. Apie jį sukasi saulė, mėnulis ir planetos (žr. 60). Meraus kalno aprašymą žr. 24.

Tegul jis paaukoja man žirgą. Žirgo aukojimas („ašvamedas") — iškilmingos apeigos, susijusios su karališkosios valdžios įtvirtinimu. Žr. toliau 61 mito paaišk.

Nakties deivė — Ratrė, kartkartėmis minima vedų literatūroje, kur ji vadinama Ušasės, Aušros, seserimi; savarankiško vaidmens beveik neturi.

Judištira — vienas iš svarbiausių „Mahabharatos" sakmės herojų. Pasakojimas apie jo susitikimą su vienu iš savo slibino pavidalo protėvių, kurį jis išvaduoja iš prakeiksmo, pateikiamas III epo knygoje.

17. SAKMĖ APIE DADJANČĄ

Mitas apie Dadjančą vedų literatūroje dėstomas gana neaiškiai. Mūsų aprašymas jungia keletą versijų. „Šatapatos brahmane" Dadjančas atskleidžia Ašvinams somos aukojimo paslaptį (XIV kn.). I „Rigvedos" knygos himne kalbama apie „Tvaštaro medų", slepiamą nuo Ašvinų; kitame himne minima mėnulyje slepiama Tvaštaro karvė ir kalnuose Indros surasta Dadjančo arklio galva, kurios kaulais jis sunaikino devyniasdešimt devynis slibinus; šie motyvai aiškinami vėlesnėje komentuojančioje literatūroje, kuria naudotasi aprašant šį mitą. „Mahabharatoje" Dadjančo paveikslas (Dadičis), siekiantis, kaip ir Ašvinai, zoomorfinės dievybės kultą, tiesiogiai siejasi su mitu apie Vritrą ir vadžros atsiradimą (žr. 4 mito paaišk.).

Kūrėjas (Višvakarmanas) — ankstyvojoje literatūroje kai kada vartojamas kaip Tvaštaro epitetas, vėliau Višvakarmanas — atskiros dievybės, pakeitusios panteone Tvaštarą, vardas.

<...> *Dadjančas iš Angiro giminės* <...>. Sajanos komentaruose Dadjančas vadinamas žynio — atarvano — sūnumi. Atarvanas (ugnies kulto žynys) kartais suprantamas kaip mitinio ugnies ir somos kulto įkūrėjo tikrinis vardas, tapatinamas su Angiru.

<...> *buvo artimas asurams* <...>. Sajanos komentaruose kalbama, kad asurai įgaudavę jėgų vien tik pažvelgę į Dadjančą, bet išsamiau jo ryšys su asurais nenušviečiamas. Galima spėlioti, kad Dadjančas, kaip ir Tvaštaras, priklauso archaiškesnės istorinio vystymosi stadijos mitologijai, vėliau nustelbtai herojiškosios Indros mitologijos,— dėl to šie paveikslai „demonizuojami".

<...> *dieviškoji Tvaštaro karvė slepiama mėnulyje.* Sajanos komentaruose Tvaštaro karvė tapatinama su saule. Apie somos ryšį su mėnuliu žr. 4 mito paaišk.

18. DJAUSO ŽLUGIMAS

Šis mitas pateikiamas I „Mahabharatos" knygoje. Dėl prakeikimo Djausas vėliau gimsta žemėje kaip vienas iš pagrindinės epo sakmės — Bišmos — herojų. Apie Djausą žr. 11 mito paaišk.

19. SAKMĖ APIE PULOMĄ

Pateikiama pagal I „Mahabharatos" knygą.

<...> *buvo pažadėjęs ištekinti ją už asuro Pulomano* <...>. Pasak puranų, pati Puloma — asuro dukra, demoniškosios pulomų (danavų atmainos) genties pramotė. Žr. 4 mito paaišk.

20. ŠYVA IR DIEVIŠKIEJI IŠMINČIAI ANT HIMAVATO

Puranuose šio mito, aiškinančio Šyvos falo kulto atsiradimą, pateikiamos kelios versijos. Mūsų aprašymo pagrindu paimta I „Brahmano purano" knygos versija. Pasak „Padmos purano" (VI kn.) versijos, Šyva iškastruojamas Brigaus prakeikimu. Šioje versijoje išminčiai sutapatinami su žymiausiais Septyniais išminčiais (žr. 66 ir paaišk.).

Lingamas — falo simbolis Šyvos kulte, dažniausiai trumpas cilindro pavidalo stulpas su apvalia viršūne. Šyvos garbinimas lingamo pavidalu Indijoje paplitęs nuo seniausios epochos iki šių dienų, ypač pietų krašte. Šis kultas (be abejo, kilęs prieš arijų atėjimą) buvo įtrauktas į induizmą, matyt, prieš pat mūsų eros pradžią.

Kokila — koilas, indiška gegutė. Indų poezijoje kokilos įvaizdis turi tokią pat reikšmę kaip ir lakštingala europiečių poezijoje.

21. UŠANO ŽYGDARBIS

Sakmė pateikiama pagal „Padmos purano" (V kn.) versiją.

<...> *kai gyviems padarams atimama gyvybė.* Čia Brihaspačio pamoksle išryškėja protestas prieš brahmanų kruvinus aukojimus, būdingus ankstyvojo budizmo ir džainizmo mokymams.

<...> *neteisingu Brihaspačio* <...> *mokymu.* Įsidėmėtina, kad indų filosofijoje kaip tik Brihaspačiui priskiriamas materialistinių pažiūrų plėtojimas; tačiau „Padmos purano" sakmėje Brihaspačio pamokslas traktuojamas kaip provokacija, jis tikriausiai atspindi budizmo mokymą (plg. 72).

Apsinuoginę, nusiskutę galvas <...>. Atsisakymas nešioti drabužius būdingas senovės digambarų sektai; nuskustos galvos — užuomina apie džainistų ir budistų vienuolius.

22. VIŠNAUS ĮSIKŪNIJIMAI

Mokymas apie avataras — įvairiais pavidalais dievo gelbėtojo Višnaus nužengimus žemėn, kurie įvyksta kas kartą, kai žemėje persipildo blogio taurė — visiškai išsiskleidžia tik vėlesnėje induistų religijoje. Tuo būdu višnuizmas asimiliuoja daugelį vietinių savarankiškų kultų ir mitologinių įvaizdžių, kai kuriuos itin senus greičiausiai zoomorfinių dievybių kultus (Žuvies, Vėžlio, Šerno), populiarius epo herojų paveikslus (Ramos, Parašuramos, Krišnos). Išsamų vėlyvajame induizme kanonizuotą dešimties Višnaus avatarų sąrašą žr. 75. Šernas, Žmogus-liūtas ir Liliputas — anksčiausiai už kitas į Višnaus mitologiją įtrauktos avataros čia iš esmės aprašytos pagal „Višnaus purano" tekstą, nors jų versijos aptinkamos jau ir „Mahabharatoje". Jos pateikiamos mitų „chronologijos" tvarka, priimta epe ir puranuose, pasak kurios, Balis yra Prahlados vaikaitis ir Hiranjakašipaus proanūkis. Iš tiesų Balis — pats seniausias iš visų šių įvaizdžių. Hiranjakašipus — vėlesnės kilmės veikėjas. Liliputo (Vamanos) avatara yra patį seniausia Višnaus mitologijoje (šis mitas minimas jau „Rigvedo-

je"). Daug vėlesnės kilmės yra Žmogus-liūtas (Narasimha) ir Šernas (Varaha). „Višnaus purano" tekste mitas apie Narasimhą yra aiškiai višnuistinio pobūdžio, mes pateikiame jį truputį sušvelnintą. Antrasis tvanas, su kuriuo susijęs mitas apie kosminį Šerną (ankstyvosiose vedų literatūros versijose tapatinamas ne su Višnumi, bet su Brahma), „Višnaus purane" siejamas su bėgančios kalpos, t. y. „Brahmos dienos", pradžia (žr. 75 ir paaišk.); mitas apie pirmąjį tvaną (žr. 9) „Višnaus purane" neaprašomas.

23. SAKMĖ APIE JAJATĮ

Pateikiama pagal I „Mahabharatos" knygą. Šios sakmės motyvai vėliau dažnai atsispindėdavo indų literatūroje.

<...> *pagarbiai apėjo jį iš kairės į dešinę* <...>. Apeiti apie ką nors pagal laikrodžio rodyklę (atsigręžus į jį dešine puse) senovės Indijoje buvo laikoma pagarbos pareiškimu.

Ašoka — ankštinių šeimos medis raudonais žiedais (Jonesia Asoka Roxb.).

Jajačio sūnūs — mitiniai šiaurės Indijos ir kitų svetimų šalių tautybių ir genčių pradininkai. Purūs, jadūs, druhjūs, turvasūs ir anūs „Rigvedoje"— arijų genčių pavadinimai; jos sudarė koaliciją, kuri pralaimėjo karą su baratų gentimi (žr. 57 mito paaišk.). *Jadavai*, pasak epo,— gentis, gyvenusi dabartinio Gudžarato teritorijoje; *javanamiais* senovės Indijoje buvo vadinami ateiviai iš Graikijos („jonėnai"), o vėliau — visos svetimos tautybės į vakarus ir į šiaurės vakarus nuo Indijos; *bodžiai* — tautybė, I tūkstantmetyje pr. m. e. gyvenusi dabartinės Maharaštros šiaurėje; *mlečiai* — senovės Indijoje — bendras pavadinimas visų genčių ir tautų, esančių už brahmanizmo sistemos, jos luominio susiskirstymo ir religinių institutų ribų (t. y. svetimšaliai „barbarai"). *Pauravai* toliau identifikuojami su kurų tautybe, kuri kartu su pančalais sukūrė pirmąsias šiaurės Indijos vėlyvosios vedinės epochos valstybes.

Amaravatis („Nemirtingųjų buveinė") yra į rytus nuo Meraus kalno, puranų kosmografijoje — Puškaradvinoje, pačiame tolimiausiame iš šešių žemynų, išsidėsčiusių apie Džambudvipą. Indros dangaus karalystės sostinė (žr. jo aprašymą 27 mite).

24. OKEANO PLAKIMAS

Įvairios šio garsaus mito versijos pateikiamos „Mahabharatoje", „Ramajanoje" ir kai kuriuose puranuose. Šiame aprašyme daugiausia naudotasi I „Mahabharatos" knygos versija, taip pat I „Višnaus purano" knyga (iš kurios iš dalies paimtas dievų sprendimo plakti okeaną motyvavimas). Įvairiuose šaltiniuose neaptinkame vienodo iš okeano išgautų lobių aprašymo, skiriasi jų kiekis ir išgavimo seka. „Mahabharatoje" išvardytos 9 brangenybės, „Višnaus purane"— 8, „Ramajanoje" ir „Padmos purane"— po 9, „Vajaus purane"— 12, „Matsjos purane"— 13. Mūsų aprašyme lobių išgavimo seka artimiausia „Mahabharatos" versijai — su kai kuriais nukrypimais pagal kitus šaltinius.

Amrita — mitinis „nemirtingumo gėrimas" (plg. graikiškąją *ambroziją*).

Mandara — mitologinėje epo ir puranų geografijoje šis kalnas yra Himalajuose į rytus nuo Meraus. Įvairiose „Mahabharatos" vietose apie jį kalbama kaip apie Višnaus, Šyvos arba deivės Umos buveinę. Tapatinama su Bagalpuro vietovėje esančiu Mandaragirio kalnu.

Jodžana — senovės Indijos ilgio matas, ≈16 km.

Vėžlių karalius — pasak „Mahabharatos" versijos, tai — kosminis vėžlys, padedantis dievams plakti okeaną; dar netapatinamas su Višnumi ir neįtraukiamas į jo avatarų skaičių,— tai padaroma vėliau.

<...> pasirodė <...> Mėnulis <...> — tai „Mahabharatos" versija. Mėnulio ryšys su amrita šiame mite atspindi mėnulio ir somos sąsają indų mitologijoje, bet lieka prieštaravimų su kitomis mėnulio — Somos — atsiradimo versijomis (žr. 11 ir paaišk.).

Lakšmė (kiti jos vardai — Šrė, Padma) — indų mitologijoje — laimės, grožio ir turtų deivė. Pasak kitų mito versijų, kuriant visatą, ji pasirodė plūduriuojanti pirmykščių vandenų paviršiuje ant išsiskleidusio lotoso žiedlapių (ji nuolat siejama su lotosu, kuris laikomas jos buveine ir su kuriuo ji tapatinama Padmos, Lotoso vardu); ji dar vadinama Brigaus arba Dakšos dukra. Vėlesnėje induistinėje mitologijoje nuolat vaizduojama kaip Višnaus žmona; bet kartkartėmis vadinama taip pat Surjos arba Brahmos žmona, arba pristatoma kaip viena iš dešimties Darmos žmonų ir meilės dievo Kamos motina. Kartais laimės deivė Lakšmė ir išminties deivė Sarasvatė viena kitai supriešinamos, laikomos varžovėmis — Brahmos žmonomis; dažniau Brahmos žmona vadinama deivė Savitrė.

Ramba. Pasak kai kurių versijų, visos apsarės atsiranda iš vandens plakant okeaną, nors minima ir kitokia jų kilmė (žr. 10 ir paaišk.). Apsarės dar laikomos Kašjapos žmonų Munės arba Kapilos dukromis (žr. 10 mito paaišk.). Gražiausioji iš apsarių Urvašė vadinama Brahmos dukra. „Vajaus purane" minimos dvi apsarių giminės —„pasaulietiškos" *(laukikės)* ir „dieviškosios" *(daivikės);* pastarosioms priklauso žymiosios apsarės, dievų siunčiamos suvilioti didžiųjų šventuolių — Menaka, Ramba ir kitos; o Urvašė vadinama Višnaus dukra, nepriklausančia nė vienai iš šių giminių. I „Višnaus purano" knygoje rašoma, kad, kuriant pasaulį, apsarės atsirado iš Brahmos kūno kartu su kitomis antgamtinėmis būtybėmis.

Sura — svaigaus gėrimo įsikūnijimas (žr. 4 ir paaišk.), puranuose vadinama dar Varūne ir laikoma okeano dievo Varūnos žmona arba dukra. Toliau tekste pateikiama išgalvota žodžių „asura" ir „sura" etimologija, būdinga mitologinei indų literatūrai.

Učaihšravas — baltas dangaus žirgas, indų mitologijoje — zoomorfinis saulės simbolis; nors kai kuriuose tekstuose jį pasiima Indra, bet toliau jis su Indra beveik nesiejamas; „Ramajanoje" minimas kaip saulės dievo Surjos žirgas.

Kaustuba — stebuklingas brangusis akmuo, indų mitologijoje vienas iš nuolatinių Višnaus arba Krišnos atributų.

Airavata, arba *Airavana,*— mitinis Indros dramblys, kuris laikomas dramblių protėviu ir „pasaulio dramblių"— dignagų, laikančių visatą,— vadovu (žr. 27 ir 40); lietaus debesio personifikacija.

Paridžata — dangaus medis; „Mahabharatos" į brangenybių skaičių neįtraukiamas.

Danvantaris („Judantis vingiais") — gydymo dievas, mitinis „Liurvedos", senosios Indijos medicinos sistemos, autorius.

Kalakuta, arba *halahala,*— mirtinas nuodas; pasak „Ramajanos" ir kai kurių kitų versijų, pasirodąs pačioje plakimo pradžioje.

Be išskaičiuotų brangenybių, puranuose dar minima taip pat stebuklinga pertekliaus karvė Surabė (pasak kitų versijų,— Dakšos duktė, karvių ir arklių pramotė, stebuklingosios karvės Nandinės motina — žr. 18); „Matsjos purane" dar minima balta vėduoklė, kurią pasiėmęs Varūna, ir auskarai, kuriuos pasiėmęs Indra ir atidavęs Aditei; vėlesnėse versijose brangenybių dar padaugėja.

Rahus — sutemų demonas (vedų literatūroje — Svarbanus), kometų ir meteorų protėvis, vaizduojamas kaip drakono galva; vėlesnėje literatūroje antropomorfizuojamas kaip ir kiti asurai (žr. 10). Senovės Indijos astronomijoje laikomas savarankiška planeta. Su kometa tapatinama jo uodega — Ketus, kartais ypač personifikuojama.

Diskas („čakra") — svaidomasis ginklas su aštriais kraštais; nuolatinis Višnaus atributas.

Nara, Darmos sūnus, epe nuolat siejamas su Narajana; abu laikomi Darmos ir Ahinsos („blogio vengimo" įsikūnijimas) sūnumis; dievai arba išminčiai; puranuose identifikuojami su Višnumi (žr. toliau; Narajana paplito kaip šio dievo vardas).

25. KADRU IR VINATOS GINČAS

Šis mitas apie paukščių suparnų ir gyvačių nagų kilmę aprašomas I „Mahabharatos" knygoje.

Arūna, arba *Arištanemis,*— aušros dievas, Saulės (Surjos) vežėjas, gyvenantis rytuose. Pasak kai kurių puranų versijų, jis — Kadru arba Danu sūnus. Arištanemio vardu vadinamas taip pat vienas iš Brahmos sūnų arba pats Kašjapa.

26. GARUDA

Pateikiama pagal I „Mahabharatos" knygą. Saulės paukštis Garuda, paukščių protėvis ir karalius — vienas iš populiariausių indų mitologijos vaizdinių. Įkūnija saulės prigimtį, kaip ir jo nuolatinės priešininkės gyvatės indų mitologijoje įkūnija vandens prigimtį. Gyvatės ir paukščio antagonizmo motyvas apskritai labai paplitęs Indijos mitologijoje, tautosakoje ir ikonografijoje. Garuda epe ir induizmo puranų mitologijoje nuolat siejamas su Višnumi, kuris dažnai vaizduojamas skrendantis dangumi raitas ant paukščio.

Mitas apie Garudą „Mahabharatoje" atspindi seniausią vedų mitą apie Indros erelį, parnešusį iš dangaus somą (žr. 4 mito paaišk.).

Gandamadanos kalnas — tapatinamas su Rudro—Himalajų kalnagūbriais Garvale (šiaurinės Hindukušo atšakos).

Valakiljai — piršto dydžio mitiniai išminčiai, kurių yra šešiasdešimt tūkstančių; puranuose vadinami šeštojo Brahmos sūnaus Krataus sūnumis.

Kuša — žolė aštriais kraštais (Poa cynosuroides), Indijoje laikoma šventa ir vartojama ritualiniais tikslais.

27. INDROS KARALYSTĖ

Indros karalystės aprašymas čia iš esmės paimtas iš „Mahabharatos" tekstų.

28. INDRA IR IŠMINČIŲ ŽMONOS

Čia pateikiamos sakmės apie Indros suviliojamas išminčių žmonas rodo šio paveikslo sumenkėjimą epo literatūroje, jos pateiktos pagal XIII „Mahabharatos" knygą (epizodo su Ahalja versija yra ir V knygoje).

Čandala — senovės Indijos žemiausia ir labiausiai niekinama kasta, apibūdinama kaip tėvo šudros ir motinos brahmanės palikuonys (t. y. iš draudžiamos santuokos). Buvo laikoma, kad bendravimas su čandalomis sutepąs aukštesniųjų kastų atstovus (žr. Nr. 58).

29. NARADA IR DAKŠOS SŪNŪS

Šis mitas pateikiamas pagal „Višnaus purano" I knygą. Jis pasikartoja taip pat ir daugelyje kitų puranų. Pasak „Vajaus purano" versijos, Dakša sūnus pagimdo anksčiau negu dukras, paskui ištekintas už Kašjapos ir kitų. „Brahmavaivartos purane" Narada sutrukdo daugintis palikuonims paties Brahmos, kuris jį ir prakeikia; savo ruožtu atsakydamas jį prakeikia ir Narada. „Brahmos purane", priešingai, Brahma užstoja Naradą, kurį Dakša prakeikimu nori pražudyti, ir sušvelnina Dakšos prakeikimą, todėl Narada vėl gimsta jau kaip Kašjapos ir vienos Dakšos dukros sūnus. Kašjapos sūnumi Narada vadinamas ir kai kuriuose kituose puranuose. Apskritai Narada indų mitologijoje vaizduojamas kaip išminčius, linkęs kurstyti ir kelti vaidus (plg. 45, 70).

Vina — styginis instrumentas, populiariausias senovės Indijoje; arfos arba liutnios atmaina.

30. DEIVĖ SAVITRĖ

Mitas apie Savitrės sukūrimą ir kaip Brahmai atsirado penkios galvos pateikiamas pagal „Matsjos purano" III knygą; jis iš dalies dubliuoja mitą apie Tilotamą (žr. 33). Indų mitologijoje ir ikonografijoje Brahma dažnai vaizduojamas su keturiomis galvomis; kai kuriuose tekstuose minima, kad penktos galvos jis neteko nubaustas Šyvos už išpuikimą; kai kada Brahmos galvos tapatinamos su keturiomis vedomis. Sakmė apie Savitrės ir Brahmos kivirčą randama „Skandos purane".

Savitrė — iš pradžių tai labai šventu laikomo garsiojo himno dievui Savitarui III „Rigvedos" knygos pavadinimas (kiekvieną rytą juo kreipiasi į Saulę (Savitarą) tikratikis induistas). Deivė Savitrė kartais laikoma Savitaro dukra (kitas mergelės Surjos vardas), kartais — minėtojo himno personifikacija, ir tada ji taip pat vadinama Gajatre (kitas to paties himno pavadinimas), arba, kaip pateiktoje sakmėje, Gajatrė yra savarankiškas mitologinis personažas. Kartais Savitrė vadinama Dakšos dukra ir Darmos žmona.

Amžinasis (Svajambus) — epe — nuolatinis Brahmos, kaip dievo kūrėjo, egzistuojančio be pradžios, niekieno nesukurto, epitetas.

31. SAKMĖ APIE ČJAVANĄ

Pateikiama iš esmės pagal III „Mahabharatos" knygos versiją, senesnę versiją randame „Šatapatos brahmane" (IV kn.). Mitas apie Čjavaną, kuriam Ašvinai sugrąžino jaunystę, minimas jau „Rigvedoje" (I kn.).

Šarjačio gentyje prasidėjo vaidai <...>. Tokia yra „Šatapatos brahmano" versija, taip pat šio mito aprašymas „Džaiminijos brahmane" (III kn.). „Mahabharatoje" Čjavana Šarjačio kariuomenei pasiunčia vidurių užkietėjimą ir šlapimo susilaikymą.

<...> *jis davė jai ženklą* <...>. Ši detalė paimta iš „Džaiminijos brahmano" versijos. „Šatapatos brahmane" apie Ašvinų ir Čjavanos pasinėrimą į ežerą visai neužsimenama.

O Čjavana <...> *sukūrė* <...> *pabaisą* <...>. Pasak „Džaiminijos brahmano", pabaisą sukuria aiškiaregiai rišiai kovodami su priešais. „Mahabharatoje" ypač pabrėžiamas Čjavanos pranašumas prieš Indrą, kuris nusižeminęs maldauja išminčių pasigailėjimo. „Šatapatos brahmane" Čjavanos ir Indros kovos epizodo visiškai nėra; Čjavana nurodo Ašvinams, kaip jie gražiuoju gali palenkti dievus pripažinti jų teisę į aukojamos somos dalį.

32. SAULĖS GIMINĖS KARALIAI

Čia pateikiamos sakmės apie įžymiuosius Saulės dinastijos karalius yra iš IV „Višnaus purano" knygos.

Šravastis — senovės miestas, matyt, buvęs ne prie Gango (kaip teigiama tekste), o prie vieno iš jo intakų — Gagros, labiau į šiaurės rytus nuo šiuolaikinio Laknaus. Šis miestas, į kurį iš Ajodjos buvo perkelta Košalos sostinė, buvo viena iš pirmųjų budizmo skleidimo centrų.

Utanka — legendinis išminčius, minimas „Mahabharatoje"; sakmė apie jo nesantaiką su Dundumi,— tikriausiai vulkano personifikacija,— paviršutiniškai minima „Višnaus purane", bet išsamiai neaprašoma.

Bahuda — upė, tapatinama su dabartine Rapte, Gango intaku.

Mandataras — tai vardas, reiškiantis „Dievobaimingojo sūnus"; tekste sukuriamas iš ankstesnės Indros frazės neišverčiamu žodžių žaismu.

33. SAKMĖ APIE SUNDĄ IR UPASUNDĄ

Pateikiama pagal I „Mahabharatos" knygą. Tai — viena iš seniausių mito apie demoną, pasiaukojimu pasiekusį pergalę prieš dievus ir įgijusį pasaulio valdžią, versijų (plg. mito apie Ravaną aprašymą 34).

Vindja — neaukštų kalnų virtinė, skirianti Šiaurės Indiją nuo Dekano. Žr. toliau 60.

Dukart gimę — aukštesniųjų varnų—luomų atstovai, suprantantys aukštesniąją išmintį.

Višvakarmanas („Visa ko kūrėjas") — iš pradžių dievo kūrėjo epitetas, povedinėje mitologijoje — perima dieviškojo meistro ir architekto Tvaštaro funkcijas (žr. anksčiau 17 paaišk.). Kartais vadinamas Brahmos sūnumi, kartais — dievo Prabasos iš Vasų grupės sūnumi (žr. 11), taip pat Darmos vaikaičiu.

Tilotama — „Tobuliausia visomis savo kūno dalelėmis". „Harivanše" (XIX „Mahabharatos" kn.) minima tarp apsarių, Kašjapos ir Munės dukrų (žr. paaišk. 10 ir 24). Dievų kovos su pavojingu jiems demonų ir žmonių pasiaukojimu, stengiantis šventuolius suvilioti apsarių grožiu, motyvas — vienas iš labiausiai paplitusių epo mitologijoje (plg. 15 — apie nesėkmingą mėginimą suvilioti Višvarupą — ir 50).

Keturi Šyvos veidai kartais minimi epe; sakoma, kad pietinis jo veidas pražūtingas į jį žvelgiančiam. Tačiau dažniau epe keturveidžiu vadinamas Brahma (žr. 30 mito paaišk.), kartais taip pat Višnus.

Tūkstantaakis (Sahasrakša) — vienas iš epe paplitusių Indros epitetų. Kituose tekstuose „tūkstantis akių" ant Indros kūno aiškinama kaip tūkstantis gėdingų ženklų, atsiradusių kaip Gautamos bausmė už Ahaljos suviliojimą (žr. 28).

34. PULASTJOS PALIKUONYS

Čia pateikiamo mito turinys iš esmės paimtas iš VII „Ramajanos" knygos, kurioje atskleidžiama ir visa Kuberos ir rakšų genealogija.

Kubera, taip pat vadinamas Vaišravana, t. y. Višravano sūnus. Karalių karalius (Radžaradža); palyginti vėlai į panteoną įtrauktas paveikslas. „Mahabharatoje" Ilavila — ne senelė, o Kuberos motina. Kai kuriuose epo tekstuose Kubera — Pulastjos sūnus, pagimdytas karvės, Višravas — jo jaunesnysis brolis, Ravana su broliais — jo brolvaikiai.

Vėlesnėje induistų mitologijoje Kubera iš dalies praranda savo dieviškąją prigimtį (žr. taip pat 40).

Jakšiai — indų mitologijoje — antgamtinės būtybės, matyt, tikrai savo kilme glaudžiai susijusios su rakšais. Tekstuose jakšiai figūruoja kaip demoniški, pragaištingi padarai, bet, skirtingai nuo rakšų, epo literatūroje ir vėliau jie, dažniau minimi palankiai kaip Kuberos lobius saugančios kalnų dvasios, kaip nuostabaus pavidalo pusdieviai. Kartais jakšiai identifikuojami su guhjakais (kita kalnų dvasių atmaina).

Lanka — mitinės salos Pietų okeane ir joje įsikūrusio miesto pavadinimas. Vėliau reiškia Ceiloną (Šri Lanką), bet seniausioje epochoje šiuo vardu, matyt, buvo vadinama kita sala; kai kurie tyrinėtojai čia įžvelgia fantastinį senovės indų Madagaskaro vaizdinį.

Rakšai. Pradedant „Rigveda" tai — viena iš pagrindinių indų mitologijos demonų klasių. Vėlyvojo vedų periodo literatūroje skiriamos trys demonų klasės — asurai, rakšai ir pišačiai,— jie supriešinami su atitinkamai trimis teigiamo charakterio būtybių klasėmis — dievais, žmonėmis ir protėviais. Vedose rakšai vaizduojami kaip nakties piktosios dvasios, vilkolakiai, pasirodantys įvairių piktų žvėrių arba paukščių pavidalu; „Atarvavedoje" jie jau dažniau įgauna baisių, gąsdinančių žmonių pavidalą — trigalviai, keturgalviai su ragais ant rankų ir pan. Vėliau rakšai — milžinai žmogėdros, gyvenantys miškuose ir trukdantys šventųjų atsiskyrėlių apeigas. „Ramajanoje", iš kurios paimti šio aprašymo apie rakšus epizodai, jų paveikslai jau praranda grynai mitologinį pobūdį, ir juose galima įžvelgti kažkokios realios tautos bruožų, galbūt Pietų Indijos aborigenų tautelių, kurios seniausioj epochoj priešinosi arijų ekspansijai. Epe rakšų kilmė aiškinama įvairiai: kartais jų ir jakšių protėviu laikomas Pulastja, viena rakšų atmaina — nairitai — kildinami iš kraupios dievybės Niritės — Griovimo. Pagal „Ramajanos" VII knygą čia pateiktas mitas, kad rakšus sukūręs Brahma kaip pirmapradžių vandenų saugotojus (taip pat kaip ir jakšius); pavadinimas etimologiškai susijęs su žodžiu „rakšas", kuris kildinamas iš „rakš"—„ginti", „saugoti" (žalingi padarai, kurių reikia saugotis — tai jau kitas aiškinimas). Kiti rakšų pavadinimai — jatudanai („burtininkai"), nišičarai („klajojantys naktį").

Dašagriva — paraidžiui „Dešimt kaklų".

Kailasa — Himalajų kalnas, esantis į šiaurę nuo Manaso ežero; indų mitologijoje — Šyvos ir Kuberos rezidencija.

Kinarai — mitinės būtybės, dangaus muzikantai, jie asocijuojasi su gandarvais; kartais vaizduojami kaip žmonės su arklių galvomis, kartais — kaip graikų kentaurai (žr. 10 mito paaišk.).

35. RAVANOS APSILANKYMAS PAS ŠYVĄ

Pateikiamas pagal IV „Padmos purano" knygą.

Vaidjanata — garsi Šyvos falo kulto šventovė Pietų Indijoje.

Kusrus — matyt, nedidelė Pietų Indijos upė, kurią identifikuoti šiuo metu neįmanoma.

36. VARŪNOS IR UTATJOS RUNGTYNIAVIMAS

Pateikiama pagal XIII „Mahabharatos" knygą. Mitas šiek tiek dubliuoja sakmę apie Agastjos žygdarbius (žr. 60). Turbūt jis atspindi realų Sarasvatės upės nusekimo faktą istorinėje epochoje (žr. 12 mito paaišk.).

37. SAKMĖ APIE RURŲ

Pateikiama pagal „Mahabharatos" I knygą. Vardas Rurus reiškia „Elnias". Puranuose minimas kaip vieno iš nežymių Višvadevų grupės dievybių vardas.

Menaka — garsėjanti savo grožiu apsarė, Šakuntalos motina (žr. 57). Puranuose ir epe vadinama Brahmos dukra ir Himavato žmona.

Dunduba — nenuodinga vandenų gyvatė.

38. DIEVIŠKŲJŲ BEŽDŽIONIŲ GIMIMAS

Pateikiama pagal VII „Ramajanos" knygą.

Sugriva — paraidžiui „Gražusis kaklas"; vienas iš svarbiausių sakmės apie Ramą personažų.

39. HANUMANO VAIKYSTĖ

Pateikiama pagal VII „Ramajanos" knygą.

Hanumanas — tiksliau šis vardas reiškia „Turintis (didelius) žandikaulius". Hanumano, vieno iš pagrindinių „Ramajanos" herojų, paveikslas siejamas su beždžionių dievybės kultu, paplitusiu liaudyje nuo seniausių laikų iki mūsų dienų.

40. PASAULIO SAUGOTOJAI

Pasaulio saugotojai (lokapalai) — epo mitologijoje atsiradusi sąvoka, reiškianti aštuonias (iš pradžių keturias) dievybes, panteono hierarchijoje esančias viena pakopa žemiau už tris aukščiausius dievus — Brahmą, Višnų ir Šyvą. Ankstyvuosiuose epo tekstuose randame keturis pasaulio globėjus: Indrą, Jamą, Varūną ir Agnį arba Indrą, Somą, Varūną ir Jamą, t. y. senuosius vedų dievus, epo periode trijų aukščiausiųjų dievų nustumtus į antrą vietą ir jau priklausomus, bet dar užimančius vis dėlto pakankamai aukštą padėtį. Kiekvienam valdyti paskiriama viena iš pasaulio šalių; jų paskirstymas įvairiuose tekstuose truputį skiriasi, nors Varūna paprastai asocijuojasi su vakarais, Jama — su pietumis. Kubera panteone atsiranda palyginti vėlai, ir jo, kaip šiaurės globėjo, vieta iš pradžių priklausė Somai (arba Indrai; rytų globėju tada paskiriamas Agnis). Mūsų aprašytas galutinis valdžios sferų pasidalijimas, kai atsiranda keturi tarpiniai lokapalai, užfiksuotas jau puranuose.

Dignagai, arba *dinagai* („pasaulio šalių drambliai"),— kosminiai drambliai, senovės indų supratimu, iš keturių (arba aštuonių) šalių laikantys žemę. Dramblių vardai įvairiuose tekstuose skiriasi; mes pasirinkome labiausiai epo mitologijoje paplitusius pavadinimus.

Sidai („tobulieji, šventieji") — epo mitologijoje — antgamtiškos būtybės, oro erdvėse, padangėse, gyvenantys pusdieviai; laikomi nemirtingais iki mahajugos pabaigos (žr. 75), t. y. iki visatos žuvimo; panašaus pobūdžio kaip krikščioniškosios mitologijos angelai.

Radžasuja — iškilmingos aukojimo apeigos, atliekamos karaliui žengiant į sostą.

Pitriloka („Protėvių pasaulis") jau brahmanuose atskiriama nuo *Devalokos* („Dievų pasaulio").

Šarbara, arba *Šabala* („Dėmėtasis", kai kurių tyrinėtojų siejamas su antikos mitologijos Cerberio vardu (graikų Kerberos). Kai ku-

riuose tekstuose — tai tik vieno iš šunų vardas, o kitas vadinamas Udumbala („Juoduoju").

Rasatala — epo kosmografijoje — žemiausioji visatos sfera, esanti po septyniais požeminiais Patalos pasauliais. Puranų Jamos karalystėje yra daugybė pragarų („paraka"), kiekvienai nuodėmei — atskiras pragaras ir skirtingos bausmės. Apie Jamos karalystę žr. 45.

Vaitaranė — mitinė upė, tekanti tarp žemės ir požeminio mirusiųjų pasaulio, indų mitologijos Stiksas.

Sidė — Varūnos žmona, meno ir burtų įsikūnijimas.

Makarai, timingalai — mitinės jūrų pabaisos.

Vidjadarai („vedliai") — kalnų ir miškų dvasios, asocijuojamos su Kubera ir Šyva; indų mitologinėje literatūroje atsiranda palyginti vėlai. Jų vaidmuo padidėja klasikiniame periode. Savo mitologiniu pobūdžiu vidjadarai labiausiai primena Europos mitologijos elfus.

Uma, Himavato dukra (kiti vardai: Parvatė, Gaurė, Durga, Devė ir kt.) laikoma antrąja Šyvos žmona, kurioje atgimė buvusioji Satė (žr. 3). Apie Šyvos ir Umos vedybas žr. 66.

41. SAKMĖ APIE AURVĄ

Pateikiama pagal I „Mahabharatos" knygą. Vėlesnėje mitologijoje Aurva — Čjavanos sūnus (žr. 31) ir Brigaus vaikaitis.

Vadavamuka („Kumelės nasrai") — indų (taip pat budistų) kosmografijoje paplitęs vaizdinys apie ugnimi žioruojantį įėjimą į požemio pasaulį okeano dugne, netoli Pietų ašigalio.

42. SAKMĖ APIE KARALIŲ MARUTĄ

Pateikiama pagal XIX „Mahabharatos" knygą. Sakmė apie garsiąsias Marutos aukojimo apeigas minima taip pat „Ramajanoje" ir — ne vieną kartą — puranuose (žr. 44). Saulės dinastijos karalius Maruta pagal indų tradicijas buvo laikomas „Čakravartinu" (žr. 57).

<...> *pagerbk didįjį Šyvą, pavadindamas jį daugybe vardų* <...>. Jau ir taip didelis epe Šyvos vardų sąrašas vėlyvesniame induizmo laikotarpyje dar labiau padidėja. Daugybės jo vardų išvardijimas tampa šyvaistinio ritualo dalimi, šis aktas įgyja labai didelę reikšmę. *Šarva* — vedų literatūroje vardas niūrios dievybės, kartais vadinamos Rudros sūnumi; vėliau identifikuojamas su Šyva; *Šankara* („Geradarys") — Rudros epitetas, vartotas jau vėlyvųjų vedų literatūroje, ypač išplitęs induistiniu periodu; *Pašupatis* („Gyvulių valdovas"), *Mahadeva* („Didysis dievas"), *Hara* („Griovėjas"), *Išana* („Valdovas") — Rudros — Šyvos epitetai pradedant vedų literatūra.

43. RAKŠŲ ĮSIVERŽIMAS Į ŠIAURĘ

Ši ir kitos po jos pateiktos sakmės (44—51) skirtos mitinei rakšų karaliaus Ravanos užkariavimų istorijai, atpasakojamos pagal VII „Ramajanos" knygą.

Nandinas („Laimingasis") — Šyvos tarno vardas ir taip pat mitologinio baltojo jaučio, ant kurio jodinėja Šyva, pavadinimas.

44. RAVANOS KARAS SU KŠATRIJAIS

Anaranja — pagal „Ramajanos" genealogiją — pirmojo Ajodjos (dabartinis Aūdas) karaliaus Ikšvakaus penktosios kartos palikuonis; Trišankaus senelis (žr. 50).

<...> *Ajodjos karalius Rama* <...>. Čia minimi įvykiai sudarė senovės Indijos epo „Ramajanos" turinio pagrindą (žr. mūsų literatūrinį aprašymą knygoje **«Три великих сказания древней Индии».— М., 1978)**.

45. RAKŠŲ ĮSIVERŽIMAS Į JAMOS KARALYSTĘ

Jamos karalystė čia aprašoma remiantis epo šaltiniais.

Laikas (Kala) — epe nuolat asocijuojasi su Jama, bet laikomas aukštesniu už jį, kaip Jama — už Mirtį.

Teisingumo karalius (Darmaradža) — epe — nuolatinis Jamos epitetas.

Mirtis (Mritju) — epe kartais tapatinama su Jama, kartais laikoma atskira, Jamai pavaldžia dievybe (originale, skirtingai negu mūsų vertime,— vyr. g., neidentiška Mirčiai — mot. g., figūruojančiai mite apie Brahmos pyktį „Mahabharatoje"; žr. 7 ir paaišk.).

Kinšuka — medis su gražiais raudonais žiedais, dažnai minimas indų poezijoje (Butea frondosa).

Pašupata —„Žvėrių valdovo Pašupačio (Šyvos epitetas) pašventinta"; mitinis ginklas, Šyvos strėlė.

Vėzdas („danda") — baudžiančioji Jamos lazda, sukelianti baimę ir palaikanti žmonių dorą, kartais personifikuojama kaip Jamos pavidalas.

46. RAVANA VARŪNOS KARALYSTĖJE

Prahasta, arba *Prabasa,*— Varūnos patarėjas „Ramajanoje", kituose tekstuose vadinamas Sunaba.

47. RAVANA POŽEMIO PASAULYJE IR DANGUJE

Ravanos susitikimo su asurų karaliumi Baliu aprašymas (žr. 22) „Ramajanos" VII knygoje — gana vėlyvo laikotarpio višnuistinio mito pavyzdys. Sargo prie Balio durų, kaip vieno iš Višnaus įsikūnijimų, mistinis sutapatinimas būdingas vėlesnėms induistinėms legendoms. Žr. toliau, 70 mitą, kur Balis vėl pasirodo scenoje, besikaujantis su dievais, tai — aiškus nenuoseklumas.

Čaranai („keliauninkai") — mitiniai padangių dainiai ir pasakotojai, asocijuojami su sidais (žr. 40 mito paaišk.).

48. MOTERŲ PAGROBIMAS

Madus — rakšas. Pasak „Višnaus purano" I knygos, jo buveinės vietoje jaunesnysis Ramos brolis Šatrugna pastatė Maturos miestą.

Maljavanas — rakšų vadas, vyresnysis Sumalino brolis (žr. 34).

Kadamba — medis su kvapiais oranžiniais žiedais (Nauciea Cadamba). Dažnai minimas indų poezijoje. *Mandara* — koralų medžio žiedai (Erythrina Indica).

49. RAVANOS KOVA SU INDRA

Džajanta — Indros sūnus, labai retai epe minimas blankus personažas.

Matalis — Indros vežėjas, minimas daugelyje sakmių. V „Mahab-

haratos" knygoje pateikiama sakmė apie Matalio klajones po pasaulį su išminčiumi Narada ieškant jaunikio gražiajai Matalio dukrai Gunakešai.

50. RAVANOS KOVA SU HAIHAJŲ KARALIUMI

Haihajai — senovės indų epe — gentis, gyvenusi prie Narmados upės vidupio, šiauriau Vindjos kalnų.

Datatrėja — epe — didysis šventuolis Atrio sūnus, kai kuriuose tekstuose — Višnaus įsikūnijimas.

Mahišmatis — haihajų sostinė, tapatinama su Čuli Mahešvaro miestu prie Narmados upės.

Šala — vertinga tropinio medžio rūšis (Vatica Robusta).

<...> *iš dangaus* <...> *pasipylė gėlių lietus.* Tradicinis indų epo poezijos motyvas — dangiškas herojaus apdovanojimas.

<...> *pasiūlė jam medaus gėrimo, karvę ir vandens kojoms apiplauti* <...>. Pradedant vedų epocha, tradicinės brahmanų sąvaduose numatytos ritualinės svečių sutikimo apeigos.

51. RAVANOS KOVA SU KIŠKINDŲ KARALIUMI

Valmikis — legendinis „Ramajanos" epo autorius, pasak indų padavimų, „pirmasis poetas".

52. SAKMĖ APIE KARALIŲ VENĄ IR JO SŪNŲ PRITŲ

Pateikiama pagal „Višnaus purano" I knygą. Apie Druvą žr. 11 mito paaišk. Mitas, matyt, vėlyvos kilmės, nors Pritaus paveikslas turi daug labai seno mitologinio kultūrinio herojaus paveikslo bruožų.

Aukojimo dievas (Jadžniapuruša) — tiksliau „Aukojimo dvasia", Višnaus epitetas, kuris, pradedant povedine epocha, ypač asocijuojasi arba net sutapatinamas su aukojimu.

Nišada — mitinis nišadų, kalnų medžiotojų ir žvėrių genties, esančios primityvioje istorinio vystymosi stadijoje, kalbančios mundų grupės kalba (austroazinių kalbų šeima), protėvis; nišados kartais tapatinami su dabartiniais bhilais. Nišadomis kartais vadindavo įvairių nekastinių etninių grupių atstovus, parijus. Nišados vardo siejimas su veiksmažodžiu „nišad" („sėstis") — būdingas klaidingos etimologijos pavyzdys, labai paplitęs senovės Indijos ritualinėje mitologinėje literatūroje vaizdavimo būdas.

Suta ir *Magada* — čia mitinių pasakotojų — dainių ir bardų — protėvių vardai, senovės Indijoje vadinamų sutomis ir magadomis ir priklausančių ypatingai kastai. *Suta* („vežėjas") senovėje lydėdavo karalių į mūšius ir paskui apdainuodavo jo žygdarbius. *Magada,* t. y. „magadietis", Magados (šalies, buvusios dabartinio Biharo teritorijoje) gyventojas, taip pat reiškia profesionalių dainių ir pasakotojų kastos atstovą, tradiciškai apibūdinamą kaip tėvo kšatrijo ir motinos iš vaišjų varnos palikuonį.

Jis pakvietė Manų <...>. „Višnaus purane" Manumi vadinamas Brahmos sūnus, skirtingai nuo Manaus, Vivasvato sūnaus, bet jis taip pat laikomas žmonijos protėviu. Jam šiame mitiniame rituale skiriamas veršiuko vaidmuo reiškia magišką palikuonių dauginimąsi; kiti apeigos variantai aprašomi „Matsijos purane" ir kai kuriuose kituose tekstuose.

Pritaus dukra — žodžio „pritivė" („žemė") siejimas su Pritaus vardu — dar vienas klaidingos etimologijos pavyzdys (žr. anksčiau).

53. SAKMĖ APIE PRAČETASUS

Pateikiama pagal „Višnaus purano" I knygą.

Dakša — Pračetasų sūnus, skiriamas nuo Dakšos, Brahmos sūnaus. Šioje „Višnaus purano" teksto vietoje aiškinama, kad kiekviename pasaulio periode („mahajugoje" arba „manvantaroje"— žr. 75 mito paaišk.) dievai, išminčiai ir kiti mitologiniai personažai vėl atgimsta naujais pavidalais. Taip paaiškinami šių personažų genealogijos nevienodumai, būdingi epo ir puranų tekstams. Toliau sūnų pagimdymas, kad būtų pripildytas pasaulis (žr. 29), priskiriamas būtent Dakšai, Pračetasų sūnui.

54. SAKMĖ APIE DŽAMADAGNIO SŪNŲ PARAŠURAMĄ

Pateikdami šią žinomą sakmę, paėmėme dvi versijas — iš III „Mahabharatos" knygos ir iš „Višnaus purano" knygos. Pasakojimas apie Džamadagnio gimimą paimtas iš „Višnaus purano".

Gadis nenorėjo atiduoti savo vienintelės dukros <...> *atsiskyrėliui* <...>. Tai — iš „Višnaus purano". „Mahabharatoje" Gadis pasiryžęs su džiaugsmu išleisti savo dukrą už Ričikos be jokios išpirkos, ir šis pats siūlo įsigyti stebuklinguosius Varūnos žirgus. Purano karaliaus elgesys labiau pagrįstas ir įtikinamas ir atspindi paplitusį tautosakos motyvą apie sunkų arba neįveikiamą uždavinį pretendentui į dukros ranką.

<...> *Ričika paruošė* <...> *pašventintą valgį* <...>. „Mahabharatoje" šį valgį Satjavatei ir jos motinai ruošia Brigus, Ričikos protėvis.

<...> *Satjavatė pagimdė sūnų* <...>. Plg. 59, kur, pasak „Ramajanos", Ričika turi visai kitokius palikuonis.

55. SAKMĖ APIE IŠMINČIŲ, PANORĖJUSĮ TURĖTI PALIKUONIŲ

Pateikiama pagal IV „Višnaus purano" kn.

Rūmų moterų pusė (antahpura) — ginekėja, karaliaus žmonų ir sugulovių menės rūmuose, į kurias nebuvo įleidžiami pašaliniai asmenys; tačiau senovės Indijos antahpura, matyt, nebuvo taip griežtai izoliuota kaip viduramžių musulmonų haremai.

Aukščiausioji Dvasia (Paramatman) — čia tas pat kaip Brahmanas, Pasaulio dvasia, indiškųjų idealistinių sistemų Absoliutas. Aukščiausiosios Dvasios stebėjimas, meditacija,— geriausia induizmo, ypač jogų mokslo, priemonė visiškam išsigelbėjimui pasiekti (žr. toliau).

Išsivadavimas iš atgimimų (mokša) — pasak religinio induizmo mokymo, aukščiausias žmogaus egzistavimo tikslas yra susiliejimas su Pasaulio dvasia, Brahmanu, pasiekiant amžinąją palaimą.

56. INDRA IR ŠVENTIEJI ASKETAI

Čia pateikti mitai, kuriuose atsispindi būdingiausias dievų kovos prieš mirtingųjų pasiaukojimą motyvas, yra paimti iš „Mahabharatos". Sakmė apie Bangasvaną paimta iš XIII, sakmė apie Javakrį iš III „Mahabharatos" knygos. Pasakojimu apie Kanjakubdžos (dabart. Kanaudžas palei Gango vidupį) karaliaus Višvamitros pasiaukojimą pradedamas didelis sakmių ciklas, susijęs su šiuo populiariu epo mitologijos personažu (I „Mahabharatos" kn.). Sakmės versija apie Višva-

mitros varžymąsi su Vasišta dėl stebuklingos karvės yra I „Ramajanos" knygoje (žr. mūsų aprašymą kn. «Три великих сказания древней Индии», p. 32—36).

Nandinė — taip vadinama stebuklingoji Vasištos karvė „Mahabharatos" versijoje; „Ramajanos" versijoje ji vadinama Šabala.

Malinė — senovinis Čukos upės, tekančios istorinės Aūdo apylinkės teritorija, pavadinimas.

Kanva iš Angiro giminės — legendinis išminčius, minimas dar „Rigvedoje".

57. SAKMĖ APIE ŠAKUNTALĄ

Pateikiama pagal I „Mahabharatos" knygą. Kita šios sakmės versija yra III „Padmos purano" knygoje ir manoma, kad būtent ji buvo garsiosios Kalidasos dramos, kurios turinys gerokai skiriasi nuo epo sakmės, pirmykštis šaltinis; nesant tikros „Padmos purano" parašymo datos, galima spėti ir apie grįžtamąją dramos įtaką puranų versijai.

<...> norėjo <...> vesti Šakuntalą gandarvų papročiu <...>. Santuoka gandarvų papročiu — viena iš aštuonių brahmanų religijos įteisintų santuokų rūšių; ji vyksta be tėvų sutikimo ir be vestuvių apeigų, tik abipusiu jaunikio ir nuotakos susitarimu. „Mahabharatos" tekste išvardijamos ir kitos septynios santuokų rūšys: santuoka brahmanų papročiu, kai nuotaka jaunikiui atiduodama su nustatytu kraičiu ir su visomis apeigomis; dieviškoji santuoka, kai aukojantis dievams auką ištekina savo dukrą už apeigas atliekančio žynio; santuoka pagal aiškiaregių papročius (riši), kai nuotakos tėvas ima iš jaunikio išpirką, gaudamas vieną arba dvi poras karvių; Pradžapačio palaiminta santuoka — dukros ištekinimas ir be kraičio, ir be išpirkos; santuoka asurų papročiu — sumokant išpirką už nuotaką jos tėvui arba giminėms; santuoka rakšų papročiu — pagrobiant nuotaką ginkluoto susirėmimo metu bei sumušant jos giminaičius; santuoka pišačdų papročiu — pati žemiausia rūšis ir, matyt, smerkiama, kai mergina paimama mieganti arba apsvaigusi.

Hastinapuras — senovės miestas prie Gango aukštupio, į pietryčius nuo dabartinio Delio, legendinė Kauravų sostinė „Mahabharatoje"; archeologų duomenimis, buvusi nuo XI iki IX a. pr. m. e.

Barata — vardas mitinio pradininko Baratų giminės (tas pat kaip Pauravai, Kauravai arba Mėnulio dinastija pagal legendinę karališkųjų epo herojų genealogiją), iš kurios vėliau kilo visos šalies pavadinimas (Indija — Baratavarša, Baratų šalis, t. y. Barato palikuonių). Istoriškai baratai — senovės arijų genties, minimos dar „Rigvedoje" (žr. 23 mito paaišk.), pavadinimas. Tikriausiai vedų gentys, kurių pavadinimai atsispindėjo epo mitinių Mėnulio dinastijos karalių varduose, įėjo į tą etninį konglomeratą, tapusį šiaurės Indijos tautų, sukūrusių pirmąsias I tūkstantmečio pr. m. e. valstybes, pagrindu.

Čakravartinas (paraidžiui „sukantis ratą") — senovės Indijos karaliaus, valdančio „visa žemę"— nuo jūros iki jūros,— titulas. Pagal indų tradiciją, Barata, Dušjantos ir Šakuntalos sūnus,— pirmasis iš dvylikos „čakravartinų", valdžiusių šalį.

58. SAKMĖ APIE KARALIŲ, PAVIRTUSĮ ČANDALA

Pateikiama pagal „Ramajanos" I knygą. Tos pačios sakmės versija yra ir IV „Višnaus purano" knygoje. Puranuose šios sakmės herojus vadinamas taip pat Satjavrata ir vaizduojamas kaip ydingas ir pasilei-

dęs karalaitis, tėvo išvytas iš karalystės. Trišankaus vardas „Višnaus purano" komentatoriaus traktuojamas kaip pravardė „Padaręs tris nuodėmes", būtent: sugundęs svetimą žmoną tuo sukeldamas jos tėvo pyktį; užmušęs savo globėjo Vasištos karvę badmečiu; vartojęs maistui nešventintą mėsą. Už šias nuodėmes, pasak puranų jis ir buvo pasmerktas tapti pariju. Už tai, kad badmečiu jis pristatydavo maisto Višvamitros žmonai ir vaikams, pelnė jo malonę.

Muštikos, arba *dombos,*— viena iš žemiausių senovės ir viduramžių Indijos kastų, klajojantys dainiai ir juokdariai, kaip manoma — šiuolaikinių čigonų protėviai.

<...> Trišankus pasiliko visam laikui tarp pietų dangaus žvaigždynų. Indų mitologijoje Trišankus tapatinamas su Pietų Kryžiaus žvaigždynu.

59. SAKMĖ APIE ŠUNAHŠEPĄ

Vienas seniausių indų literatūros mitų, kuriame atsispindi labai svarbus senovės visuomenės gyvenimo momentas — nebeaukoti žmonių. Anksčiausiai paminėtas „Aitarėjos brahmano" VII knygoje, kurios versija tapo mūsų aprašymo pagrindu. Kita versija yra I „Ramajanos" knygoje; sakmės herojus dažnai minimas daugelyje indų literatūros šaltinių, pradedant „Rigveda" ir baigiant puranais.

Tėvas, išvydęs sūnaus veidą <...>. Toliau Narados monologas, paimtas iš „Aitarėjos brahmano" (originalas eiliuotas), išreiškia vedų epochai būdingą pasaulėžiūrą ir yra dažnai cituojamas vėlesnėje literatūroje.

Varūna <...> nubaudė karalių Hariščandrą — pasiuntė jam vandenligę. Vedose vandenligė — įprasta Varūnos bausmė, kuria jis baudžia pažeidusius jo įsakymus. „Ramajanoje" šio motyvo nėra.

<...> Rohita sutiko <...> brahmaną <...> Ričiką <...>. Ričika — Šunahšepos tėvo vardas „Ramajanos" versijoje, „Aitarėjos brahmane" jis vadinamas Adžigarta („Badaujantis"). „Ramajanoje" išvis nėra Hariščandros įžado ir karaliaus sūnaus pakeitimo brahmano sūnumi motyvo. Epe Šunahšepą paaukoti nori Ajodjos karalius Ambariša, žynio patartas, vietoj Indros pavogto prieš apeigas aukojamo gyvulio.

Šunahpuča, Šunahšepa ir *Šunolangula* — visi trys brahmano sūnų vardai vedų versijoje reiškia „Šuns uodega".

<...> Šunahšepa <...> pamatė <...> savo giminaitį <...> Višvamitrą <...>. „Ramajanoje" ir „Bagavatos purane" Višvamitra yra Šunahšepos motinos brolis. Šunahšepos kreipimasis į Višvamitrą pagalbos ir mantros, kurių šis jį išmoko,— tik epo versijose atsiradę momentai. „Aitarėjos brahmane" Šunahšepa meldžiasi dievams savo nuožiūra.

Mantros — vedų himnai, maldos, šventosios formulės, magiški užkeikimai.

<...> Šunahšepą apvilko raudonu drabužiu <...>. Senovės Indijoje nuteistus mirti apvilkdavo raudonai; žr. 7 mito paaišk.

Duokite man dar šimtą karvių, ir aš tai padarysiu. Šiuos žodžius „Aitarėjos brahmano" versijoje ištaria Adžigarta; „Ramajanoje" tėvo, sutinkančio pririšti prie aukojimo stulpo savo sūnų ir jį nudurti, motyvo nėra.

Ušasė — vedų panteone — aušros deivė, senas įvaizdis, turintis daug paralelių indoeuropiečių mitologijose (vardas tos pačios kilmės kaip graikų Eos, romėnų Aurora, lietuvių Aušra, rusų „utro" ir kiti). Povedinėje epochoje ji iš panteono faktiškai išnyksta. „Ramajanos" versijoje malda Ušasei neminima.

<...> *tegul jis bus mano sūnus.* Apie tai, kaip Višvamitra įsūnijo Šunahšepą, rašoma „Aitarėjos brahmano" versijoje ir „Bagavatos purane".

60. AGASTJOS DARBAI

Pateikiama pagal III „Mahabharatos" kn. Agastja — sąlygiškai vėlai į epo mitologiją įtrauktas paveikslas; tradiciškai jis laikomas šventuoju — Pietų dravidų globėju ir greičiausiai sakmėse apie jį atsispindi kažkokie priešarijinės mitologijos bruožai; jo persikėlimas į pietus, kaip manoma, simbolizuoja arijų civilizacijos paplitimą Pietų Indijoje. Tradiciškai Agastja laikomas Urvašės su Mitra arba Varūna sūnumi (žr. 14), bet puranuose vadinamas Pulastjos sūnumi; arba jis laikomas kitokios kilmės. Vėlesnėje mitologijoje jis tapatinamas su Kanopo žvaigžde.

<...> *jo protėviai, seniai pasitraukę iš šio gyvenimo.* „Mahabharatos" aprašymas aiškiai prieštarauja tradicinei Agastjos geneologijai. Protėvių, kabančių žemyn galvomis pragariškoje duobėje, kol jų palikuonis neatliko savo šventos pareigos ir nepratęsė giminės, vaizdinys epo mitologijoje labai paplitęs, ir šį motyvą aptinkame kitose „Mahabharatos" dalyse (plg. sakmę apie Agastją I kn.). Tačiau Agastja — nemirtingo dievo sūnus, ir visi jo protėviai nemirtingi ir, be to, turi kitų palikuonių. Šis epo mitologinei poezijai būdingas prieštaravimas gali būti aiškinamas tuo, kad populiarus motyvas yra mechaniškai perkeltas iš kitos sakmės (galbūt iš tos pačios sakmės apie Astiką); arba „Mahabharatoje" čia turima omeny kita Agastjos genealogija, kuri skiriasi nuo tradicinės.

Vidarbai — tauta. Vidarbų šalis buvo į pietus nuo Vindjos kalnų, dabartinio Beraro teritorijoje.

Upanišados („Slapti mokymai") — senovės religinės filosofinės literatūros rašytiniai paminklai, šliejami prie vedų. *Vedangai* „Vedų dalys" — vėlesnysis vedų literatūros sluoksnis, traktatai apie vedų ritualą, gramatiką, fonetiką, etimologiją, metriką ir astronomiją.

61. GANGOS NUSILEIDIMAS Į ŽEMĘ

Pateikiant šią populiarią sakmę panaudotos dvi pagrindinės versijos — iš III „Mahabharatos" knygos ir iš I „Ramajanos" knygos. Sagaros gimimo istorija ir kaip jis nugalėjo barbarų gentis aprašyta pagal „Višnaus purano" versiją (III kn.).

Šiuos siužetus vėliau ne kartą panaudojo indų literatūra ir dailė.

Aurva — mitinis išminčius iš Brigaus giminės; žr. sakmę apie jį (41).

Skitai (šakai), *kambodžai ir pechleviai* (parfianai) — iraniečių pagoniškos tautybės, gyvenusios teritorijoje į šiaurės rytus nuo indų Pendžabo I tūkstantmečio pr. m. e. viduryje. *Javanai* (joniečiai) — matyt, graikų persikėlėliai (žr. 23 mito paaišk.) — minimi kartu su kambodžais. Pasak maurų imperijos epochos šaltinių, matyt, vieni ir kiti gyvenę kaimyninėse teritorijose dabartinio Pietų Afganistano vietose. Skitai šiaurės vakarų Indijos teritoriją pasiekė apie VI a. pr. m. e. ir iki mūsų eros pradžios užgrobė dideles pačios Indijos teritorijas. Kituose puranuose — „Vajaus", „Brahmos" ir „Harivanšos" — Sagaros pavergtų tautų skaičius dar padidėja. Mitinio Sagaros užkariavimų aprašymas galbūt atspindi maurų imperijos ekspansiją III a. pr. m. e.

<...> *pas* <...> *Sagarą atvyko* <...> *Brigus* <...>. Taip „Ramajanoje". „Mahabharatos" versijoje palikuonis Sagarai dovanoja Šyva.

<...> *juos dažnai skriaudė ir engė* <...> *Asamandža.* „Ramajanos" versijoje sakoma, kad Asamandža žaisdavo skandindamas savo mažus brolius Saraju upės vandenyje; tačiau toliau Sagaros sūnų skaičius nesumažėja.

Žirgo aukojimas („ašvameda") — viena iškilmingiausių ir reikšmingiausių apeigų, kurią, pasak epo literatūros, galėjo atlikti tik karalius, pretenduojantis į aukščiausią valdžią šalyje ir pajungiantis kaimynines tautas. Aukojamasis žirgas iš pradžių buvo išleidžiamas į laisvę, ir karalius (arba karaliaus sūnus) sekdavo jam iš paskos su savo kariuomene, paimdamas savo valdžion teritorijas, per kurias pereidavo žirgas. Po metų žirgą paaukodavo; ši apeiga simbolizuodavo, kad ją atlikusio karaliaus hegemonija pripažįstama to Indijos rajono teritorijoje. Aukojamojo žirgo pagrobimas buvo laikomas labai blogu ženklu.

<...> *žirgas* <...> *išnyko karalaičiams iš akių* <...>. Čia aprašoma pagal „Mahabharatos" versiją. „Ramajanoje" Indra demonės rakšės pavidalu pagrobia žirgą, saugomą paties karaliaus Sagaros, kuris paskui siunčia karalaičius jo ieškoti.

<...> *susilygindavo galybe su Indra* <...>. Vienas iš epe paplitusių Indros epitetų — Šatakratus, „Atlikęs šimtą (žirgo) aukojimų".

Kapila — legendinis išminčius, filosofinio sankjos mokymo pradininkas; laikomas Višnaus įsikūnijimu.

<...> *nukreips į žemę dangaus upę Gangą.* „Ramajanoje" šią pranašystę pasako Garuda.

<...> *kai Ganga tekėjo pro* <...> *Džahnaus buveinę* <...>. Šis epizodas yra „Ramajanoje" ir jo nėra „Mahabharatoje". Be to, „Ramajanoje" pasakojama, kad Ganga, krisdama ant Šyvos galvos, stengėsi jį nusviesti į požemio pasaulį, o už tai bausdamas, Šyvą privertė ją daug metų klaidžioti po jo plaukus, kol Bagirata nauju pasiaukojimo žygdarbiu permaldavo jį, kad paleistų Gangą septyniais srautais į žemę.

Gangos nusileidimas ant žemės pavaizduotas garsiajame bareljefe ant uolos Mamalapurame (piečiau nuo Madraso), kur matome pulkus Bagiratą lydinčių mitinių personažų ir atspindėtų daug žinomų mitologinių siužetų.

62. SAKMĖ APIE KARALIŲ ŽMOGĖDRĄ

Pateikiama pagal „Mahabharatos" I knygą. Kita versija yra „Višnaus purano" IV knygoje, kur karalių Kalmašapadą per klaidą prakeikia pats Vasišta dėl kažkokio rakšo žabangų. Šios sakmės turinys ne kartą minimas ir kituose senovės indų literatūros kūriniuose.

Kalmašapada — „Dėmėtakojis". Kiti vardai — Mitrasaha, Saudasa.

Vipaša — senovinis Bijo upės, Satledžo intako, pavadinimas.

Šatadru — senovinis Satledžo upės pavadinimas.

Parašara — senovės išminčius, Vasištos anūkas, Vjasos, legendinio „Mahabharatos" autoriaus, tėvas.

63. SAKMĖ APIE JAUNĄJĮ ATSISKYRĖLĮ

Pateikiama pagal III „Mahabharatos" knygą. Kitos šios sakmės versijos yra I „Ramajanos" knygoje (artima „Mahabharatos" versijai, tik šiek tiek trumpesnė), IV „Padmos purano" knygoje ir palijų kny-

goje „Džatakas" (dviejuose pastaruosiuose šaltiniuose turbūt senesnės sakmės versijos).

Angų šalis — Vakarų Bengalija.

Karalius įsakė pašaukti <...> miesto pasileidėles <...> „Mahabharatos" versijoje viena iš pasileidėlių ir įvykdo Rišjašringos sugundymo planą. Nėra abejonių, kad senesnė versija yra „Džatakuose", kur jaunuolį į angų sostinę atveda pati karalaitė (matyt, vėliau ši misija buvo laikoma per daug žeminanti karalaitę, ir ji buvo pakeista pasileidėle). Šios sakmės pagrindas tikriausiai yra senovės derlingumo kulto įvaizdis, Rišjašringos paveikslas siejasi su zoomorfiniu šios dievybės kultu.

64. SAKMĖ APIE KARALIŲ SOMAKĄ IR JO SŪNŲ DŽANTŲ

Pateikiama pagal III „Mahabharatos" knygą.

Pančalai — senovės tauta, gyvenusi Doabo srityje Gango ir Džamnos santakoje, į rytus ir pietryčius nuo dabartinio Delio; I tūkstantmečio pr. m. e. pančalai pradžioje kartu su kurais sudarė pirmųjų Šiaurės Indijos valstybių užuomazgų branduolį.

65. SAKMĖ APIE KARALIŲ UŠINARĄ

Pateikiama pagal III „Mahabharatos" knygą, kurioje yra dvi šios legendos versijos; trečioji yra XIII knygoje. Kitas versijas aptinkame budistų kanono knygose pali kalba „Čarijos pitaka" ir „Džatakai", kur herojus vadinamas savo paveldėtu Šibio vardu (pali kalba — Sivis). Epe pateikiamos ir kitos legendos apie jo nepaprastą dosnumą brahmanams ir dievobaimingumą; kartu su karaliumi Jajačiu (žr. 23) jis įžengia į dangų. Vienoje „Mahabharatos" III knygos versijų jis nesvyruodamas užmuša savo sūnų, vykdydamas brahmano norą.

66. SKANDOS, KARO DIEVO, GIMIMAS

Pateikiant šią sakmę buvo naudotasi keletu šaltinių. Pagrindu tapo „Matsijos purano" versija. Epizodai apie Devasenos išgelbėjimą nuo demono ir apie tai, kaip Svaha sugundė ugnies dievą Agnį, paimti iš III „Mahabharatos" knygos. Kitos sakmės apie Skandos gimimą versijos randamos daugelyje senovės Indijos literatūros kūrinių (plg. sanskrito klasikinės literatūros Kalidasos poemą „Kumaro gimimas").

Skanda (kiti vardai: *Kartikėja, Kumara* — „Vaikas", *Guha* — „Paslėptasis") — matyt, labai sena dievybė (kai kurie tyrinėtojai jo prototipu laiko pusiau zoomorfinę dievybę, atvaizduotą Indo slėnio civilizacijos atspauduose), bet į epo panteoną ji patenka gana vėlai. Epe nėra vieningos jo kilmės versijos; jis vadinamas Šyvos, Agnio, Brahmos, Brahmos vyriausiojo sūnaus Sanatkumaros, Kritikų arba Gangos sūnumi. Kai kuriuose tekstuose jis — Agnio sūnus, Šyvos įsūnytas. Skandos mitologijoje randame daug archaiškų elementų; tokio pobūdžio yra jį, kaip ir Šyvą, lydinčių visokių demoniškų baisaus pavidalo padarų, ligų dvasių (ypač vaikų ligų, ir vienas iš jo vardų — Kumara — siejamas su jo, kaip vaikų naikintojo ir kartu jų globėjo, vaizdiniu), senovės Motinų (žr. toliau, 70 mito paaišk.), žmogėdrų, karo velnių ir t. t. svita. Vėlesnėje mitologijoje ir ikonografijoje jis vaizduojamas jojantis ant povo (pagal kai kurias epo versijas, jam gimus,

povą padovanojęs Garuda), bet ankstyvuosiuose tekstuose jis dažnai asocijuojasi su ožiu, kuris senovės mitologijoje vaizduojamas kaip zoomorfinis ugnies simbolis. Skandos vardas siejamas su reikšme „Šokinėjantis" (lyg ugnis arba ožys).

Vadžranga — „kurio kūnas (tvirtas kaip) vadžra (arba kaip deimantas).

Devasena — paraidžiui „Dievų kariauna". Kai kuriuose tekstuose ji vaizduojama kaip Indros dukra (jo kariaunos įsikūnijimas).

Daitjasena — paraidžiui „Demonų (daičių) kariauna".

Septyni išminčiai („saptaršajas") — labai populiari indų mitologijoje personažų grupė dieviškos arba pusiau dieviškos kilmės. Dažnai šiai grupei priklauso „iš sielos pagimdyti" Brahmos sūnūs, tie, kurie vadinami Pradžapačiais (žr. 1 mito paaišk.), pirmieji kūrėjai, bet vėliau į jų tarpą patenka ir kitos kilmės didieji išminčiai; kartais „septyni išminčiai" tapatinami su Angirais (žr. 1 mito paaišk.). Apskritai šios grupės narių vardai įvairiuose tekstuose skirtingi. Mes pasirinkome vieną iš epo literatūroje aptinkamų sąrašų. Be suminėtųjų, į šią grupę dažnai traukiami Kašjapa, Maričis, Angiras, Pulastja, Pulaha, Kratus, Dakša. Septyni išminčiai lydi Manaus laivą kai kuriose mito apie tvaną versijose, yra kai kurių sakmės apie Šyvos išromijimą versijų herojai (žr. 20). Indų astronomijoje Septyniais išminčiais vadinamas Didžiųjų Grįžulo ratų žvaigždynas, su kurio žvaigždėmis jie tapatinami (žr. toliau sakmės apie Skandą aprašymą).

<...> *tavęs neslegia atgimimų našta.* Aukščiausiosios induistų tikėjimo dievų trijulės — Brahmos, Višnaus ir Šyvos — neliečia bendras „karmos" dėsnis, naujų atgimimų kaita, kuriai paklūsta visi kiti gyvi padarai, tarp jų ir antraeiliai dievai. Tačiau apie Brahmą vėlesniajame induizme sakoma, kad jo gyvenimas taip pat turi ribą, jis miršta ir vėl gimsta; absoliučiai amžini tik Višnus ir Šyva (žr. 75 ir paaišk.).

Kama — meilės dievas, epo panteone atsiranda palyginti vėlai. Vaizduojamas panašiai kaip antikinis Erotas arba Amūras su lanku ir strėlėmis (iš gėlių), kuriomis jis sužeidžia širdis. Kartais vadinamas Brahmos sūnumi, kartais Darmos ir Lakšmės (kuri šiuo atveju laikoma viena iš dešimties Dakšos dukterų, Darmos žmonų — žr. 24 mito paaišk.).

Dangaus metai — (dievų metai) tai 360 „žemiškųjų" paprastų metų (žr. 75).

Kritikos — indų astronomijoje — Plejadų žvaigždynas.

Arundatė — indų astronomijoje — nežymios Alkoro žvaigždės, priklausančios Didžiųjų Grįžulo ratų žvaigždynui, pavadinimas.

Kraunča — Himalajų kalnas, Asamo šiaurėje; mitas paaiškina, kaip ten atsirado gilus tarpeklis.

Manasa — ežeras ant Kailasos kalno, maldininkų lankymo vieta; taip pat žinomas kaip laukinių žąsų pamėgta perėjimo vieta, kur jos suskrenda poravimosi metu,— tai dažnai minima indų poezijoje.

67. GANEŠOS, DRAMBLIAGALVIO DIEVO, GIMIMAS

Pateikiama pagal mito iš „Brihadarmos purano" II kn. versiją. Kitą Ganešos gimimo versiją randame „Varahos purane", kur ši dievybė atsiranda iš Šyvos didybės švytėjimo, čia dievai prašo jį sukurti, kad kliudytų daryti piktus darbus; galvą Ganeša praranda, Parvatei prakeikus, nes ji buvo nepatenkinta jo atsiradimu. Ir kitos šio mito versijos puranuose („Matsijos", „Šyvos", „Brahmandos" ir kt.) labai skiriasi. Išminties dievas Ganeša induistų panteone atsiranda labai vėlai,

bet iš pat pradžių užima jame garbingą vietą. Viduramžių Indijoje jis yra vienas iš garbingiausių dievų; malda Ganešai prasideda beveik visi šio periodo tekstai. Jo paveikslas, nepaisant jo vėlyvo atsiradimo, turi labai archaiškų bruožų.

<...> *paimk* <...> *galvą, miegančio veidu į šiaurę* <...>. Miegoti atsisukus veidu į šiaurę buvo pavojinga, nes, pagal tos epochos prietarus, tą galėjo paveikti piktosios dvasios.

Sakmė apie Baratos palikuonių didįjį mūšį Kuraus lauke — „Mahabharatos" tradicinis žodinis epas, matyt, užrašytas sąlygiškai vėlai. Jos autoriumi laikomas mitinis išminčius Vjasa (žr. 62 mito paaišk.).

Somanatas (Somnath) — įžymioji Šyvos šventykla Gudžarate, Katiavaro pusiasaly, garsėjusi savo brangenybėmis ir 1024 m. Mahmudo Gaznevięčio nusiaubta.

68. AKLAS GIMĘS ANDAKA

Sakmė apie Andakos gimimą yra „Šyvos purane"; apie Šyvos ir Andakos kovą pasakojama I „Kurmos purano" knygoje; šis paveikslas aptinkamas ir kituose puranuose.

Hiranjanetra („Auksaakis"), tas pat kaip ir *Hiranjakša* (žr. 22), paprastai tapatinamas su juo.

69. TRIPUROS SUGRIOVIMAS

Pateikiama iš esmės pagal „Matsjos purano" versiją, tačiau joje Maja iš pat pradžių Tripurą stato pats; trys Tarakos sūnūs mūsų pasiskolinti iš VIII „Mahabharatos" knygos versijos. Kitos versijos yra „Harivanšoje", „Padmos purane", „Lingos purane" ir kt. Vėlesnėje mitologijoje Tripura įkūnija Šyvos nugalėtą demoną. Trijų demonų miestų įvaizdis iš geležies, sidabro ir aukso siekia vedų literatūrą, kurioje šie miestai vaizduojami padangėje (žr. 2 mitą ir paaišk.), jau vedų tekstuose sakoma, kad juos sugriovė Rudra. Mitas apie Tripuros sugriovimą atspindi visatos žlugimą, kurį įvykdo induistinis Šyva (aktas, priešingas kosmogoniškajam); Tripura negatyviu aspektu simbolizuoja visatą (tris pasaulius).

<...> *pavadintos pagal jo vardą maja* <...>. Majos vardo sąsaja su sąvoka „maja", „burtai", „iliuzija" (žr. 74 ir 2 mito paaišk.) čia, žinoma, yra dirbtinė. Maja — asurų architektas, dieviškojo Višvakarmano paralelė, jo vardas galbūt pagal prasmę susijęs su veiksmažodžiu „ma"—„matuoti".

<...> *dievai ėmė rengti mūšiui* <...> *Šyvos vežimą.* Tolesnis vežimo, tapatinamo su visata, aprašymas yra būdingas „Matsjos purano", vieno iš pagrindinių šyvaizmo literatūrinių paminklų, turiniui. Bet ir „Mahabharatos" versijoje Šyvos vežimas aprašytas panašiai, ir pabrėžiama šio dievo aukščiausia padėtis; Brahma tampa jo vežėju ir t. t.

Keturios jugos — žr. 75 ir paaišk.

Kalaratrė — visatos žūties nakties įsikūnijimas; epe ir puranuose identifikuojama su Jame, Jamos seserimi; kartais vadinama Kalės, Laiko, seserimi; laikoma rakšų motina, rakšų protėvio Hečio, atsiradusio iš Brahmos pėdos pasaulio kūrimo metu, žmona (plg. 34 ir paaišk.).

<...> *Jama jojo ant* <...> *buivolo* <...>. Čia ir kitur išvardijami dievų vahanai — gyvuliai, kurie asocijuojasi su atitinkamais dievais; indų mitologijoje ir ikonografijoje šie vahanai, zoomorfiniai dievybių simboliai, vaizduojami kaip padarai, ant kurių jie joja: Jama

raitas ant buivolo, Indra — ant dramblio, Šyva — ant jaučio, jo žmona Uma (Kalės pavidalu, žr. 71) — ant liūto arba tigro, Skanda — ant povo, Ganeša — ant žiurkės, Višnus — ant paukščio, Brahma — ant žąsies, Vajus — ant elnio ir t. t.

Tridantis („šula") — vienas iš nuolatinių Šyvos atributų.

Pramatai — rakšų atmaina, kartu su kitais demoniškais padarais yra niūriosios Šyvos palydos nariai, aprašomi kaip nematomi vaiduokliai, kamuojantys žmones sapne.

Stebuklingu būdu atsirado Tripuroje <...> tvenkinys <...> „Mahabharatos" versijoje stebuklingąjį tvenkinį su gyvybės vandeniu šventuoliškumu sukuria Haris, Tarakos anūkas.

Pušja — vienas iš mėnulio zodiako žvaigždynų, atitinka dalį Vėžio žvaigždyno.

70. SAKMĖ APIE DŽALANDARĄ

Ši sakmė yra V „Padmos purano" knygoje; kituose puranuose jos nėra. Tai vienas vėlesnių šyvaizmo mitų, kuriame aptinkame ankstyvesniųjų sakmių motyvų. Vėlesnės kilmės galima laikyti visiškai antropomorfizuotą drakono Rahaus paveikslą (žr. 24 mito paaišk.), dievo Ganešos dalyvavimą mūšyje (įsidėmėtinas šio paveikslo ironiškas sumenkinimas sakmėje). Džalandaros paveikslas (minimas taip pat „Lingos purano" I kn.) neaiškios kilmės (jo vardo aiškinimas sakmėje aiškiai sukurtas), jis laikomas sūnumi Okeano (Sagaros, kartais tapatinamo su to krašto karaliumi), upių sutuoktinio (arba valdovo), antraeilio dievo (okeano įsikūnijimas), savo funkcijomis dubliuojančio Varūną. Džalandara dar laikomas Okeano įsūniu, gimusiu iš Šyvos žvilgsnio ugnies ir jūros vandens sąlyčio.

Dangiškasis žąsinas — *Brahmos* vahana (žr. 69 mito paaišk.), sąlygiškai vėlai atsirado šios dievybės mitologijoje.

<...> įsiūbuoti didįjį Okeaną, plakdamas jį <...>, kad išgautum amritą. Mūsų aprašyme Džalandara reikalauja, kad Indra grąžintų tėvo lobius. Tačiau „Padmos purane", pagal kai kurias mitų apie amritos išgavimą versijas, laikoma, kad lobiai buvo išgauti iš Pieno okeano (Kširados), neidentiško Okeanui, Džalandaros tėvui, tai yra iš jo brolio (Džalandaros dėdės). Norėdami išvengti prieštaravimų su kito mito versija (24), savo aprašyme šio personažo neminime.

Ketus — kometos arba orbitų susikirtimo personifikacija, laikoma drakono Rahaus kūnu arba uodega, nukirsta Višnaus disku nuo jo kūno; senovės Indijos astronomijoje Ketus kartais laikomas savarankiška (devinta) planeta (žr. 24 mito paaišk.).

Vadžros sutriuškinti <...> kaulai tapo deimantais <...>. Mitologinis dvejopos žodžio „vadžra" reikšmės aiškinimas — „griausmas" (Indros ginklas) ir „deimantas".

<...> dvasia <...> įgis nemirtingą pavidalą. „Padmos purane" Ušanas po to, jo žmonos Parbavatės prašomas, vis dėlto atgaivina Balį, ir jis gyvas įžengia į dangų.

<...> jos tėvo Okeano buveinę <...>. „Padmos purane" turimas omeny Pieno okeanas (žr. ankstesnį paaišk.).

Dovana be naudos <...>. Originalo kalba Šyvos replika dar labiau sumenkina Brahmą. Labai akivaizdus Brahmos paveikslo sumenkinimas liudija apie vėlyvą sakmės atsiradimą.

Bet žinok, kad Šyva ir aš — vienas ir tas pats. Vėlyvajame induizme vis labiau išryškėja Višnaus ir Šyvos sutapatinimo tendencija,

jų paveikslai susilieja į vieną, dažnai vadinamą Harihara (atitinkamai Višnaus ir Šyvos vardų sujungimas — Haris ir Hara).

Amžinas išsigelbėjimas („mokša") — t. y. išsivadavimas iš atgimimų ir susijungimas su Brahmanu, Pasaulio dvasia (žr. 55 mito paaišk.).

Vrindavana — pavadinimas vietovės, esančios netoli Matūros, ant kairiojo Džamnos kranto, išgarsinto legendose apie didžiojo herojaus Krišnos jaunystę (žr. sakmės apie jį aprašymą knygoje" **«Три великих сказания древней Индии», р. 297—379**).— Šio pavadinimo reikšmė dažniausiai aiškinama kitaip. Ji siejama su žodžiu „vrinda", turinčiu reikšmę „choras", ir suprantama kaip „Miškas ratelių (kuriuos su piemenaitėmis žaisdavo ir dainuodavo jaunasis Krišna)", arba Vrinda, laikomas vienas iš piemenaitės Rados, herojaus mylimosios, vardų.

<...> *Parvatės pavidalą, sukurtą asurų valdovo burtų galia.* Visas šis epizodas paimtas iš „Ramajanos", kur Indradžitas panašiai sukuria Sitos pavidalą, norėdamas parodyti Ramai jos nužudymą ir atimti jam jėgas; epizodas su Parvatės sūnų galvomis panašus į nepavykusį Ravanos mėginimą įtikinti Sitą, kad Rama žuvo (žr. mūsų aprašymą knygoje **«Три великих сказания древней Индии», р. 210, 253—256**).

Septynios Motinos — grupė pusiau dieviško, pusiau demoniško pobūdžio būtybių, siejamų su gilios senovės matriarchato mitologijos paveikslais; jų ryšys su aukščiausiais panteono dievais toks: „dieviškosios motinos" yra personifikacija jų žmonų deivių (kurių vardai — Brahmė, Mahešvarė, Kaumarė, Vaišnavė, Varahė, Indranė, Čamunda), bet jos vaizduojamos kaip baisaus pavidalo raganos, mirusiųjų rijikės, ligų dvasios. Dažniausiai asocijuojasi su Kale (žr. toliau, 71), rūsčiosios Šyvos žmonos personifikacija; kartais įtraukiamos į Skandos palydą.

71. DEIVĖ KALĖ

Sakmė apie deivę Kalę čia pateikiama pagal „Devimahatmiją" („Deivės didybės garbinimas") iš „Markandėjos purano", Kalės kulto sekėjų sektos šventojo teksto, kuris suklestėjo viduramžiais, bet turi daug archaiškų bruožų, atspindi net žvėriškas žmonių aukojimo apeigas. Kalės kultas atsirado iš seniausio Deivės Motinos kulto, žinomo jau III—II tūkstantmetyje pr. m. e. Indo slėnio miestuose ir iš pradžių klestėjusio ne arijų kilmės Indijos tautelėse. Palyginti vėlai jis įsiliejo į induistinės religinės sistemos Šyvos žmonos Umos kultą. Puranų mitologijoje Šyvos žmonos paveikslas jungia du prieštaringus ir skirtingo pobūdžio moteriškos giminės dievybių paveikslus — gailiaširdė gražioji kalnų dukra Uma (žr. mitą apie Skandos gimimą 66; kiti jos šios personifikacijos vėlesnės kilmės vardai — Parvatė, Gaurė, Haimavatė, t. y. Himavato duktė) ir žiaurioji, kraugeriška, žmonių aukų reikalaujanti Kalė, vėlesnėje ikonografijoje vaizduojama baisios raganos arba rūsčios kovotojos, raitos ant liūto, su keturiais veidais ir aštuoniomis rankomis, apsiginklavusios kardu ir skydu, lanku, disku, kilpa, taip pat su lotosu, varpu, dubeniu ir t. t. pavidalu. Ši jos hipostazė vadinama Kale (tikriausiai šis vardas susijęs su griovimo dvasios Kalos, įkūnijančios Kalijugą, geležies amžių, vardu; žr. 75), Durga, Ambika, Čandika, Čamunda, Deve („Deive") arba Mahadeve („Didžiąja deive"), Mahešvare („Didžiąja valdove") ir t. t. (žr. sakmės tekstą) ir yra daugelio dravidų liaudies kultų tiesioginis atspindys. Vėlesnėje mitologijoje Umos kultas siejasi su mitu apie Parašuramą (žr. 54); Parašuramos motina Renuka tapatinama su Elama (dravidiš-

kas deivės vardas), ir Kalės šventovėse yra Parašuramos altoriai. Žr. sakmės tekste būdingus mistiškus Umos — Parvatės ir Kalės — Durgos sutapatinimus.

Sakmė apie Mahišą, Buivolą, indų literatūroje atsirado palyginti vėlai, nors šis paveikslas, matyt, labai senos kilmės. III „Mahabharatos" knygoje — Mahišą nugali Umos sūnus Skanda, ir kai kurie piešiniai Indo slėnio civilizacijos anspauduose aiškiai primena šio mito iliustracijas.

Raktavidža — paraidžiui „Kraujo lašas".

72. SAKMĖ APIE KARALIŲ DIVODASĄ

Pateikiama pagal „Skandos puraną" („Kaši kandos" skyrius); kitos trumpesnės versijos yra „Brahmos purane", „Vajaus purane" ir „Harivanše". Ši įdomi sakmė apie devintą „provokuojamąją" Višnaus avatarą, be abejonės, vėlesnės kilmės, vaizduoja induizmo kovą su budizmo įtaka, laikinai apėmusia Rytų Indiją. Pasak kai kurių versijų, Kašio gyventojus suklaidina ir į budizmą atverčia ne Višnus, o toks Nikumba, vienas iš Šyvos tarnų („ganų"), jo specialiai pasiųstas šiais tikslais. Plg. provokacinę Brihaspačio kalbą asurams sakmėje apie Ušano šventuolišką žygdarbį (21).

Kašis — senovinis Varanasio (Benareso), vieno iš šventųjų induizmo miestų, to paties pavadinimo karalystės (Kašio) centro, vardas.

73. ARDŽŪNOS PAĖMIMAS Į DANGŲ

Pateikiama pagal III „Mahabharatos" knygą. Pandaus sūnus Ardžūna — vienas iš svarbiausių herojų „Mahabharatos" pagrindinės sakmės, kurios esmė čia glaustai išdėstyta (išsamiau žr. mūsų aprašymą kn. «Три великих сказания древней Индии»).

<...> dangaus gyventojai <...> žvelgė į juos <...> lyg į dangiškąjį tėvą ir jo žemiškąjį sūnų <...>. „Mahabharatoje" visi penki Pandaus sūnūs yra dieviškos kilmės. Tikruoju Ardžūnos tėvu laikomas Indra.

<...> kada nors tai jam pravers. Turima omeny priverstinis metus trukęs Ardžūnos tarnavimas karaliaus Viratos moterų menėse, apie kurį pasakojama IV „Mahabharatos" knygoje.

Matsijai — tauta, gyvenusi dabartinio Radžastano teritorijoje. Virata, matsijų karalius,— vienas iš „Mahabharatos" personažų.

74. VIŠNAUS GARBINTOJAI IR JO MAJOS PASLAPTIS

Čia pateikiama sakmė yra „Matsjos purane", ji iliustruoja mokymą apie mają,— iš pradžių tai neidentifikuota viską kurianti dievybės substancija, kurios pasireiškimas yra visata (per „majos žaidimus"),— vėlesniame induizme (žr. 2 mito paaišk.). Šis siužetas induistų religinėje literatūroje yra labai populiarus ir dabar.

Kamadamana — paraidžiui „Nuslopinęs troškimus".

Man leista prisiminti buvusius gimimus <...>. Pagal tos epochos religinius įsitikinimus tai suteikiama, kai pasiekiama tam tikra pakopa kelyje į aukščiausią tobulumą ir visišką išsivadavimą iš atgimimų.

Aš buvau žole <...> buvau medžiu <...>. Induistinei pasaulėžiūrai būdinga pažiūra, kad atgimstama ir augalo, gyvo padaro pavidalu (tai būdinga ir budistams, ypač džainistams).

Šią višnuizmui būdingą sakmę randame „Matsjos purane". Legendinis išminčius Markandėja, apdovanotas amžina jaunyste, čia figūruoja kaip daugelio epo ir puranų sakmių perpasakotojas. Mūsų aprašyme panaudotas ir kitų puranų tekstas — Višnaus avatarų išvardijimas, mokymo apie visatos cikliškumą paaiškinimas ir keturių jugų aprašymas. Mistinis Višnaus tapatinimas su visata ir visais dievais, mokymas apie mają — visatos iliuziją arba apie visatą kaip aukščiausiosios dievybės „regėjimą", Višnaus, plūduriuojančio pirmapradžiuose vandenyse, pasirodymas giganto pavidalu arba mažo vaikelio, žaidžiančio ant banjano medžio šakos (visata tada suvokiama kaip dievybės „žaidimas"—„lila", šio žaidimo pagimdyta iliuzija, labai būdingas religinėms filosofinėms vėlyvojo induizmo doktrinoms.

Narajana — vienas iš dažniausiai vėlyvojo induizmo vartojamų Višnaus vardų (taip pat Haris, Madava, Hrišikeša, Kešava, Krišna ir kt.); žr. 24 mito paaišk.

Krišna — senovės epinio ciklo herojus; viena iš garbingiausių vėlyvojo induizmo Višnaus avatarų. Jo istorija (žr. mūsų aprašymą kn. «Три великих сказания древней Индии») pateikiama daugelyje senovės ir viduramžių literatūros šaltinių —„Harivanašoje", „Bagavatos purane" ir kt. Krišnaizmas — viena iš įtakingiausių viduramžių induizmo mokymo atšakų.

Kalkinas — pagal vėlyvojo induizmo mokymą, mesijas, būsimasis žmonijos teisėjas ir baudėjas pasaulio pabaigoje. Doktrina apie dešimtį Višnaus avatarų galutinai susiformavo tik X m. e. a. „Matsijos purane" dar nėra jų galutinio išvardijimo.

Trimurtis — doktrina apie Brahmos, Višnaus ir Šyvos trejybę induizme atsirado tik I m. e. tūkstantmečio viduryje. Trijų dievų vaidmenys induizme niekad nebuvo griežtai skiriami.

Mahajuga — apskaičiavus tai yra maždaug 4 320 000 „žmogaus" metų. Brahmos diena ir naktis dažnai sutapatinama su vadinamosiomis „kalpomis", kurių kiekvieną sudaro 1000 mahajugų. Tuo atveju Brahmos diena tęsiasi 4320 mln. metų — šio pasaulio egzistavimo trukmė; arba tokia pat trukmė yra ir Brahmos paros. Žmonijos istorijos amžių eiga indų mitologijoje sutampa su senovės graikų įsivaizdavimu, bet indiškieji amžių (jugų) pavadinimai kitokios kilmės ir nesiejami su metalų simbolika; jie pasiskolinti iš azartinio žaidimo kauliukais terminologijos: „krita"—„pilnas, tobulas"— laiminčiojo metimo pavadinimas, „kali"—„nelaimingas"— pralaiminčiojo, likusieji — tarpinių. Pagal tradicinę indų chronologiją Kalijuga, kurią mes gyvename, prasidėjo (perskaičiavus į šiuolaikinį metų skaičiavimą) 3102 metų vasario 18 d. pr. m. e.

Pagal kitą induistiniuose kosmogoniniuose tekstuose vartojamą laiko dalijimą kiekviena „kalpa" prilygsta keturiolikai „manvantarų", „Manaus periodų"; manvantarą sudaro 71 mahajuga. Kiekvienas šis periodas turi savo Manų, žmonijos protėvį, arba, pasak kai kurių tekstų, kūrėją platesne to žodžio prasme (įskaitant dievus, demonus ir pan.). Vivasvato sūnus Manus, mūsų manvantaros protėvis,— tik vienas iš jų, septintas iš eilės.

TURINYS

Издание художественной литературы
Темкин Эдуард Наумович,
Эрман Владимир Гансеович
МИФЫ ДРЕВНЕЙ ИНДИИ
На литовском языке
Перевела с русского Дануте *Чепелене*
Вильнюс, издательство «Минтис»

Grožinės literatūros leidinys
Tiomkinas Vladimiras,
Ermanas Eduardas
SENOVĖS INDIJOS MITAI

Redakcijos vedėjas *A. Rybelis*
Redaktorė *J. Pribušauskaitė*
Dailininkas *Ą. Paplauskas*
Meninė redaktorė *R. Kungytė*
Techninė redaktorė *R. Surgailytė*
Korektorės: *M. Rezienė, A. Gobienė*

ИБ № 4001

Duota rinkti 1989 03 02. Pasirašyta spaudai 1989 07 27. Formatas 84×108 1/32. Popierius spaudos Nr. 2. Garnitūra „Baltika“, 9 punktų. Iškilioji spauda. 15,54 sąl. sp. l. 16,28 sąl. spalv. atsp. 20,51 apsk. leid. l. Tiražas 45 000 egz. Užsakymas 827. Kaina 2 rb 40 kp.

Leidykla „Mintis“, 232600 Vilnius, Sierakausko 15.
Spaudė Motiejaus Šumausko spaustuvė, 232600 Vilnius, A. Strazdelio 1.

2 rb 40 kp

